DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Veda yemeği

MICHEL TOURNIER

IDEFIXE

Fransızcadan çeviren
Mustafa Balel

4. BASIM

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Scanned by : NightHawk
Edited by: NightHawk,
Not: Benden sonra metinde düzeltme yapacaklar lütfen Edited kısmına bir virgül ekleyerek niklerini yazsınlar
Bunun dışında şahsi fikrim hiç birşey orjinal kitabın yerini tutmaz. O yüzden kitabı beğendiyseniz lütfenin orjinalini alın.
Bu dosyayı 24 saat içinde hd nizden silmezseniz otomatik olarak kendisi silinecektir ;-p

MICHEL TOURNIER

Fransız romancı, öykücü ve denemeci. 1924'te Paris'te doğdu. Tournier, gerçekçi mekânlarda geçmesine karşılık, mitlerden ve simgecilikten yararlanan ve entelektüel bir kışkırtıcılık içeren metinler yazar. Roman ve öykülerinin çoğunda mit ya da efsanelerin günümüz atmosferine uyarlandığını görürüz; sık sık cinsel sapkınlıklara, rahatsız edici takıntılara ve grotesk temalara yer verilir. Her yapıtında ana ya da yan karakterlerden birinin bir çocuk ve en çok işlediği temanın da masumiyetin yitirilmesi olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıntılı ve felsefi spekülasyonlara dayanan bir yazım tarzı vardır. İlk romanıyla Fransız Akademisi'nin Roman Büyük Ödülü'nü, ikinci romanıyla Concourt Ödülü'nü kazanmış, 1972'de Concourt Akademisi üyeliğine seçilmiştir.

Tournier ilk romanı *Vendredi ou Les Limbes du Pacifique* (1967; *Cuma ya da Pasifik Arafı,* çev.: Melis Ece, Ayrıntı Yay., 1994) ile büyük ilgi topladı. Bu yapıtında, modern felsefe ve antropolojinin kuramlarından yararlanarak Robinson mitini yeniden yorumlar ve insan doğasına ilişkin Defoe'nunkilerden oldukça farklı çıkarsamalar yapar. Yoğun gönderme ve simgelerle yüklü *Le Roi Des Aulnes* (1970; *Kızılağaçlar Kralı,* çev.: Hasan Anamur, Ayrıntı Yay., 1996), adını Goethe'nin bir şiirinden alır. Roman Hitler'in askeri akademilerine genç öğrenciler yollayan bir adamın etrafında döner. *Les météores* (1975; *Meteorlar,* çev.: Yaşar Avunç, Ayrıntı Yay., 2001) eşcinsel bir amca ve ikiz yeğenlerinin hayatını anlatırken ikilik, narsisizm, ensest ve eşcinsellik gibi cinsel konulan kurcalar. *Le Coq de bruyère* (1978; *Çalı Horozu,* çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 1990) ise yazarın hikâye ve masal arasındaki ayınmı belirlediği ve insanla hemcinsleri ya da insanla nesneler arasında aykırı ilişkiler yarattığı bir başka önemli kitabıdır. Başlıca yapıtları: *Eléazar ou la Source et le Buisson* (1996; *Kaynak ve Çalı ya da Eléazar,* çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 2000), *Le Médianoche amoureux* (1985; *Veda Yemeği,* çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 1992), *La Goutte d'or* (1985; *Altın Damla,* çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 1998), *Gaspard, Melchior et Balthazar* (1980), *Gilles et Jeanne* (1983; *Gilles ile Jeanne,* çev.: Melis Ece, Gece Yay., 1989), *Le Vent Paraclet* (1977), *Le Vagabond immobile* (1984).

Ayrıntı: 56
Edebiyat dizisi: 22

Veda Yemeği
Michel Tournier

Fransızcadan çeviren
Mustafa Bale!

Yayıma
hazırlayan
Necmettin Sevil

Kitabın özgün adı *Le médianoche amoureux*

Éditions Gallimard/1989
basımından çevrilmiştir.

© Éditions Gallimard

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınlan'na aittir.

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Ayten Kocal

Baskı ve cilt *Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. (O 212) 321 23 00 (pbx)*

Birinci basım *1992*
İkinci basım *1994*
Üçüncü basım *2001*
Dördüncü basım 2002

Baskı adedi 2000

ISBN 975-539-021-9

AYRINTI YAYINLARI
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr Dizdariye Çeşmesi Sk. No.: 23/1 34400 Çemberlitaş-İst. Tel.: (O 212) 518 76 19 Faks: (O 212) 516 45 77

Michel Tournier

Veda Yemeği

AKINTI

E D E B Ğ Y A T D Ğ Z Ğ S Ğ

GULUNESI AğKLAR/M//an *Kundera* * KALECĞNĞN PENALTI ANINDAKĞENDĞESI/Peter *Handke* * YÜZBAğI VE KADINLAR TABURU/Mar/o *Vargas* /.tosa -" BIZ/*Yevgenı Zamyatın* * KESĞK BÎR BAğ//r/s *Murdoch* * YENĞ TANRILAR//Vberfo *Vasquez-Figueroa* •* ĞNFAZA ÇAĞRI/*Vladimir Nabokov* * EVET AMA, BĞR LOKOMOTĞF BUNU YAPABĞLĞR MĞBAKALIM Woody Men •* ÇALI HOROZU/M/che/ fou/mer •" BANYO/Jean-Ph//;ppe 7b-*ussaınt** BALKON/Jean Genef •" GÜNEğ IMPARATORLUĞU/J.G Satord." BEYAZ ZENCĞLER//ngvar/4mb-yörnsen -" SĞYAH MADONNA/Dor/s Less/ng •" KAPANDA ÜÇ KAPLAN/G. Cabrera /n/anfe •" ZAMANIN KIYISINDAKĞ KADIN/Marge *Pıercy* * ANARğNĞN KISA YAZI/Hans *Magnus Enzensberger* * FOTOĞRAF MAKĞNE-S*V Jean-Philıppe Toussaint* * GÜLÜN GUNLUĞU/L/rsu/a *K. LeGuın* * HOTEL DU *[ÂClAnita Brookner* * AZĞLLER ve ÂLIMLER/ferry *Eagleton* * VEDA YEMEĞI/M/che/ 7oum;er * ORLANDO/V/rg/n/a *Woolf* * UTANÇ BĞTMnja *Meulenbelt* * YAKIN GELECEĞĞN MĞTOSLARI/J G. Ba//ard * KARANLIĞIN SOL ELI/Ursu/a *K. Le-Guın** AĞ//r/s *Murdoch* * WATT/Samue/ öec/ceff * EKOTOPYA/Ernesf *Callenbach* * GECEYĞANLAT BA-NA/D/una Sarnes •" ĞNSAN POSTUNA BÜRÜNMÜğ KOPEK//ngvar/lmö/örnsen * CUMA/M/che/ *Tournıer* •" AFRODIT'Ğ BASKALDIRISI/Lawrence *Durrell* * GÜNDELĞK MUTLULUĞA ALIğMA/dnja *Meulenbelt* * MUR-PHY/Samue/ Bec/ceff -* MASAL MASAL IÇINDE//C/ı/ma/ra/Jonn Sarfrı ^ ZEN VE MOTOSĞKLET BAKIM SANA-TI/flobert *M. Pırsıg "* PARFÜMÜN DANSI/7om *Robbıns* •* SINIRSIZ RÜYALAR DĞYARI/J G. 6a//ard ^ FRANSIZ TEĞMENĞN KADINI/Jorın *Fowles* * BEYAZ OTEL/D.M. Thomas ^ MYRA/Gore Wda/ -^ DALGALAR/Wrg/-n/a *Woolf "* ATLANTĞK ÖTESI/IV;fo/d *Gombrowicz* * HAYRANLIK/dn/a *Meulenbelt* * FERDYDURKE/^to/d *Gombrowicz ı* MELEKLER ZAMANI//r/s Murdoch ^ PAULINA 1880/P/erre Jean *Jouve* * EğEKARISI FABRĞKASI/ton Sante •* ROCK LANETĞ'a/n *Banks* * KAYIP ZAMANMn/a *Meulenbelt* •* SENĞÇĞĞME GÖM-*DÜM/Andrew Jolly* * BAğTAN ÇIKARICININ GUNLUĞÜ/Sören *Kierkegaard* * KONFIDENZMne/ *Doıman* * ALTIN DAMLA/Wiche/ *Tournıer* * BĞR GARĞP VAKA: MATMAZEL *P/Brıan ODoherty* * NIETZSCHE AGLADI-ĞINDA//rv/n *D. Yalom* * KIZILAĞAÇLAR KRALI/M;che/ *Tournıer* * AĞLEDE BĞR ÖLÜM/James *Agée* * KUTSAL BÖLGE/Car/os Fuentes * KALPSĞZ AMANDA/Jure/c *Becker* * 62-Maket Seli/Jufo Cortàzar * ÇARPIğMA/ J. G. Saffard •" ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/Samue/ *Beckett* * DUR BĞR MOLA VER!/7om Rotons ^ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/Jean Genef •«' KÜÇÜK DEĞ!ğMLER/Warge Pıercy ^ LILA/flobert M. P/rs/g ^ ERGĞNLĞK YAğI/M/chel /.e/ra ^ AğKSIZ LĞGĞKLER/Samue/ *Beckett* * ESĞRGEYEN GÖKYÜ-ZÜ/Pau/ *Bowles* * YALANCI JAKOB/JureA Bec/cer ^ DĞYAN//rv/n D. Va/om ^ PORNOGRAFĞ/Wfo/d Gombro-wcz > MERCIER ĞLE CAMIER/Samue/eec/ceff * BÎR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDĞLĞR?/Mârta *Tıkkanen* * /BENDENĞZ VE MARCO POLO/Pat// *Griffiths* •* DOĞMAMIğ KRISTOF/Car/os Fuentes •* RÜYASAKINLERĞ'rJs Afurdocn ^ HĞÇ ĞÇĞN METĞNLER ve Uzun Öyküler/Sa/roe/ Sec^eff * DUYGU YOLCULUĞU/Laurence Steme --- BEHY *BLUÜPhilippe Djıan* •* AĞAÇKAKAN/Tom *Robbıns* <* ANARğST/frisfan Haw*/ns ^ BAKAKAĞV/*-tald Gombrowicz* * PORTNOY'UN FERYADI/Ph///p flofh ^ 101/2 BÖLÜMDE DÜNYA TARIHĞ Ju/ıan Sarnes ^ SUNĞ TENEFFÜS/fficardo *Piglia* •* MANğ ÖTESĞ Jufen fiâmes ^ *WfiJAldous Huxley** GÜLÜN MUCĞZE-Si/Jean Genef ^ MÖSYÖ/Jean-Ph//ppe loussa/nf ^ ÇĞĞEKLERĞN MERYEM ANASI/Jean Genef ^ BAğUCU OĞLANMfeon *Fell* * YARATIK/John Fow/es •* SENĞSEVMĞYORUM/Ju/;an Sarnes ^ ZENCĞLER/Jean Genef •^ TÜNEL/frnesfo Sâbato * KARA PRENS//r/s Murdoch ^ KARNINDAN KONUğANIN ÖYKÜSÜ/PauAne *Melville* * TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENĞN HĞKÂYESĞ Franco *Femcci* * HAYATIN VE AğKIN YASALARI/Conn/e *Palmen* * KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/Ernesto Saöafo ^ KAYNAK VE ÇALI/M/che/ *Tournıer* * CENNETE BĞR KOğU/J.G. 6a//ard ^ DĞğADAM/Joanna Russ ^ FLAUBERT'Ğ PAPAĞANI/Jufan Sarnes * ALDAT-MA/Ph///p P,ofh * KOKAĞN GECELERĞ/.G. fia//ard ^ ACABA NASIL'/Samue/ *Beckett** MANTISSA/John Fow/es * KOLEKSĞYONCU/Jonn *Fowles* * BENJAMIN: DAR GEÇĞTEKĞAYDIN/Jay Par/n/ ^ METEOR-*lARIMichelTourner** ARKADAğLIK/Conn/ePa/men^ AğKVESAĞRE/Ju//anflames ^ SĞRĞUSTANGELEN KURBAĞA/Tbm *Robbıns*

H A Z I R L A N A N K Ğ T A P L A R

YOLDA/Jac/c Kerouac -"BENĞMLE TANIğMADAN ÖNCE/Man fiarnes -"ĞNĞĞTERE ĞNĞĞTERE'YE KAR-ğI/Jutan öarnes ^ CEHENNEM MELEĞĞErnesfo Sâbafo

içindekiler

Suskun âşıklar
I

Ermişler Bayramı mantarları
33

Théobald ya da kusursuz cinayet
51

Havai fişekler ya da anma töreni
63

Blandine ya da babanın ziyareti
81

Afrika serüvenleri 91

Lucie ya da gölgesiz kadın 95

Ayakta yazmak
118

Hayalet otomobil 121

Tehlikeli merhamet
124

Yıldızların dilencisi
126

Samanların üstündeki bebek
137

Müneccim Kral Faust
145

Anqus 150

Pierrot ya da gecenin gizemleri
171

Ekmeğin efsanesi
184

Müziğin ve dansın efsanesi
188

Parfümlerin efsanesi
191

Resmin efsanesi 196

İki şölen *ya da anma töreni*
200

Suskun âşıklar

ERKEK. Yves Oudalle. Adım bu. 21 Mart 1930'da Yport'da doğmuşum. Balıkçı bir baba ile çocuk doğurmaktan başka işi olmayan bir anneden. Babam kıyı balıkçılığı yapıyordu; kayığı pekâlâ tek başına idare edebilecekken, neden bilmem bir arkadaşıyla birlikte sefere çıkmayı yeğlemişti. Ve ta ki ağabeyim ona yardımcı olacak yaşa gelinceye kadar bu böyle sürmüştü. İşte hayatımı mahveden de, bu ağabeyin varlığı oldu. Kendisini kıskanıyordum ve ondan daha üstün olmak arzusuyla yanıp tutuşuyordum. Oysa çözüm gözlerimin önündeydi: Fécamp'ta, hani şu her çarşamba pazarına gittiğimiz morina limanında. Ağabeyim uskumru, ringa balığı, tarak avlıyordu. Ben morina avlayacaktım. O, yedi metrelik bir tekneyle sabah gidip akşam geliyordu. Oysa ben, hani canım büyük sefere çıkma-

dan önce, kış aylarında kızağa çekilip onarılırken seyrine doyamadığım şu yetmiş metre boyunda on metre eninde büyük balıkçı gemileri var ya, onlardan birine binip, dört ay boyunca açık denizlerde dolaşacaktım. Ağabeyim ufak işlerle uğraşıyordu, ben büyük oynayacaktım. Elli kişilik gemi mürettebatıyla birlikte dünyanın en soğuk denizlerine, Newfoundland ve Arktika bankizlerine gidecektim. Aklım fikrim okulu bırakıp bir an evvel denize açılmaktaydı. Gerçi yasalar on beş yaşından küçüklerin muço alınmasını engelliyordu ama, bir akrabanın kefil olması durumunda daha küçük yaşta da denize açılabileceğimi biliyordum. Kaptanlık yapan uzak bir akraba sayesinde daha on üç yaşında ilk sözleşmemi imzaladım.

Fabrikalarda, kömür ocaklarında çalışan, Beauce ovalarında koyun güden çocukların yaşamları konusunda bir bilgim yok. Ama şunu çok iyi biliyorum: Büyük balıkçı teknesinde çalışan bir muçonun hayatı cehennemden farksızdır. Sözgelimi o dönemin Larousse'undaki "günah keçisi" maddesinde, "Muço mürettebatın günah keçisiydi" gibi bir örneğe rastlamak mümkündü. Evet Muço adı verilen bu çocuğu sömürmek, öfkesini kusmak, dövmek, canı istediğinde altına yatırıp düzmek için iki gerekçe vardı adamların ellerinde: "Hepimiz aynı yollardan geçtik. Yeri geldiğinde o da aynı şeyi yapacak" ve "İşin gereği bu." İş dedikleri morinayı "boşaltmak", yani kanını akıtıp gerdelde yıkamak ve sintineye atmaktı. Bu da av günlerinde on altı ile yirmi saat boyunca elinizin sürekli deniz suyunda kalması demektir. Ve eller el olmaktan çıkardı! Tuzlu sudan mosmor, çatlak çatlak, pul pul olmuş, yara bereden geçilmeyen o zavallı uzuvların halini düşünebiliyor musunuz? Bu korkunç çıraklık döneminin izlerini hâlâ taşıyorum.

Ama tek sorun çalışma olsa keşke! Çünkü gemi hiyerarşisinde en alt kesime yerleşmiş olan "çakıldaklı", çoğu zaman yorgunluktan, sinirden ve alkolden bitkin düşmüş mürettebatın hizmetine bakmak zorundadır. Normal olarak elinde çorba kâsesi, kahve dolu kabı ve karavana, o güverte senin bu güverte benim koşuşturup aşçıya yardım eder ya da ağzını dolduran ve soluk *alamaz* hale getiren yirmi yanar sigarayı sırasıyla sahiplerine dağıtır. Ve kısa süreli uykusunun, ot şiltesinde yatarken gece tayfasına hizmet etmesi için

kafasına yediği takunya darbeleriyle bölünmesi ender görülen şeylerden değildir. Üstelik hangi yüzle dert yanacaktım ki? Bu noktaya gelmek için ne kadar çırpındığımı unutmuş muydum? "Kendin istedin it oğlu it!" Ve bunlar yetmezmiş gibi bir de, bir ekonomik ve toplumsal sistemin kurbanı olduklarını, hiçbir siyasal yönlendirmeye gerek kalmadan genel hatlarıyla kendiliklerinden bilen mürettebatın tuhaf ve sınırsız gücünü oluşturan kendi aralarındaki dayanışma söz konusuydu. Tüm sömürülen sınıflarda durum aynıdır. Sefalet ve acılar bu insanları birbirine düşürür, ama hepsi bu sefaletin ve bu acıların suçunun düzene ve düzenin sahiplerine yüklenmesi gerektiğini bilirler. Newfounland sularında avlanan balıkçı teknesi söz konusu olduğunda da sahibi armatördür. Armatör! Bu gemilerin sıradan balıkçısı asla görmez onu, bir tür mitolojik bir sülük, görünmez bir canavardır adeta. Sefer dönüşü yalnızca kaptan çıkar karşısına. Gemide meydana gelen bir ağır yaralanma, hatta ölüm olayının, onu verimsiz geçen bir sefer kadar etkilemeyeceğini peşinen kabullenerek, rakamlar ve insanlarla ilgili ayrıntıları harmanlayarak sözlü bir rapor verir. Tüm mürettebatın ve kaptanın sözleşmelerinin yenilenmesi, işte bu görüşmeye bağlıdır.

Kendim kaptan olmadan önce armatörümle karşılaşmadım. Ama iki çocuğu, sekiz gündür boşu boşuna Grönland'ın sarp kıyılarını dolaşan, ağlarla donanmış arka rampalı açık deniz balıkçı gemisi Frehel'de boy gösterdiğinde, on altı yaşındaydım. Gemide hava çok gergindi ve armatörün çocukları olan on sekiz yaşındaki oğlanla on yaşındaki kız tam da gelecek vakti bulmuşlardı. Yine de kaptan, bir şalupanın lüks bir yattan getirdiği bu çocukların etrafında pervane olmuş, onlara bu büyük mesleği öğretmeye çalışıyordu. İşten başımı alamadığımdan gemide geçirdikleri kırk sekiz saat boyunca vakit bulup onları göremedim, ama istemeden hayat tecrübelerine çeşni katan bir olaya neden oldum. İkinci kaptan, yanında iki konuğumuzla çıkageldiğinde arka güverteyi fırçalamaktaydım. İkinci kaptan tüm havasını son derece bakımlı siyah sakalına ve ağzından eksik etmediği iyi cins purolara borçlu, zebella yapılı gerzeğin tekiydi. Tepemde dikildi ve parmağıyla sönmüş sigarasını işaret etti. Süpürgeyi nereye koyacağımı bilemeden elim ayağım bir-

birine dolaşarak, muçoluk görevlerinden birinin simgesi olan kocaman, kahverengi gazlı çakmağı cebimden çıkarıp tam ikinci kaptanın purosuna doğru uzattığım sırada, ani bir dalgayla dengem bozuldu, öne doğru kaykılıverdim. Alev birden adamın o güzelim parlak ve ışıltılı sakalına dalıp çıtırdatmaya başlamasın mı! Çığlık atarak geriye sıçradı. Oralarda, üzerinde kocaman bir morina bulunan bir ringa fıçısı vardı. O balığı kuyruğundan kapmasıyla var gücüyle suratıma indirmesi bir oldu. Aslında balıkçı gemilerinde bu iş "bankiz kamçısı" denilen yağlı ve çıkıntıları bulunan bir kayışla yapılır ve tüm muçolar bu kamçının tadını gayet iyi bilirler. Fena muameleye öyle alışmıştım ki, bu hareketten fazla etkilendiğim söylenemez. Armatörün oğlu, görünüşe bakılırsa olaya benden çok bozuldu. "Gel Nadège" dedi ve kız kardeşiyle birlikte geriye çark etti. Bu olayı onaylamadıklarını açıkça ortaya koyan tavırlarının ikinci kaptanın gözünde durumumu iyice ağırlaştıracağını düşünerek oradan uzaklaşmalarını seyrettim. Hiç değilse küçük kızın adını öğrenmiştim.

KADIN. Doğru, adım Nadège. Babam derdi ki: "Ona, insanı büyüleyecek kadar güzel olmak zorunda kalsın diye bu adı verdim. Öyle yapmazsa gülünç duruma düşer." Oysa bu ad yüzünden oldum olası acı çektim ben, gülünç düştüm. Çünkü "güzellik" nerde, ben nerde! Küçük bir kızın yaşamında çok önemli bir an vardır, bir daha hiçbir şeyin artık eskisi gibi olamayacağını kesinlikle anladığı bir sınav. Okul çıkışlarında kızların birbirlerini itip kakışlarına bakın. Şöyle bir göz atmak, masum kızları, henüz o deneyimi yaşamamış olanları görmenize yetip de artar. Sıska ya da tombul, zarif ya da sakar, neşeli ya da hüzünlü, ama belli ki bu hallerini umursamıyorlar, hatta bunun farkında bile değiller. Oysa deneyimi yaşamış, yani genç kızlık dönemine geçmiş olanlar, yüreklerinin derinliklerinde taşıdıkları aynalarda kendilerini tanıyorlar. Lanetli bir günde, kendilerine şu kaçınılmaz ve bir o kadar da saçma soruyu soruyor bunlar: "Güzel miyim acaba?" Omuzlarına çöken kadınlık durumunun yabancılaşmasından başka bir şey değil bu. Evet, kadınların da erkekler gibi çirkin olabilme hakkına kavuşmaları için

mücadele etmeleri gerekiyor. Otuz yaşın üstündeki bir hanıma yaş sorulmaz diye geçiştirilen ve sanki yüz kızartıcı bir hastalık söz konusuymuş gibi bu konuda en ufak bir anıştırmadan bile kaçınılan bu iğrenç uzlaşmayı bırakmak gerek artık. Böyle davranmak, bir kadının yetişkin çağa geldi mi, körpe ve arzulanan bir av olmaktan çıktığı ve çöp sepetine atılmaktan başka bir işe yaramaz hale geldiği görüşüne katılmak demektir.

Güzel miyim ben? Bu soruyu aynama değil, anneme sordum ben. On bir yaşındaydım. Güzelliği, zarafeti, incelikli tavırlarıyla gözlerimi kamaştırıyordu annem. Burnumun ucuna bakalitten yapılmış kocaman bir gözlük kondurmuş olan gözlükçüden çıkmıştık. Sorunun yanıtlanmasının olanaksızlaştığı konusunda herkes görüşbirliğine varacaktır. Kaldırım boyunca gözlerimi camlardan ayırmıyor, oralara düşen görüntümü yakalamaya çalışıyordum. Normal olarak şu soruyu sormam gerekiyordu: Bu gözlük yakıştı mı bana? Bu anlamsız soru ile "can alıcı soru" arasındaki benzerlik işime gelince, "Güzel miyim ben?" deyiverdim. Annemin verdiği yanıt hâlâ kulaklarımda. Cildime dövme gibi kazınıverdi adeta: "Hayır, ama şirin ve zeki görünüyorsun, bu çok daha iyi." Umudum kırılmıştı. Çünkü şirinlik ve zekâ benim için hiçbir anlam ifade etmiyordu. Tek bir seçenek vardı: Güzel ya da mutsuz. Annem tek bir sözle beni mutsuzluğa boğmuştu. "Bu çok daha iyi." Kuşaklar boyu Caux'da yaşayan bir ailenin kızı olarak, annem kendisi bile Fécamp'ta doğmasının onu gemi donanımı üreten uluslararası bir şirketin herkesin dikkatini üzerinde toplayan en parlak kadınlarından biri olmasını engelleyemediğini başkalarına ve kuşkusuz kendisine kanıtlamak için çırpınıp dururken, göz boyayıcı bir patavatsızlıkla söylediği bu söze nasıl inanabilirdim ki?

Güzel ve zarif yerine, şirin ve zeki. Bu yazgıyı kabullenmem yıllarımı aldı. Sonunda bunun "çok daha iyi" olmasa bile, hiç değilse bir lanetlenme de olmadığını ister istemez kabulleniverdim. Her ne kadar bu iki nitelik bazen birbirine ters düşüyorsa da. Bu bir zekâ belirtisi midir? Aptallığı derhal teşhis edebilirim ve insanın aptal olanını adeta kokusundan tanırım. Bu niteliğini bulup çıkardığım erkekler karşısında ise ani, kökten ve çaresiz bir ret ile eğlen-

celi bir hoşgörü ve acıma duygusu taşıyan bir horgörü arasında bocalıyorum. "Yalvarırım: Bir iyilik et ve sus!" Bu yalvarmayla nicelerini kendimden uzaklaştırdım.

Okudum; çünkü görünüşüm ve gözlüklerim bunu yapmamı gerektiriyordu. Rouen'daki fakültede klasik edebiyat lisansı yaptım. Felsefe öğretmenliği sınavına hazırlanan Alexis ile işte burada karşılaştım. Filozoflar zekâyı kendilerine meslek edinmişlerdir. Başkalarının amatörce uğraştıkları şeyler olan akıl, titizlik, incelik, kavrayış, sezgi, bireşimsel bakış onlarda meslek haline gelmiştir. Sanırım, kendini Leibniz, Kant, Hegel, Heidegger'in yapıtlarını incelemeye adayan fazla kız yoktur. Benim durumum da öyle oldu. Şöyle bir geriye dönüp baktığımda gülünç buluyorum, ama hiçbir zaman bundan utanç duymuyorum. Evlendik. Çok genç yaşta, ailelerimizin ortak onayıyla. 1968 mayısının çalkantıları bizleri önce birbirimize yaklaştırıp sonra ayırdı. Bir çiftin böyle bir deneyim yaşaması zor şey doğrusu. Alexis'nin ateşli devrimciliğiyle sürekli matrak geçiyordum. Gerçek şu ki, felsefe öğretmenliğini Sokratesçi bir anlamda, insanın gözünü açan, kuşkuya yönelten, yüce bir karışıklık yaratan bir uğraş olarak düşünüyordu hep. 68 mayısını kişisel bir doğuş olarak değerlendirdi. Ben olayları başka türlü görüyordum. Gerçekte, her şey onun gözünde engelleri, çelişkileri ve sağduyuyu silip süpüren, söze dayalı, önüne geçilmez bir dalga olan söyleme dönüşüyordu. İktidarı ele geçirmekle, söz almak kavramlarını birbirine karıştırıyordu ve bunu ona göstermekten geri kalmıyordum.

Gülünçlüklerden gına getirip Fécamp'a ailemin yanına döndüm. Caux yöresinin insanı suskunluğuyla tanınır ve 68 kuşağının söz cambazlığını yaşadıktan sonra buna çok önem vermeye başlamıştım. Kıra çekilmiş, mütevazı bir yaşam sürdürüyordum, ama su içmeye mahkûm değildim tabii, çünkü bir Quartier Latin müdavimi olarak alışkanlığımdan vazgeçemiyor, saatlerce kahvelerde oyalanıyordum. Fécamp ise bu tür şeylere göre bir yer değildi; halk, kasaba merkezindeki ve limandaki meyhanelerde sürtmeme fena halde bozuluyordu. Oudalle'a işte bu meyhanelerden birinde rastladım. Sécherie'den* kaptanlığını aldığı bir gemiye tayfa temin edi-

* *Compagnie générale de grande pêche* adlı balıkçılık firmasının halk arasındaki adı.

yordu. Küçük kahvenin dip tarafında bir masaya oturmuştu, boşta gezen adaylar ellerinde evraklarıyla günah çıkarmaya gelirmiş gibi birbiri ardına sökün ediyorlardı. Sarışın kirpiklerinin altından maviş maviş bakan, cüsseli, hantal Oudalle, Kuzey Kutbu'nda yaşayan bir kutup ayısı kadar konuşkan görünüyordu. Onu hemencecik sevdim. Daha sonra bana bunun ilk karşılaşmamız olmadığını hatırlattı. Yirmi yıl önce şirkete ait bir yatla ailece yaptığımız bir gezi sırasında, babam, kardeşimle beni iki günlüğüne, yakınlarda bir yerde avlanmakta olan filomuza bağlı bir balıkçı gemisine göndermişti. Eğitimimizin bir parçasıydı bu. Daha o zaman, vahşi bir ortamın hüküm sürdüğü bu yüzer zindandan nefret etmiştim. Orada bir şiddet sahnesine tanık oldum: İkinci kaptan purosunu yakayım derken, az kalsın yüzünü yakacak olan bir muçoyu bir balıkla kamçılamıştı. Ben, kahvedeki kutup ayısında yeniyetmelik dönemini hatırlatacak en ufak bir ize bile rastlamadım ama, o benim adımı duymuştu. Öylesine ender koşullarda karşısına çıkan, öyle ilginç bir addı ki, unutması olanaksızdı.

Onunla deniz işçilerinin kendilerini sülük gibi sömüren armatörlere karşı duydukları düşmanca duygulardan söz etme fırsatım oldu. Ama biz -canavarın çocukları- "Büyük Meslek" adamlarının küllüyle yetiştirilmiştik: Victor Hugo'dan Roger Vercel'e, Pierre Loti ve Joseph Conrad'a kadar uzanan bir dizi yazar topluluğunun anlata anlata ünlendirdikleri şu İzlanda balıkçılarının bağlı olduğu kültle. Bizim aile destanımızdı bu, kendimize ait dünyamızdı. Kahramanları, belalıları ve özellikle yelkenli, sonra buharlı, ardından da şirketin yüz yıla yakın bir süredir dizel motorlarıyla donattığı ve özgünlerine tıpatıp benzeyen maketleri, Sécherie merkez binasının vitrinlerini süsleyen gemi filotillasıyla göz kamaştırıcı ve bir o kadar da kasvetli dünyamız... Oudalle'a olan duygularımda elbette tüm bunlar rol oynuyordu. İlk karşılaşmamızdan sonra üç haftalık bir sefere çıktı ve bunu izleyen beş yıl boyunca coşkuyla onu bekledim, onu düşündüm; ona mektuplar yazdım. Bir yandan da keyifle oynamakta olduğum, bir balıkçının kasvet verici tüllere bürünmüş, hüzünlü kumsalları arşınlayan varlıklı dul karısı rolüne için için gülmekten kendimi alıkoyamıyordum. Neden inkâr etmeli ki?

Edebiyat benim içimde vardı -hâlâ var- ve heyecanla Pierre Loti'nin romanındaki, sevgili Yann'ı soğuk denizlerde dolaşırken terk edilmiş bir aşkla kendini helak eden Gaud'u düşünüyordum. Romandan alınan bir küçük bölüm, böylesine naif bir kitapta özellikle fetişçilik parfümüyle beni allak bullak ediyordu: *İkide bir sevgili Yann'ının eşyalarını, güzelim düğün giysilerini önüne alıyor, manyakça bir inatla, katlayıp açıyordu. Özellikle, vücudunun şeklini korumuş olan mavi yün mayolardan birini; bunu usulca masanın üzerine bıraktığında, genellikle omuzlarının ve göğsünün hatları ortaya çıkıyordu.*

ERKEK. Amcam, Newfounland balıkçısı evlenmemeli derdi. Balıkçı karısının yılın üçte ikisinde çocuklarıyla evde tek başına kalmaya mahkûm olduğunu söylerdi. Babalarına yabancılaşmasınlar diye elinden geldiği, dilinin döndüğünce ondan söz edermiş çocuklara. Gelgelelim insan, bir romancının hayal gücüne sahip olmadıkça uzun uzun ne anlatabilir ki? Uzaklarda diye kalkıp babalarını onların gözünde bir aziz, bir kahraman, bir dâhi yapması da gerekmiyordu. Çünkü bunun bir de dönüşü var, insanların onsuz da yapılabileceğini öğrendiği bir çevreye alışmak hiç de kolay değildir. Onun buzullar, kasırgalar ve balıklarla ilgili hikâyeleri sofra başında kendisini dinleyenleri bir süre sonra bıktırır, ayrıca günlük yaşamdan, çevrede olup bitenlerden de habersizdir. Babanın yeni bir sefere çıkması herkes tarafından dört gözle beklenir hale gelmiştir artık!

Bir denizci için evliliğin zor yanının en çok konuşmalarda ortaya çıktığını belirtmeliyim. Uzak kala kala, insan birbirine söyleyecek şey bulamıyor.

Durumum, toplumsal ya da en azından mesleki bir boyutla karmaşık bir hal alıyordu. Armatörün kızıyla evlenen bir tayfa, arkadaşlarının gözünde bir dönek, bir bakıma bir hain olarak kabul edilir. Ayrıca paranın çekiciliğine kapıldığından kuşkulanılır. Balıkçı gemilerinde çalışan tayfaların çoğu Fecamplı değildir. Fécamp kasabası armatörlerin yurtluğudur. Erkekler, Caux yöresindeki kasaba ve köylerdendir. Tarım işçileriyle aynı ezilen sınıfa mensup insan-

lardır. Yport'ta (nüfusu 1000) doğmama rağmen bir kentsoyludan farksızdım. Bunun için kentten bir kızla evlendim. Üstelik zengin ve eğitimli. Kocasından boşanmış bir kadın, bu doğru, ama bir felsefe öğretmeninden. İlk gençlik yıllarımda olsaydım bundan bir eziklik duyardım. Fakat mesleğim yüzünden uzun süre bekâr kaldım ve Fécamp'taki Hidrografı ve Balıkçılık Okulu'ndan kaptanlık beratımı aldıktan sonra evlenmeyi akıl edebildim ancak. Yeni ailemin gözünde insan içine çıkabilir hale gelmek ve nişanlıma gösterecek sırmalı bir kaskete sahip olmak istiyordum kuşkusuz. Al işte zenginlere verilen bir ödün daha! Fakat bir gemide tayfalık yapmaktan başka bir şey olamamış bir grup erkek arasında geçmiş olan tüm bu yıllar, evlilik yaşamına hazırlık niteliği taşımaz. Başlangıçta, Nadège'in gözünde mitolojik bir zenginliğe sahiptim. Armatörler hanedanı bünyesinde, büyük balıkçı küllüyle yetişmişti o. Seferlerimle ilgili anılarımı anlatırken tutkuyla beni dinliyordu. Sonra sermaye tükendi. Tutkusu saygıya dönüştü. Daha sonra da bana verdiği yalnızca sabır göstermek oldu. Ve sabrın da bir sınırı vardır...

KADIN. Bununla birlikte aynı çevreden olduğumuz gerçek, bu karşılıklı ilişkilerimizden anlaşılıyor. Hatırlar mısın? Bir keresinde, başka kadınları şaşkına çevirecek bir açıklamada bulunmaya cüret ettin. Çıplaktım, karşında ayakta duruyordum. Ellerin büyülü bir yavaşlıkla vücudumda geziniyordu. Şey dedin...

ERKEK. Morina balığı gibi güzelsin!

KADIN. Senin ve benim ait olduğumuz ve alametini işte bu sözcüğün oluşturduğu gizli birliğin hatırına mutlu olmuştum.

ERKEK. Morina, barlam, doguet, dorse, aiglefin, haddock, narvaga, cabillaud, stockfish... Bu fetiş-balık için kullandığımız o kadar çok söz var ki, tıpkı Arap'ın deve için kullandığı sözcükler gibi. Üç sırt yüzgeci, özellikle de iki anüs yüzgeci, ebrularla ve leoparınkini çağrıştıran benekli derisiyle gerçekten güzeldir bu bizim morina.

KADIN. ...özellikle, duyarlılığının ve mizah gücünün somut örneği olan çene duyargası.

ERKEK. Hepsi bir yana, bir avcının karısına "geyiğim" ya da "bıldırcınım" diye hitap etmesi gayet doğal karşılanıyor. Hem ne olmuş yani... Ucunda ölüm yok ya! Ondine,* Mélusine," Sirenalar."* Balık-kadının kendi efsanesi, kendi çekicilikleri var!

Maalesef bir olay kutsal birliğimizi ve bu arada özel hayatımı sarsacaktı. 23 Mart 1973 günü Saint-Pierre-et-Miquelon'da iskeleye yanaştığımda özlü ve kararlı bir telgraf aldım:

Gemi, yolculuğun sonunda kesin olarak kızağa çekilecek. Bu haberi mürettebata duyurma. İmza: Morina balığı.

Fecamp'ın, böyle birdenbire morina balığı merkezi olmaktan çıkması anlamına gelen söz konusu haber beni şaşırtmadı, ama yine de büyük bir darbeydi bu. Ne var ki Fecamp'ın eski armatör ailelerine zamanın akışına karşı, yıkıcı bir mücadelenin ardından teslim bayrağını çektiler diye kızmak mümkün mü? Yoksullar tarafından üretilen yoksul gıdası salamura morina, yoğun bir avlanma sonucu corumların sayılarının azaldığı bir sırada yerini dondurulmuş ya da şoklanmış morinalara bırakmıştır artık!... Büyük balıkçı gemilerinin çoğu hurdaya çıkıyor. Ve işi bırakıp kırk üç yaşımda yeni baştan işsiz kalıyorum. Birden kendimi iki ayağı da karada, tam yirmi dört saat, tam gün bir koca olarak buluyorum. Benim için ne büyük sarsıntı ya!

Aldığın kararın benim için, beni kurtarmak için, birlikteliğimizi kurtarmak için olduğunu ve sana pahalıya patladığını ancak zamanla öğrendim. Kesin dönüşümden altı ay sonra, pencereleri Fécamp limanına bakan güzel dairemizi kapatıyordun ve Avranches yakınında, Grouin-du-Sud'e, aileye ait olan ve yaz kış oturulabilecek hale gelmesi için birtakım tadilatlar yaptırdığın bir yazlık eve taşınıyorduk. Normandiya'nın bir ucundan öteki ucuna yapılan bu göçün kesin bir anlamı vardı: Beni mesleğimden ayrılmanın yol açtı-

* İskandinavya mitolojisinde deniz tanrıçası.
** Yunan mitolojisinde belden aşağısı balık şeklinde olan tanrısal varlık.
* Yunan mitolojisinde çaldıkları lirin büyüsüne kapılan denizcileri felakete sürükleyen denizkızları.

ğı bunalımın ve dağılmanın tiksinti verici bir havaya soktuğu Fécamp'tan uzaklaştırmak ve özellikle mesleğimi bırakmam sonucu yoksun kaldığım denizi yeni bir görünüm altında bana sunmak.

Yeni bir görünüm altında, evet, henüz bunun böyle olduğu söylenemez pek! Çünkü Caux bölgesinde plaj deyince öyle yumuşacık kumlar ve yazlıkçılar akla gelmez. Dalgaların ve iklim koşullarının etkisiyle durmadan kaya parçalarının koptuğu kalkerli yalıyarlar, dalgaların bir çatırtı furyası içinde birbirine kattığı çakıl taşlarıyla örtülü sahil, işte bizim deniz kıyımız bu altı üstü. Yüzüm kızarmadan itiraf etmeliyim ki, yıllarca denizcilik yapmış olan ben, yüzme bilmem. Denize girme, güneşlenme, ne bileyim işte, maske, palet, tulum, tüfek ve oksijen tüpü gibi zımbırtılar kullanarak sözümona sualtı balıkçılığı yapmak gibi yaz eğlenceleri, bunlar, birkaç günlüğüne okyanusla oynamaya gelen parası bol Parislilerin işi. Oysa bizler, okyanusla oynamayı bilmeyiz.

Grouin'de, denizin karşıtını, okyanusun arka yüzünü keşfettim: takvimden izlenen deniz çekilmesi, karada kalan balıkların elle toplanması. Tatilcilerin yabancısı olduğu bu tip balıkçılık, dalgaların bir kaplayıp bir çekildiği bu anlaşılmaz, kararsız, sihirli bölgeyle, yani "deniz-kumsal" hattıyla tam bir işbirliği gerektirir ve ayaklara bağcıkları sıkı sıkıya bağlanmış eski espadriller ve sırta hırpani kılıklar giyerek uygulanır.

Geçimlerini denizin çekildiği alanlardan balık toplayarak sağlayan bu balıkçılar, gelgitin ritmine uygun yaşarlar. Onların gözünde deniz yükselmesi ve çekilmesinin saatleri, güneşin doğuşu ve batışından çok daha önemlidir. Rakamları gündönümü, ekinoks, ılım noktası, iktiran gibi adlarla anılan büyük ve gizemli gökbilim saatine uyar onlar. Başucuna yerleştirilmiş olan *Resmi Gelgit Yıllığı* onlara ne zaman sahilde piknik yapacaklarını, ne zaman sabahın üçünde kalkacaklarını ya da suların durgun zamanı olması nedeniyle ne zaman tatlı uykularından uyanmayacaklarını aylar öncesinden söylemektedir.

1485 tonluk o güzelim modern balıkçı gemim hurdacıya gönderilince, serseri kılığına giriyor ve elimde kova, tuz kutusu, bel, heybe, zıpkın, sepet, kerevit ağı, kırların yolunu tutuyordum; tuttukla-

rımı deniz suyuyla pişirebilmek için yanıma bir boş şişe almayı da unutmuyordum; ama özellikle otluklarda, balçıklarda, su birikintilerinde, kayalarda, lagünlerde ve kıpır kıpır kumlarda saatlerce dolaşmaya çıkmak sevindiriyordu beni. Akşam mutfak masasının üzerine denizkestanelerini, midyeleri, ahtapotları, çağanozları, denizçakılarını, kabuklu salyangozları boşaltacaktım ve eğer deniz tanrıları bizleri kutsamışsa, bunların arasında mavi renkte ağır kıskaçları, korkunç kuyruğuyla bir de ıstakoz olacaktı.

KADIN. Başlangıçta senin gezilerine katılmaya mecbur olduğumu sandım ve sanırım sen de kendi açından, denizin çekildiği alanlarda gezinerek balık avlama zevkine ortak etmeye çalıştın beni. Fakat bunların tek başına alınan zevkler, paylaşayım derken hasara uğrayan bencilce tatlar olduğunu birbirimize itiraf etmek zorunda kaldık. Beni şu korkunç *Resmi Gelgit Yıllığında* belirlenen saatte hazır olmaya zorlamak, denizçakısmı -*şölen ensis,* diye açıklardın kendi kendini yetiştirmiş insanlara özgü ukalalığınla- ucunda koni biçiminde bir kurşun bulunan sert bir çelik tel yardımıyla kumların arasından çekmeyi öğretmek, sonunda elimi, bir ahtapotun ya da yılanbalığmın buz gibi gövdesini yakalamak için bir kayanın yosundan yelesinin altına sokturmak için gösterdiğin çabalar... Sonra... sonracığıma... Ne bileyim artık, verdiğin bir sürü öğüt ve anlatıp durduğun şeyler bende pek iz bırakmıyordu. Evet, uzun sözün kısası, tüm bu çıraklık dönemi çabaları bizleri birleştireceğine daha çok ayırdı. Buluşları bizler için simge değeri taşıyan Patricio Lagos ile olan şu olağanüstü karşılaşma ise hepsinin üstüne tüy dikti.

ERKEK. Koya, harap olmuş, şaşkın, hemen hemen duygusal bir hava veren, ekinoksa bağlı bir deniz yükselmesini izleyen berrak bir eylül sabahıydı. Yassı balıkların titreştirdiği su birikintilerinin yer aldığı, tarak, denizkulağı, venus vb. gibi alışılmamış kabuklu deniz hayvanlarından geçilmeyen kumsalda yürüyorduk. Ama balığa çıkacak cesaretimiz yoktu pek ve sütü andıran bir sisle kaplı güney kıyısına bakıyorduk özellikle. Evet, havada bir gizem vardı, neredeyse bir dram ve yüz metre kadar ötede, kumların arasında

birbirine sarılmış iki insan gövdesini gösterdiğinde şaşınverdim. Boğulmuş iki insan cesedi diye düşündüğümüz şeye doğru koştuk. Kumlara gömülmüş ceset falan değildi bunlar. Kumdan yapılmış, tuhaf ve dokunaklı bir güzellikte iki heykeldi. Üzerlerine sarılı, çamura bulanmış kurşuni bez parçasının daha bir gerçekçi kıldığı gövdeler, hafif bir çöküntü alanı içerisinde birbirine kenetlenmişti. Adem ile Havva'nın, Tanrı'nın, balçıktan yapılmış burun deliklerine yaşam üflemesinden önceki hallerini çağrıştırıyordu. Vezüv yanardağının püskürttüğü küller altında taşlaşmış vücutları görülen şu Pompei insanlarını da düşündürüyordu. Ya da atom bombasının kristale dönüştürdüğü şu Hiroşimalıları. Aşılmaz bir mesafeyle birbirinden ayrılmış, mikalaşmış bir şekilde pul pul kavlamış yabanıl yüzleri birbirine dönüktü. Yalnızca elleri ve bacakları birbirine dokunuyordu.

Bu yatar heykellerin karşısında tıpkı yeni kazılmış bir mezarın başında beklermişçesine bir süre ayakta bekledik. İşte tam o anda görünmez bir delikten, paçalarından saçak saçak iplikleri sarkan bir blucin giyinmiş, belden yukarısı çıplak, yalınayak, tuhaf bir şeytan çıktı. Bizleri selamlamak istermişçesine geniş kol hareketleri yaparak, ardından da yatar heykelleri yerden alıp havaya kaldırırmış gibi figürler gerçekleştirerek zarif bir dansa koyuldu. Çekilen denizin çöle dönüştürdüğü kumsal, solgun güneş, kumdan yapılmış bu çift, bu çılgın dansçı... tüm bunlar bizleri hüzünle ve gerçek dışı bir görüntü oyunu ile kuşatıyordu. Ve dansçı vecde gelmiş gibi birden hareketsizleşiverdi. Sonra eğildi, diz çöküp önümüzde secde etti, daha doğrusu -bunu anladık- arkamızda beliriveren bir görüntünün önünde yaptı aynı şeyi. Arkamızı döndük. Sağda, Tombelaine kayalığı sisten sıyrılıyordu. Ama özellikle, bulutların üstünden bir sahra serabı gibi asılı duran Le Mont-Saint-Michel, tüm kırmızı tuğlalarıyla ışıl ışıl yanıyor, binanın piramitsi cephesindeki bütün camlar parıldıyordu.

Zaman durmuştu. Onu yeniden harekete geçirmek için bir şeylerin olması gerekiyordu. Hafif bir titreme ayaklarımı gıdıkladı. Tepesinde köpükten bir taç bulunan bir dil ayak başparmaklarımı yalıyordu. Kulak kabartınca bize doğru sinsice yaklaşmakta olan de-

nizin uğultuları fark ediliyordu. Bir saate kalmayacak, rüzgâra ve güneşe bırakılmış bu uçsuz bucaksız alan, suyeşili ve bağışlayıcı derinliklere dönüşmüş olacaktı.

— Fakat birazdan mahvolacaklar, diye haykırdın.

Dansçı, söylediklerini onaylamak maksadıyla hüzünlü bir gülümsemeyle eğildi. Sonra bir zıplayışta ayağa kalkıp dansıyla ona eşlik etmek, onu yüreklendirmek, hatta kışkırtmak istermiş gibi dalganın çekilişini taklit etti. Afrikalı büyücülerin yağmur yağdırmak ya da kötü ruhları uzaklaştırmak için yaptıkları da bundan farksız. Ve deniz itaat etti, önce çiftin uzandığı çöküntü alanının kenarlarını kuşattı, ardından da gediği bulup bir parmak masum su bıraktı, sonra iki parmak, sonra üç. Sular önce heykelin birbirine kavuşmuş ellerine ulaştı ve eller, bilek hizasından kesilmişçesine bozuldular. Dehşet içinde, varlıklarında belki biraz da inatla insani, bize yakın bir şeyler aradığımız bu çiftin kararsız ve acımasız bir biçimde eriyişini seyrediyorduk. Daha kuvvetli bir dalga kadının başına çarpıp yüzünün yarısını götürür, sonra adamın sağ omzu erirken, bizler bu kumdan heykelleri, bu bozulmuş halleriyle daha heyecan verici buluyorduk.

Birkaç dakika sonra teslim bayrağını çekmek ve köpük anaforlarından geçilmeyen kumlardan uzaklaşmak zorunda kalıyorduk. Dansçı da bize eşlik ediyordu ve bu da onun çılgının teki ya da dilsiz olmadığını ortaya koydu. Adı Patricio Lagos'tu ve Şili'den, tam olarak Şili'nin güney kıyısında bir ada olan Chiloé'den geliyordu ve oralıydı. Ormancılıkta uzmanlaşmış yerlilerin yaşadığı bir yermiş. Santiago'da heykelcilik öğrenimi yaparken, bir yandan da dans eğitimi görmüş, sonra gurbete çıkmış. Kafasını zaman sorununa takmıştı. Dans, özü gereği, gelip geçici olanın, yaşanan anın sanatıdır; hiçbir iz bırakmaz ve sürekliliğe kök salamamanın eksikliğini duyar. Sonsuzluğun sanatı heykelse yıkıma uğramaz malzemelerle zamana meydan okur. Ama bunu yaparken sonuçta bulduğu ölümdür, çünkü mermer, bilindiği gibi mezar taşı olmaya yatkındır. Manş ve Atlas Okyanusu kıyılarında, Lagos, gökbilim yasalarının yönettiği gelgit olgusunu keşfetmişti. Oysa gelgit, kum dansçısının oyunlarına ritim katıyor ve aynı zamanda onda kısa bir süre sonra

yok olacak bir heykel yapma isteği uyandırıyordu.

— Benim kumdan heykellerim yaşıyorlar, dedi, bunun kanıtı da şu: Ölüyorlar. Mezarlıklarda kullanılmak üzere yapılan heykellerse tam tersi yaşamadıkları için sonsuza dek kalırlar.

Denizin henüz çekildiği ıslak kuma böyle harıl harıl çiftler yontuyordu ve dans ederken de heykel yontarken de aynı esinden yararlanıyordu. Yapıtın, denizin durgun olduğu sırada tamamlanması çok önemliydi, çünkü yapıt, sanatçı için bir içedönüş ve dinlenme anı olmalıydı. Fakat büyük an, dalganın gerisin geri gelerek yapıtın büyük bir törenle yıkıldığı andı. Gökbilimsel bir yazgının yönettiği, etrafında lirik ve iç karartıcı bir dansın eşlik ettiği ağır ağır gelişen, çok titiz, acımasız bir yıkımdı bu. "Yaşamın dokunaklı kırılganlığını yüceltiyorum" diyordu. İşte tam o anda ona, bizim için çok önemli olan bir soru sordun, o da buna, bence anlaşılmaz ye gizemli bir şekilde yanıt verdi.

KADIN. Evet, sessizlik sorununu ortaya attım. Çünkü âdetlerimize ve törelerimize göre dans müzikle vardır ve bir bakıma cisimleşmiş müziktir. Vücut bulmuş müzik. O zaman kumdan yatar heykellerin çevresinde sessizce yaptığı bu dansta çelişkili, tuhaf bir şeyler vardı. Sessizce sözcüğünü, kayıtsız şartsız reddetti. "Sessizlik mi?" dedi, "fakat sessizlik diye bir şey yok ki! Doğa, boşluktan korktuğu için sessizlikten nefret eder. Deniz çekildiğinde kumsalı dinleyin: Gökyüzüne doğru araladığı binlerce nemli dudakla kıpır kıpırdır. *Konuşkan.* Fransızcayı öğrenirken bu zarif ve anlaşılmaz sözcüğe âşık oldum adeta. Uzayıp giden incecik sapı, önüne çıkan daha güçlü bitkilerin gövdesine sarılan ve borazan şeklindeki beyaz çiçeklerinin bolluğu altında onlan boğuveren sarmaşığa çok uymakta. Dalganın kendisi de konuşkandır. Sıvı kollarıyla kumdan yapılmış âşıklarımın göğsünü ve kalçalarını sarıyor. Ve onları yok ediyor. Ölümün öpücüğü bu. Ama dalga, kumun üzerine yayılırken fısıldadığı çocuksu şırıltıyla hâlâ konuşkan. Tuzlu dillerini ıslak iç Çekişlerle kumlara daldırıyor. Konuşmak ister gibi. Söyleyeceği sözcükler arıyor. Beşiğinde bıcır bıcır edip duran bir bebek o."

Ve plaja geldiğimizde, adam ufak yollu el sallayıp, hüzünlü bir

gülümsemeyle geride kaldı ve bizleri terk etti.

ERKEK. Şu senin heykeltıraş-dansçı biraz çılgın, ama gerçek şu ki, Normandiya'yı doğudan batıya kat ederken, Fecamp'ın yassı çakıllarından Mont-Saint-Michel'in kumlarına doğru göç ederken, okyanusun homurtusunu da değiştirdik. Caux kıyılarının dalgaları katır kutur sesler çıkararak milyarlarca çakılı kırıp un ufak eder. Oysa burada gelgit, bir martı adımıyla ilerlerken hafifçe mırıldanıyor.

KADIN. Şu sahte sessizlik sana iyi gelmedi. Fécamp'ta suskun bir erkeği sevdim ben. İnsan ilişkileri etrafında her türlü uzlaşmayı reddeden bir havan vardı Merhaba, iyi akşamlar, nasılsın, çok iyiyim ya siz, ne berbat hava... Tüm bu laf kalabalığını haşin bir bakışla susturuyordun. Burada iyice konuşmaz oldun. Suskunluklarında dırdır, kendi kendine konuşmalarında homurdanma var.

ERKEK. Dikkatini çekerim. Ben hiçbir zaman "Ne berbat hava!" demedim. Yağmurdan ve havanın güzelliğinden laf olsun diye söz edildiğini hiç sanmam. Denizciler için çok önemli konudur bu. Ben, hava raporlarında lirik bir şiir havası bulmuşumdur hep. Fakat doğru. Ağızdan çıkan sözcüklerin havayla ve denizle uyum içerisinde olması gerekiyor. Fecamp'ın sözleri Avranche'm havasına göre değildir. Bunlarda tatlı ve baştan çıkarıcı bir çağrı, yerine getirmeyi bilemediğim bir davet var.

KADIN. Burada her gün deniz çekilmesinin getirdiği uçsuz bucaksız bir suskunluk plajıyla birbirimizden ayrıldık. 68 mayısının büyük ağız ishali, kısa ve özlü bir bilgelik, ağırlaştırılmış, ender, anlam bakımından derinliği olan sözcükler düşletmişti bana. Tedirgin edici, aynı zamanda da öğrenci ahkâmcılığı kadar boş bir suskunluğa gömülüyoruz.

ERKEK. Ne istediğini bilmek isterdim. Şimdi durmadan suskunluğumdan yakınıyorsun. Ne kadar kırıcı olursa olsun, hiçbir saldırı karşısında gerilemiyorsun.

KADIN. Bu suskunluğu üzerinden atasın diye yapıyorum bunu. Bunalım, patlama, karı-koca kavgası arıyorum. Karı-koca kavgası dediğin şey nedir? Kadının zaferi. Kadın, kendini paralaması sonucu erkeği nihayet suskunluğundan çekip çıkarmayı başarır böylece. O zaman erkek bağırıp çağırmaya başlar, eser, gürler, küfreder ve kadın bu söz sağanağına tutulmanın keyfini çıkarır.

ERKEK. Carhaix-Plouguer kontu için ne derler hatırlar mısın? Toplum içinde karısı ile son derece uyumlu bir havaları vardır. Can sıkmamak için sözcüklerden yalnızca gerekli olanları söylerler birbirlerine. Tek bir sözcük bile fazlasını değil, doğru. Çünkü bu sadece bir rol. Karısının kendisini aldatmış olduğunu öğrenen kont, ona son bir kez seslenerek, bir daha asla baş başa verip konuşmayacaklarına karar verdiğini bildirir. İşin olağanüstü yanı şu ki birbiriyle konuşmamalarına rağmen ona üç çocuk doğurtmanın yolunu bulur.

KADIN. Ben seni asla aldatmadım. Fakat hatırlatmak isterim ki, can sıkmamak için birbirine söylenmesi gereken asgari sözcükleri bile etmediğin olmuştur bana. Pazar günleri öğle yemeğini, birlikte bir sahil lokantasında yerdik genellikle. Ben bazen suskunluğumuzdan o kadar utanırdım ki, çevre masalardakiler konuşmadığımızı anlamasınlar diye sessizce dudaklarımı kıpırdatırdım.

ERKEK. Bir sabah kahvaltımızı yaparken...

KADIN. Hatırlıyorum. Gazetene dalmıştın. Paravana gibi açılmış gazetenin arkasında kaybolup gitmiştin. Bundan daha kaba bir davranış düşünebiliyor musun?

ERKEK. Masanın üzerine bir teyp koyup düğmesine bastın. Birden ıslıklar, hırıltılar, gurultular, solumalar ve horlamalardan oluşan bir konser başladı. Tümü düzenlenmiş, ritimlenmiş, bir yerden sonra hareket noktasına dönüyor ve her şey sil baştan... "Bu da nesi" diye sordum. Cevabın şu oldu: "Bu senin uyurkenki halin. Bana söylediğin, söyleyeceğin işte bu. Ben de bu durumu teybe kay-

dettim." "Ben ha, horluyorum öyle mi?" "Elbette horluyorsun! Ama farkında değilsin. Şimdi kulağınla duydun. Bu bir gelişme, değil mi?"

KADIN. Her şeyi söylemedim. Senin yüzünden, geceleri horlaman yüzünden gidip doktora danıştım. İçimde, uyuklayıp duran bir yaşlı kız öğrenci ruhu gizlidir hep. Ronkoloji diye bir bilim dalı keşfettim, gece horlamalarının bir tanımını. Aynen şöyle: "Uykuda, burundan gelen hava ile ağız yoluyla yutulan havanın birlikte ve anlık etkisiyle oluşan titreşimin yol açtığı gürültüdür horlama." İşte bu. Bu arada, damak perdesinde meydana gelen bu titremeyle rüzgârın etkisi sonucu dalgalanan bir gemi yelkeninin gürültüsü arasında büyük bir benzerlik bulunduğunu da unutmadan söyleyeyim. Gördüğün gibi, işin içinde hep bir yelken sorunu oluyor.

ERKEK. Bu tür deniz yolculuklarına bayılırım, ama şunu hatırlatayım ki, yelkenli gemiyle hiçbir zaman denize açılmadım ben.

KADIN. Ronkolojinin bu konuda önerilerine gelince, en radikal çözüm trakeotomidir. Yani solunumun normal burunsal yolla olması için solukborusuna yapay bir delik açmak. Ayrıca bir de küçükdil de içinde olmak üzere, damak perdesinin bir bölümünü almaya ve titreşim olanaklarını sınırlayacak biçimde sivrilikleri gidermeye dayanan uvulo-palato-pharyngoplastie -uzmanlar için u.p.p.p.- var.

ERKEK. Delikanlılara evlenirken nelere maruz kalacaklarının söylenmesi gerekir.

KADIN. Eh, her şey karşılıklı! Kızcağız, gönlünü kaptırdığı sevimli prensin geceleyin buharlı lokomotifin gürültüsünden farksız sesler çıkaracağını nereden bilsin? Gecelerinin horul horul horlayan bir adamın yanında geçtiğini görünce, ister istemez kendisine hayli acı bir felsefe geliştiriyor.

ERKEK. Pekiyi, bu horlama felsefesi ne diyormuş bakalım?

KADIN. Bir çiftin meydana gelişinin yıllar sürecek biçimde ağır ağır gerçekleştiğini ve bu çiftin birbirlerine söyledikleri sözcüklerin zamanla daha da önem kazandığını söylüyor. Başlangıçta el kol hareketleri yeterli oluyor. Sonra bir enginlik kazanıyor. Derinlik de kazanması gerekiyor. Evlilikler, çiftlerin birbirlerine söyleyecekleri sözleri kalmayışı nedeniyle sona eriyor. Bir erkekle ilişkim, onsuz geçen bir günün ardından gece bir araya geldiğimizde ona yaptıklarımı anlatmak ve onun bensiz geçen dakikalarında neler yaptığını dinlemek istemediğim zaman bitmiş demektir.

ERKEK. Haklısın, çenesi düşük bir insan değilim. İyi ama, ya senin, sırf ilgini çekmedi diye anlattığım bir şeyi yarıda kesme alışkanlığına ne buyrulur?

KADIN. Yüzüncü baskısını yapıyorsan başka ne yapabilirim ki!

ERKEK. Bana bir gün bu konuda şeytani bir öneride bulundun; acaba ciddi mi söylüyordu, deyip duruyorum hâlâ kendi kendime. Hikâyelerimi numaralamamı önerdin. Böylece, bu hikâyelerden birini başından sonuna kadar iyi bir anlatıcı yaklaşımıyla tüm inceliklerıyle anlatmak yerine, numarasını verecektim ve sen derhal anlayacaktın. Diyelim ki 27 dedim, hemencecik büyükannemin bir kaza konucu gemime binen ve Fécamp'a donanma botuyla dönen köpeğinin hikâyesi aklına gelecekti. Diyelim ki 71 dedim, bir gemide canını kurtarıp beslediğim ve sonunda gelip bir başka gemide beni bulan şu iki sadık martıyı hatırlayacaktık sessizce. 14 dendiğinde, büyükbabamın yaptığı yapacağı tek Paris gezisindeki ilginç serüvenleri canlanacaktı kafamızda. Bütün bunlardan sonra konuşmuyorsun diye sitem etme bana!

KADIN. Şu senin hikâyelerin, onların hepsini biliyorum, hatta senden bile daha güzel anlatırım onları. İyi bir anlatıcı kendini yenilemeyi bilmelidir.

ERKEK. Pek öyle sayılmaz. Tekrar, oyunun parçasıdır. Örneğin Çocukların uydukları bir hikâye kuralı vardır. Yenilik kaygısı güt-

meden, aynı hikâyenin aynı sözcüklerle kendilerine anlatılmasını ister çocuklar. En ufak bir değişiklik yapılması onları çileden çıkarır. Aynı şekilde günlük yaşamın, haftaların, mevsimlerin, bayramların, yılların da şaşmaz kalıpları vardır. Mutlu yaşam, kendini bir yere kapanıp kalmış hissetmeden bu kalıplara uymasını bilmektir.

KADIN. Hikâyelerini numaralama fikrime gelince, bunun yalnızca seni susturmayı amaçladığını düşünmekle haksızlık ediyorsun. Bunu seni konuşturmak için de kullanabilirdim. Tut ki sana sadece 23 dedim. Hemencecik bana 2-13 Eylül 1944 arasında kuşatma altındaki Le Havre'da nasıl yaşadığını anlatmaya başlardın. Fakat dürüst olmak gerekirse, içimden diyorum ki: Sürekli aynı sözlerle aynı hikâyeyi dinlemeyi içim kaldırır mıydı acaba? Bu iş için gerekli olan çocuksu düşgücüne sahip olabilir miydim?

ERKEK. Bence tam tersi. Ya yalan söylüyorsun, ya da kendi kendini kandırıyorsun. Madalyonun bir de öteki yüzü var, meseleye bir de benim açımdan bakmak gerekiyor. Bir çiftin aralarındaki diyalogu tamamen kesmeye birebir gelen en korkunç düşünce, *bakir bir kulak* düşüncesidir. Eğer bir erkek kadın değiştiriyorsa, bunu yeni kadında hikâyelerini dinleyecek bakir bir kulak bulmak maksadıyla yapıyordur. Don Juan iflah olmaz bir palavracıdan -çenesi kuvvetli anlamında- başka bir şey değildir. Bir kadın onu ancak ve ancak palavralarına inandığı sürece -yazık ki bu süre pek uzun değildi ve günden güne kısalıyordu- ilgilendiriyordu. Bakışlarında en ufak bir kuşku gölgesi yakalamayagörsün, kalbine ve kamışına buz gibi bir bıçak saplanıveriyordu. O zaman, palavralarına gerçek ağırlıklarını veren tek şey olan mükemmel ve sıcacık safdilliği bulmak için başka yere gidiyordu. Bütün bunlar bir çiftin yaşamında sözcüklerin önemini vurgulamaktadır. Zaten çiftlerden biri bir üçüncü kişi ile yatarsa, onun ötekini "aldattığından" söz edilir; bu, ihaneti dil alanına yerleştirmektir. Bir erkek ve bir kadın birbirlerine hiç yalan söylemese ve ihanetlerini anında birbirlerine itiraf etseydi, birbirlerini hiç aldatmamış olurlardı.

KADIN. Elbette. Fakat bu kinik bir diyalog olurdu ve saydamlık adına birbirlerini yaralamaları, onları çabucacık ayırırdı.

ERKEK. O halde yalan gerekli mi sence?

KADIN. Hem evet, hem hayır. Yalanın karanlığı ile saydamlığın kinizmi arasında, gerçeğin bilindiği ama ses çıkarılmadığı ya da bile bile görmezden gelindiği aydınlık-karanlık bir kesim vardır. Toplumda, nezaket kuralları bazı gerçekleri nobranca haykırmayı yasaklar. Neden çiftlerin de böyle bir nezaket kuralları olmasın ki? Sen beni aldatıyorsun, ben seni aldatıyorum, ama bunu bilmek istemiyoruz. En iyi özel yaşam ancak alacakaranlıkta geçen özel yaşamdır. Ne diyordu sevimli Paul Geraldy: "Lambayı kıs biraz."

ERKEK. Çiftlerde belki, ama kesinlikle kadınlar arasında değil. Orada en çiğ kinizm rahatlıkla kendini gösteriverir. Hanımlar, siz bir araya geldiniz mi müthiş dedikoducu oluyorsunuz! Bir gün berberde, hanımlar kısmından yarım duvarla ayrılmış "Beyler" bölümünde bekliyordum. Vücutlar ve çiftlerle ilgili en gizli sırların hiç utanıp sıkılmadan ortaya serildiği uluorta bir konuşmanın berber kadınları, manikürcüleri, şampuancıları ve müşteri hanımları alabildiğine kaynaştırdığını duyunca, aklım durdu.

KADIN. Erkekler bir araya geldiğinde bu tür şeyleri konuşmaya utanıyorlar mı yoksa?

ERKEK. Hem de nasıl! Erkek milleti kadınlara oranla çok daha utangaçtır. Son derece komik ama, erkek olmaları, çoğu zaman, onları böyle bir durum karşısında fena halde utanmaya sürükler. Örneğin biz erkekler, hastalıklarımızdan söz etmeye pek hevesli değilizdir.

KADIN. Çok güzel söyledin, "kişisel sırlar" siz erkeklerde pek bir şey ifade etmiyor. "Kişisel sırlar" ile her şey her zaman rakamlara dayandırılır. Şu kadar sefer ya da şu kadar santimetre. Kadın-

ların sırlanysa tersine karmaşık ve anlaşılması güçtür! Bu konularda çabucacık kaynaşıvermemize gelince, bu ezilen insanların kaynaşıvermesi; çünkü kadın her yerde erkeğin isteğine katlanır. Birbirine tamamen yabancı iki kadını birleştirebilen kaynaşma duygusunun derinliğini bir erkek asla bilemez. Fas'a yaptığım bir gezi geliyor gözümün önüne. Küçük grubumuzdaki tek kadın bendim. Güneyde çoğu zaman olduğu gibi, yanımıza çok genç bir çocuk yanaşıp bizi evine çaya davet etti. Babası yanında oğullarıyla, sayıları üç müydü dört müydü orasını bilemiyorum, bizi karşıladı. En küçüğü zar zor yürüyor olmalıydı. Odanın yatak odalarına açıldığını sandığım kapısının önünde bir battaniye asılıydı. Bu battaniye zaman zaman belli belirsiz kıpırdanıyordu ve siyah bir gözün şöyle bir baktığı görülüyordu. Anne, kızlar, büyükanne, kayınvalide, içeriye tıkılmış olan bu insanlar bekleşiyor, dinliyor, gözetliyorlardı. Evlerine su bağlanan kadınların tepkileri geldi gözümün önüne. Suyun evlerinin içerisine kadar ulaşmasıyla çeşme başına koşmaları ve konularını kendi yaşamlarının oluşturduğu bitmek bilmeyen laklakları sona ermiş oluyordu. Oradan ayrıldığımızda evine dönmekte olan bir genç kızla karşılaştım. Yalnızca bana gülümsedi, çünkü tek kadın bendim ve bu gülümsemede sıcak bir kardeşlik duygusu vardı. Yani kardeşlik dediysem, "kız kardeşlik" anlamında söyledim bunu, tabii öyle bir sözcük varsa.

ERKEK. Evet, belki de olayın kendisi çok ender olduğundan öyle bir söz yaratmaya bile gerek görülmemiş.

KADIN. Bunun temel nedeni, dili yapanların erkekler olması. *Kadınlar Adasının Mucizesi* adlı ilginç bir romanda Gerhart Hauptmann kendi tarzında bir Robinsonluk önerir. Batan bir yolcu gemisinin kadınlarla dolup taşan sandalları bir ıssız adaya yanaşır. Böylece, yüz kadar kadından oluşan bir topluluk ortaya çıkar.

ERKEK. Bu bir cehennem!

KADIN. Hiç de öyle değil, tam tersi! Son derece kardeşçe bir ya-

sam bu. Hauptmann'ın savunduğu fikir şöyledir: Eğer kadınlar birbirleriyle kavga ediyorlarsa, bunun hatasını erkeklerde aramak gerekir. Kadınlara fitne tohumları ekenler en başta erkeklerdir. Rahibelerin bile aralarını açan, gidip günah çıkardıkları papaz değil midir?..

ERKEK. Mucize dediğin bu mu?

KADIN. Hayır, mucize, yıllar süren bir mutlu yaşamın ardından aralarında tek bir erkeğin bile bulunmadığı bu toplumda kadınlardan birinin akıl sır ermez bir biçimde gebe kalması.

ERKEK. Kutsal ruh galiba.

KADIN. Eğer bir kız çocuğu doğurmuş olsa işler düzene girebilirdi. Gelgelelim feleğin cilvesine bak ki bir oğlan doğuruverir. Böylece kadınlar adasının sonunun geldiği anlaşılır. Erkek virüs kısa bir süre sonra yıkım görevini yerine getirecektir.

ERKEK. Sözün kısası, sen ve ben birbirine taban tabana zıt iki cinsellikten geldiğimize göre, birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz kalmıyor, bu durumda bize düşen tek şey, ayrılmak. Hiç olmazsa bu işi şöyle anlı şanlı bir biçimde yapalım. Tüm dostlarımızın bir araya geleceği bir gece yemeği düzenleyelim.

KADIN. Yani İspanyolların dediği gibi bir *média noche.*

ERKEK. Son davetlilerimiz güneş doğduğunda koya dönsünler diye yılın en kısa gecesini seçelim. Yemekle ben ilgilenirim. Yalnızca sahilden topladığım deniz ürünlerini ikram ederiz.

KADIN. Biz onlara anlatırız, onlar bize anlatır, karı-koca ve sevgi üzerine uzun uzun palavralar atılır. Bu bir sevgi ve deniz yemeği olur. Sıra herkesin sözünü söyleyeceği ana gelince, bıçağını kadehine vurur ve törensel bir biçimde onlara üzücü haberi verirsin:

"Oudalle ve Nadège ayrılıyorlar, çünkü artık anlaşamıyorlar. Zaman zaman birbirlerine söyleyecekleri sözleri oluyor. Sonra kötü bir suskunluk kuşatıyor onları..." Ve son davetli de gittiğinde, evin kapısına bir tabela asarız: SATILIK. Ve sıramız geldiğinde bizler de farklı yönlere doğru uzaklaşırız.

Aynen öyle yapıldı. Nadège'in ve Oudalle'ın tüm dostlarına yaz gündönümü gecesi için davetiyeler gönderildi. Nadège, Avranches'taki üç otelin tüm odalarını tuttu. Yanına iki arkadaşını alan Oudalle, son derece geniş bir alanda balık ve deniz ürünleri toplamaya çıktı.

İlk davetliler geldiğinde ortalık henüz kararmamıştı. Bunlar doğrudan Arles'dan geldiklerine göre, en uzun yolu kat etmiş olanlardı. Neredeyse hemen ardından, en yakın komşular damladı ve aradan yarım saat daha geçtikten sonra, öteki konuklar sökün etmeye başladı. Nadège ile Oudalle bir masanın etrafına toplanıp yenilen düzenli bir yemek değil de gelenlerin geldikleri anda katılacakları sürekli bir servis öngördüklerinden, konukların arabaları bütün gece birbirini izledi. İlkin canlı yengeçler, kızarmış ekmek katılmış midye suyu ve füme yılanbalıkları sunuldu. Sonra viski ile flambe edilmiş pavuryalar ve isleme mor denizkestaneleri. Etrafına denizgeyikleri sıralanmış Pompadour ıstakozlarından oluşan ana yemeğin servisi için gece yansının on ikinci gongunun çalması beklendi. Daha sonra gece, paprikalı ahtapotlar, kalamar paellaları ve eski usul bir labros yahnisi ile sürüp gitti. Tanyerinin ilk ışıklarıyla birlikte beyaz şaraplı denizkulakları, denizısırganı kızartmaları ve şampanyaya yatırılmış Saint-Jacques istiridyeleri getirildi. Böylece, sebzesiz, meyvesiz ve şekersiz gerçek bir *média noche* oldu.

Konuklardan bir kısmı kazıklardan oluşan temelleri sahile kadar uzanan yüksek terasta toplanmıştı. İlk hikâyeyi anlatma fikrinin kimden geldiğini ne Nadège ne de Oudalle söyleyebilirdi. Gecenin içerisinde kaybolup gitti bu hikâye; kuşkusuz ikinci, üçüncü hikâye de böyle oldu. Fakat, evlerinde olup bitenlerden şaşırmış bir halde daha sonraki hikâyeleri banda alıp sakladılar. Böylece on dokuz

hikâye oldu: Bunlar bazen sihirli ve geleneksel "bir varmış bir yokmuş" ile başlayan masallardan, bazen de birinci tekil ağızdan anlatılan kanlı ve iğrenç yaşam kesitlerinin oluşturduğu hikâyelerden bir araya geliyordu. Nadège ile Oudalle, kendi evlerinde yaratıldığını gördükleri, daha son sözcüğü tamamlanır tamamlanmaz silinivererek yerini yine kendileri gibi gelip geçici başka çağrışımlara bırakan bu düşsel kurguları şaşkınlıkla dinliyorlardı. Lagos'un kumdan heykellerini düşünüyorlardı. Art arda sıralanan öykü ve masalların onlarda yarattığı duyguları izliyorlardı. Onlara öyle geliyordu ki, buruk bir biçimde gerçekçi, karamsar, yıkıcı öyküler onları ayırmaya ve beraberliklerini mahvetmeye katkıda bulunuyor, tatlı, sıcak, gönül okşayıcı masallar ise onları yaklaştırmaya çalışıyordu. Oysa, önce ezici ve hüzünlü gerçeklikleriyle öyküler anlatılmışsa da, gece ilerledikçe peş peşe ortaya çıkan çok güzel masallar sonunda karşı konulmaz bir parlaklığa ulaşmıştı. İlk saatlerde kinci ve aşağılanmış çocuk Ange Crevet, kaçak avcı Ernest, intihara eğilimli Théobald ve Blandine'in korkunç babası, gölgesiz kadın Lucie ve ötekiler, tüm bu tekdüze ve süssüz insanlar ağlamaklı bir tiksinti havası yayıyordu. Ama kısa bir süre sonra Angus ve Kral Faust, Pierrot ile Colombine'i, dansçı Âdem ile kokulu Havva, Çinli ressam ve Yunanlı rakibi, genç ve ölümsüz yeni bir düğünün canlı düğün alayını oluşturdular. Ve özellikle son masal, iki şölenin masalı her gün, her gece ateşli ve candan bir tören düzeyinde yinelenen hareketleri yaparak gündelik karı-koca yaşamını kurtarıyor gibiydi.

En son davetli, eşi benzeri belki de bulunmayan en güzel masalı tek dinleyici ev sahiplerine anlattıktan sonra yola koyulmak için izin istediğinde, gündönümü güneşi Mont-Saint-Michel'in siluetini kora dönüştürüyordu. Yükselen deniz, doludizgin, terasın ızgaralı döşemesi altına doğru ilerliyordu. Dalgaların çarptığı denizkabukları, çenetlerini açıp, kurak saatlerde içlerinde tuttukları suyu dışarı salıyorlardı. Deniz çekildiğinde geride kalan suya hasret binlerce ağız fısıldaşarak içlerini tuzlu havayla dolduruyorlardı. Kumsal, Lagos'un gayet güzel anladığı gibi bir dil arayışında mırıldanıp duruyordu.

— Ayağa kalkmadın, bıçağınla kadehine vurmadın ve dostları-

miza ayrıldığımızı bildiren üzücü haberi açıklamadın, dedi Nadège. - Doğrusunu istersen tüm bu hikâyeler kafama gireli bu ayrılığın kaçınılmazlığı bana artık bu kadar açık görünmüyordu, diye yanıtladı Oudalle.

— Gerçekte bizde eksik olan, birlikte oturacağımız, sözcükler den yapılmış bir evdi. Eskiden din, evlilere, azizlerle şenelmiş, ef sanelerle renklenmiş, ilahilerle çınlayan, onları kendilerinden ve dış saldırılardan koruyan hem gerçek -kilise- hem düşsel bir yapı getiriyordu. Bu yapı bizde eksikti. Bunun tüm malzemelerini dost larımız sağladı bize. Ayrılmak üzere olan çiftler için edebiyat hari ka ilaçtır.,.

— Gündelik yaşamın balçığına gömülmüş iki sazan balığını an dırıyorduk, diye bağladı balıkçılık eğretilemelerine oldum olası sa dık olan Oudalle. Bundan böyle dağdan kopup gelen sel sularında yan yana oynaşan iki alabalık gibi olacağız.

— Şu senin deniz *média noche'n* harikaydı, dedi yine Nadège. Seni evimin baş aşçısı tayin ediyorum. Mutfağımın hahambaşısı ve yemeğe manevi boyut katan mutfak ve sofra törelerinin koruyucu su olursun.

Ermişler Bayramı mantarları

Hafta sonunda Rio de Janeiro'da bir polo maçım vardı. Karım, en iyi üç atımla dört gün önce gitmişti, ben de ardından gidecektim. On saatlik uçak yolculuğunun verdiği yorgunluğu ve gerginliği yenmek için bu süre gerekliydi atlara. Karım, yatışmaları için pistte onlara binmeyi zevkle kabul etmişti. Atlarla haşır neşir olan bir insan olarak, elbette ki onlardan hoşlanan bir kadınla evlenmeyi yeğlemiştim. Daha önceki iki evliliğimin başarısızlıkla sonuçlanması, eski karılarımla aramızda bu tür bir uyumun bulunmamasından kaynaklanıyordu.

Sonuçta bir tür yaz bekârıydım ve belki de bu alışılmamış durum (sapına kadar ve iflah olmaz bir evlilik yanlısı, *homo conjugafo'im*) ilk gençliğime doğru bir yolculuğa çıkmama katkıda bulun-

du. O akşam Roissy'den beni Madrid üzerinden Rio'ya götürecek olan uçağa binmem gerekiyordu. Hizmetlilere izin verip, konağımızı kendim kapattım ve bavullarımla beni havaalanına götürecek taksinin gelmesini beklemeye koyuldum. Düşüncelerim çoktan Paris'ten uzaklaşmıştı; artık Rio'da, bizi evlerinde ağırlayacak atçılık kulübünden dostlarımın evinde karımla ve özellikle de uçak yolculuğunun heyecanını üzerlerinden atmış atlarımla baş başa olduğumu düşlüyordum.

Uçak şirketine ait yolcu kayıt gişesi üzerine çaprazlamasına asılı panoda adı geçen uçuşun iptal edildiğini görmenin yarattığı şok karşısında düşlerim hoyratça dağılıverdi. İptalin nedeni de Madrid Havaalanındaki yer hizmet görevlilerinin grevde oluşuydu. Üzülmüştüm. Alın işte, Franco döneminde asla görülmemiş bir şey! Daha sonraki uçuş saatleri ve Rio ile saat farkları hesap edilince, polo maçım suya düşüyordu ve sevgili atlarımı boşu boşuna Atlantik'i aşmak zorunda bırakmıştım. Karım ses çıkarmazdı: Uçağa bayılırdı ve Brezilya bahannda güzel bir gün yaşamanın neresi trajikti Tanrı aşkına!

Buna karşılık bu aksilik, beni tuhaf bir biçimde gerçeklerden koparmıştı. Konak kapalıydı, personel dağılmıştı, atlarım ve karım uçakla Brezilya'ya gitmişti. Saçma bir nedenle, ruhen ayrılmış bulunduğum Paris'te alıkonulmuştum. Tuhaf ve kaygı verici bir boşlukta dalgalanıyordum. Yaşamım, tıpkı sallanan bir dişin, dişeti boşluğunda sadece alışkanlık üzere durduğu gibi "temeli çürümüş" görünüyordu. Dille yapılacak en ufak bir basınç onu dişetinin kanlı ve yumuşak deliğinden fırlatıverirdi.

Hesapta olmayan bu durum karşısında şaşırmış bir halde bir taksiye binip, kürkçü dükkânıma döndüm. Bir elimde valizim, ötekinde el çantam, dizimle bahçe kapısının parmaklığını iteledim ve ağaçların çevrelediği yola daldım. Nemli kasım gecesi bastırmıştı, ama sokak lambalarının su yeşili ışığı yeri çok güzel aydınlatıyordu. Ayağımın ucuyla bir kuru yaprak yığını ittim ve bu sırada ince mantarların oluşturduğu bir öbek ilişti gözüme. "Hava tam mantar havasıymış" diye düşündüm. Evin içerisi hüzün verici. Tanrım, ben yola çıkmadım mı? Peki burada işim ne? Buzdolabı tamtakır. Tele-

vizyon çalışmıyor. Bir süre ıssız odalarda dönenip duruyorum, odalar öylesine düzenli, öylesine derli toplu ki ister istemez kendimi davetsiz misafir gibi görüyorum. Le Sueur Sokağı'nda gece yarısına kadar açık olan küçük lokantaya gidip bir parça bir şeyler yemeyi düşünüyorum, sonra bu düşünce beni korkutuyor. Sonunda soyunup yatıyorum.

"Hava tam güz mantarı havasıymış." Evet, çünkü keçimantarı her ne kadar bir ilkbahar mantarıysa da, biraz daha bodur, biraz daha esmerce, ama ötekinden lezzet bakımından hiç de geri kalmayan bir sonbahar türü de vardır. Biraz önce gördüğüm mantarları getiriyorum gözlerimin önüne. Çocukluğumu düşünüyorum. Savaş sırasında sekiz, dokuz, on, on bir, on iki yaşlarındaydım. Bir Bourgogne köyünde papaz evinde oturuyorduk. Doğru dürüst geçinemiyorduk, ama bu sefalet yıllarında pek halimizden şikâyet edemiyorduk. Köylülerden arta kalan yiyecekleri toplamak için altımda bisiklet, evle tarlalar arasında mekik dokuyordum. Bisikletin selesine bağlanmış römorkun verdiği korkunç ağırlığı da, kısa bir süre sonra lastik tekerleklerin yerini alan mantar şeritlerin sertliğini de unutmam mümkün değil. Kasaba okuluna gidiyordum ve kılığım ve konuşmam burjuva kökenimi o saat ele verdiğinden, orada bir sürü sitem ediliyordu bana. Gerçek dostum, yalnızca iflah olmaz tembel, "kötü adam" olan, ama avcılığına toz kondurulamayan Ernest idi. Ah o çocuk, tavşanlara tuzak kurmak, karatavuklara kapan hazırlamak ya da Ouche Irmağı'nda eliyle alabalık yakalamakta üstüne yoktu doğrusu! Kim bilir kaç kez onun sayesinde soframızı zenginleştirmişimdir! Bunun karşılığında annem, kullanmadığımız giysilerle ayakkabılarımızı ona veriyordu. Her şey üzerine harika uyuyordu ve şükran duygularıyla ölümsüzleşmiş görünen eskilerimizi giyiyordu durmadan.

Mantarlar onun uzmanlık alanına giriyordu. Dediğine bakılırsa öğretmen masasının altında bile mantar bulmuş ve gayet de lezzet-Uymiş! Kuramsal açıdan bu konuda hiçbir bilgisi olmamasına rağmen, zehirli mantarı yenilir mantardan içgüdüsel olarak şaşmaz bir kesinlikle ayırıyordu. Gelgelelim bir hassas yanı vardı: Fikrini almak istediğiniz mantarları kendisine bir mendil ya da bir sepet içe-

risinde göstermemeniz gerekiyordu. Eğer öyle yapılmışsa, başını sallıyor, bir şey söylemeye yanaşmıyor, bilgisizliğini itiraf ediyordu. Mantar dediğin ancak ve ancak yetiştiği alanda, henüz kimsenin eli değmeden tanınabilirmiş. Böyleydi Ernest.

Keçimantarları... Fontaine Fermée'nin -Ouche'un iki kaynağından biri- aşağısında, kimi zaman su baskınına uğrayan bir tarlayı anımsıyordum, neden bilmem buraya Kazlı Vadi diyorlardı. Bu kıraç toprağı şenlendiren ender otların arasında mantarların adeta "büyücü toplantısı" yapıyorlarmış gibi bir arada bulunduklarına gözümü kırpmadan yemin edebilirdim.

Boşu boşuna uyumaya çalışıyorum ve bir türlü uykuya dönüşmeksizin beni oldukça kısa süren ama tüm varlığımızı borçlu olduğumuz o çocukluk yıllarına götüren bir tür uyanık rüyaya dalıyorum. Kazlı Vadi ve oranın keçimantarları, Ernest ve kertenkele, böcek, yuva, yumurta, çakı, balık avlamada ve tavşanlara tuzak kurmada kullandığı ıvır zıvırdan geçilmeyen cepleri. Aradan otuz beş yıl geçmesine karşın tüm bunlar hâlâ öyle canlı, öyle yakındı ki! Üzüntüler içerisinde geçen çocukluk yıllarımı kuşatan ve besleyen bu insanları tümüyle ihmal etmek çok büyük bir nankörlük olmaz mıydı?

Kalkıyorum. Uykum yok, bu kesin. İçimin derinliğinde var olduğunu bildiğim ama dilimin bir türlü söylemeye varmadığı bir tasarıya uyarak giyiniyorum. Yatışmış ve uysal canavar La Bentley yeraltı garajında bekliyor. Kontak anahtarını çevir yeter, o saat deliğinden dışarı fırlayacak. Kontak anahtarını çeviriyorum. Elektrikli kapı ufak yollu sarsılıyor. Motor yavaşça horlamaya başlıyor. Foch Caddesi ölgün bir ışıkla aydınlanıyor. Çevre yolu yönünde sürüyorum arabayı. Güney otoyoluna yöneldiğimde saat gecenin iki buçuğuydu.

Pouilly-en-Auxois çıkışına varınca, bir an tereddüt ettim. İlkin Beaune'a kadar gitmeye, sonra 470 No'lu devlet yoluyla Montigny'ye doğru inmeye niyetlendim. Ne var ki Pouilly çıkışını gösteren panolarda çağrılarına karşı direnemediğim köy adları yer alıyordu birer birer. Bourgognelu demiryolcu-yazar Henri Vincenot'nun köyü Commarin, anneannemin çocukluğunun geçtiği ve

mezarının bulunduğu Pont-de-Pany, kardeşlerimle benim yapay bir gölcükte yıkanmaya gittiğimiz Chazilly. Böylece otoyoldan ayrıldım ve derhal anılar yüzüme çarpmaya devam etti. Bunlar arasında ikinci elden olanları da vardı, yani annemleri, dedemleri ilgilendiren ve yanımızda yüzlerce defa anılmış olan anılar demek istiyorum. Sainte-Sabine'e giden inişe yönelirken, 1926'da Citroën B 12'sinin direksiyonu başında büyük bir kaz katliamı yapan büyükbabamı anımsamam da işte böyle oldu. Bligny-sur-Ouche'taki eczanesinin önünde durduğunda, büyükannem arabanın her yanının bembeyaz kaz tüyleri içerisinde olduğunu görünce şaşırır. "Yarın Sainte-Sabine kazı yiyoruz" der büyükbabam, kutsal kitaba özgü bir yalınlıkla. Aynı eczanenin önünden ağır ağır geçtiğimde tanyeri ağarıyordu. Tanrım, ne çok anı, ne çok ölü!

Bligny ile Montigny arası iki kilometre. Köye girdiğimde her taraf hâlâ uykudaydı. Bu beni rahatlattı. Bunca yıl ortadan yok olduktan sonra gösterişli arabamın direksiyonunda tantanayla dönmek hiç hoşuma gitmezdi doğrusu. Soluğu hemen Fontaine Fermée yakınlarındaki Kazlı Vadi'de aldım. Gözlerime inanamıyordum: Bir orman! Nemli çayırların vadi görünümü sunduğu bu yerde şimdi düzenli bir biçimde dikilmiş kızılağaçların oluşturduğu küçük bir orman yükseliyordu. Ağaç dikerek bu çukur alanı ıslah etmek düşüncesi sonuçta gayet akılcıydı. Ne var ki bu kızılağaçların varlığı, özellikle de boyları bana birdenbire yılların ağırlığını hissettirdi. Eh evet, küçücük fidanlar otuz beş yılı bile bulmayan bir süre içerisinde ulu ormana dönüşü vermiş! Birden kendimi yaşlı ve Dante'nin sözünü ettiği yaşam yolunun ortasını çoktan aşmış hissettim. Hem sonra düşkırıklığına uğramıştım. Ya benim şu keçimantarları? Gecenin bir yarısında yataktan kalkıp bunca yolu eli boş dönmek için mi tepmiştim? Anılarımı bir kez daha sorguladım. Bessey-en-Chaurne'da, Balance Tepesi'nde, kenarında boş bir alan bulunan küçük bir karaçam ormanı geliyordu gözümün önüne. Çünkü keçimantarı dediğin hava ve ışık isterdi, ama bir çit, duvar ya da orman kenarı gibi korunaklı bir yerde olması gerekirdi.

Böylece güzel otomobilimle şimdi de Beaune yönüne, Balance denilen bayıra yöneldim. Beş kilometre sonra sola, Crépey yönün-

de küçük bir kasaba yoluna sapıyorum ve tam Bessey'den önce... Her şey oradaydı. Arabadan çıkınca bu Bourgogne tepelerinin (Bessey-en Chaume Boğazı güney otoyolunun en yüksek noktasıdır) silindir biçiminde otları ve köknar öbekleri ile biraz Alpler'i çağrıştıran havasına kavuşuyorum. Şu benim karaçam koruluğu olduğu yerde duruyordu. Ve kabar kabar fırlayıvermiş keçimantarları *(orman perilerinin durgunluğu),* başlı başına bir mantar kolonisi randevumuza sadık kalmıştı. Torpido gözüne attığım plastik torbayı kapıp yeniden kavuştuğum on iki yaşımın coşkusuyla işe koyuluverdim. Acaba büyüdüğüm için miydi? Eskiden aynı yerde topladığım mantarlar galiba bugünkülerden çok daha güzeldi. Geçmişin yaldızlı sisleri, en basit şeyleri mükemmele dönüştürüyorsunuz!

Ağır ve dolu torbam beni düşlerimden uzaklaştırdı. Şimdi ne yapmalıydım? Yeniden yola koyulup Paris'e mi dönmeli? Hiç de hoş bir şey değil. İyi ama ne yapmalı, kime gitmeliydim? Ernest'e tabii! Şu bizim ünlü avcı Bessey karaçamları gibi yerinden kıpırdamamış olmalıydı. Saat altıydı ve uzakta Crépey Kilisesi'nin çan kulesinin gerisinde pembe parmaklı şafak yükseliyordu. Benim gibi çekingen bir insan için en uygun saat.

Balance'ı inerken Bentley tıpkı iri bir kedi gibi mırıldanıyordu.

Eskiden Guéret çiftinin işlettiği küçük hana geldiğimde, sola dönüyor ve Ouche Köprüsü'nü geçiyorum. Ernestlerin evi yana yatmış merdiveni ve kıçı yamalı eski pantolonu çağrıştıran çatısıyla kuşkusuz oldukça harap haldeydi, ama beni sıcak karşılıyor. Kapıya vuruyorum. Hemen tanıdığım bir ses: "Kim o?" diyor. Adımı veriyorum. Kapı açılıyor. "Aman Tanrım, demek sensin?" Kuşkusuz çok değişmiş. Bu kıllı fauna ile sokakta karşılaşacak olsam, eski dostumu hemen tanır mıydım, bilemiyorum. Ama düşününce, benim tanıdığım keskin bakışlı sıska kızılın, alayın inceltip uzattığı yeşil gözlü bu bıyıklı tilkiye dönüşümü, çocukta insanın yetişkin halini bulmak isteyen mantıktan besleniyordu. "Mantar için geldim" diyor ve sanki bu açıklama otuz beş yıl aradan sonra aniden ortaya çıkışımı haklı çıkaracakmış gibi torbamı uzatıyorum. "Mantar mı?" diyor torbama şöyle bir göz attıktan sonra, "Evet, senmişsin!" Ve bilenmiş yüzü, durumumun gerektirdiği bağışlayıcılığın

yumuşattığı bir sevinç ışığı yansıtıyor. "Yat Briffaut!" Cinsi pek belli olmayan, ama İspanyol kanı ağır basan bir köpek bacaklarımı ve pantolonumun önünü kokluyor harıl harıl. "Eh ben de tam yemek hazırlamak üzereydim" diyor Ernest. "İstiyorsan mantarlı bir omlet daha ekleriz." İstiyordum, üstelik akşamdan beri bir şey yememiştim. Bana bir sandalye veriyor ve bir gerdelin yanına oturup mantarları ayıklamaya koyuluyor. Odayı gözlemliyorum. Çiftçilik ve ormancılıkla ilgili bir sürü ıvır zıvır dolu her taraf: Pencerede kurumaya bırakılmış tavşan postları, balık ağları, kafesler, çavalyeler, kirtiller, kerevit terazileri, odun yığını üzerine konulmuş bir balta. Ve duvardaki silahlıkta asılı üç tüfeğin, açık büyük yatağın baş ucunda, yatan bir insanın kolayca uzanabileceği yerde bulunuşu dikkatimi çekiyor. Atalardan kalma alışkanlık mı, yoksa kök salmış bir kuşku mu?

— Yalnız mı yaşıyorsun?

— Tanrf dan sonra tek hâkimim! Biliyorsun babamla pek geçinemezdim. Çekip gitmiştim. O ölünce annemin yanına döndüm. O da öldü, birkaç yıl oluyor, unuttum gitti. Düşkünler yurduna gitmek istemiyordu. Haklıydı. O gün bugündür kimsem kalmadı. Yalnızca Briffaut var. Değil mi Briffaut?

Köpek bir kuyruk sallamasıyla onayladı.

— Demek öyle, mantar toplamak için bütün gece araba kullan dın?

Gerçeğe uygun bu saçmalık, ardından Ernest'in itiraz etmeden kabul ettiği bir başka saçmalığı getiriyordu:

— Karım atlarımla Rio de Janeiro'da, özgürdüm.

Özgür... Gerçek özgürlük önümde değil miydi? Ermişler Bayramı mantarlarım bana onu keşfettirmemiş miydi? Ernest bu köyün okulunda benimle sıra arkadaşı olarak öğrenimine başlamıştı. Sonra ayrılmıştık ve ayrılan yollarımız bizleri değişik yönlere; beni Foch Caddesi'nde bir konak sahibi olmaya, onu yeni baştan hareket noktasına, yani kırma köpeğiyle birlikte yaşadığı, atadan kalma, hayat ve koku dolu izbeye dönmeye sürüklemişti. Servet yapmak için yılmadan çalışmış ve bunu başarmıştım. İki kez boşanmıştım, üçüncü karımla beni birbirimize yaklaştıran tek ortak zevkimiz de

halen atlara olan ilgimizdi. Defalarca doğudan batıya, batıdan doğuya dünya turlarına çıktım. İçime işleyen bir şey vardı: Ernest'in, anlattıklarıma karşı aşırı ilgisizliği. Bütün bu zaman süresince yapmış olabileceklerim onu hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Bir adımlık yol kat etmemişti. Bugün de çocukluğunda ve ilkgençlik yıllarında yaşadığı gibi yaşıyordu. Yaşamının, günlerin günlere ve yılların yıllara eklendiği mevsimlerin birbirini izlemesiyle ritim kazanan tekdüzeliği birbirimizden uzak kaldığımız otuz beş yılı -benim için iyi kötü serüvenlerle dolup taşan- neredeyse sıfırlıyor olmalıydı. Ve sonuçta sadece benim ona soracak sorularım vardı. Şaşırtıcı olan, köşesine çekilmiş bu adam doğrusu rahat, nerdeyse güzel konuşan bir insan olarak göründü, ama bana hitap edermiş gibi görünürken, aslında tek gerçek dinleyicisi olduğu gün gibi ortada olan Briffaut ile bakıştığını fark etmem uzun sürmedi. Issız adasında Robinson Crusoé. Koyun postundan yapılmış yeleği ve kızılımsı sakalıyla bana onu anımsatıyordu. Ve ben yıllar sonra adaya yanaşan ve keçili adamla diyalog kurmaya çalışan ilk İngiliz gemisinin kaptanıydım. Gerçekte onun yaptığını yapıp, çocukluğumun geçtiği bu topraklarda kalmış olsaydım, halim ne olurdu, onu gözümün önüne getirmeye çalışıyordum.

Belleğimde yüzler dalgalanıyordu. Annette Mazurier örneğin. Çocukluğumun madonnasıydı. Köy okulunda, hatta söylenenlere bakılırsa tüm kasabada ondan iyi öğrenci yoktu. On iki yaşında ciddi bir yetişkin kadın havası vardı. Nazikliği olmasa, meleksi bir saflıktaki küçük yüzü son derecede suratsız bulunabilirdi. Ne olmuştu kim bilir? Ebe mi, sorgu yargıcı mı, bir manastırda rahibe mi?

— Annette mi? Ha, şu Mazurier mi? Ah şu kız, başına ne işler geldi sorma! Doğrusunu istersen biraz da kendisi arandı hani. Hakkında hiçbir şey bilinmiyor. On yedi yaşındaydı, fazla değil, Dijon'dan gelmiş bir ipsizin ağına düştü. Herif Çin Hindi'nde yararlıklar göstermiş eski bir paraşütçüydü. Yani kendisi öyle diyordu Pek temiz olmayan savaş başarıları anlatmakla bitecek gibi değildi Herkes Annette'i uyarmak için birbiriyle yarıştı. Kendisi de saklamıyordu zaten: "Ben ipsizin tekiyim." Hani derler ya, yüzünden okunuyordu bu. Şöyle bir bakmak yetiyordu. Gözü bir şey görme-

yen tek kişi varsa o da Annette idi. Nuh dedi peygamber demedi. Hatta oğlan ona Dijon'da karısı ve çocukları olduğunu söylediği zaman bile bildiğinden şaşmadı. Uzatmayalım, sonunda evlendiler. İlk çocuğu oğlan oldu, adını Pierrot koydular. Cezayirli yakışıklı paraşütçü ortalıktan kaybolduğunda kızcağız ikinci çocuğuna gebeydi. Poliçelerini kıza ödettiği arabayı da alıp ortalıktan kayboldu o serseri. Geride, kucağında bir yaşında bir çocuk, karnında doğdu doğacak ikinci bir çocuk ve bir sürü borç bırakarak! Milletin acımasızca her şeyi başına kakması da cabası tabii: Sana söylemiştim de, bir kulağından girip ötekinden çıktı da... Çok ağır işlerde çalıştı zavallı Annette. Diplomaları olduğu için ilkokul öğretmenliği yaptı. Hatta bir koca daha buldu, kendisinden kat kat yaşlı, kendi halinde bir dulla evlendi. Galiba ipsizi başından attığını, bir daha onun adını duymayacağını düşünüyordu. Bir bakıma evet. Ama oğulları vardı. Büyüğü anasından yanaydı. Ama öteki, hık demiş babasının burnundan düşmüştü. İşte bu Jeannot daha on birine bile basmamıştı ki iki jandarmanın arasında eve döndü. O gün bugündür hep daha beter oluyor. Şimdiye kadar tüm saçmalıklarının ceremesini annesi çekti. Ama bu sonsuza kadar sürmez elbette...

Annette öylesine ağırbaşlı, öylesine ciddiydi ki, kendisiyle yaşayacak erkeği sıkacak gibi görünüyordu ve bu tutku, kuşkusuz fiziksel olan bu çılgınlık, onu Cezayirli paraşütçünün ayaklarına itti. Cin gibi zeki bir kız olduğu için korkunç bir saçmalık yaptığını biliyordu herhalde; ama elini kolunu bağlayan şu örnek kız olmaktan bıkmış da olabilirdi. Ve gitmeden önce karnına kendisinin bir kopyası olan tohumunu bırakan paraşütçünün bir tür saatli bombayı çağrıştıran zaman ayarlı intikamı gelip çatmıştı. Üstelik bundan kolay kurtulamazdı da; çünkü bu onun oğluydu. Ve bu çocukla birlikte yaşadığı mutsuzluklar sürüp gitti.

Üstü çatlakla dolu Allahlık kuzinede ateş gürüldüyordu. Hayatta böylesine çabuk ve evin içerisini dumana boğmadan hazırlanmış bir mantar flambe daha bulabilir miydim? Başlı başına bir sanat... Ernest kocaman bir tavaya, gözüme alabildiğine çok görünen bir sürü mantar atıyordu. Bir şey daha dikkatimi çekmişti: Onları yıkamıyordu. Bu durum, tanığı olduğum bir olayı getirdi hemen gözü-

mün önüne. Bir gün yine burada, annemle, evde verilen büyük bir yemek daveti için "ekstra"dan tutulmuş bir köylü kadın arasındaki tartışmayı anımsadım. Kadın, kentlilerin her şeyi bol suyla kütür kütür ovarak yıkamalarını anlamsız bir alışkanlık olarak görüyor ve şiddetle yeriyordu. Sağlık kurallarının bir talihsizlik olduğunu ileri sürerek, şu görüşü savunuyordu: Islanmış yiyecekler ister çiğ, ister pişmiş yensin, tatları kaçıyor.

— Peki, Edouard Lecoûtre? O ne oldu?

Sınıfın ana kuzusuydu Edouard. Korkak, bakımlı, her zaman iki dirhem bir çekirdek. Ayrıca iyi bir öğrenciydi de; çünkü akşamları annesi çalıştırıyordu. Babası bir trafik kazasında ölmüştü ve annesi küçük tarım işletmelerini canla başla yönetiyordu. On beş hektar kadar arazi, iki at, altı inek, bir kümes, bir tavşan kümesi, bataklıkta debelenen üç beş ördek, bütün bunlar yine de bir yanaşma ve bir de hizmetçi gerektiriyordu. Annesi hiçbir zaman yumuşak başlı olmaya özenmemişti, ama bu iki yardımcı ona sertlik ve açgözlülük konusunda öyle bir ün getirdiler ki, olursa o kadar olur. İlkin biri, ardından da öteki işi bıraktı. Kadın yeni işçiler aldı. Her defasında aynı terane: Gözünü para hırsı bürümüş erkeksi kadın, bir başka çağdan, bir başka uygarlıktan kalmaydı adeta.

— Peki ama Edouard'in bütün bunlarla ne ilgisi var?

Bu soru Ernest'in kahkahayı basmasına yol açıyor.

— Ah, diyebilirim ki iyi faka bastırdı anası olacak karıyı! Marélierlerin kızları Ginette ile Viviane'ı hatırlıyor musun?

Tabii hatırlıyorum! Ailesi tam anlamıyla alkolün batağına yuvarlanmıştı. Çocuklar -sayılarını hiçbir zaman tam olarak öğrenemedim- okula ara sıra uğruyor ve hemen dikkat çekiveriyorlardı. Çoğu zaman içlerinden biri öylesine ağır dayak izleri taşıyordu ki, öğretmen, görür görmez jandarmaya haber vermek zorunda kalıyordu. O zaman babaları okula gelip bir sürü tantana koparıyor ve çocuklarını okula göndermemekle tehdit ediyordu.

— Uzatmayalım, diye sürdürdü Ernest, Edouard, işte bu Ginet te Marélier'ye gönlünü kaptırmasın mı! Durumu annesine açtığın da neredeyse onu gırtlaklıyordu kadın. Canım öyle dediysem laf ol sun diye işte, yoksa o her zaman sevgili Edouard'mı nazlı büyüt-

muş, bir dediğini iki etmemiştir. Fakat sen tut, başka kız kalmamış gibi bu musibet ailenin kızına âşık ol! Olamaz, asla, kesinlikle olamazdı böyle bir şey! Ginette denen kızın günün birinde gebe kalışına ve Edouard'ın sağda solda kasıla kasıla çocuğun babasının kendisi olduğunu söyleyişine kadar bu böyle sürdü. Baba Maréli-er'nin, Edouard'ın annesi dul Bayan Lecoûtre'un evine baskın yapışı. Bunu görmek isterdim. Bütün bir öğleden sonra sürdü bu tartışma. Sonuçta anlaşmaya vardılar. Edouard, Ginette belasıyla evlenecekti, ama Ginette ailesini bir daha asla görmeyecekti. Asla. Hiç kimseyi. Bu kimseyle görüşmeme konusu ailenin tümünü kapsıyordu ve çok kesindi. Bu kuralı Viviane belası bozdu. Marélier ailesinin nikâha gelmesi bile yasaktı. Ve öyle oldu. Daha sonra Viviane belası, meydandaki kahvede düzenli olarak kız kardeşinden haberler verdi. Önce içki yasağı. Yalnızca su. Gerektiğinde kahve, süt. Ve özellikle, ah özellikle tek kuruş para yok! Tel dolap her zaman çifte kilit altında. Alışverişlere gelince, onları iki kadın birlikte yapıyordu. Ama Ginette'in orada bulunmasının tek nedeni, paketleri taşımaktı. Le-coûtre Çiftliği'nde bir yabancıdan farksızdı. Boğaz tokluğuna çalışan bir hizmetçi adeta, diye bağırıyordu kız kardeşi kahvenin ortasında.

— Peki çocukları oldu mu?

— Aa, tabii, ama kayınvalide kararı vermişti: Bir çocuk, tek bir çocuk. Bir ikincisini yapmak kesinlikle yasak! Fakat işte bu anda her şey değişiverdi. Ginette'in bir kızı oldu. Adını ne koysalar be ğenirsiniz, Alberte koydular! Ve çok geçmeden Ginette anladı ki bu bebek, onun özgürlüğünün anahtarını elinde bulunduruyordu. Çün kü daha başında korkunç dul Lecoûtre, torununun karşısında gü neşte kalmış kartopu gibi eriyiverdi. Çocuğun karşısında beyni su lanmış bir kaçıktı adeta! Onu bu halde görenler gözlerine inanamıyorlardı. Alberte'in yanında hiçbir şeyin önemi yoktu. Büyükanne si, Beaune'daki oyuncakçı dükkânlarında ve bebe mağazalarında birden cömertleşiveriyor, kesenin ağzını alabildiğine açıyordu. Bu hareketi gelininin ve oğlunun canını çıkarıyordu, ama Ginette bı yık altından gülüyor ve güven içinde sonrasını bekliyordu.

— Sonrası mı?

— Evet, çünkü Alberte aklı yetmeye başlayınca durumu o saat kavradı. Ve gördü ki annesi özgürlüğüne kavuşmasını bekleyen zavallı bir köle. Bu sürüp gitmedi! On yaşına geldiğinde köyün en güzel bisikletine, on dördünde Vespa'sına sahip oldu, on sekizinde ehliyetini alıp 4 beygir gücündeki arabasının direksiyonu başına geçti. Edouard'm kendisi ömründe hiç araba sahibi olmamıştı! Aynı zamanda dul Bayan Lecoûtre yavaş yavaş çiftlikte denetimi elden kaçırıyordu. Ana kız öyle yaptılar ki, kadını önce bir yüklüğe kapattılar, ardında da Bolleyne'deki düşkünler yurduna postaladılar. Ey sevgi, sen nelere kadirsin!

En iyi cinsinden bir Clos-Vougeot şarabı katılmış, şöyle kocaman tarafından bir mantarlı omleti tadına vara vara yiyorduk. Hiç kuşku yok ki çocukluğumun bu Bourgogne'u, insanların yaşamayı bildiği bir taşra kasabası doğrusu; insan orada tıpkı başka yerde olduğu gibi kazanç hırsı içinde olsa da, ayyaşlara ve büyük bir sevginin güçsüz düşürdüğü kimselere karşı acımasız olsa da, bu böyle.

Aklıma gelen adları makineleşmiş bir biçimde sıralamaya devam ettim. Ölenlerin sayısı ürkütücüydü. Elinde alet kutusu olmadan şuradan şuraya adımını atmayan ve tek eğlencesi tarım makinelerini, mobilet motorlarını sökmek olan küçük Chambert, bir Alman mayınına kurban giderek paramparça olmuş. İçinde ne olduğunu görmek istemiş. Gözlerinin miyop oluşu yüzünden Kör Köstebek dediğimiz hani şu saçları taraz taraz, sırık boylu sıska kız, iki yıl sonra olmuş olsa antibiyotiklerin kolaylıkla iyileştirebileceği bir peritonitin hışmına uğramış. Köprünün başına kilometre taşı gibi konmuş ufacık hanı elli yıl boyunca işleten Guéret çifti ise, ben oradan ayrıldığımda ikisinin de yaşları alabildiğine ilerlemiş olduğuna göre, elbette ki hayatta değildiler. Ernest'in dediğine bakılırsa, kırk sekiz saat arayla ölmüşler. Önce kadın ölmüş, ardından da ihtiyar; zavallıcık karısından ayrı kaldığı o iki gün ne kadar korkmuştur kim bilir. Ayrıca benim gibi köyü terk edip kendilerinden hiçbir haber alınamayanların yanı sıra bazı yeni gelenler de vardı.

Bu yeni gelenlerden birini tanıyordum, adı Vladimir'di, ama Vava diye bilinirdi; o dönemlerde Dijon'da bir birahanede akordeon çalıyordu. Honorine Certain adında, becerikli, doğa gibi cömert

ve etrafı çil yavrusu gibi çocuktan geçilmeyen buralı bir köylü kadının kardeşiydi. Baba Certain "Celtique" sigaralarının üstündeki savaşçıya benzerdi; uzun sarı bıyıkları olan çam yarması gibi bir adamdı. İnsanda saygı ve dostluk duygusu uyandıran anlı şanlı bir ailesi vardı. Vava zaman zaman kısa süreliğine onları ziyarete gelirdi, her defasında da tuşları fildişinden yapılmış müzik aleti yanında olurdu ve çarıklıların arasında apışıp kalmış, doğma büyüme kentli havalarına bürünürdü. Kısacık ceketi, cart renkli kravatları, sivri burunlu, yüksek topuklu ve iki renkli ayakkabılarıyla kasıla kasıla gezen bu küçük beyden oldum olası nefret etmişimdir. Bir köy evinden gelen kokular ve gürültülerden ürkmüş küçük markilerden farksızdı ve tüm bu iyi insanlar onun şakalarına ve gezgin satıcıları çağrıştıran cinaslı konuşmalarına gözü kapalı kahkahayı basarlardı.

Ve bir talihsizlik olmuş. Yolda bir grup Almanla direnişçiler arasında silahlı çatışma çıkmış. Ertesi gün şafak vakti Wehrmacht'tan bir Ukrayna alayı köyü kuşatmış ve evleri yağmalamış. Erkekler kiliseye kapatılmışlar. Certain ailesi bu uğursuz günün en ağır şokunu yaşamış. Babaları, yanlarında çalışan işçi ve iki büyük kız, önce birbirlerinden ayrılmış, sonra da ormana götürülmüşler. Herkes orada kurşuna dizileceklerini sanmış. Oysa yalnızca, gerçekleştirdikleri temizleme harekâtı sırasında ölen dokuz direnişçiyi gömdürtmek için götürmüşler. Ama bir daha da onları gören olmamış, neden diyecek olursanız, önce Dijon'da hapishaneye kapatılmış, ardından da Buchenwald'a sürgüne gönderilmişler.

Yaşam, ölümün saldırılarına bir meydan okumayla cevap vermek istemiş sanki ve Honorine Certain ikiz doğurmuş. Bu, güzelmiş, harika bir şeymiş, ama çiftliğin durumu daha da beterleşmiş. Derken Vava'nın çıkageldiğini görmüşler, boynuna çaprazlama astığı tuşları fildişinden yapılmış akordeonu, saçları her zamankinden daha kıvırcık, daha briyantinliymiş. Ve Vava kısacık ceketini çıkarmış, sivri burunlu pabuçlarını giymez, dallı güllü kravatını takmaz olmuş, hatta o canım akordeonunu bir kenara alıvermiş. Ve kolları sıvayıp, -kentlilere özgü, kasları gelişmemiş şu çelimsiz kollarını- patronun, işlere bakan işçinin ve iki büyük kızın ortadan

kaybolması üzerine harabeye dönme tehlikesiyle karşı karşıya kalan çiftliğin, baharın en civcivli zamanında yüzüstü kalan işleriyle uğraşmaya koyulmuş.

- Ya şimdi?

- Şimdi mi? Hâlâ orada Vava. Gidip görebilirsin. Kurtuluştan bir yıl sonra Baba Certain ile iki kızı günün birinde çıkageldiler. İşçilerininse adı sanı anılmaz oldu. Ama Certain ölesiye etkilenmişti. Bir enkazdı adeta. Kendini içkiye verdi. Hemen hemen her gün Va va, çaresiz, kahveye gelir, onu alıp yatağına götürürdü. Ellili yıllar da öldü. Vava bir daha çekip gitmedi. Kız kardeşinin yanında tam anlamıyla gerçek bir çiftçi oldu, dersin ki gözünü açmış, burada bü yümüş. Yeğenleri, kızlı erkekli, ona baba gibi itaat ediyorlar. Hatta eniştesini taklit etmek için bıyık bile bıraktı. Kimi zaman pazar günleri herkes akordeon çalması için ısrar ediyor. Biraz deniyor, ama bu iri köylü parmaklarıyla pek iyi çalınmıyormuş. Eh işte ha yat bu, ne yaparsın!

Sıra çocukluğumun geçtiği evi, hani şu savaş yıllarını yaşadığım papaz evini sormaya gelmişti.

— Papaz evi mi? Ah, o da başka bir hüzünlü hikâye! Biliyorsun, o da tıpkı kilise gibi beldenin ortak malıydı. Savaşın bitiminde ailen oradan ayrıldıktan sonra buralı insanlara kiralamaya başladılar. En ufak bir onarım yapılmadı. Eh, kendilerinin değildi nasıl olsa. Belediye meclisi dersen, ayrı telden çalıyordu, üç kuruş kira getiren bir yer için bu kadar masrafa değmezmiş. Öyle ki, bir gün geldi çatının bir bölümü küt diye çöküverdi. Bu durumda kiracılar için çekip gitmekten başka çare kalmıyordu. Belediyeden tazminat bile aldılar. O gün bugündür kimse yaşamıyor, hiçbir şey kalmadı. Tamamen harabeye döndü.

Sadakatsizlik yüzünden bu sevgi dolu, güven verici kocaman evin harabeye dönmesi... Bir kez daha içimi bir tür pişmanlık duygusu kemirdi. İnsanın en tatlı çocukluk dönemi anılarını bu ölçüde unutması yazık, günah değil miydi?

—Gidip bakalım mı?

—Nasıl istersen!

Dışarı çıkacağımızı anında kavrayan köpek, kapının önünde dö-

nüp duruyordu. Ernest, kasketini ve orada durmakta olan esnek bir fındık dalını aldı. Eski zaman beyleri de şapkasız ve bastonsuz dışarı çıkmazlardı diye geçirdim kafamdan. Bir eldivenleri eksikti. Eminim hava soğuk olsaydı onları da giyerdi.

Bizi dışarıda güzel bir sonbahar sabahı karşıladı. Islak, nemli bir batı rüzgârı ağaçların kızıla çalan tepelerini okşuyordu. Bir kaz sürüsü büyük bir şamatayla geçip gitti. Son kırlangıçlar bir müzik portesindeki notalar gibi elektrik tellerine dağılmışlardı. Briffaut bir delikten kaybolup giden bir kedinin peşine düştü öylesine. Her şey o kadar sakin ve yerli yerinde görünüyordu ki! Her yerde olduğu gibi kiremitleri yosun bağlamış bu köhne damların altında da tutkular ve entrikalar gizlenmiş olabilir miydi?

Papaz evinin sert taşlardan yapılmış bahçe duvarı boyunca ilerliyorduk ve bu duvarda açılmış, içeriye elimizi kolumuzu sallayarak girebileceğimiz gediklerin sayısının hiç de az olmadığını görüyorduk. Böğürtlenler, ısırganlar ve yabani kuzuku lakların in istila ettiği bu zavallı bahçe, artık bir papaz evinin bahçesi olmaktan çıkmıştı; nasıl derler, terk edilmiş bir toprak parçası olmuştu artık. İçeri girdiğimizde iki tarla faresinin kaçmasına neden oluyoruz.

— Yakında yuvalarına çekilecekler, diyor Ernest.

Sıcak yaz günlerimi üst üste sıralanmış dallarında rüzgârın ninnisini dinleyerek geçirdiğim iki ulu köknarın ortadan yok oluşu dikkatimi çekiyor. Onlar da ha! Oysa ben onları kalıcı, yıkılmaz sanırdım. Zamanın yıkımına, insanların hışmına uğramış benim canım ulu ağaçlarım...

Papaz evi her türlü rüzgâra açık. Merdivenden bakıldığında, çatının fırın ağzını çağrıştıran deliğinden gökyüzü görünüyor. Çürük döşemeler ayaklarımızın altında garç gurç ediyor. Pencereler pervazlarından dışarı sarkıyor. Kaba inşaattan başka bir şey kalmamış. Hoş o da su götürür ya! Suyu bahçedeki tulumbadan çekmek zorunda olduğumuzu ve tuvaletin bahçede kazılmış bir çukurun yanı başına dikilmiş küçük bir barakadan ibaret olduğunu anımsıyorum birden.

Bununla birlikte imgelem gücüm çalışıyor. Planlar yapıyorum. Şuraya bir banyo, salon kadar geniş. Dağa doğru açılan tarafa

büyük bir camlı bölme. Şuraya belediyenin köy sakinlerine dağıttığı "baltalık hakkı" denilen odunun yakılacağı anıtsal bir şömine. Meteoroloji uzmanlarının kutup rüzgârlarını doğrudan bölgeye getiren bir hava koridorundan söz edişlerini haklı çıkaracak ölçüde soğuk mu soğuk, sert mi sert Bourgogne kışlarını büyük bir coşkuyla anımsıyorum. Ama beni asıl heyecanlandıran, özellikle ortak kullanım alanlarıydı. Arabalar için garaj, atlarım için ahır ve köpeklerim için kulübe yeri seçiyordum. Ayrıca sebze bahçesiyle, bir tavşan kulübesi, bir güvercinlik ve bir sülün kümesim de olacaktı. Ouche Irmağı'nın iki kaynağı bahçede birleştiği için, oraya taze taze alabalıkların bulunduğu bir canlı balık havuzu kazdırmak hiç de zor olmayacaktı. Her sabah evimden dışarı adımımı bile atmadan alışverişimi tamamlamış olacaktım: salata, yumurta, tavşan, balık... Bu güzel düşü gerçekleştirmek için gerekli olan harcamaları kafamda tasarlıyordum. Para sorun değildi. Bunu yazan La Fontaine değil mi? Evet, *Sütçü Kız İle Süt Güğümü'nü yazan* da oydu.

- Sence belediye burayı bana satar mı?

— Papaz evini mi? Şaşarım. Belediye başkanı katır gibi inatçı dır.

- Kim o?

— Adı Amaury. Hector Amaury. Eski bir duvarcı ustası. Son de rece mütevazı bir yaşamı var. Değişiklikten ödü patlar, ama istiyor san gidip konuşabiliriz.

Oraya gidiyoruz. İkimizi bir arada görmenin yaşlı yabandomuzunda pek güven uyandırmayacağını hemen anlıyorum. Ernest'in ünü biliniyor olmalıydı; benimse Paris plakalı şahane bir arabayla baskın yapışım, görünüşe bakılırsa, çoktan köye yayılmıştı. Bu köyün çocuğu olduğumu söylememin, köy okulundaki çocukluk anılarımı anlatmamın hiçbir yararı olmadı, Amaury kapısının önünden çekilip de bizi içeri almaya yönelik en ufak bir harekette bulunmadı.

— Papaz evini kiralamak istiyormuş, diye bağlıyor Ernest.

— Kiralık değil, diye kesip atıyor Amaury.

— Aslında, diyorum utana sıkıla, daha çok, tüm birimleriyle sa tın almak istiyorum. Neden diyecek olursanız...

— Satılık değil, diye kesip atıyor Amaury. Ne olursa olsun bu ev şu andaki haliyle oturulabilecek gibi değil.

— Gayet tabii, şöyle bir göz attım. Gerekli tüm onarımları üst lenmeyi kabulleniyorum...

Görünüşe bakılırsa, bu hatırlatma eski duvarcı ustasını alabildiğine sarsıyor. Bizi içeri buyur etmek istercesine şöyle biraz geriliyor. Gelgelelim aksiliğe bakın ki dilimi tutamıyorum:

— Her şeyin istediğim gibi olması, sanırım, iki üç milyona pat lar...

Bu rakamları duyan Amaury, birden irkiliyor.

— İki üç milyon mu? Bu kadarcık parayla bu işi halledeceğini zi mi düşünüyorsunuz? Yalnızca çatının onarımı bir kere bunun en azından üç katı eder!

Keşfettiğini sandığı yoksulluk karşısında sırıtıyor. Şu Parisliler, som altından arabalarda boy gösteriyor, sonra "da başınızı sokacak bir yuva için metelik bulamıyorsunuz! Yeniden kapının önüne yerleşti. Artık beni içeri alması söz konusu bile değil. Bir yanlış anlama olduğu açıkça belli. Aklını karıştırmam şansımı tamamen yok yok etmeme yol açıyor:

- Başkan bey, iki üç milyon derken santimden söz etmiyorum ben, Frank olarak konuşuyorum. Hani şu yeni franklardan söz ediyorum!

İki yüz, üç yüz milyon mu?

Şaşkınlıktan ağzı bir karış açık kalıyor. Dehşetten gözleri faltaşı gibi açılıyor.

— Evet, ne sandınız! Bu harabeyi yaşanabilir duruma getirmek, bir garaj, ahırlar, bekçi konutları, ne bileyim işte bir sürü şey yap mak kolay değil herhalde!

Amaury, ürkmüş gözlerle yüzüme bakmayı sürdürüyor.

— İki yüz, üç yüz milyon mu? Fakat olamaz, hayır. Bütün kö yü ayaklandırmak niyetinde misiniz siz? Maksadınız... Maksadı nız...

Söyleyecek söz bulamıyor. Sonunda balyoz gibi iniyor:

— Papaz evi, demin de söyledim size, ne kiralık ne de satılık!

Arkasını dönüp evine giriyor. Bıyıklarının altından kıs kıs gülen

Ernest'e bakıyorum. Onun evine ve merdivenin dibinde uslu uslu uzanmış olan Bentley'e doğru yöneliyoruz.

— Çok hızlı gittin, diyor. Buraya yerleşmeliydin. İnsanlarla ahbaplık kurmalı, ağız aramalı, hamleyi bir anda değil, adım adım yapmalıydın.

Sabır! İşte benim harcım olmayan erdemlerden biri bu. Tersine bana öyle geliyor ki tüm başarılarımı sabırsızlığıma, hesaplarımdaki sürate ve bunu izleyen eylemlere borçluyum ben. Hızlı gitmek. İşte de tıpkı aşkta olduğu gibi. Fakat tüm başarısızlıklarımın nedeni de yine bu değil mi?

Üç gün sonra karımı karşılamak ve atlarımı gümrükten çekmek için Roissy'ye dönüyordum.

Valizlerini Bentley'in bagajına yerleştirirken içerisinde çürümeye yüz tutmuş bir avuç mantar bulunan bir naylon torba görmüş karım.

— Bu da nesi, dedi.

Torbayı alıp, otoparktaki bir çöp sepetine attım.

— Bir şey değil. Montigny keçimantarlan. Anlamazsın sen.

Üstelemedi. Çocukluk yıllarımla ilgili anılarıma, yani birbirimizi tanımadığımız, dahası kendisinin henüz dünyaya bile gelmediği bu masalsı dönemdeki anılarıma her zaman saygı göstermiştir.

Théobald ya da kusursuz cinayet

Aradan on beş yıl geçmesi, insanın işin dışında kalması için yeterli miydi acaba? Kendimi buna inandırmaya çalışıyordum; gelgelelim gazetemde Profesör Théobald Bertet'nin ölümüyle ilgili ayrıntıları okurken içimde duyduğum suçluluk duygusu karşısında kendimi pek savunamıyordum. Her şey, adamın öldürüldüğünü, suçluların ise eşi Thérèse ile Harry Pink adındaki âşığı olduğunu kanıtlar gibiydi. Doğrusu bu ya, Thérèse Bertet hem acı, hem ateşli bir macerayı anımsatıyor bana; gençlik dönemimle ilgili olduğundan tadına doyamadığım bir macerayı.

Edebiyat fakültesinde lisans öğrencisiydim ve geçimimi sağlamak amacıyla Alençon Belediye Koleji'nde gözetmenlik yapıyordum. Théobald Bertet'nin iki altıncı sınıfı vardı ve dilbilgisi öğret-

menliğinin verdiği üstünlükle beni ezdiğine inanıyordu herhalde. Yine de gerçekte hiçbirinin ondan geri kalır yanı yoktu. Ondan daha silik bir varlık, görünüş olarak karnı ondan daha içeri çökmüş bir insan, ondan daha sıkıcı bir sefil düşünülemezdi. Ne mutlu ona ki, ders dağıtımı sırasında, kendisine, okulda en küçük ve en uysal öğrencilerin bulunduğu sınıfları veriyorlardı hep; çünkü "küstah" yeniyetmeler bir lokmalık ederlerdi zavallıyı. Acaba meslek yaşamının başlangıç dönemlerinde bunun acı bir deneyimini mi yaşamıştı? "Meslek"ten ve öğrenci-öğretmen ilişkilerinden söz etmekte olduğumuz bir gün, pek konuşmak istemeyip geçiştirmeye çalıştığını anımsıyorum. Yoksa sözlerimi mi -ne demiştim, şu anda anımsayamıyorum- çok iyimser bulmuştu? Bilmiyorum. Fakat başıyla reddedişini ve kırgın bir tavırla şöyle deyişini görür gibi oluyordum: "Oh, yoo! Çocuk milleti iyi olamaz, bunu siz de biliyorsunuz, çok acımasız oluyorlar. Yeter ki kendilerini güçlü hissetmesinler, hemen acımasızlaşıveriyorlar." Gerçi her ne kadar Bertet bende tiksintiyle karışık bir acıma duygusu uyandırıyorsa da (bu "acımasız" çocukların yaşına yakın hissediyordum henüz kendimi) onu küçük görmem olanaksızdı. Çünkü biraz teşvik edildiğinde, suskunluğundan sıyrılıp, insanın ağzını bir karış açık bırakarak, ince bir derin bilgiyle donanmış, Latin ve Yunan klasiklerini yalayıp yutmuş, Roma mimarlığından, barok resimden, atonal müzikten ve yeni romandan söz etmeyi ustalıkla kıvırabilen biri olduğunu koyuyordu ortaya. O zaman, kendisi, büyük bir özenin ve berraklığın egemen olduğu gizli bir bahçede tek başına ve hayran hayran dolaşırken, sizde, olayların akışı ile paranın ve gücün egemenliğine boyun eğerek benzerlerinizle birlikte kaba ve iğrenç bir dünyaya ait olduğunuz gibisinden dayanılmaz bir duygu yaratıyordu.

Akıl alacak şey değil, ama bu insan taslağının, güzelliği, sağlığı, yaşama ve sevme arzusu göz kamaştıran bir karısı vardı. Göğsü gemi pruvasını çağrıştıran bu gencecik Walkyrie ile peşi sıra sürüklediği bu yarım porsiyonluk adam arasındaki çelişki son derece şaşırtıcıydı doğrusu. Bu tür durumlara sanıldığından daha sık rastlanır canım. Kimi kadınların güce sahip olma isteği, ufalmış, boş bir eldiven gibi istenilen şekle sokulabilen bir kocaya götürür onları.

Gençtim, saf yürekli ve hovardaydım. Pazar sabahları kolejin atletizm sahasında idman yaparken görebilirdiniz beni. Öğrencilerde bıraktığım "etüt ağabeysi" gibi küçük düşürücü bir imajı en büyüklerini yüz metrede ve yüksek atlamada yenerek silmeyi başarmıştım. Hepsinin gözü Thérèse Bertet'nin üzerinde olduğundan, bir yandan gerçek bir arzuyla, bir yandan da çocuklara hava olsun diye bu kadınla ilişki kurmaya karar verdim. Girişimim kolaylıkla başarıya ulaştı ve kendime olan güvenimi zedelemeden onu metresim yaptım. Buna karşılık, Thérèse'in tuhaf bir alışkanlığı vardı; eğlenmeye falan giderken kocasını da yanımıza alıyordu. Gerekçesi de şuydu: "Böylece kimsenin bir şey söylemeye dili varmaz." Orası öyle. Ama çoğu zaman genç insanların yaptıkları gibi basmakalıp sözlerin tutsağı olarak kendimi, klasik bulvar komedilerinin karı-âşık-boynuzlanan koca üçlüsünde bulmaktan acı çekiyordum. Bununla birlikte ilişkilerimize benzersiz bir özgünlük katan, garip, derinliği olan ve kaygı verici yanları ortaya çıkarmak benim için hiç de zor değildi. Ama bu işi düşünmeden yaşıyordum. Olayın karmaşıklığını, ancak şöyle bir geri çekilip eni konu düşününce kavradım.

Şu halde ilişkimiz ahlâk yönünden hayranlık verici bir şey değildi. Fiziksel yöndense harikaydı! Üçüncü bir etmen her şeyi altüst etmese, işin bu yanı öteki yanını dengeleyebilirdi. Yeni dostlarım bana tuzluya patlıyordu. Eninde sonunda bir "etüt ağabeysi" olduğum göz önüne alınacak olursa öyle az buz da değil, fena halde tuzluya patlıyordu. Her çıkışımızda onlar sanki benim davetlimmiş gibi bir hava çıkıyordu ortaya. Thérèse, Bertet'nin hesap pusulası geldiğinde yaşadığı sıkılgan kararsızlık anlarının kısa bir süre sonra ortadan kalkmasını sağlamıştı. Üstüne üstlük taksitle satışların tam anlamıyla bir soygunculuk olduğunu bahane ederek benden kopardığı borç parayla bir araba satın almıştı. Hani dedikleri gibi "dört ayağımın üstüne düştüğüme" göre, söyleneni yapmış, kimseyi iplemeden tasarruf sandığı hesabımı elden çıkarmıştım. Birikimimin arta kalanıyla tatilde bir Yunanistan gezisi yapmayı tasarlıyordum.

Tatlı aşkımız, öğretmenler için çok sevilen bir zaman birimi °lan bir yarıyıl sürdü. Thérèse ile ben, saat beş-yedi arasını benim

kaldığım küçük odada geçiriyorduk. Tuhaf bir durum ortaya çıkıncaya kadar bu böyle devam etti.

Tamı tamına beş-yedi arasında, tam ben anlı şanlı Walkyrie'me binmiş iş üstündeyken, birden odanın kapısı açılmasın mı! Hay aksi şeytan, sürgüyü çekmeyi nasıl olur da unutabilirdim? Acaba gerçekten ben mi unutmuştum? Sakın bir başkası açmış elmasındı? Kapıda Theobald'ın gölgesi görünüyordu. Alacakaranlığa dalmış olduğumuzdan, onu ancak ışığı arkasına almış olarak görebiliyorduk. Karşı karşıyayken bile profilden bakıyormuşsun izlenimi veren bu açması bedenden daha karikatürümsü bir şey düşünülemezdi: Sarkık kolları, ötekinden biraz daha yüksek sağ omzu, kendi ağırlığı altında sürükleniyormuş izlenimi veren sola devrilmiş kocaman kafası.

Bir süre şaşkınlıkla öylece kalakaldı; Thérèse'in güçlü baldırlarının kıpırdamamı engelleyecek biçimde vücuduma kenetlendiği bu süre bitmek bilmiyordu. Sonra kapıyı yavaşça geri kapattı ve ayak seslerinin uzaklaştığı duyuldu.

Thérèse apar topar elbiselerinin üzerine atıldı. İki dakika içinde giyinmiş ve dışarı çıkmaya hazırdı. "İntihara eğilimli" diye söyleniyordu. "Canına kıyabilir." Yel gibi gitti.

Ertesi sabah, Kolej Müdürü M. Julienne beni bürosuna çağırdı. Davranışlarına baktığınızda kaba saba biri izlenimi bırakan zeki ve bakımlı bir adamdı müdür. Alaycı ve laubali bir havayla ilkbahardan, gençliğimden, kadınlarla aramın iyi oluşundan söz etti.

— Yalnız, diye ekledi, biraz ileri gittiğinizin farkında mısınız? Meslektaşlarınızdan biri, karısına karşı davranışlarınızdan şikâyet ediyor: Kadın da kocasının söylediklerini doğruladı. Başka tanıklar da getirdiler. Oysa eğitim kurumu dediğin, bu tür rezaletlerden uzak olmalıdır. Çocuklara ne de güzel örnek ya! Alençon gibi bir kentte... Öğretmenler Kurulu... Okul Aile Birliği...

Kısacası, çapkın-gözetmenlik yeteneklerimi gidip başka bir okulda uygulamamı rica etmek zorunda hissediyormuş kendini.

Gerçekte başka bir yere taşınmamda bir sakınca yoktu. Ne var ki işin içinde borç olarak verdiğim araba parası vardı. Bunu kendisine fazlasıyla haksızlık ettiğim Bertet'den ancak çok üstü kapalı

ve ölçülü sözcüklerle isteyebilirdim. Bu işi büyük bir özenle kaleme alıp, adresine postaladığım bir mektupla gerçekleştirdim. Felaketler birbirini sürükler derler, odamın kapısını açık bırakmış olmalıyım -bir kez daha!- yola çıkmak için eşyalarımı toplarken, Yunanistan gezisi için ayırdığım ve çamaşırlarımın arasına sakladığım kâğıt para destesinin de sırra kadem bastığını görmeyeyim mi!

Gençtim, serüven bende göz kamaştırıcı anılar bırakıyordu ve Tanrım, her şeyin bir bedeli varmış. Bununla birlikte, Bertet çiftine felaket diş bilemeye başlamıştım.

Théobald mektubumu yanıtladı. Mektubu, kargacık burgacık yazılardan geçilmeyen o kadar çok kâğıttan oluşuyordu ki, bunları okumaya sabrım yoktu. Benim için önemli olan tek şey, içerisinde çek falan olmayışıydı. Öfkeyle şöyle bir göz gezdirdikten sonra başka kâğıtlarla birlikte bir çekmece gözüne atıverdim.

Aradan birkaç ay geçti, Alençon Koleji'nden bir öğretmen arkadaşımla karşılaştım.

- Bertetler mi? dedi. Haberin yok mu? Zarif lise müdürümüz M. Julienne'i hatırlıyorsun değil mi? Pekâlâ, üçüncü yarıyılın sonunda -yine şu, öğretmenler için çok değerli olan zaman birimi- M. Bertet karısını işte onun kollarında y akalayı vermiş. Aksiliğe bakın ki yanında disiplin amiri varmış. Olay hayli yankı yarattı. Bertet akademiye şikâyet dilekçesi verdi. Bu da durumu hepten ciddileştirdi; olay yalnızca kolej çatısı altında kalabilecekken, daha da büyüdü. Anlarsın ya, böyle bir kentte...

— Alençon gibi, diye atılıverdim, öğretmenler kurulu ve okul aile birliği vb. olduğundan... Evet, bütün bunları biliyorum.

— Kısacası, şu sefil Bertet büyük bir torpille Paris banliyölerin den birinde bir liseye atandı. Baksana ne düşünüyorum, biliyor mu sun?

— Dur da asıl ben sana ne düşündüğümü söyleyeyim. Eğer aynı Şeyi düşünmemişsek şaşardım doğrusu. Thérèse denilen şu kadın, Tann'nın cezası bir kısrak. Ve aşklarıyla kocasının mesleki kariye rini birlikte götürüyor. Adam kısa sürede Sorbonne Üniversitesi'nde ya da Collège de France'ta profesör olursa hiç şaşmam. Yol da toplayacağı servetleri de hesaba katmıyorum tabii, çünkü nasıl

derler, yuvarlanan taş yosun tutmazmış, ama yuvarlanan kadın Allah ne verdiyse topluyor...

On beş yıl önceydi bu dediğim. Gazetemin cinayet haberleri bölümündeki haberi görünceye kadar da Bertet çiftinden söz edildiğini duymamıştım. Görünüşe bakılırsa Bertet, karısı Thérèse'in gösterdiği beceriye rağmen parlak bir kariyer yapmamıştı. Paris'teki liselerden birinin müdürü olarak emekli olmasına ramak kala ölüm onu yakalayıvermişti. Olayın kahramanlarından biriyse, Harry Pink adında, aynı lisede geçici olarak görev yapan bir İngiliz stajyerdi. Tüm bunlar sırf bir ölü ve içeri tıkılan iki sanıkla kalmış olsaydı, benim için can sıkıcı bir ***déja-vu'ten*** öteye gitmeyecekti. Gelgelelim bir şey dikkatimi çekti. Gazete olayın kahramanı üç kişinin fotoğraflarını yayımlıyordu. Bertet son görüşmemizden bu yana fazla değişmiş sayılmazdı. Gerçek bu ya, galiba hiçbir zaman genç görünmemişti. Hani şu, yirmi yaşından itibaren her geçen yıl biraz daha yaşlanan özünden yaşlı insanlar vardır ya, işte o tiplerdendi. İngiliz stajyer bana sevimli görünüyordu; çünkü onu kaçınılmaz bir biçimde, hani şu acayip çiftle ilişkimin bulunduğu dönemdeki saf delikanlı ile özdeşleştiriyordum. Ama benden şanssızdı. Thérèse ile olan aşkları onu dehşet verici bir çalkantıya sürüklemişti! Thérèse'e gelince, portresi beni allak bullak ediyordu. Benim tanıdığım etten kemikten yapılmış Walkyrie, güçlü ve cömert bir dişi aslana dönüşmüştü. Görkemli, sakin ve kendinden emin, ah, evet, ama yanakları ile boynu, bir de çenesinin altındaki gölge geçkinleşmeye başladığını vurguluyordu. Özellikle de bakışları değişmişti. Bu bakışlarda artık hani şu alev alev yanan meydan okuma ve onları büyüleyici kılan yaşama arzusu yoktu. Telaşlı bir bekleyiş, daha da kötüsü, kaderci bir yorgunluk okunuyordu. Gelgelelim, hâlâ alımlıydı benim Walkyrie'm ve bu körpecik delikanlının onun yumuşak kollarına ve kalıplı baldırlarına kendini bırakıverdiği anlaşılıyordu. Bertet'nin önceleri bir kaza havasında seyrediyormuş gibi görünen ölümü -Thérèse öyle olduğunu ileri sürmüştü- soruşturmadan sonra karışık ve kuşku uyandıran bir nitelik kazanmış. Gerçekte

Bertet, banyoda tıraş olurken elektrik çarpması sonucu ölmüştü. Oysa soruşturma sonunda adamın elektrikli makine değil, sıradan, bir mekanik tıraş makinesi kullandığı, ölümüne yol açan makineninse kadınların kullandığı türden olup, Thérèse'e ait olduğu ortaya çıkmıştı. Fakat Thérèse ile âşığı için en önemlisi, Bertet'nin, ölümünden birkaç gün önce kız kardeşine gönderdiği mektuptu ve bu mektup hemen dosyaya konmuştu. Bu mektupta Bertet, karısı ile genç İngilizi kendisini ortadan kaldırmaya çalışmakla suçluyordu. Thérèse bir kâğıt imzalatıp, kocasının ölmesi durumunda, sigortadan çok büyük bir meblağa konarak milyoner bir dul konumuna gelebilmesini sağlamıştı. İki kez, kaza süsü verilerek hazırlanmış ve kesinlikle öldürücü olan komplolardan kılpayı kurtulduğunu ileri sürüyordu. Kısacası bir kaza sonucu ölecek olursa, bunun gerçekte kaza değil, Thérèse ile âşığının hazırladıkları bir cinayet olacağını söylüyor ve kız kardeşini uyarıyordu.

Anılarıma olan bağlılığımla ve kendimi Thérèse'in genç âşığıyla özdeşleştirerek bu olayı bir kez daha okuyordum. On beş yıl önce benzeri bir olay benim başıma gelebilir miydi acaba? Şüphesiz ki evet. Buna karşılık, tüm basının hüzünlü bir incelikle betimlediği katil kadın tipinde, benim tanıdığım Thérèse'i bulamıyordum. Tutkulu bir biçimde şehvetli, evet, felaket çıkarcı, orası kesin; tamamen ahlâk dışı, işte bu nokta pek kesin değildi. Doğrusunu isterseniz yaşama sevgisi, insanı bazı olaylar karşısında, tam olarak belirtmek gerekirse ölüm karşısında içgüdüsel bir biçimde geri çekilmeye itiyor bence. Thérèse doymazın biriydi ve açgözlülüğü onda incelik denen şeyden eser bırakmıyordu, ama hastalık ve kan, onu mezbaha kokusu almış at gibi şahlandınveriyordu. Kendisini kürtajcıya teslim eden hamile bir öğretmen arkadaşın durumunu andığımda gösterdiği aşırı tepkiyi şimdi anlıyorum. Beyaz önlüklü kasaplardan korumak istercesine ellerini karnına siper ederek, "Ben asla yapamam!" diye homurdanmıştı. Ve bir sözü şu anda aklıma geliyordu. Hani şu kocasının bizi iş üstünde yakalayıp birbirimize kenetlenmiş bir halde bırakarak kaçtığı gündü. "İntihara eğilimli" demişti elbiselerini toplarken. İntihar mı? Ama eceliyle olmayan Ölüm durumunda, kaza ve cinayetin yanı sıra göz önünde bulundu-

rulacak üçüncü olasılık da intihar değil midir?

Basının, Bertet davasını her geçen gün biraz daha kurcaladığını ve ağız birliği etmiş gibi Thérèse'in karanlık kişiliğini ağır bir mahkûmiyete doğru sürüklemekte olduğunu görüyordum. Bununla birlikte içimde bir anı depreşip duruyor ve gömüldüğü derin kuyudan çıkmaya çalışıyor gibiydi. Bir mektuptu bu. Alençon'dan ayrılışımdan hemen sonra Bertet'nin bana yazdığı mektup. İçerisinde borç verdiğim paranın karşılığı olarak beklediğim çeki bulamadım diye öfkelenip, kargacık burgacık bir yazıyla çiziktirilmiş bu kâğıtları doğru dürüst okumaya gerek duymamış, şöyle bir göz atmıştım. Canı cehennemeydi geveze dolandırıcının! Benim beklediğim bir kompozisyon ödevi değildi! Şu ahda kendi kendime bu mektubun içeriğini sorup dururken, aklıma yalnızca iki sözcük takılıp kalmıştı: İntihar ve intikam. Evet, bu sayfalarda söz konusu olan yalnızca buydu... Gerisiyse karanlıktı. Evet intihar ve intikam, işte Bertet'nin ölümüne ışık tutabilecek olan şey buydu.

Acaba ne yapmıştım bu mektubu? Soru anlamsız sayılmazdı, çünkü her şeyi saklama gibi bir hastalığım vardır ve en başta da en anlamsız bile olsa mektupları kesinlikle atmam. Yazık ki bu her şeyi saklama zevki ile düzenliliğim at başı gitmiyor. Ve ordan oraya taşınıp dururken arşivlerim oraya buraya serpiştirdiğim düzensiz paketler halinde yığılıyorlar.

Araştırmaya koyuldum. Zaman geçtikçe bulma şansım azalıyordu. Böyle olunca da bu mektubun dava dosyası için önemli bir belge oluşturduğuna olan inancım daha da büyüyordu. O günden sonra hummalı, boğuntulu ve kendi kendime diş bilediğim günler yaşadım. Zamanaşımına uğrayarak hiçbir anlamı kalmamış eski kâğıtlara, mektuplara ve yazılara dalmak kadar insanı çökerten bir başka şeyin var olabileceğini düşünemiyorum. Ne kadar geçmişin külleri, ne kadar unutulmuş şeyler, ne kadar boşa çıkmış tasarılar, ne kadar sönmüş aşklar söz konusudur bunlarda! Sanki araştırmak için mezarından çıkardığım, kadavralaşmış kendi genç bedenimdi ve bu kadavra kimi zaman masumiyetiyle insanın yüreğini parçalar gibi oluyorsa da kabul etmeliyim ki her zaman mis gibi koktuğu da söylenemezdi. Sonunda Bertet'nin mektubunu başlanmış, yarıda

bırakılmış, sonra yeniden ele alınmış bir romanın karalamaları arasında bulup bir zafer narası attım. Bertet'nin karınca duasını andıran yazısıyla kaleme alınmış sayfaları okurken, kendi kendime bu resmi belgenin, benim uydurabileceklerimden kat kat heyecan verici ve derinliği olan bir roman oluşturduğunu söylüyorum. Bu belki de romancı olmayan birinin tipik düşüncesidir. Ama bugün ne önemi vardı ki!

Sevgili genç meslektaşım,

Aramızdaki yaş farkı bu mektubun hoş görülmesini sağlıyor. Thérèse'in âşığı olan benim yaşlarımda bir başka erkeğe böyle bir mektubu asla yazamazdım. Siz hiç olmazsa Thérèse'in değilse bile benim oğlum olabilecek yaştasınız. Bu durum, tüm öfkemi, en azından size kırgınlığımı yok ediyor. Çünkü Thérèse'e, anneme, babama, genelinde yaşama vb. olan öfkem konusunda suçlama dosyaları saymakla bitecek gibi değil kuşkusuz.

Ben zayıf ve şanssız bir erkeğim, bunu kolayca anlayacaksınız. Beni dünyaya getiren kaba kuvvete direnmek ve savaşım vermek için olmalı, ters doğmuşum. Yaşamdan hiçbir zaman payımı alamadım ve bir daha da hiç bırakmayacağım hiçliğe dönüşümü bekliyorum sabırsızlıkla. "Tanrım, alabildiğine boş ve sakin hiçlik içindeydim. Bu durumdan rahatsız olarak garip bir karnavala atıldım." *Monsieur Teste eğlenceli bir ilgisizlikle büyük estetten söz ediyordu. Bence, hiçbir zaman garip bir karnaval söz konusu olmadı, uğursuz bir soytarılık oldu daha çok. Acılar ve aşağılanmalar içerisinde geçen çocukluğumdan söz etmeyeceğim size. Teneffüsler benim için, daha anaokulundan başlayarak birer işkence merkezi olmuştur hep. Gülünçlük, öğretmen olduğuma göre, bir türlü kaçamadım bundan. Kuşkusuz yönelimim bu yönde diye bu böyle olmadı; yemin ederim bununla hiç ilgisi yok! Daha çok karşı eğilim, başka şey yapma, eğitim-öğretimden başka bir alana atılma yetersizliğiyle, demek istiyorum. Öğretmenlik formasyonu sınavını verinceye kadar birkaç kez başarısızlığa uğradıysam da sonunda ka-*

zandım -bir bakıma bu alanda kıdemli oldum diye verdiler belki de. O da edebiyattan bile değil, dilbilgisinden. Bu diploma küçük sınıfları almamı sağlayarak, hiç değilse tek bir defa, bir ders değişikliği sırasında şeytani saldırganlıklarına maruz kaldığım gençlerden koruyordu beni. Yalnızca bir yarıyıl okuttuğum ve curcunası beni her akşam bitkin düşüren, ürküten ve ertesi gün bu çirkefe yeni baştan dalmaya mecbur olma düşüncesinin verdiği tiksintiyle sarhoş eden bu 3. sınıfı dehşetle hatırlıyorum. Bunu sizin geleceğiniz için yazıyorum. Eğer bu mesleğe devam etmek durumundaysanız şunu iyi bilmelisiniz: Sanıyorum, bir öğretmenin kendini kabullendirmesi ve on dört on yedi yaşları arasında yirmi otuz genç kızın ya da delikanlının karşısında ayakta kalabilmesi için tek bir seçenek var: Bu yaşın karakteristik özelliği olan erotik sarhoşluğa belli bir tarzda katılmak. Laf ebeliği sayesinde bu başarılabilir belki. Yine de kızlarla kışkırtıcı bir oyun oynayarak, oğlanlarla ise eşcinsellik dozu yüksek bir yakınlaşma sağlayarak çok özel bu alanda daha iyi sonuçlar alınabilir. Önemli olan, onlar için bir tür yeri doldurulamaz yetişkin cinsel muhatap olmaktır, çünkü bunun dengini hiçbir yerde bulamazlar, özellikle de ana babalarında. Bense bu konuda tamamen yetersizim. 3. sınıfı aldığımda, hiçbir yanlış anlamaya yer bırakmayacak kadar kesin bir biçimde birbirimizi dışladık. Neyse ki okullar açılır açılmaz, küçük altıncı sınıf öğrencilerime ve masum tavırlarına kavuştum.

Thérèse ile ilişkim olması gerektiği gibiydi. Bir araçla evlenmişti o. Bunu dünya nimetlerinden payını almak için kullanıyordu. Ailesi kızlarının bir memurun, üstelik de bir bilim adamının karısı olduğunu görünce büyülenmişti adeta. Üst sınıf olarak düşündüğü bir toplumsal sınıfa mensup biri için ailesinin duyduğu bu saf hayranlığı Thérèse de paylaşıyordu. Beni her zaman rahatsız ettiği halde buna bir türlü son veremeyişimi ancak bu şekilde açıklayabiliyorum. Sizin de gördüğünüz gibi gayet doğal olarak, onunla senli benli konuşuyordum. O ise ısrarlarıma rağmen bana siz demekten bir türlü vazgeçmedi. Bununla -bilerek ya da bilmeyerek- toplumsal yönden ve yaş bakımından aramızda bir fark bulunduğunu vurguluyordu. On bir yaş, pek de o kadar büyük değil. Ama ben hiçbir zaman gerçek anlamıyla genç olmadım, onunsa tüm bedenin-

den, tüm hareketlerinden, ağzından, özellikle de gözlerinden gençlik f ışkını ordu. Thérèse! Onu o kadar sevdim ki! Tutkuyla, acıyla. Ve onun başkaları karşısında son derece kendinden emin oluşu yanında öyle beceriksiz, gülünç ve zayıf kaldım ki! İstemediği halde, kişiliğinin kaynağından akan bir sözü, bir hareketiyle beni tırmalıyor, yaralıyor, yüreğimi kanatıyordu. Bir gün beni ölümcül bir şekilde yaraladı, evet, tarihini tahmin edemediğim geciktirilmiş bir ölümdü söz konusu olan. Oluşturduğumuz garip çifte bu söz uygun düşer mi bilmem, ama yeni evliydik. Bilmem söz nereden açıldıysa, kendisine dünyaya getirebileceğimiz bir çocuktan söz ettim. Birden taş kesilerek ilk kez görüyormuş gibi garip garip yüzüme bakmaya koyuldu. "Çocuk mu dediniz? Sizden mi?" Beni öyle bir alıcı gözle süzüyordu ve bakışlarında öyle bir hor görü vardı ki, bu duruma daha fazla dayanamayıp kalkıp kaçtım.

Çocuk ve yaşam, yaşamın sürmesi, hatta ölümsüzlük, bunlar birbirine yakın düşüncelerdir. Benim düşüncemde, bir çocuğun dünyaya gelişi, -Thérèse'e olan aşkım gibi- beni eski intihar saplantılarımdan kurtaracak bir tutamaktı. Kurtuluşa açılan bu kapı, bir kez daha hoyrat bir biçimde yüzüme kapanmış oluyordu. Thérèse'in ilk "serüven" i beni karanlık dünyamda biraz daha ötelere itti. Eğer aniden içimde tuhaf ve kara bir enerjinin bulunduğunu ve bunun hayatıma yeni bir tat verdiğini hissetmeseydim, herhalde daha fazla dayanamazdım. Ah bu tat acı, buruktu, ama aynı zamanda güçlü ve beni geleceğe yöneltebilecek nitelikteydi: Aynı yüreğin eylemi ve tutkusu olarak birbirlerinden ayrılamayan kıskançlık ve öç alma arzusunu keşfediyordum. Evet, aldatılmış, alaya alınmış, kırılmıştım ama intikamımı alacaktım ve bunun için yaşamam gerekiyordu.

İyi de neden ve kimden alacaktım intikamımı? Onulmaz yaram, Thérèse'in benden bir çocuk sahibi olmaya yanaşmayışından ileri geliyordu. İntikam tutkum çocuk sahibi olmak konusunda odaklanıyor. Bu pek değişik bir şey değil, kabul ediyorum. Eğer geleneksel toplumlar kadının kocasını aldatmasını şiddetle cezalandırıyor sa, kimliğini tehlikeye attığı çocuk yüzünden yapıyor bunu. Kuşkusuz benim de gelenekçi bir duyarlılığım var. Thérèse'in benden başkasından çocuk sahibi olmasını asla kabul etmeyeceğim, duyuyor mu-

sunuz, asla! Sizi bağışladım, çünkü önemsiz ilişkiniz hiçbir iz bırakmayacak. Başka türlü olsaydı, umutsuzluğumdan korkmanız -sizinle birlikte Thérèse'in de tabii- gerekirdi. O bunu biliyor. Gereken tüm önlemleri alıyor. Ama bastırılamaz -sıradan bir anneden çok daha fazla- bir analık eğilimine sahip. Bu çağrıya boyun eğdiğinde, ben kendimi öldüreceğim. Fakat, inanın bana, yalnız başıma batmayacağım. Cesedim, tıpkı boyunlarına bağlı bir taş gibi Thérèse, âşığı ve zinalarının nefret verici meyvesini de birlikte sürükleyecek.

Bu satırlar yeterince açık mıydı? Tüm bunlar Bertet'nin cinayet süsü vererek intihar etmiş olduğunu yeterince kanıtlamıyor muydu? Buna inanmak için geriye, bulunması gereken son bir ipucu kalıyordu.

Basının "şeytani âşıklar" adını verdiği çiftin avukatıyla bağlantı kurdum. Bertet'nin mektubunu ona ilettim. Acilen Thérèse'i muayene ettirdi, bu muayene sırasında kadının gerçekten hamile olduğu ortaya çıktı. Thérèse, felaketler zincirini başlatacak kırmızı düğmeye bastığından habersiz, bunu Bertet'ye itiraf etmişti. Bertet hem ölmüş hem de intikamını almıştı. Bir taşla dört kuş vurduğunu sanmıştı. Ne var ki, on beş yıl önce genç bir meslektaşa yazılmış, fazlasıyla açık bu mektubu unutmuştu. Aydın milleti böyledir işte. Sözlerinde ve yazılarında aşırıya kaçan üslupları, en iyi düzenlenmiş girişimlerini tehlikeye atar.

Thérèse bir kovuşturmazlık kararından yararlandı. Harry Pink ile birlikte özgürlüğüne kavuşunca ilk işi beni telefonla arayıp teşekkür etmek oldu. Bana bir minnet borcu olduğu gerçekti. Yine de karakteristik özelliğini oluşturan düşüncesizlikle bu mutlu sonu kutlamak için beni şampanya içmeye çağırdığında reddettim. Acaba bir yıl sonra hâlâ beni anımsıyorsa, çocuğun vaftiz babası olabilir miydim? Coşkuyla karşılanan bu kaçamak öneriyi yaptım. Onlardan söz edildiğini bir daha hiç duymadım.

Havai fişekler ya da anma töreni

Yayıncım demişti ki: "Paris'ten ayrılın, yoksa kitabınızı asla bitiremeyeceksiniz. Carpentras yakınlarındaki Monteux kasabasında, *patiosu',* yüzme havuzu olan hayal âleminden farksız küçük bir evim var. Orada kimseyi tanımazsınız. Gürültü patırtıdan uzak, güzelce başınızı dinlersiniz. Lüks içinde bir keşiş yaşamı sürersiniz, bilmem anlatabiliyor muyum? Ve *Soğuk Yenilir* baskıya hazır hale gelmeden dönmeyin." Çünkü ona yazmayı tasarladığım romanımın konusunu anlatmıştım: Tüm bir yaşamı kaplayan karanlık bir intikam öyküsü. Biri öç almayı kaçınılmaz bir görev olarak kabul etmiş, ötekiyse bundan kaçamayacağını bildiği için boyun eğip intikam darbesini bekleyen, her ikisi de aynı eylemin tutsağı olan iki

* iç avlu anlamında İspanyolca sözcük, (ç.n.)

kişiyi birleştiren bir intikamın öyküsü. İkisi de nereden ve niçin geleceğini bilerek ölümü bekliyor. Bana öyle geliyor ki olay taşrada, hatta kırda, öteden beri birbirini tanıyan yerleşik insanlar arasında geçmeli; bu olayı başlatan ilk eylem ve bunun yol açtığı intikam hırsı herkesçe biliniyor olmalıydı. Herkes biliyordu. Herkes bekliyordu. Ve bu biliniyor olma durumu, intikamı çok daha gerekli, çok daha öldürücü kılıyordu.

Bir temmuz sabahı Avignon'a gitmek üzere trene bindiğim sırada kolumun altına kıstırdığım basit taslak -kitabın inceliğini elden geldiğince yayıncımdan gizlemiştim, çünkü Saint-Germain-des-Près'yi umutsuzluğa düşürmek ve vereceğini umduğum avansı tehlikeye atmak istemiyordum- bundan ibaretti. Avignon'dan bir otobüs beni Carpentras'dan aşağı yukarı bir saat uzaklıktaki Monteux'ye götürecekti. Ev aynen söylendiği gibiydi. Provence'ta benzeri birçok eski malikânede olduğu gibi dışarı bakan pek fazla penceresi yoktu. Buralılar genel olarak güneşi ve rüzgârı korkunç felaketler olarak görüyorlardı. Buna karşılık tek bir yasemin fidanının dikili olduğu iç avlunun -şu ünlü *patio*- minyatür bir manastır havası vardı ve insanda düşüncelere dalmış bir halde tek başına dolaşma isteği uyandırıyordu. Etli butlu bir köylü kadını olan Sidonie, evin işlerine bakmak ve yiyeceklerimi temin etmek üzere günde iki kez uğramakla kalmıyor, özellikle, tanımadığım bu köyle aramızda kurulması gereken "bağlantı"yı sağlıyordu; böylece, yayıncımın sözünü ettiği göz kamaştırıcı münzevi yaşamın tamamıyla bir yanılsama olduğu daha ilk akşamdan ortaya çıkmıştı.

Yol yorgunuydum ve erken yatmaya niyetleniyordum. Gelgelelim daha yatağa yeni yerleşmiş, uyumaya hazırlanıyordum ki, peş peşe duyulan patlama sesleri evi sarsmaya başladı ve pencereler gündüz gibi aydınlandı. Doğal olarak yataktan fırlayıp kendimi terasa attım. Bir benzerini ömrümde görmediğim bir havai fişek şenliğiydi bu! Maytaplar, şenlik fişekleri, alev akıtan çeşmeler ve çarkıfelekler şöyle bir on beş dakika kadar geceyi ateşe boğdular. Odama dönünce bu eğlencenin neyi kutlamak üzere düzenlendiğini bulmak amacıyla akıl defterimi karıştırdım ama bir şey çıkaramadım. Günlerden temmuzun yirmi beşiydi. Bugün bayramı olan Azize

Anna, Monteuxlùleri, böylesine göz kamaştıncı bir şenlik düzenleyecek kadar yakından ilgilendiriyor muydu ki?

Sidonie, hemen ertesi sabah bana bilgi verdi. Gelgelelim işe beni bu denli ilgilendiren havai fişek konusunu bilmezden gelerek başlaması keyfimi kaçırdı. Aynı mahallede oturduğu halde görünüşe bakılırsa hiç dikkatini çekmemişti. Donup kalmıştım. Sonra bu tür havai fişeklerin Monteux'de fazlasıyla sıradan şeyler olduğuna, bu yüzden de insanların bunları dikkate almadığına karar kıldım. Doğrusunu isterseniz, kentteki başlıca işyeri Ruggieri havai fişek fabrikasıymış; bu fabrikanın buradan 200 metre ötede müşterilerinin isteği üzerine ürünleriyle gösterilerin yapıldığı bir alanı varmış. Bu fişekler demek ki turistlerin işiymiş. Buralıların tabii ki buna ilgi göstermesi beklenemezdi.

Belki Monteuxluler ilgi göstermezdi, ama ben Parisli'ydim ve romancıydım. Bu fabrikayı son derece ilginç ve pitoresk buluyordum. Israrla peşine düşüp nihayet müdüründen bir randevu koparmayı başardım. Kendimi üzerinde çalıştığım yeni kitabım için genelinde fişekçilik, özelinde ise Ruggieri kurumları üzerine bilgi ve belge toplamak isteyen Parisli bir yazar olarak tanıttım. Kuşkusuz, buralara gelirken havai fişekler aklımın köşesinden bile geçmiyordu. Ama bir roman müsveddesi toprakta biten ve tüm kökleriyle toprağın ona sunduğu şeylerle beslenen bir bitkiye benzer. Belli belirsiz bir biçimde fişekçiliğin gelecek romanıma tebelleş olmaya başladığını hissediyordum.

M. Capolini meslek konusunda hiçbir şey bilmeyen önemli bir kişinin Paris'ten kalkıp onun yanına bir şeyler öğrenmeye gelmesinden göğsü kabararak beni çok sıcak karşıladı. Zaten havai fişeklerden öyle güzel, öyle görkemli bir biçimde söz ediyordu ki zaman zaman kendisi bir havai fişek gibi görünüyordu. Kana bulanmış kasap, toprağa ve gübreye bulanmış köylü, bir kasaya benzemeye başlamış bankacı, kahkahası kişnemeyi andıran bir süvari gibi, bir adamın tümüyle mesleğinin etkisine kapılarak bozulması hiç de ender karşılaştığım şeylerden değildi. Capolini'nin elleri her an havai fişeğe, çiçek demetine, alev akıtan çeşmelere ya da güneş çarkına dönüşüyordu. Gözleri durmaksızın olağanüstü bir gösteriyle kama-

şıyor gibiydi.

— Gereci patlamaya dayanan garip ve harika sanat, diye haykır
dı. Evet beyefendi, biz burada hepsi de patlayıcı olan karışımlar ya pıyoruz. Şu patlayıcı sözüne oldu bitti hayran olmuşumdur. Bu sö zün içerisinde gümbürtü ve şaşkınlık vardır. Ve biz bu patlamayı denetim altına alarak onu boşlukta dolaştırabiliyor, gecikmeli ola rak patlatabiliyoruz. Burada ve şu anda patlayacağına daha sonra patlayacak biçimde hazırlıyoruz karışımlarımızı. Örneğin 14 Tem muz arifesinde Paris'te. Fakat hepsi bu kadarla kalmıyor. Zaman ve mekânda gerçekleşen bu dış gezinin bir de iç boyut kazanması ge rekiyor: Patlamanın birkaç saniyeye yayılması için fişeğin gökyü züne yörüngesini çizmesi gerek. Görüyorsunuz ya bayım, fişekçi-lik şimdi ve buradaya karşı bir savaşa indirgeniyor. Ertelemek ve göstermek, işte fişekçilik sanatının iki gerekliliği.

Barakalardan oluşmuş küçük bir köyü şöyle bir dolaşmak üzere bürosundan çıktık.

— Burada ve şu anda, patlama, diye sürdürüyordu, yalnızca bir kaza, felaket olur. Eğer kazara böyle bir şey olacak olursa, her şey elden geldiğince onun etkilerini en aza indirgemeyi hedefleyerek yapılmıştır. Şu atölyeleri görüyorsunuz. En ufak bir ateşlenme hep-sinin bir anda havaya uçmasına yol açar. Ve görebileceğiniz gibi ça-lışanların sayısı asgariye indirilmiştir: İki adam, fazla değil. Üzeri-nizde kibrit ya da çakmak yok, değil mi?

— Hayır, sigara içmiyorum.

- Kusura bakmayın, bu bizim altın kuralımız. Hani Trappe Manastırı'ndaki sessizlik kuralı gibi.

Bir kapıyı itiyor ve atölyelerden birine giriyoruz. İçlerinde çe-şitli tozlar dolu kocaman metal kutular, kartondan yapılmış demet demet tüpler, tutkal çanakları, kâğıt ruloları... Ve bir masada karşı karşıya oturmuş, kendilerini tamamen dünyanın en komik işine kaptırmış gri önlüklü iki adam, çay kaşığı büyüklüğünde ölçekler-le, bir ucu boğulmuş tüplere tabii ki belirli miktarlarda barut boşal-tıyorlar. Bir ölçek gri barut, bir karton rondela, bir ölçek yeşil ba-rut, bir rondela, bir ölçek kara barut vb.

Capolini odada yırtıcı hayvanlarıyla baş başa kalmış bir aslan

terbiyecisine dönüşüyordu. Silindir biçiminde bir kutu açıyor, parmaklarına beyaz bir toz döküyor ve şöyle diyordu: "Stronsiyum tuzu: Erguvan kırmızısı alevler verir." Sonra başka bir kaba geçiyordu: "Demir talaşı: Akkor halinde çiçekler." Parmağıyla sıkı sıkıya kapalı bidonlara dokunarak şöyle dedi: "Çinko: Mavi alev. Güherçile: Altın gözyaşı. Yaprak biçiminde mika: Yaldızlı alevler. Barit tuzu: Parlak yeşil. Bakır tozu: Cam yeşili alev. Reçine: Turuncu alev. Arsenik sülfür: Parlak beyaz." Sonra boş bir fişekle oynayarak gelip yanıma oturdu.

- Gördüğünüz gibi, tabanı boğulmuş bir ağızla bitiyor. Bu alt kısımdaki toz, basıncın etkisiyle gazlan delikten dışarı fırlatan, fişeğin havada yükselmesini gerçekleştiren, yanarken çıtırdayan bir bileşimdir. Havai fişek yörüngesinin uç noktasına vardığında, fişeğin haznesindeki karışımı patlatmaya yönelik ince toz halinde bir baruttur bu. Bu bileşimin üstüne de patlayıcı yerleştirilir. Bu düzenek, fişeği fişek yapan öğedir. İçinde yıldızlar ve ışıktan oluşmuş gözyaşları, ateşten çiçek ve saçlar yer alır. Fakat size bir sırrımızı daha açıklamam gerekiyor. Eğer fişek tamı tamına size söylediğim gibi olsaydı, ışıldayamazdı, gökyüzüne kadar yükselemezdi, hatta yerden bile ayrılamazdı. Evet beyefendi, bu nesnenin olağanüstü gizemi böyledir işte. Şunu hiç unutmayın: Kadın ve keman gibi havai fişeğin de bir ruhu vardır. Var olmaması halinde fişeğin sönük ve yere çakılı kalacağı bir ruh. Nedir fişeğin ruhu? Bunu size gösteremem. Ruh dediğin gösterilemez. Fişeğin ruhu sadece merkezinde hazırlanmış bir boşluktur. Koni biçiminde bir gövdeden oluşan bu boşluk fişeğin alevlenmesi, yanması ve patlaması sırasında nasıl çalışır? Kimse bilmez bunu. Bu konuya eğilen alanında uzman fizikçilerin getirdikleri o kadar çok açıklama tarzı vardır ki! Ama olay şudur: Kesik koni biçimindeki bu boşluk olmasa, fişek hareketsiz bir nesne olarak kalır.

Capolini, alaylı bir üstünlük havasıyla yüzüme gülümseyerek Kmuşu malanın üzerine koydu.

— Söyledim size, diye sürdürdü, karışımlarımızın gerçekleştirdiği patlamanın zaman ayarlı olması ve uzamda yayılması gerekmektedir. Burada tüm mesleğimize komuta eden tek bir sözcük var-

dır. Bu da anma töreni sözcüğü. Havai fişek özünde anma törenleri için yapılır. Her ülkenin kendi ulusal bayramı vardır. Bu bayram simgesel ve kurucu bir olay olarak anılır. Her yıl 14 Temmuz'da Fransa'nın ulusal bayramı olarak kutladığımız Bastille'in alınması örneğin. 21 Temmuz ise Belçikalıların 1831'de I. Léopold'un tahta çıkışını andıkları ulusal gün. Ertesi gün Polonyalılar, 1944'te Lublin hükümeti tarafından bağımsızlıklarının ilanının yıldönümünü kutlarlar, 1 Ağustos'ta İsviçre, 1921'de Konfederasyon'un kuruluşunu anar. 6 Eylül'de Federal Almanya, 1949'da Bundestag'ın ilk kez toplanışını kutlar. Size takvimdeki tüm ulusal bayramları tek tek sayabilirim. Ne yaparsın, ekmek teknemiz bu bizim. Havai fişekli bayramlar giderek azalıyor. Hükümdar düğünleri şimdi artık davulsuz, borazansız, adeta utanırmışçasına gizlilik içinde kutlanıyor. Ah, eski debdebeler kalmadı artık beyefendiciğim! Parlamaktan, güzel, zengin, mutlu olmaktan korkuluyor. Dünya örtünüyor adeta...

Onun numarasını yapışına bakarken gözüm ikide bir, yanımızda kör ve sağırmış gibi görünen ve mutlak bir ilgisizlik içerisinde ha babam barut dolduran iki işçiye kayıyordu. Çünkü karton tüpler, çubuklar, renk renk barut dolu fıçılarla oynuyor gibiydiler; matrak bir iş, kısacası bir tür eğlenceydi adeta. Eh zaten havai fişeğin kendisi de, yararsız lüksün, birkaç dakikalık bir zevk için şuraya buraya saçılan bir servetin simgesi değil miydi?

— Peki ya güvenlik? diye sordum çıkarken. Kaza olmasından korkmuyor musunuz?

— Kaza mı? Asla! Ruggieri'nin tarihinde burada anabileceği miz tek bir kaza olmadı. Tüm önlemler alınmıştır. Güvenlik düze neğimizde en ufak bir eksiklik yok. Bir şey olabilmesi için... bir ak silik... ne bileyim işte... bir intihar kastı falan gerekir.

Kasabanın sokaklarında dalgın dalgın yürüdüm. Barutun Çinliler tarafından bulunduğu ve bu insanların onu icat ederken öldürme olaylarında kullanılacağını hiç düşünmedikleri doğru muydu acaba? Ateşli silahlar gibi şeytani bir düşüncenin ortaya çıkması Batılıların işidir. Ve XIV. yüzyılda barutu topa uyarladığı söylenen Alman Benedikten rahip Berthold Schwarz'm Freiburg-im-Bris-

gau'daki, heykelini anımsıyordum. Bir keşiş... Alman... Adı Kara..." Tüm bunlar biraz komik değil miydi?

Daha sonraki günler çok çalıştığımı söylersem yalan olur. Sabah akşam çınarların altında, yaygaracı ama aslında sözlü bir ayine son derece saygılı bir topluluğun bir araya gelip oynadıkları pétanque" oyununu seyretmekten iş yapmaya vakit kalmıyordu. Bu karşılaşmalara -tıpkı Afrika'daki atışmalarda olduğu gibi- kadın ve çocukların kabul edilmemesi dikkatimi çekiyor. Topluluğun ruhunu ortaya çıkaran eskiler toplantısından kalan tek şey *pétanque* partisi değil midir? Sıcaklık hem toplumsal ve kültürel düşünceleri izlememi hem de kendimi enikonu roman çalışmama vermemi engelliyordu. Hangi garip düşünceyle yayıncım yazın sıcağında beni buraya çalışmaya göndermişti! Öğleden sonra yaptığım şekerlemeler her geçen gün daha da uzuyordu ve ilk partiden ve ilk aperitiften önce kalkabilmek için büyük çaba sarf etmek zorunda kalacağım günlerin eli kulağında olduğunu görüyordum. Beklenmedik bir olay bu kötü gidişata son verdi.

Roma imparatorlarını andıran saygın bir yaşlı adam, topunu gol topunun çevresine toplanmış bir grup topa doğru yolluyordu.

— Birazdan burası kasap dükkânına dönecek, diye homurdandı yanımdaki adam ciddi bir şekilde başını sallayarak.

Top havalandı, sayı topu yönünde zarif bir yörünge çizdi, ama tam toplanmış öteki toplara çarpacağı anda şiddetli bir patlama sesi havayı sarstı ve çınarların dallarında uyuklayan yüzlerce serçenin havalanmasına yol açtı. Sonra Ruggieri fabrikası tarafında tüm gökyüzü tutuştu. Yeniden bir havai fişek yağmuru başladı. Ama karmakarışık, çılgınca, çağlayanların, şenlik fişeklerinin, değirmen kanatlarının, güneşlerin, cehennemi bir kargaşada kaybolup giden çarkıfeleklerin görüldüğü ateşli bir karışımdı bu. Şimdi ve burada. Capolini'nin sözü aklıma geliyordu: Onun dediği gibi zaman ayarlı, boşlukta da yayılmış değil, şimdi ve burada patlama. Hani şu asla gerçekleşmez denilen felaket.

İnsanlar fabrikaya doğru koşuşuyordu. Arabalar zınk diye duru-

* *Schwarz,* Türkçede "siyah", "kara" anlamına gelir, (y.n.) ** Fransa'da Provence bölgesine özgü bir gülle oyunu. (ç.n.)

yor, insanlar evlerinden dışarı fırlıyorlardı. Kimi esnaf dükkânlarını kapatıyordu, Ruggieri fabrikasının fişeklerine alışıp en gürültülüsü karşısında bile hiç tınmayan bu insanlar, bu kez zararsız bir gösterinin söz konusu olmadığını o saat anlamıştı ve fabrikada çalışan tüm işçiler oranın yerlisi olduklarından, kentte bir paniktir başlamıştı.

Kalabalığa katıldım. Jandarmalar kalabalığı fabrika sınırları dışında tutmaya çalışıyorlardı. Artık alev ya da ateş yoktu, yalnızca kurşuni bir morartının yansıdığı bir duman seli başlamıştı. İtfaiyeciler gelip gidiyordu ve güçlükle dışarı çıkardıkları sedyelerin etrafı kalabalıktan geçilmiyordu. Gözlerim Capolini'yi arıyordu. Benimle konuşmayı kabul eder miydi acaba? Fabrikasının başına gelenlerden sorumlu uğursuz baykuş olduğumu mu düşünürdü yoksa? Sonunda beni ilgilendirmeyen şeylere burnumu soktuğum izlenimine kapılarak eve döndüm.

Ertesi gün Sidonie ilk haberleri getirdi. Patlamanın olduğu atölyede çalışan iki işçi ölmüş. Biri ileri derecede yanık olmak üzere ondan fazla da yaralı varmış. Felaketin nedeni konusunda hiçbir şey bilinmiyordu. Capolini'nin dediği gibi böyle bir şeyin olması mümkün değildi. Ama olmuştu işte. Hasarlar hayli çabuk giderilebilecek şeyler olduğu halde, fabrika geçici olarak kapatılmıştı. Kurbanların kimliklerini öğrendim: Gilles Gerbois ve Ange Crevet. İlki elli iki yaşında, üç çocuk babası. İkincisi kırk yaşında bekâr. İkisi de yörenin insanı. Resimleri gazetelerin birinci sayfasında, fabrikasında en ufak bir kazanın meydana gelmesinin mümkün olmadığını ve benzeri bir sürü şeyleri tekrar eden Capolini'nin resminin yanında yer alıyordu. Kafa karıştırıcı bu ifadeden sonra geriye okuyucunun yapacağı tek şey kalıyordu: Biri kocaman, inatçı, yan uyur, semiz; öteki ince, telaşlı, kaçarmış gibi bir havası olan bu iki yüze dikkatle bakmak. Acaba onlar olup biteni biliyorlar mıydı, yoksa hiçbir şeyin farkına varmadan, aniden, şaşkınlıktan donakalmış bir halde mi ölmüşlerdi? Capolini'nin, ziyaretim sırasında söylediklerini belli belirsiz anımsıyordum. Kaza imkânsız... Yalnızca bir kasıt ya da bir intihar durumu söz konusu olmadıkça... Saçma! Bu koşullarda kasıtlı bir hareket ya da intihar nasıl söz konusu ola-

bilir ki? Tipo baskı tekniğiyle hiç de net çıkmamış olan iki fotoğrafı incelemeyi sürdürdüm. Capolini bana nutuk çekip dururken alaylı bir gülümsemeyle ellerindeki ölçeklerle barut doldurmayı sürdüren iki işçiyi görür gibi oluyordum. Ne kadar garip bir çift oluşturuyordu şu Gerbois ve Crevet ikilisi! Gazeteye gidip resimlerin asıllarını görmeyi düşündüm.

Akşamleyin, meydandaki kahvede apéritif almaya gittim. Tezgâh başında içenler hep bir ağızdan konuşuyorlardı ve taşra ağzıyla konuşmaları benim gibi kulağı Kuzey Fransa ağzına alışmış bir insanın ne dediklerini anlamasına pek olanak vermiyordu. Ama çoğu iki ölüyü "Bizim Gerbois" ve "Bizim Crevet" diyecek kadar yakından tanır gibiydi. Bazıları resme cuk oturan ve aklımda kalan narin ve sıkıntılı yüzle büyük bir benzerlik gösterecek bir yorumla "Zavallı Crevet'cik" bile diyordu. "Şansa bak, adamcağızın ne zaman şansı oldu ki! Başına o işler geldikten sonra, günün birinde er geç böyle olacağı belliydi." Bunları söyleyen adam, etrafındakilerin onayını topluyor gibiydi. Ama kimden söz ediyordu? Gerbois'dan mı, Crevet'den mi? Sormak için yanıp tutuşuyordum ama Parisli görünümüm ve göze batan şivemle konuşmaya cesaret edemiyordum. Bir gün önce, hani şu kaza yerinde olduğu gibi bir patavatsızlık yapacağım duygusuna kapılmıştım. Kendime ve başkalarına kızgın bir halde uzaklaştım oradan.

Ertesi gün Sidonie'yi bu iki adam hakkında soru yağmuruna tuttum. Crevet'nin kırk bin türlü işi deneyip bir baltaya sap olamayan ve kasabanın çıkışında terk edilmiş bir karavanda oturan ciğeri beş para etmez itin teki oluşu hesaba katılmayacak olursa, ağzından pek laf aldım sayılmaz. Buna karşılık Sidonie, Gerbois'nm saygın bir aile reisi, karısının iyi bir insan olduğu görüşündeydi. Bunun dışında başka bir bilgi elde edemedim.

Daha sonra sokakta yürürken, *Dauphiné libéré'nin* sayfalarının sergilendiği mütevazı vitrinin önünde buldum kendimi. Burası bu gazetenin yerel bürosuydu. İçeri girip kendimi taşrada yaşanan bir olayı mahallinde yazmak üzere gelmiş Parisli bir yazar olarak tanıttım. Kısacası hemen hemen gerçeği söyledim. Ruggieri felaketi ilgimi çekiyordu; özellikle de kurbanların kişiliği. Yazı işleri görev-

Hsi bu çok taze güncel haberin kabarık dosyasını benim için çıkardı. Crevet'nin kaldığı karavanın fotoğrafı vardı, dedi, ama tutuklandığı sırada çekilmişti. Adı geçen Crevet'nin yaşamöyküsünde adamın Crevet adında bir kızın gayrimeşru çocuğu olduğu, annesini on iki yaşındayken kaybettiği, eğer buna yetiştirme denilirse, Avignon Yetiştirme Yurdu'nda yetiştirilmiş olduğu belirtiliyordu. Bu arada birçok kez kaçmayı ve polisin yardımıyla yeniden yurda kapatılmayı da becermişti tabii. Askere alınıp Cezayir'e gönderilinceye kadar bu böyle sürmüştü. Daha sonra ufak tefek işler -zeytin toplama, koyun kırkma, lavanta üretimi, otomobil tamirciliği, duvarcılık, toprak tesfiye vb- yaptığı dönemler ile işsiz kaldığı dönemler ve işlediği küçük suçlar yüzünden hapiste geçen günler birbirini izliyordu. Bu mütevazı marjinalin yazgısının ana hatlarını not ettim. Gerbois'ya gelince, adresinin yanı sıra, peşini kovalayan aksiliklerle ilgili aydınlatıcı bilgi kırıntıları da elde ettim -çünkü meyhanedeki müşterinin ima ettiği şanssız kişi açıkça oydu. Gerçekten de bu sakin adam dünyaya iş kazası geçirmek için gelmiş gibi görünüyordu. 1955'te bir toplu konut şantiyesinde çalışırken, bir vincin kaldırdığı tuğla yükü üzerine boşalıp omzunu kırıyor. 1958'de, Pernes-les-Fontaines'de karayolu tüneli çalışması sırasında bir mayın patlamasıyla travma geçiriyor. 1963'te Gördes yokuşunda hızla inen bir kamyon ona çarpıyor. Ertesi yıl çınarlar budanırken hızar kırılıp fırlıyor ve yüzünü parçalıyor. 1967'de 542 No'lu devlet yolunun onarım şantiyesinde erimiş haldeki bir asfalt teknesi alabora oluyor ve ayaklarını yakıyor. 1970'te gözüne asmalara püskürtülen bakırsülfat kaçıyor. Herhalde Capolini onu fabrikasında işe aldığında başına gelen tüm bu uğursuzluklardan habersiz olmalıydı. Boş inanlara son derece bağlı olan Mazarin'in bir göreve sorumlu kişi atarken sormayı ihmal etmediği şu ünlü soruyu düşünüyordum: "Mutlu bir adam mı bu?" Bunun anlamı, şanslı bir insan mı? idi.

Aradan bir hafta geçti, sonra gazeteden bana onun kaldığı yer olarak bildirilen adrese gittim. Adrienne, sıcak bir düzensizliğin hüküm sürdüğü bir eve beni pek fazla şaşkınlık göstermeden aldı. Gilles'in ölümünden bu yana ona kendinden geçmiş ve direnci kırılmış bir hava veren bir yas ve taziye ortamında yaşıyordu. Beni görür

görmez, ölmüş kocasının özellikle işgal yılları ve Kurtuluş sırasındaki çabalarını ballandıra ballandıra anlatmaya koyuldu. Gilles, Sorgue'un en büyük direnişçisi, Kurtuluş'un ve 1944 ağustosundaki tasfiye hareketinin canlandırıcısıymış. Haftalar boyunca bir savaş tanrısı gibi Monteux ve dolaylarına hakimiyet kurmuş. Ah, hainleri ve işbirlikçileri nasıl titretirmiş! Adrienne onunla ilgili olarak yalnızca söylentilerden kulağına çalınanları biliyordu; çünkü kendisi 1940'ta doğmuştu, ama Gilles'in kahramanlığı Monteux'nun tarihine geçmişti. Peki sonra? Neye yaradı bütün bunlar?

— Eline ne geçti? Koskoca bir hiç, bir madalya bile vermediler, diye sızlanıyordu.

Ange Crevet adından söz ettim. Hemen haykırdı: "Ange ile Gilles mi? Dünyanın en iyi iki dostuydu onlar, bayım! Deyim yerindeyse birbirinin ayrılmaz parçalarıydılar. Ufaklık Crevet'nin gözünde Gilles adeta ağabeyi, hatta babası, evet evet, hiçbir zaman sahip olmadığı babası gibiydi, bilmem anlatabiliyor muyum? Gilles bir yerde çalışmaya başlar başlamaz bir de bakardın Ange da çıkıp gelmiş. Ona da iş vermek gerekirdi. Eğer aynı kazada birlikte öldülerse, her zaman bir ekip oluşturarak çalıştıkları için, bundan daha doğal bir şey olamazdı."

Bu son sözler beni şaşırtmaktan geri kalmadı. Demek ki Ruggieri'den başka yerlerde de birlikte çalışmışlardı, öyle mi?

— Ah, tabii efendim. Toplu konut şantiyesinde duvarcı ustası, yapım ya da onarım halindeki karayollarında toprak dolgucusu, başka bir şey bulamadıklarında da ağaç budayıcı ve tarım işçisi ola rak çalışmışlardı. Eh, ne yaparsın, insan vasıflı biri olmadı mı, önü ne çıkan işi yapması gerekiyor.

Adrienne, Gilles'in başına art arda kazalar geldiği yolunda bir söylenti olduğundan habersizmiş gibi davranıyordu. Bu konuyu açmadım.

Akşam, ek bir bilgi için *Dauphiné'nin* bürosuna uğradım yeniden. Yazı işleri görevlisi, ne yazık ki, tatil sonrasının hareketli geçeceğiyle ilgili habere dalmıştı. Onun gözünde Ruggieri felaketi halledilmiş, dosyalanmış ve arşivin tozlu raflarına kaldırılmıştı. İtiraf etmeliyim ki ondan ne beklediğimi kendim de pek bilmiyor-

dum. Benim kafamı kurcalayan, şu acayip ikili, birbirini kovalayan şu kazalar ve fabrikada ölümle sonuçlanan patlamanın sırrıydı.

Odada biraz oyalanırken *Dauphiné libéré'nin* ilk sayısının bir cam levha altında sergilenen birinci sayfasını gördüm: 1. Ordu tanklarının kente girişi, sevinç içindeki halk, Hür Fransız Kuvvetleri tarafından tutuklanan son Alman askerleri. Tarih 11 Ağustos 1944. "Aa", diye düşündüm, "11 Ağustos Ruggieri kazasının da meydana geldiği gün." Başmakaleyi okuduğumu gören yazı işleri görevlisi müdahale etti: "Bu satırları yazmış olan Vincent Bure uzun süredir emekli, ama eli ayağı tutuyor, gözü görüyor, ayrıca da Monteux'nun savaş yıllarını ve savaş sonrasını ondan iyi bilen yok. Gidip kendisiyle görüşmek isterseniz, haber vereyim." Alelacele onayladım ve kısa bir telefon konuşmasının ardından, Bure ile ertesi gün akşamüzeri kendisine uğramam konusunda anlaştılar.

Gar yakınlarında bir atölye ya da antrepo olduğunu sandığım büyük mü büyük bir binada oturuyordu. Burası kasvetli ve çirkindi ama çok genişti. Bure* tam adının adamıydı: Esmer, neşeli ve asık suratlı yaşlı bir toplum kaçkını. Öylesine değişik bir şiveyle konuşuyordu ki, zaman zaman cümlesini tekrar ettirmek zorunda kalıyordum. Belli ki, bir belgeleme manyağıydı. Dosyalardan, gazete tomarlarından geçilmeyen odalarda dolaşırken "Neyse ki" diyordu, "mekândan yana kıtlığım yok burada. Ama, bakın, asıl arşivim nah işte şurada!" Ve avucunun içiyle alnına vuruyordu. "Ölümüm yöre tarihi için büyük bir kayıp olacak. Ah, ah, ah! Hem de ne kayıp!" Ve ölerek Monteuxlu hemşerilerine atacağı madiğe gülüyordu. "Çünkü, biliyor musunuz, 1918'de doğdum ben. Bundan çok memnunum. Elbette ki 14-18 savaşını kaçırdım. Nasıl olsa babam gırtlağına kadar dolup taştı onunla... Verdun'den ve Chemin des Dames'dan o kadar söz edildi ki, sonunda sanki oradaymışım gibi inanmaya başladım. Ah, örneğin Halk Cephesi, İspanya Savaşı, Hitler ve Mussolini, İkinci Dünya Savaşı, İşgal ve Kurtuluş, bu sonuncusunda vardım, evet hatta en yakın tanığı oldum. Gazeteci olarak, düşünebiliyor musunuz! Daha sonra gazeteye tıfıl gazetecile-

* Cins isim olarak kullanıldığında "kahverengi, tüylü, kaba kumaştan yapılmış aba" anlamına gelir, (ç.n.)

rin geldiğini gördüğümde acıyarak gülüyordum. İt herifler! Her şey olup bittikten sonra geliyorlardı. Çünkü dikkat ettiniz, değil mi? Artık hiçbir şey olup bitmiyor! Kurtuluş'tan bu yana büyük bir durgunluk yaşanıyor. Bir tek Çinhindi ve Cezayir'de bir şeyler oldu, ama onlar da hafif kıpırdanmalar bayım, dünyanın bir ucunda meydana gelen hafif kıpırdanmalar! Ardından da hiç mi hiç bir şey yok. Nezaket icabı bana gazeteyi getiriyorlar. Ama sabahleyin, şöyle bir otuz saniye göz attıktan sonra, kendi kendime: 'İt herifler!' diyorum. 'Sizler eğer dürüst adam olsaydınız, bu gazeteyi basmazdınız! Gazetenizin önündeki vitrine şöyle bir not asardınız: Dünden bu yana hiçbir şey olmadı, bu nedenle de gazeteyi çıkarmadık!' Ah, bakın, ayrıldığıma çok memnunum. Yaşadığım olaylara kendimi kaptırıyorum. Bunlar gerçekler! Kimi zaman bir komşu uğrayıp hal hatır soruyor. 'Ee, nasılsın bakalım?' diyor. Ona şöyle yanıt veriyorum: 'Von Paulus komutasındaki VI. Ordu Stalingrad'ı ele geçirdi.' 'Yapma be amcacığım, birkaç tahtan eksik olmasın sakın?' Ona daha önce 'Japonlar Pasifik'teki Amerikan filosunu Pearl Harbor'da batın verdiler' ya da 'İtalyanlar Mussolini'nin cesedini Como'daki bir kasabın çengeline asmışlar' dediğim için böyle davranıyor. Ah doğrusu benim zamanımda insan sıkılmıyordu hiç!"

Uzun konuşmalarını engellemekte güçlük çekiyordum. Sonunda şöyle bağladım: "Evet, ama şu anda bile Monteux'de dedikodular dolaşıyor ve herkes öfkeli. Alın işte Ruggieri felaketi." İrkildi birden.

— Ruggieri mi? Yo, yo, o konu hiç de öyle değil. Çocukluğum dan beri orada bir şeyler olacak, der dururdum. Bir şeylerin olaca ğını adım gibi biliyordum. Ve kendi kendime: "Olmasına olacak, ama ne zaman?" diyordum. Al işte, oldu! Ama hayli zaman aldı bu.

— Dün Gilles Gerbois'nın karısını ve çocuklarını gördüm. Onu tanır mıydınız?

— Hıh hı tanırdım! Hür Fransız Kuvvetleri'nin Sorgue'deki ön deriydi. Gururlu bir delikanlıydı, bakın!

Ayağa kalktı ve bir gazete tomarına doğru yönelip onları önüne yaymaya başladı.

— Hah, işte burada! Gilles, bu o, direnişçileriyle bir arada halk tarafından alkışlarla karşılanırken.

Fotoğraflar ve iri punto yazılarla dolu sararmış gazeteleri önüme açıyordu.

— Şurada, önündeki Alman tutsakları itiyor. Mareşal De Lattre de Tassigny'nin 1. Ordu'ya bağlı tanklarını ilk karşılayan o oldu.

- Ya şu? Bu nedir?

Parmağımı, zayıf ve kel bir kadının, katıla katıla gülmekte olan bir grup erkeğin ortasında çıplak ayakla dolaşırken görüntülendiği bir fotoğrafın üstünde tutuyordum.

— Bu mu? Dur bakiim... Aa, Karides, bu be!

— Karides mi?

- Evet, çocuğuyla birlikte kasaba çıkışında bir kulübede yaşa yan yoksul bir kız. Ufak tefek işler yapardı, ama gerçekte işi fahi şelikti. Monteux'nun ortalık orospusuydu. Erkek olup da üstünden geçmeyen yok gibidir burada. Eh, elbette, geldiklerinde Alman as kerleri de üstünden geçtiler. Sonra da sıra Amerikan askerlerine geldi. Ne demişler, kırkılmış kadınsız Kurtuluş olmazmış. Alman larla yattı diye, Gilles ve adamları onu getirip çarşının ortasında bir sandalyeye bağladı ve başını yumurta gibi olana değin kırktılar. Ve herkes gırgır geçiyor, alaya alıyordu...

— Peki sonra?

— Sonrası, bana kalsa, bu iş bu kadarla kalırdı. Kurtuluş, bir bayramdı, bir ulu bayram. Böylesine mutlu bir günü kirletmemek gerekiyordu. Ne var ki ormanda bir direnişçi öldürülmüştü. O za man Karides'i yarı soyup, ayaklarından ayakkabılarını çıkardılar ve önlerine katıp direnişçinin öldürüldüğü yere bir demet çiçek bırak maya götürdüler. Ah, inan olsun, çok üzücü bir sahneydi! Saçları kökünden kazınmış zavallı Karides'in pembe gecelikli hali içler açışıydı ve erkekler dalga geçip duruyorlardı, çünkü bu seyrek se pelek dokunmuş ince geceliğin altından siyahça malı görünüyordu. Kadıncağız çıplak ayaklarla çakıl taşlarının üzerinde yürürken tö kezliyor, bazen de düşüyordu. Gilles çizmesiyle tekmeleyerek aya ğa kaldırıyor, yeniden yürütüyordu. Bu durum midemi bulandırdı. Ve bu garibana işkence etmenin, Almanlarla savaşmaktan çok daha kolay olduğunu düşünen yalnızca ben değildim. Şu da var ki, kim se ağzını açıp da yapmayın diyemedi!

— Sonra ne oldu kadın?

— Dönüp kulübesine kapandı. Bir daha da ortalıkta görünmedi. Hayır sahipleri yiyeceğini götürüyor olmalıydı: Burada, en fazla açlık sıkıntısı çekilen dönem Kurtuluş'tan sonraki dönem oldu, bi liyor musunuz? Çocuğunu dilenmeye ve alışverişe yolluyordu. Sonra günün birinde, iki yıl sonra olmalı, öldüğünü duyduk. Karides'in sağlığı hiçbir zaman iyi olmamıştı. İpsiz sapsız oğlu Avignon'daki yetimler yurduna yerleştirildi.

— Onu tanıyor muydunuz?

— Yo, pek sayılmaz. Adı Ange'di sanıyorum.

— Ange Crevet mi?

— Tabii, Karides'in* oğlu olduğuna göre.

- Fakat bu, hani şu Gilles Gerbois ile birlikte havaya uçan adam değil mi?

— Ah, olabilir elbette. Baksana hiç bağ kurmamıştım. Fakat bunun onunla ne ilgisi olabilir ki?

Bunun onunla ne ilgisi olabilirdi ki? Gerbois, 11 Ağustos 1944'te Karides'in celladı olmuştu. Ange o zamanlar on yaşındaydı. Annesiyle birlikte bir kulübede yalnız başlarına yaşıyorlardı ve bu iki sefili birbirlerine bağlayan yabanıl duygusal yakınlığı varın anlayın artık. Gerbois ve adamları kadının saçlarını kazıdıkları zaman bu çocuk kuşkusuz seyircilerin en önündeydi, sonra soyup direnişçinin mezarına sürüklediklerinde de öyle. Ve otuz yıl sonra, bir 11 Ağustos günü Gerbois ve Crevet aynı kazada ölüyorlardı. Capolini'nin bir sözü aklıma geliyordu şimdi: *Anma töreni.* Fişekçinin mesleğine egemen olan sözcük. Ve Monteux sakinlerinin 1944'teki kurtuluşlarını andıklarını hiç sanmam. İçlerinden yalnızca biri yapmıştır belki de bunu. Vay canına, şu küçük Crevet, ne acayip herifmiş meğer!

Hakkında bilgi alabileceğim birini bulmak için tam dört gün araştırma yapmam gerekti. Bu kişi Gilles'in, Adèle Gerbois adındaki kız kardeşi, kızkurusu terziydi. Yokuş yukarı tırmanan kargacık burgacık bir sokakta, avuç içi kadar bahçelerin süslediği eciş bücüş evlerin arasında onunkini nihayet bulabildim. Kadının Gilles ve

* Crevette, Fransızcada "karides" anlamına gelen sözcük, (ç.n.)

Ange'ın ilişkileri konusunda söylediklerinin, Ange'ın dul karısı Adrienne'in söylediklerinyle uzaktan yakından ilgisi yoktu. Hem sonra terzi hanım, kardeşinin karısını pek dikkate almıyor gibiydi.

— Beyefendiciğim, içinde bir kötülük olmayan iyi bir kız, ama dar görüşlü ve neredeyse okuması yazması bile yok.

Beni aldığı küçük salonun duvarlarının, kitapların süslediği raflarla kaplı oluşu dikkatimi çekti.

— Kardeşim onunla evlenerek insanlık gösterdi. Çocuklar yüzünden yaptı bunu. O kadın kardeşimin yapabileceği bir sürü şeye ayak bağı oldu.

Alabildiğine kapalı bir konuşma tarzı vardı. Ama Ange'ın adını ortaya attığımda çekingenliğinden sıyrıldı.

- Bir ölünün arkasından olumsuz şeyler söylemek istemem, ama beyefendi, bu küçük Crevet oldum olası beni kaygılandırmış tır. Her zaman kafası karışık, suskun, bir anı bir anını tutmaz, ne ya pacağı kestirilmez bir insandı, bu yüzden de ne düşündüğünü anla mak olanaksızdı. Bir gün olsun yüzünün güldüğünü görmedim ben onun. Tam bir yabaniydi, beyefendi.

— Dostlan var mıydı?

- Dostları mı? Hayır, hiç dostu yoktu. Kardeşim hariç, maale sef! Baksanıza adeta onu takip ediyordu. O nerede çalışıyorsa, o da orada bir iş ayarlamayı becerdi kendine. Gilles pranga gibi her git tiği yere sürüklüyordu onu. Bir gün, şu düzenbazdan korkmuyor musun? diye sordum ona. Ne dese beğenirsiniz? "Gözümün önün de olmasını tercih ediyorum. Böylece hiç değilse, neler çevirdiğini biliyorum." Gördünüz işte nasıl sonuçlandığını.

— Peki hayatında bir kadın falan var mıydı?

— Kadın mı? Bir kadının onunla olması için kesinlikle çılgın olması gerekir ayol! Hayır, kadın falan yoktu. Annesi dışında tabii. Ah, Sezar'ın hakkını Sezar'a vermek gerekiyor doğrusu. Gerçek bir kült haline getirmişti annesini. Ben mezarlıktaki terk edilmiş mezarların bakımıyla ilgileniyorum, size şunu söyleyebilirim ki, annesinin mezarını son derece düzenli bir biçimde çiçeklendirirdi. Kendine göre bir takvimi vardı. Bir tarih manyağıydı adeta. Bunla rın neye denk geldiğini pek bilen yoktu zaten. Annesinin doğum

günü, isim günü, belki ölüm günü. Kalanı ise bir sırdı. Ama belirli tarihlerde Crevet'nin mezarlığa uğrayacağından adınız gibi emin olabilirdiniz.

Anma töreni. Yeni baştan Capolini'nin anahtar sözcüğü geldi aklıma. Aniden içime doğdu.

— Tarih dediniz de... Gilles birtakım iş kazaları geçirdi, sanırım. Bunların tam olarak ne zaman olduğu konusunda bir bilginiz var mı acaba?

- Bu kazaların kesin olarak hangi gün olduğunu mu öğrenmek istiyorsunuz. Bu konuda, maalesef kesin bir şey söyleyemem size. Bunu Adrienne'e sormanız gerekecek. Evrakları arasında bir yerlerde vardır bunlar.

İki saat sonra, Gilles'in dul karısının evindeydim ve aradığım şeyi ele geçirmiştim. Tabii biraz şaşırmış bir haldeydi, ama yine de darmadağınık evrakların yer aldığı mukavva kutulara gömüldü. Kocasının çalıştığı işlerle ilgili evrakları, kaza tutanaklarını, hastalık dosyalarını bulup çıkarıyordu. Gilles'in talihsiz yaşamını yeniden kurmak pek mümkün değildi tabii. Ama yüzünü kesen hızarın 11 Ağustos 1964'te yerinden fırladığını öğrendim. Gördes inişinde onu kıstıran kamyon da bu işi 11 Ağustos 1963'te yapmıştı. Tuğla yükünün başından aşağı inişi de yine 11 Ağustos 1955'e rastlıyordu. Araştırmalarımızdan başkaca bir şey öğrenemedim. Kadının basitliği, anlaşılması güç bu yazıları çözmekten aciz ve kocasının başına tebelleş olan bu tarihin her taşın altından çıkışından kuşkulanmayışı sonuçta cesaretimi kırdı. Ayrıca beni neden ilgilendiriyordu ki bütün bunlar? Polis memuru ya da Gilles Gerbois'nın bir akrabası falan değildim. Benimkisi sadece bir meraktı, yazarlık mesleğimin gerektiğinde hoşgördüğü bir merak.

Sonuncu kutuda da mektuplar vardı, Adrienne'e göre ötekilerden çok daha anlaşılmaz olan bir bilgi yığını. Biraz midem bulanmış ve yadsınamaz bir moral bozukluğu içerisinde, bilinmeyen bir geçmişin kalıntılarını elden geçiriyordum. Tam her şeyi yerine kaldırmayı düşünüyordum ki, bir mektup ilişti gözüme; üzerindeki adres bir çocuğun elinden çıkmıştı, bu nedenle dikkatimi çekti. İçinde, okul defterinden koparılmış bir kâğıt bulunmaktaydı, bu kâğıt-

ta iri tombul harflerle aynen şöyle yazıyordu:

HEL E Bİ BUY ÜYİM, SEN İ ÖLDÜR CE M
ANGE 11
AUSTOS 1944

— Bu nedir? diye sordu Adrienne.

Her şeyi yerli yerine yerleştirdim.

— Bir şey değil. Çocukluk, dedim.

Kendi hesabıma olayı çözmüştüm. Kuşkusuz kolay anlaşılamaz, gizemli, insanın kafasını kurcalayan bir yığın soru işaretiyle dolu bir işti bu. Bununla birlikte, havai fişeklerle sona ermiş bu aşk-kin hikâyesi konusunda daha fazla bir şey öğrenmek istemiyordum. Artık romanımın başına geçmenin sırasıydı. Hikâyesini, her şeyin bilindiği küçük bir taşra kasabasında tüm bir yaşamdan alınmış bir intikamın oluşturduğu polisiye romanımı yazmanın sırası gelmişti artık...

"Biz bekârlar, hem dayanıksız, hem de sürekli baskı altındayız!"

Anselme, bu savı uzunca bir süre susup, evli olmayan öteki davetlilerin şikâyet ve isteklerini dinledikten sonra tartışmaya meydan bırakmayan bir havayla kestirip atmıştı. Sonra bir şişe elma şarabı ele geçirmiş ve böylece sakin, dikkatli bir dinleyici grubu edinmek istercesine kadehleri doldurmaya koyulmuştu.

"Sadistçe bir tercihle bekârı ezen tahsildarın dayatmalarından yakınıyoruz. Ama bizlerde de harekete geçme eksikliği söz konusu. Büyük şirketlerde genellikle ilk akla gelen bekârlar olur, çünkü peşinden sürükleyeceği karısı, çocuğu yoktur, taşraya ya da dünyanın öte ucuna gidebilir. Taşımak zorunda olduğu hiçbir yükü bulunmadığından, evli bir insana oranla çok daha az masraflıdır. Bu onu ça-

lıştıran firma için kuşkusuz doğru, ama kendisi için bir yıkım. Çünkü aile babasının ona bağlı küçücük bir çevresi vardır ve onları gittiği yere götürebilir. Karısı ve çocukları, bir yere gittiğinde az çok onu izleyen küçük bir toplumdur. Bekârların da bir çevresi vardır: Akrabaları, dostları, kız arkadaşları, kendi avlanma alanları, bir kulüp, salonlar... Bunlardan hiçbirini kendisiyle birlikte götüremez. Bir başka yere gittiğinde, köklü, derin bir yalnızlık çeker. Onsuz insanın kendini köksüz hissettiği ve toplumsal yaşamdan yoksun kaldığı insani humusu yeniden oluşturması yıllarını alacaktır."

"Evet, gerçekten dayanıksız ve baskı altındayız" diye yineledi "ve bunu bir kez daha anlamış bulunuyorum."

Sonra, dikkatlerimizi daha fazla üzerine çekmek için bir süre sustu.

Evim hem kiliseye, hem köy okuluna yakın. Çekici yanlarından biri zillerin sesi, öteki ise teneffüslerde okul bahçesinden gelen ve insana canlılık veren çocuk sesleriydi. Herkese açık bir ev. Yine bekâr yaşamının bir özelliği. Bir evin kapılarını kapatan kadındır. Yuvanın bekçisi kadın, kimi zaman kocasının çevresini boşaltmaya fazlasıyla eğilimlidir, çoğunlukla kıskanç bir bekçi. Bunu hepimiz biliyoruz: Şurası kesin ki, bir dostunuz evlendi mi, onu kaybettiniz demektir. Hanımefendi onun yalnızca kendisine ait olmasını ister ve kocasının evlilik öncesi ilişkileriyle kurduğu yakınlıklardan midesi bulanır.

Tersine, benim kapım her zaman açıktır. Günde dört defa kızlı erkekli küçük öğrenci grupları bahçenin aralıklı parmaklıkları önünden bıcırdaşarak geçerler. Çoğu zaman, hava güzel olduğunda, evime girerler. Fındık, elma, kiraz ağaçlarım ve bir muşmula ağacım var. İlkbahar mevsiminde iyi aranırsa duvar diplerinde yaban çileği de bulunur. Hem sonra fotoğrafçılık gibi akıl almaz bir meslekten oluşumun uyandırdığı bir merak da var. İnsan fotoğraf çekerek yaşamını nasıl kazanabilirmiş ki? Bari bir de fotoğraf makinesi ve film satabileceğim bir dükkânım olsaymış! Vaftiz, nikâh, av partisi resimleri çekseymişim! Fakat, hayır, "röportajcı"yım ben! Aslı-

na bakacak olursanız, ne yaptığımı anlamıyorlar pek. O zaman, ne idüğü belirsiz bu meslek, bu açık kapılar, evde bir hanımın olmayışı, tüm bunlar ciddi insanların aşağılamalarına yol açarken, öte yandan çocukların da merakını çekiyor. Şöyle bir uğramayı göze alıyorlar. Benimle karşılaşıyorlar, tanışıyoruz. Evi çabucacık kolaçan ediyor ve sevinçle dondurucuda krem glaseler olduğunu görüyorlar. Dondurucuyu, kuşlara yem verdiğim kap ve kedilerin çanağıy-la aynı anda ve aynı doğrultuda, aynı anlayışla dolduruyorum.

Bu geziler hemen hemen yalnızca erkek çocukların yaptıkları baskınlar haline gelmişti, oysa okul karmaydı. Daha ürkek olan - belki de evde sıkı sıkı tembih ediliyordu kendilerine- kızlar yabancıyla pek sıkı fıkı olmuyorlar. Hem, nasıl derler, "hoşgörü" nutuklarına rağmen töreler en azından bu konuda değişime ayak diremiştir hep. İsterdim ki toplumbilimciler tatil günlerinde büyük kentlerde anket yapsın ve sokaklarda avare avare dolaşan kız ve erkek çocukların sayılarını çıkarsınlar. Bir kıza karşılık on erkek çocuğun bu işi yaptığını göreceklerinden emindim.

Çocukların evime yaptıkları bu ziyaretleri ve bunların arasında kızların sayılarının alabildiğine az olduğunu ilettiğim bir dostum: "Ye iç de dua et" dedi, "daha iyi ya! Küçük kızlardan sakın! Dokunma, çek bakayım elini! Ne derlerse desinler kendini gelişmiş sanan çevrelerde, erkek çocuklarla istediğini yapabilirsin. Küçük kızlar ahmak kapanları, anlaşılması güç düzenbazlar, küçük zehirlerdir."

Onun iflah olmaz kötümserliğini ve kadın düşmanlığını bildiğimden söylediklerine pek inanmamıştım. Sonra geçen yaz, Blandine ile tanıştığım gün bu dostumu düşündüm yeniden.

4 x 5 inçlik kameramı tüm eşyasıyla dışarı çıkarmıştım -dişli ayak, şasi, ışıkölçer, telemetre ve hatta güneşli havada manzara çekerken gölgeleri aydınlatmada kullanılan elektronik flaş. Bir lavanta çiçeğinin etrafında vızır vızır dönenip duran bir çift yaban arısının fotoğrafını çekecektim. Bu resim hayli iyi para ödeyen yarı bilimsel ve son derece lüks bir dergiyi ilgilendirebilirdi, ama sonsuz bir sabır gerektiriyordu, çünkü doğal olarak bu bizim yaban arılarında fotoğraflarını çekmemi beklemek gibi bir işbirliği anlayışı ne-

rede! Arılardan biri kolimatörüme girmeye görsün; ayarlama işini henüz tamamlıyordum ki, deklanşöre basmama fırsat kalmadan öteki an çiçek değiştirmeye karar veriyordu. Tüm dikkatimi toplamış, gerilmiş, tam sinirlenmenin eşiğindeydim ki, bacaklarımın arasında koca bir davetsiz misafir beliriverdi, makinenin sehpasını sarstı ve şasi kutumu devirdi. Teklifsizce bacağını kaldırıp lavantalarımın üzerine işini gören, sonra da flaşımın ağzına yapışıveren iri, kıllı, kara ve oyunbaz bir çoban köpeğiydi bu.

Hemen ardından seslenmeler, açık, duru sesler, gülüşmeler duyuyor ve iki küçük kızın ortaya çıktığını görüyorum. Gri ya da saydam, dahası görünmez olmalı ki kızlardan biri hakkında her şeyi unuttum, çünkü aklım fikrim narin ve güzel olan öteki kızdaydı. Eski öğrencilerin giydikleri kırmızı sutaşı çekilmiş parlak ipekli söyah önlükler kayboldu ve ben onları özlüyorum. Bir çocuğun körpeliğini ve sevimliliğini karanlık ve sade bir giysi kadar ortaya çıkaran hiçbir şey yoktur. Blandine, parlak oylukları üzerinden boğulmuş kısa mı kısa açık mavi bir önlük giymişti. Köpeğinin, malzemelerimin ortasına düşüverdiğini görünce gülmekten katıldı ve hemen o anda Boticelli'nin müzisyen meleklerinden biri gözümün önüne geldi. Peşi sıra koştu ve boynuna sarılmayı başardı, ama köpek ondan ağırdı ve kızı otların üzerine yuvarladı. Bense bu kıvanç verici manzarayı gözlerimle içiyordum adeta ve yabananlarının fotoğrafını çekmek gibi aptalca bir düşünceye nasıl olur da kapılabilirim diye soruyordum kendi kendime.

Tanıştık. Annesi, babası, ikisi erkek biri kız üç kardeşiyle birlikte köye bir kilometre uzaklıkta küçük bir çiftlikte oturuyormuş. "Fakat" diyor, "yakında taşınacağız." Babası hayli uzakta elektrikli ev aletleri üreten bir fabrikada çalışıyormuş. Sabahın köründe evden çıkıp geç saatlerde dönüyormuş. Zaten kırın ortasında oturduklarından, tatilde bir yere gitmiyorlarmış.

Laboratuvarımı ve bazı çalışmalarımı yakından görmeleri için onları içeri aldım.

— Yine gelin, ikinizin de resmini çekeyim, dedim sinsice. Ama bu kez köpeği getirmeyin.

Çünkü onu dışarıda bırakmıştık, yalnızlıktan bunalmış, içeri

girmek için olmadık şeyler yapıyordu.

Ayrıldık. Çoban köpeği etraflarında, zıplayarak kaçıştılar. 4x5 inçlik kameram ve yaban arılarının kesinlikle terk ettikleri lavantalarımla şaşkın ve biraz da hüzünlü bir halde yapayalnız kaldım. Gözünde değer taşıyan tek görüntüyü de kaçırarak fotoğrafını çekecek hiçbir şeyi kalmayan bir fotoğrafçıdan daha hüzünlü ne olabilir ki?

Blandine yine geldi. Yalnız, yanında arkadaşı olmadan ve düşüncesizliğimden bundan hayrete düşmeyi bile akıl edemedim. Bir dizi portresini çektim: Bu resimler yirmi beş yıllık fotoğrafçılık yaşamımın kuşkusuz en başarılı çalışmaları oldu. Ailesi için de bir kopya çıkarmayı önerdiğimde, "Oh, yo, bu onları ilgilendirmez!" diye karşı çıkması üzerine bir an huzursuz oldum. Çocuğa bana geldiğinden ailesinin haberi olup olmadığını sormaya bile cesaret edemedim.

Yağmurlu bir gün, altın sarısı saçlarından inci tanelerini hatırlatan damlaları silkeleyerek içeri girdi. Sonra yarı saydam, hışır hışır eden, kızböceğinin kanadı gibi hafif bir yağmurluğu duvara astı ve kendinden emin bir tavırla doğruca mutfağa yöneldi. Çay ve tost hazırladı. *Teafor two.* Hayran olunacak, sevinç ve mutluluk saçan, düşsel güzellikler taşıyan bir şeydi bu. Evinde, sadece ve sadece on iki yaşının altındaki küçük kızların kabul edildiği toplantılar düzenleyen yüzyıl öncesinin şu rahip fotoğrafçısı Lewis Carroll takıldı aklıma. Onları süslüyor, kılıklarını değiştiriyor, gruplar halinde diziyor ya da canlı tablolar hazırlıyor, geçici, narin ve nefis çocuksuluklarım sonsuza kadar kalması için fotoğrafını çekiyordu. Kendisine tüm bu kız çocuklarının zaman zaman onu sinirlendirip sinirlendirmediklerini soran bir dostuna, gizlemeye çalıştığı bir utanma duygusunun hemen fark edildiği bir tonla: "Dokunmayın, onlar benim hayatımın dörtte üçü!" deyişini kendi kulaklarımla duyar gibi oluyorum. Ve utandığından dolayı geri kalan sı. dörtte bir konusunda yalan söylüyordu, çünkü adım gibi emindim ki onu da yine bu küçük kızlar oluşturuyordu.

Blandine kaç yaşında olabilirdi? Galiba on bir, bilemedin on iki. Ama içgüdüsel olarak biliyordum ki henüz buluğ çağına ermemiş-

ti. Kesinlikle yanılma payı bulunmayan yüzlerce ayrıntıda bunun böyle olduğunu görüyordum: Davranışlarında patavatsızlığa varan belli bir açık yüreklilik, yuvarlak ve doğal dizlerinde yara izleri ve örneğin beklerken ya da canı sıkıldığında sağ ayağının tabanını çaprazlamasına sol ayağının üstüne koyması gibi kızlara ve oğlanlara özgü olan, ama kesinlikle çocuksu olmayan pozisyonlar.

Oh, gülmeyin! Erginleşmemekle masumiyeti karıştıracak kadar alık değilim! Blandine fena halde üçkâğıtçıydı ve bunun acı bir deneyimini yaşamak zorunda kaldım. Utanmadığı, cinsellik ve gönül coşmalarıyla gözü kararmadığı için, çocuğun kendini bazen ruhsal durumların etkisine kaptırıveren yetişkinlere oranla çok daha hileci olduğunu sanıyorum. Buluğa ermenin, kıpır kıpır ve cin gibi bir kız çocuğunu gülünç derecede sıkılgan saf bir genç kıza dönüştürmesi ender görülen şeylerden değildir. Blandine ise akıl almaz bir biçimde kadınsı görünüyordu. Ben çok küçük, neredeyse bebek yaşlardaki kızlarda böylesine erken gelişmişlik hallerine çok rastlamışımdır. Bazı kız çocukları, ijti yaşına bile basmadan bir erkeğin erkek olduğunu ve kendi payına onun karşısında, tek kelimeyle özetleyecek olursak, süslenip kırıtma hakkına sahip olduklarını bilirler. Onlarla karşılaştırıldığında, erkek çocuklar kamışına su yürüyünceye kadar bilinçsiz alıklar -annelerine karşı aynı şey söylenemez tabii- olarak kalırlar. Blandine evin, bahçenin, hatta benim yönetimimi doğal bir hükümranlıkla eline geçirmişti ve benim gözümde peri masallarını andıran bir olayı yaşıyordum doğrusu.

Bir gün gelmedi. Ertesi gün de. İçim içimi yiyerek bütün bir hafta onu bekledim. Hiç değilse okulun teneffüs saatlerinde çocukların bıcırtılarını duyuyor ve onun sesinin de bu bıcırtılar arasında olduğuna inanıyordum. Hava alabildiğine güzel olmasına karşılık, hafta sonu çok sıkıntılı ve iç karartıcı geçti. Pazartesi günü, sekiz gündür kendimi alıkoymaya zorladığım aptalca bir şey yaptım: Kasabalıların diline sakız olmayı göze alarak, okul çıkışına gidip onu bekledim.

Doğruca yanıma yaklaşıp sadece şunu söyledi: "Babam sizi görmek istiyor."

Bu, onunla ilk karşılaşmamızdan beri başımızın üzerinde dola-

nan ve önlemem gereken bir tehlikeydi. Eğer Blandine, ailesini ziyaret etmem konusundaki tüm isteklerimi açıklanamaz bir biçimde baştan savmamış olsaydı, böyle bir tehlikeyle karşı karşıya kalmayacaktım.

- Buyursun. Saat kaçta gelmek istiyor?

— Akşamın yedisinde işten dönüyor.

— Yarın, saat yedi buçukta.

— Tamam, söylerim.

Ve her zaman benim evimde, benim yanımda gösterdiği neşeli çekicilikten uzak, dimdik, son derece ciddi bir havayla uzaklaştı. Artık babasının hayalinin üzerine çöktüğü ve çocuğu çatık kaşlı bir otorite duygusunun kuşattığı hissediliyordu.

O dakikadan başlayarak beklemeye koyuldum. Ne yaparsam yapayım -beş yüz adet renkli baskı siparişi tüm dikkatimi değilse de tüm zamanımı alıyordu- tüm bunlar vakit öldürmek ve içimi kemiren sabırsızlığı bastıran şeyler olmanın ötesine geçmiyordu. Bir an önce onunla görüşmeye can atıyordum. Aslında ben böyleyimdir. Günlük uğraşlarıma, düşüncelerime yabancı birtakım bekleyişler dolduruverir yaşamımı. Gerçekte zalimce olan bekleyişler... Bu soylu ve intikamcı olan baba, beni neyle suçlayacak, yüzüme neleri haykıracaktı acaba? Kafamda harıl harıl Blandine'in beni ziyaretlerini, birlikte geçirdiğimiz saatleri gözden geçiriyordum, ama tüm dürüstlüğümle suçlanabileceğim en ufak bir nokta bulamıyordum. Fakat Blandine, şefkati arzu, dostça dokunmayı ateşli bir aşk sarılmasıyla birbirine karıştırabilecek son derece duyarlı bir yaştaydı. Biz bekârları insanlar genelinde baştan çıkarıcı gözüyle görür; oysa gerçekte baştan çıkaran değil, baştan çıkanlanlanzdır bizler. Avcı değil av, cellat değil kurbanlarız!

Zil çaldı. Gelen oydu. Öfkeli, kamburu çıkmış, görkemli bir yaşlı bekliyordum, fena halde yanılmışım. Başında kulaklarına kadar inen Bask işi bir bere olan hüzünlü ve solgun yüzlü ufak tefek bir adamdı. İşçi görünümünü bir azık torbası -herhalde öğlende atıştıracağı yiyecekleri koyuyordu- tamamlıyordu.

Bir sandalyenin kenarına tutundu.

— Blandine benimle konuşmak istediğinizi söyledi, diye başladı.

Görüşmenin böyle bir yalan üzerine başlaması rahatsızlığımı artırdı, kaldı ki, bu yalanın Blandine'in mi, yoksa babasının mı işi olduğunu bilemiyordum. Bununla birlikte hemen o anda elime geçiriverdiğim bir denge çubuğu olarak da kullanabilirdim bunu.

— Elbette, değil mi? Kendisiyle hayli sık görüşüyoruz. Bu durumda ailesiyle tanışmam gayet normal olmalı.

Kendisine ne ikram edebileceğimi sordum. Sonunda bir bardak bira içmeyi kabul etti. "Yo, teşekkürler," sigara içmiyordu. Büyük bir suskunluk çöktü. Hayret! Birbirimize söyleyecek o kadar az şeyimiz vardı ki! Bir türlü inanamadan içimden "Blandine'in babası! Küçük kız yaşamını ona borçlu. O kızı her gün görüyor ve ona sarılıyor" diye yineleyerek onu izliyordum. Doğanın düzeni bazen ne kadar da tuhaf oluyor böyle! Kendi açısından o da merakla çevresine bakınıp duruyordu.

— Blandine bana evinizden çok söz etti, dedi.

İçimden biraz üzüntü verici bir düşünce geçti, gerçekte eğer Blandine bana bir parça bağlanmışsa, bu mutlaka benden çok, elbetteki egemen olduğu ve kendi aile yuvasına dönüştürmek istediği açık açık belli olan bu ev içindi. Evi şöyle bir gezdirmeyi önererek ayağa kalktım. Bu belki de ikimizin birbirimize güven duymasını sağlardı. Zemin kat. İçinde bulunduğumuz salon. Çalışma odası. Mutfak. Tuvalet. Mahzen merdivenine açılan kapı. Birinci katta, banyo ve dört yatak odası. Ama ana mekân yukarıdaydı, düzenlenmiş, duvarları çam ağacından frizetlerle kaplanmış tavan arası. Burası benim manzara çekim atölyemdi. Ve yatağımı da işte oraya koydum, çünkü spotlarımın, gamellerimin, makine ayaklarımın ve fotoğraf makinelerimin arasında uyumak hoşuma gidiyor. Öğrencilik yıllarımda, geceleyin yastığımın altına ertesi gün en az bildiğim dersin yer aldığı kitabı koyardım. Uyurken başıma bu kadar yakın olan metnin, bir tür telepati yoluyla aklıma kaydedileceğine inanırdım. Belki de buna benzer bir inanışla geçimimi ve özgürlüğümü borçlu olduğum aletlerin gölgesinde dinlenmek hoşuma gidiyor.

— Büyük bir ev, dedi Blandine'in babası.

Büyük mü? Elbette ki bir kır evi, kentteki bir apartman dairesine oranla her zaman daha geniştir. Ama, dedim ona, ben kendim de

"büyüğüm", baksanıza yaptığım işin gereği bir sürü malzeme var, bunları da ancak böyle bir yer alır.

— Önemli değil, çok geniş bir yer, diye diretti başını sallayarak. Sonra, son derece doğal bir şekilde, kendi konut sorunu konusunda karşılaştığı güçlüklerden söz etti. Kuşkusuz Blandine, bana bu konuda bilgi vermişti. Yakında taşınmak zorunda kalacaklarmış. Herhalde onlardan kurtulmak isteyen mülk sahibi on bir yıldır kaldıkları küçük çiftliği -aa, baksana, tam Blandine'in doğumundan bu yana- boşaltmalarını istemiş ve yine aynı kişi kendilerine otuz kilometre uzakta kalacakları bir yer göstermiş. Hani şu birbirine benzeyen evlerin halı büyüklüğünde bir dikdörtgen çimenin üzerinden birbirine bakıştıkları bir dizi evden oluşmuş site evlerinden biri.

— İşte bu yüzden, diye ağzındaki baklayı çıkardı, buralarda uygun bir yer bilip bilmediğinizi sormaya geldim size. Belli olmaz, bakarsınız bir fırsat çıkıverir. Biraz yıkık dökük bir ev bile olsa razıyım, ben onarırım. Güç beğenir biri değilimdir.

Bu yardım çağrısından etkilenerek olur dedim, tanıdığım kişileri birer birer aklımdan geçirdim, ama yazlık evlerin istilasına uğrayan bu köyde dar gelirli insanlar için kafasını sokacak bir yer bulmanın her geçen gün biraz daha zorlaştığı açıkça ortadaydı. Soracağıma söz verdim, evet, ama sesimin tonu buna kendimin de pek inanmadığını ele veriyordu.

O da inanmamıştı, hem onun benden beklediği bu değildi ki! Çünkü asık suratında ani bir gülümseme belirdi ve aklına o anda bir fikir gelmiş gibi elini merdivene doğru uzatarak:

— Fakat işte sizin burası! Yerden bol ne var! Madem ki siz hep ikinci katta, tavan arasında oluyorsunuz, neden birinci katı bize kiralamayasmız ki?

Bu beklenmedik öneri beni gafil avlamıştı. Ne diyeceğimi şaşırmış kalmıştım. O ise sanki apışıp kalmamdan ileri gelen suskunluğum bir kabul başlangıcıymış gibi ısrarla üsteliyordu.

— Kalabalık değiliz, biliyor musunuz: ben, karım, dört çocuk ve Pipo.

— Pipo mu?

— Evet, köpeğimiz.

Ha şu, onu unutmuştum. Şasilerimi deviren ve bacağını kaldırıp lavantalarıma işeyen şu kocaman sevimli hayvanı gözlerimin önüne getiriyorum.

Aklım başıma geliyor. Hayır, gerçekten olamazdı. Böyle bir şey asla olamazdı. Göründüğüm kadar yalnız değildim. Dostlarım gelip gidiyordu. Aileden de gelenler oluyordu. Ayrıca benim işim sakin bir ortam istiyordu. Ve bu evde insanın kendini bütünüyle yalnız hissetmesi olanaksızdı. Odalardan birinde biri olur olmaz, onu hemen hissediyordum, çok ölçülü davransa bile bu böyleydi.

Böylece, çılgınca önerisinin kesinlikle kabul edilebilecek türden olmadığını ona çok tatlı bir dille hissettirmeye çalışarak uzun uzun konuştum.

Gülümsemesi yavaş yavaş siliniyordu ve bakışları, içindeki bira kalıntısını makineleşmiş bir hareketle çalkaladığı bardağa çevriliyordu.

— Yazık, diye mırıldandı, yazık, çok yazık.

Sonra birden yüzüme baktı. Yüzünün alt kısmı hâlâ belli belirsiz gülümsemesini sürdürüyor, fakat küçük ela gözleri şeytanca ve acımasız bir şekilde beni süzüyordu.

— Evet, çok yazık. Eğer kalacak yer bulamazsak, pekâlâ, bura dan ayrılmamız gerekecek değil mi? Ve Blandine, o da gidecek ta bii!

Ceuta"yı bilir misiniz? Fas kıyısında Herkül Sütunları'ndan Avrupa yakasında yer alan Cebelitarık'm karşısına kurulmuş küçük ve garip bir liman kentidir burası. Sütunlardan Afrika yakasında olanı, kent yakınında, bir tür yarımada üzerinde yükselen Acho tepesidir. Demek ki batıda okyanus, doğuda Akdeniz, kuzeyde İspanya, güneyde Fas yer almakta. Kentin kendisine gelince, Fas topraklannda yönetim bakımından Cadiz'e bağlı bir İspanyol iç toprağı oluşturur... İnsanın aklının karışması işten değil. Çoğunlukla İspanyol ve Katolik olan halkı elbette Berberi ve Arap unsurlarla alabildiğine karışmıştır.

Karısıyla birlikte Avrupa gezisine çıkmak zorunda kalan bir

* Ceuta: Septe diye de bilinir, (ç.n.)

dostumun, yokluğunda bana bıraktığı muhteşem bir villada kalıyordum. Davetleri ancak bu şekilde değerlendiririm ben. İnsanlar neden hep sizi kendi varlıklarının tutsağı haline getirmek isterler ki? Tamam, davet etsinler, kabul, ama sonra ortadan yok olup, beni mekânın tek efendisi olarak bırakma anlayış ve inceliğini göstersinler!

Kaldığım odanın doğusunda Akdeniz'e bakan kapalı bir teras vardı. Doğmakta olan güneşin, dalgaların doruklarını yalayıp geçen ilk ışıkları başımın üstünde yaldızlı lekeler halinde kırılıyordu. Sabahın erken saatlerinde denizin ilk esintisi limon ve manolya kokuyordu; çünkü evle denizin dövdüğü sıra sıra kayalar arasında orta büyüklükte bir bahçe vardı. Uzatmayalım, fazla söze ne hacet, sanırım anladınız, cennetteydim adeta.

Tamamen yalnız sayılmazdım; dostum, kır saçlı, ciddi ve yumuşak başlı uşağı Mustafa'yı bırakmıştı. Gün doğmadan geliyor, evin, çiçeklerin bakımını yapıyor ve öğle vakti yemeği hazırlayıp gidiyordu.

Bir gün bahçeden gelen ve fıskiyenin şırıltısıyla bahçenin kumlarla kaplı yollarında sakin sakin gezinen tırmığın tıkırtılarına karışan seslerle uyandım. Çayımın başına oturmadan önce, bahçede biraz yürüdüm. On iki yaşlarında bir çocuk, kuma dökülen kuru yaprakları topluyor, sonra bu işe ara verip fıskiyenin yerini değiştirmeye gidiyordu. Birkaç kelime bir şeyler söyledim. Sonra Mustafa'ya onun kim olduğunu sordum.

— En küçük oğlum Hatem, dedi heyecanla. Okulu bıraktığın dan beri ne yapacağımı bilemiyordum. Ufak tefek işlerde bana yar dım ediyor. Gençlere iş bulunmayışı bizler için ulusal bir yara.

— Maşallah çok da yakışıklı, dedim biraz düşüncesizce.

Yakışıklı, hiç kuşku yok ki öyleydi, bu bölgede yaşayan çoğu Berberiler gibi sarışın ve mavi gözlüydü, ama son derece düzgün hatları, ona çocuk yüzünü karartan biraz dik kafalı bir ağırbaşlılık veriyordu; oysa aynı ciddiyet, babasının yüzüne zekâ ve karakter kazandırıyordu.

Çaydan sonra odama çekilip iki saat yatakta okuma ya da yazma alışkanlığım vardı. Birkaç enfes dakika geçti. Fıskiye fışkırmaya devam ediyordu,'ama tırmığın sesi duyulmaz olmuştu. Kapım tı-

kırdadı. Sonra itildi. Gelen Hatem idi. Kararsızdı. Ona kapıyı kapatmasını söyledim. Kendisini kovduğumu anlayabilirdi. İçeri girip kapıyı arkasından kapattı ve gelip yatağımın önünde dikildi. Ölgün bir güneş ışığının yağmuru delip geçişi gibi hüzünlü yüzünü zayıf bir gülümseme aydınlatıyordu. Yorganı birazcık aralayıp "Girsene" dedim. Sırtındaki pek de fazla olmayan giysiler hemencecik yere düştü ve koynuma süzülüverdi çocuk. Genellikle kıçını kullandırtmaktan tiksinen yeniyetmelerde rastlanan küçük, sert ve birbirine yapışık iki elmayı andıran poposunu avuçlarımın arasında sıktım.

- Babanın üstümüze gelmesinden korkmuyor musun, diye sordum bir süre sonra.

Başıyla hayır işareti yaptı.

— Burada olduğunu biliyor mu?

Onayladı.

— Yoksa o mu gönderdi?

Yine onayladı. Böylesine güzel bir ülkede, böylesine iyi yürekli ve zeki insanlar yaşadığı için Tanrf ya şükrederek ona sarıldım.

Ertesi sabah, Mustafa'nın sözleri, Hatem'in, babasının duyguları konusunda verdiği güvenceyi haklı çıkardı.

— Biliyor musun, dedi tostlarımı getirdiğinde, Hatem seni çok sevmiş. Giderken onu da Fransa'ya götürsen iyi olur. Sana yardım cı olur. Elinden her iş gelir, yemek, ev işi, bahçıvanlık. Hem senin yanında okuyup yazmayı öğrenir.

Bu babanın açıkça görünen bilgeliği yüreğime su serpiyordu. Oğlunu kurtaracak tek şeyin, kendisine fiziksel bir bağla bağlanacak bir Avrupalı koruyucunun yaşamına girmek olacağını bal gibi biliyordu. Bizim Batılı toplumumuzun cinsellik karşıtı aptalca fanatizminden uzak şu Arap mantığı ne harika şey ya!

Ancak, Mustafa'nın önerisi bundan daha aksi bir zamana denk gelemezdi doğrusu! Yani ironik durumlara demek istiyorum. Sekiz gün önce Marakeş'ten dönerken, tamamen benzer bir durumla karşılaşmıştım ve öyle bir tokat yemiştim ki suratımın yansı hâlâ çökmüş gibiydi. Bu kez Şeşauan'da, Hatem'den biraz küçük, Abdullah adlı bir oğlan çocuğu söz konusuydu.

Ah o çocuk, kelimenin her anlamıyla beni büyülediği için ne ka-

dar övünse yeridir doğrusu! Cebel eş Şau'nun böğrüne asılıvermiş bu küçük dağ kasabasının ana meydanında arabayı henüz durdurmuştum ki gülümseyerek yaklaşıp, teklifsizce arabama süzülmüştü ve Medina'yı* dolaşmama, koyun postu almama ve Endülüs bahçesini gezmeme yardımcı olacak bir rehberi geri çevirememiştim. Odaya ihtiyacım var mıydı? Evet, dedim ama, pasaport sorulmayan bir otelde, Faslı küçük dostumla birlikte kalmak istiyordum. Kafası karışmıştı, birden basbayağı ciddileşerek bu dostumun nerede olduğunu sordu. "Arabanın içerisinde, yanımda" diye yanıtladım. Yüzündeki gülümseme iyice yerleşti. Hani güneşi, bizleri ısıttığı ve yaydığı ışıkla her şeyi aydınlattığı için sevdiğimiz gibi onu da kesinlikle işte bu gülümsemesi için seviyordum. Hatem ne kadar sarışın ve ne kadar hüzünlüyse, Abdullah da o kadar esmer ve neşeliydi.

Son derece soğuk Râs el Ma kaynaklarında yıkandık. Abdullah'ın kaygan, değirmi ve taş gibi vücudu, suyun şarıldayarak üstlerine döküldüğü çakıltaşlarından birine benziyordu. Sonra beni Medina'da, han olduğunu gösteren hiçbir belirtinin bulunmadığı bir eve götürdü. Burada kirden pastan geçilmeyen iki yatağın yer aldığı bir odamız oldu. Tanrım, bir kir ki, evlere şenlik! Gelgelelim Abdullah'ın güzelliği ve zarafeti, yaklaştığı her şeyi altına, kaymak taşına, işlenmiş fildişine dönüştürüyordu. Gecenin bir yarısında mutluluğun heyecanından fırlayıp onu uyandırdım, kendisini Fransa'ya götüreceğimi, ömür boyu yanımdan ayırmayacağımı ve ona hayatımı sunacağımı söyledim. Sonra çok önemli bir işi yoluna koymanın verdiği rahatlamayla vurup kafayı gerisin geri uyudum.

Ertesi gün o korkunç izbede gözümü açtığımda, cebimdeki nakit paraları alarak sıvışmış olduğunu gördüm. Ben ona hayatımı sunmuştum, o ise altı yüz kırk beş dirhemi tercih etmişti. Böylesi bir *vurdumduymazlık* midemi bulandırdı.

Hatem ve Abdullah, Abdullah ve Hatem... Aşk ve rastlantı bu Fas sonbaharında bana amma oyun etmişti ha!

* Medina: Kuzey Afrika'daki kentlerin Müslümanların yaşadığı eski ve tarihi kesimi, (ç.n.)

Lucie ya da gölgesiz kadın

"Kadınlar erkekler kadar zekidir, ama onlardan daha çatlaktırlar" dedi Fabienne. Çünkü zekâ diye bir şey varsa, bir de nasıl diyeyim, zekâdan yoksunluk diye bir şey vardır. Ama burada bir ayrım yapmak zorundayız. Hiç düşünmeden budalalık* der geçeriz. Evet, budalalığın bir zekâdan yoksunluk olduğu doğru. Ama zekâdan yoksunluğun tek biçimi bu değil. Budalalık," sözcüğün kendisinden de anlaşılabileceği gibi, hayvanın, daha doğrusu insanla karşılaştırılan hayvanın ayırt edici özelliğidir. İnsanla karşılaştırıldığında fare, tilki, kedi, köpek hatta şempanze budaladır. Ama birtakım testlerle bu

* Fransızcada "budalalık" anlamında kullanılan "bêtise" sözcüğü "bête" (hayvan) sözcüğünden türemiştir, (ç.n.)
** Sözcüğün Fransızca'daki aslına ithafen. (ç.n.)

hayvanların zekâsı ölçülebilir. Bir nicelik sorunu söz konusudur burada. Dolayısıyla bir maymun ile bir geri zekâlının zekâ yüzdeleri aynı olabilir. Yalnız şu farkla: Söz konusu maymun, maymunların doğal ortamına salıverildiğinde tam bir uyum ve yaşama gücü gösterirken, toplumsal hiçbir normal ortam bir geri zekâlının yardımsız yaşamasına göz yummaz.

"Demek ki hayvan budalaysa, bunun sebebi yalnızca zekâ eksikliğidir. Harcıâlem bir şey söylemediğimi sanıyorum. Çünkü hem orta ya da yüksek bir zekâ düzeyine sahip olup, hatta deha olup hem de budala olmak pekâlâ mümkündür: Burada olumsuzluktan çok, budalalığın olumlu bir biçimi söz konusu. Şunu söylemek istiyorum aslında: Zekânın yanında, sanki onunla rekabet halinde, onun denetiminden kaçan, hatta onu denetleyen bazı güçler, itkiler, fantazmalar vardır. Budalalığın bu olumlu biçimine halk dilinde *çatlaklık* denir ve doğrusu bu sözcüğün kökeni oldukça öğreticidir. *Çatlak* ya da yarık aslında kadının cinsel organını belirtir. Michelet bu kadar baştan çıkarıcı bir şeyin budalalıkla eşanlamlı sayılmasına şiddetle karşı çıkıyordu. Tanılıyordu oysa. Bir kadının mahremiyetine girmiş olsaydı, halk dilinin dehasını takdir ederdi. Kadının en belirgin özelliği, erkeğinkinin her bakımdan dengi bir beyne sahip olmasının yanı sıra, zaman zaman beyninin yerine geçen bir yarığa da sahip olmasıdır. Bir kadınla yaşayan her erkek, beynin yerine geçen kadın vajinasının çıkardığı sesi kısa zamanda öğrenir. Belki de bu durumda *çatlak, çatlaklık, çatlatmak* yerine, *am, amcık, amcıkhk, amcıklaşmak* demek daha doğru olacak. Denilebilir ki, erkeğin de bir cinsel organı var ve pekâlâ bu organ da, tıpkı kadında olduğu gibi, erkeğe zekâsını unutturabilir. Ama erkeğin cinsel organı kadınınkinden daha az "eştözlüdür". Vücudunun içine gömülmemiştir; tersine, sanki kazara iliştirilmiştir. Neredeyse toplumsal bir simgedir, tıpkı sakal gibi; ve erkek, çoğu zaman toplumun baskısı yüzünden cinsiyetine göre davranır. Onu bir "erkek gibi" davranmaya, "onurunu kan dökerek koruma"ya ve buna benzer saçmalıklara zorlayan toplumdur. Hiç kuşkusuz, en çok da arabasının direksiyonuna geçtiği zaman, zekâsını tamamen unutup "erkeklik"ini hatırlamaktadır. Ama burada da toplumsal etken ağır basar.

"Kadının vajinasının zekâsı üzerindeki egemenliği, Ortaçağ'da müthiş matrak ve zekice bir şekilde açıklanıyordu. Önce, vajinanın kadının göbek altı bölgesine saklanmış ve normal olarak erkeğin spermiyle beslenen küçük bir hayvan olduğu öne sürülüyordu. Aşk yapılmadığı zamanlarda aç kalan vajina tıpkı kurdun ormana dalması gibi deliğinden çıkıyor ve kadının vücudunda dolaşarak rızkını arıyordu. Peki, bir kadının vücudunda sperme en çok benzeyen şey nedir? Beynindeki grimsi maddedir elbette. Kadının kafasına ulaşan vajina onun beynini yemeye başlıyor. O zaman kadın saçma sapan şeyler yapıyor, "amcıklaşıyor"du.

- Hiç kuşkusuz, hiç kuşkusuz, diye söze karışıyor Ambroise, "amcıklık" budalalığın olumlu biçimini oluşturur, ama asıl olumlu yanını, yani ortaya koyduğu zenginliği belirtmeden geçemeyiz. Öyle ki, zekâ dolu, yani amcıklığın semtine uğramamış kadın ve erkeklerin zavallı hayaletlerden başka bir şey olmadıklarını söyleyebiliriz. Chamisso'nun* ünlü kahramanı Peter Schlemihl'i, hani şu gölgesini şeytana satan adamı hatırlıyor musunuz? Gölgesini -ilk bakışta hiçbir şeyi- bir servet karşılığında şeytana bırakmakla onu aldattığını sanmıştı. Oysa ruhundan yoksun kalmıştı ve önüne çıkan herkeste korku uyandırıyordu. Gölgesinden yoksun bırakılmış bir kadınsa daha da mutsuzdur, çünkü her şeyini yitirmiştir. Kadın, erkeğin gölgesidir ve erkek bu gölgede yaşamak ister; yaşamak ister, çünkü sıcaklık ve renk oradan gelir. Işık, ağaçların yapraklarının büyümesini sağlar, buna karşılık köklerin gelişmesine engel olur ve bunlar ancak geceleyin daha derinlere ilerleyebilirler. Goethe'yi ve onun yapıtının en önemli bölümü saydığı renkler kuramını aklımızın bir köşesinde tutalım.

"Newton'a göre ışık tayfın yedi renginden oluşur. Oysa bu Goethe'nin hiçbir zaman kabul edemeyeceği utanç verici bir iddiadır. Işık, saflığın, yalınlığın, türdeşliğin doruğudur. Her biri kendisinden çok daha koyu renklerin karışımından doğabilmesi mümkün mü? Hayır, ışık ilktir, özgündür, sonsuzdur. Renklerin doğabilmeleri için, kristal ya da gökyüzündeki atmosfer gibi bulanık bir ortamda filtre edilmeleri gerekir. Renkler ışığın ıstırapları, tutkuları

* Albert von Chamisso de Boncourt, Alman yazar (1781-1838). (ç.n.)

ve eylemleridir; çünkü biri olmadan öbürü de olmaz. Bir dağdan ileri doğru akan duru ve aydınlık şelale, onu karanlığa ve karmaşık çalışmalara sürükleyen bir türbin tarafından tutulmuyor mu? İnsana gelince, renklerini özündeki karanlık çekirdeğe borçludur o.

"Modern fizik, Newton'un renge göre bileşik ve ikincil olan ışığını haklı çıkardı. Ama bütün resim tarihinin Goethe'den ve onun çok renkli gölgesinden yana çıktığını göstermek hiç de zor değil. Resim tarihinin doruklarında *Kayalıklardaki Meryem'in* ışık-gölge dağılımını yaratan Leonardo da Vinci, gece sahneleriyle ünlü Rembrandt, dünyayı bir mahzenin dibindeki ışık deliğinden süzülen ışıkla yeniden yaratan Caravaggio, morumsu gölgeleriyle izlenimciler yer almıyor mu?

"Çocukluğumda, hâlâ safça sorumluluğunu taşıdığım ve ışık, gölge ve renkler arasındaki o ilişkileri hoyratça açığa çıkaran acı bir olay geçti başımdan. Bu öykünün kadın kahramanının adı Lucie değil, bu adı hem sırrımı gizlemek hem de *Lucie* adı aydınlatmak anlamındaki *élucider* fiilinden geldiği için ve bir bakıma ölüme yol açan, tehlikeli bir aydınlatmanın öyküsü olduğu için ben koydum."

Lucie ya da gölgesiz kadın

Demek Lucie diyeceğim ona. Benim metresimdi ve kendisini seviyordum. Şunu hemen belirteyim ki o sırada on yaşındaydım. O rengârenk yünlü elbiselerini ya da Çingene usulü uzun, siyah, geniş eteklerini, fularlarını, denizkabuklarından yapılmış kolyelerini, balerin pabuçlarını (onu hiçbir zaman şu iğrenç yüksek topuklu pabuçlarla görmedim!) unutmayacağım. Çıplak ve bronzlaşmış bacakları, yüzlerimizin hizasına kadar yükselen masanın altında etten, kalın, kusursuz ve tatlı bir sütun meydana getiriyordu. Özellikle, Aziz Yuhanna gecesinde şenlik ateşinin başında dans etmek için başına taktığı kır çiçeklerinden örülmüş tacı asla unutmayacağım. Bazen başının etrafında topladığı, bazen de sırtına salıverdiği bir saç örgüsü vardı. Resimlerle süslü kocaman bir Slav halk masalları kitabım olduğundan onu bir Rus kızına ya da Ukraynalı bir kıza,

kısacası egzotik birine benzetiyordum.

Metresimdi dediğimde belki de beni yeterince anlamadınız. Son derece ilginç, Fransızcada evli bir erkeğin birlikte olduğu öteki kadını belirtmek, kısacası ikinci karısını tanımlamak için kullanılan bu sözcük, ilkokul çocuklarını eğitmekle yükümlü öğretmenler için de kullanılıyor. Neden diyecek olursanız, bakın, büyük çocukları eğitenler için "hoca" sözcüğü kullanılır. Bir çocuğun tanıdığı ilk kadın elbette ki annesidir. Okulda karşısına çıkan öğretmen onun hayatındaki ikinci kadındır, yani metresi. Ve çocuğun bu hanıma dalgınlıkla anne dediği çok görülmektedir. Ne yani, insanı ipe götürecek bir hata mıdır bu? İnsan kendi kendine bu soruyu sorabilir. Eskiden bir gelenek vardı, nedense ilkokul öğretmenleri sıska mı sıska, güzellikten nasibini almamış, kelebek gözlüklü, saçı topuzlu bir kız kurusu olarak betimlenirdi. Bu imgeye karşı çıkmaya tamamen hazırım, ama benim Lucie'min hikâyesi böylece ortaya çıkabilecek her türlü karışıklığı önlemenin daha sağduyulu olacağını kanıtlayabilir belki.

Evet, on yaşındaydım ve öğretmenimi seviyordum. Onun gönlünü kazanmak için yapmayacağım şey yoktu. Sınıfın ne ayaklı kütüphanesi ne de tembel tenekesiydim, vasat bir öğrenciydim, bu yüzden de dikkat çekecek bir yanım yoktu, bu iş kolay değildi. Kaldı ki, yalnızca ben değil, sınıfta tüm çocuklar aynı şeyi düşünüyor, bu konuda büyük bir çaba gösteriyorlardı. Her şey, Lucie'ye ait olacak kadar ayrıcalıklı, saygın, bambaşka varlıklar olduğumuza inandırıyordu bizleri. Amacıma ulaşmak için Sophie'yi kullandım. Bizim sınıftan bir kız arkadaştı. Lucie'nin kızıydı, ayrıca Lucie'nin, ondan küçük Tibo ve Tijoli adlarında iki de oğlu vardı. Ne var ki öğretmen Lucie ile anne Lucie arasında bir duvar çekilmiş gibiydi. Çünkü, açıkça görülüyordu ki, Sophie, kendisini "öğretmen"ine bağlayan akrabalık bağını tümüyle ortadan kaldırıp ona seslenirken tıpkı bizlerin yaptığı gibi "Madam" diyordu.

Lucie'nin, kızı tarafından yeni baştan "anne" diye çağrılmasını sağlayan başkalaşımına katılmak için derslerden sonra uzun bir süre Sophie'ye eşlik etmeyi saplantı haline getirdim. Bana öyle geliyordu ki, söz konusu başkalaşım benim için de geçerliydi ve böy-

lece, cennet olarak tasarladığım ve bana tamamen yasak olan bir mahremiyetin eşiğinden adımımı atmış olacaktım. Oysa Lucie ile ailesinin oturdukları eve -bir zamanlar geçit bekçilerinin kaldığı eski bir evdi- gitme fırsatını ancak iki kez bulabilmiş olmam, kocası Nicolas'nın yaptığı, bitkileri betimleyen suyeşili tabloları kanı aralığından şöyle bir görebilmem gösteriyordu ki Sophie şu sihirli sözü: "Açıl susam açıl"ı söyleyerek kapıları ardına dek açıp beni bu aileye sokmayı başaramayacaktı. Bunu boş yere bekliyordum. Bana kapıları açan, bir felaket olacaktı.

Ama çocukluk yaşamımın öbür kutbunu -ne yazık ki negatif kutbu- oluşturan kendi ailemi de anımsamam gerekiyor. Para. Bir insanın para ile olan ilişkisinin, Tanrı ile, kendi bedeniyle, karısıyla, annesiyle vb. olan ilişkilerinden çok daha derin, çok daha karmaşık olduğunu düşünüyorum. Babam çok para kazanıyordu. Fiziksel yaşamı için soluduğu hava ne kadar kaçmılmazsa, oluk oluk akan bu para da ruhsal yaşamı için o kadar önemliydi. Nasıl servet yapılır? Yanıtı basit. Çocukluğundan beri paradan başka bir şey düşünmemek yetiyor. Düşünmek, aslında bu sözcük yerinde seçilmiş sayılmaz. Bundan daha fazlası ve daha azı gerekiyor. Geleceğin milyarderi kendisine hiçbir zaman belli bir yaşam çizgisi belirlemeden, otomatik olarak tüm düşüncelerini ve tüm eylemlerini tek bir amaç doğrultusunda düzenler: Kazanç. Bu, sürekli bilinçaltı bir olay olarak kalacak derecede bütünleşmiş ve kökleşmiş bir refleks-tir. Bu temel yönelmenin kimi zaman tanımlanabilir bir kökeni vardır. Babamda -ve kuşkusuz pek çok insanda- parasızlığın onda bıraktığı manevi bir yaraydı bu, hatta daha da kötüsü: Anne babasının, boş cüzdanın etrafında birbirlerini yiyişleri gibi aşağılayıcı bir manzaraya sık sık tanık olması. Başkalan gibi o da bundan yaşam boyu etkilendi. Evinde yaşadığı yoksulluğa duyduğu alçaltıcı kin, onu gölgesinden korkulan şirket patronu durumuna getirdi.

Bu şirketin yapısını da belirlemek gerekiyor, çünkü benim hikâyemde bu yapının önemli bir rolü var. Babam, o zamanki adıyla periferik* radyo istasyonunun ticari hizmetler servisinde memur olarak göreve başlamış. Periferik, yani ticari, çünkü o dönemde ulusal

* II. Dünya Savaşı sırasında ülke dışından yayın yapan radyo istasyonu, (ç.n.)

radyo ancak dinleyicilerin ödedikleri vergiyle besleniyordu. Biraz ilerledikten sonra rakip bir radyo istasyonunda ticaret müdürü olmuş, sonra kendi reklam ajansını kurmuştu. Reklamcılık, servet yapmanın en zarif ve en hızlı yollarından biri galiba. Satılacak ürünü, mutluluğun, güzelliğin, gençliğin, erotizmin, tatilin girdiği cennetsi bir yaşamla bütünleyerek kitleleri kendine çekmek... Baştan çıkarmak! Babam, davranışını ve ruhsal durumlarını bu sona uydurmasını ustalıkla bilmişti. Şiarı belki de şöyleydi: Baştan çıkarmak ya da ölmek. Fakat sanırım karakteri uygun olmasa, mesleğinde bunu bu denli eksiksiz gerçekleştiremezdi. Hatta karakterolojide, şu "Venüsyen" adı verilen yumuşak başlı, çatışmalardan kaçınan tiplerdendi. Çekici görünüş onda manevi yanın yerini tutuyordu ve gerçek bu güzel dekoru bozduğu, hatta tümüyle ortadan kaldırdığı zamanlar, elinde geriye yalnızca kin kalıyordu. Bu prens görünümünün çekiciliği karşısında önce adeta mest olup sonra düşlerini kurduğu bir evliliğin hemen ertesi günü madalyonun öteki yüzünü keşfeden bir genç kızın yaşadığı şaşkınlık gözlerimin önüne geldikçe içim paralanıyordu. Firmasının uydurduğu yalanlardan vicdanı huzursuz olan babamın mesleğinin verdiği ciddiyetle ve özel yaşamındaki -karısıyla oğlunun da doğal olarak paylaşmak zorunda bulundukları- ağırbaşlı sadelikle kendi gözünde sorumluluktan kurtulduğu söylenebilirdi. Aynı zamanda annemin ve benim, standartların üstünde bir yaşam biçimimiz vardı; bu arada bununla taban tabana zıt, saçmalığa varan bazı kurallara da uymak zorundaydık. Sürekli olarak elimizin altında bir arabamız ve şoförümüz vardı, ama pastanın yüzünü ancak pazar günü öğle yemeklerinde görebiliyorduk. Her türlü israf -özellikle de gıda konusunda- başlı başına bir drama yol açıyordu. Kışları iki kez Gstaad'a kayağa gidiyorduk, ama alışverişimizi yalnız ve yalnız bitişikteki süpermarketten yapmak zorundaydık. Evimizin aşçı ile hizmetçinin kaldıkları bir "müştemilatı"ı vardı, ama annemin tuvalet masasında bir gün olsun tanınmış bir markanın etiketini taşıyan bir parfüm görmemiştim. Uzunca bir süre, onun da kocası gibi bu garip debdebesadelik karışımına meraklı olduğunu düşünmüştüm. Ve eğer biraz daha olgun olsaydım, bunu, ailesinin kökeninin Kalvinci mezhebe

bağlı oluşuyla açıklardım. Protestanlığın, hani şu püritenliğin ve Amerikan kapitalizminin milyarları olduğu halde çileci bir yaşam süren insanların ortaya çıkmasına yol açan kolu olan mezhebe. Kocasının bu özel ve sıkıcı üslubuna görünüşte acı çekmeden uyuyordu. En ufak bir olay çıkarayım, ağlayıp sızlayayım bilmezdi. Geriye dönüp düşündüğümde sanırım, tükendi tükenecek haldeydi. Annemlerin odası evde girmemem gerektiğini bildiğim kutsal bir sunaktı adeta. Bunu nasıl bilebilirdim ki? Bu tabu çok küçük yaşta beynime öylesine kazınmıştı ki, tıpkı bir doğa yasası gibi uyuyordum ona.

Evet, tüm sevgi gösterilerinin, biraz canlı bir biçimde açığa vurulmuş tüm duyguların yakışıksız hareketler olarak nitelendirilebildiği bu garip ailede tükenmiş bir halde yaşıyordu annem. Ve bir gün, bu uyuşukluğu üzerinden atmak zorunda kaldı ve çekip gitti... Babamın tepkisindeki üzüntüyü, aşağılanmayı ve skandal korkusunu hâlâ kavrayabilmiş değilim. Eğer babamın az üzüldüğünü söylersem, ona karşı önyargılı olmakla suçlanırım. Annemin bu gidişini hizmetliler sayesinde öğrendim. Akşam yemeğine oturduğumda masada yalnızca iki kişilik servis vardı. Babam beni kendine doğru çekti, elini başıma koydu ve törensel bir sesle şöyle dedi: "Oğlum, annen seni terk etti." Bu sözler beni şaşırttı, çünkü annemin daha çok onu terk ettiğini anladığımı sanmıştım. Ama kuşkusuz "Karım beni terk etti" gibi bayağı bir cümle onun ağzında biçimlenemezdi. Bundan alabildiğine incindim. Bu yemek boyunca süren suskunluk çok korkunç oldu. Babam, annemi mutlu etmeyi bilmediği bir yana, benimle diyalog kurmakta da aciz olduğunu gösteriyordu. İçerisinde yaşadığım ortamın duygudan yoksun olduğunu işte o akşam anladım. Yemeğin sonunda elmamı elime alıp odama döndüm. Göz kamaştırıcı bir yaz sonuydu. Hareketsiz parkın üzerine yavaş yavaş akşamın karanlığı çöküyordu. Annem gitmişti. Ya ben? Ne yapıyordum orada? Odam zemin kattaydı. Atladığım gibi, elmam elimde, Lucie'nin evinin yolunu tuttum.

Bizim evin tersine ışık, müzik ve kokudan geçilmeyen bir ev bulacağımı umuyordum. Onların evinin de karanlık, suskun olduğunu görünce şaşkına döndüm. Kapıya yaklaştım, ama daha elimi

zile götürmeme kalmadan, kapı kendiliğinden açıldı. Lucie oradaydı, geceliğinin aydınlık bir leke oluşturduğu alacakaranlıkta ayakta dikiliyordu. Bir ayrıntı hemen dikkatimi çekti ve bu bana çok çok önemli göründü: Saç örgüsü çözülmüştü, koyu renk bir saç yığını omuzlarını örtüyordu. Ne yapacağımı, ne diyeceğimi bilmeden elmamı uzattım, aldı. "Annem gitti" dedim. "İçeri gel!" dedi ve beni kolumdan tutup evin içine götürdü. "Nicolas çocuklarla annesinde. Yarın sabah dönecekler. Yemek yedin mi?" Aç değildim. Şu mucizeyle kendimden geçmiştim: Lucie yalnızca benimdi! Sadece sınıf değil, kendi ailesi de ortadan kalkarak bizi baş başa bırakmışlardı. Annemin kaçması bu büyük mutluluk için bir başlangıç değil miydi?

Ve karanlık bastırdı. Aradan saatler geçti, güçlü ama bulanık bir anı olarak anımsıyorum. Aradan o kadar zaman geçti ki! Daha sonra uyudum elbet. On yaşında bir çocuktan uyanık kalması beklenemezdi sanırım. Gece. Gecenin nelere kadir olduğu neden hâlâ açıklanamamıştı ki? İzin, vazgeçme, hoşgörü, kabul. Gece, yasakların ve kısıtlamaların topluca başkaldırısıdır. İşbirlikçi bir sessizliktir, temastır, aynı zamanda da ihlallerdir. Eğer hırsızlıklar, cinayetler, kumar, kaçmalar, fahişelik geceyi seçiyorsa, bunun tek nedeni karanlığın gözetimi güçleştirmesi değil, gecenin özü itibarıyla bir anarşi zamanı oluşundandır. Bu anarşiyi ben, eşini bir daha hiç tatmadığım bir mutlulukla Lucie'nin kollarında yaşadım. O gün bu gündür bu büyük aydınlanmanın gizemini düşünmekteyim. Sanıyorum ki dersleri ve varlığıyla tüm sınıfa dağıtma olanağı bulduğu sevecenlik sütünü doğrudan doğruya kaynağından içiyordum. Ama bu her şeyden önce bir gece sütüydü ve Lucie parıltısını kendinde sakladığı bu gölgeye borçluydu.

Okul hayatı, geç saatlere kalmadan yatmaya ve sabahın köründe kalkmaya ahştırmıştı beni. Gözlerimi açtığımda şafak sökmek üzereydi. Etrafımı, dağılmış saçları, gelişigüzel atılmış elleri, dolgun baldırları ve uçlarında barut rengi lekeleriyle memeleri, Lucie'nin yatağın üzerine enlemesine yayılmış iri esmer bedeni kuşatıyordu. Onun uykuda, benimse uyanık oluşumun yarattığı karşıtlıktan tedirgin olmuştum. Uyuyan kadın her şeyden habersizdir ve

gözleri açık olan yatak arkadaşından acımasızca uzaklaşır. Ulaşılmaz bir dünyaya çekilerek yatak arkadaşını dış dünyanın katlanılması zor aydınlığıyla baş başa bırakır. Yataktan süzülüverdim. Uyumakta olan metresime şöyle bir göz attıktan sonra yatak odasını terk etmek üzereydim ki, yerde, yatağın ayak ucunda, bir bebek ilişti gözüme; kalkarken düşürmüş olmalıydım. Alıp Lucie'nin yanına koydum. Yanılmıyorsam, eskinin hani şu tuhaf bir biçimde çeşitli öğelerden oluşmuş bebeklerinden biriydi bu, çünkü porselenden yapılmış sert ve yuvarlak başı cıvıl cıvıl renklere boyalı görünürken, tüylü kumaştan yapılmış, belli bir şekli olmayan ve dokundukça içine gömülen kabarık gövdesi grimsi bir renkteydi. Bir elini dalgınca üstüne atan Lucie'nin yanındaki yerini yatay olarak aldıktan sonra, bebeğin göz kapakları mavi boncuktan gözlerinin üzerine düşüverdi.

Issız evde bir süre dolaştım. Ortalık öylesine dağınıktı ki, buranın mutfak, yemek odası, salon, kitaplık olduğunu söylemem mümkün değildi. Kitaplar, yiyecekler, oyuncaklar, bahçıvanlık aletleri her şey her yerdeydi. Bizim evin manyaklık ölçüsüne varan düzenliliğiyle ne kadar da çelişiyor ya! Bu sıcacık öteberinin arasında yaşamak ne harika olurdu! Ne var ki asıl önemli keşif Nicolas'nm atölyesi oldu, bir tür camdan kafes, tam olarak eve eklenmiş bir verandaydı burası. Duvarlar tamamen geniş tuvallerle örtülmüş olduğu için, ışık yukarıdan geliyordu. İyi de böyle demek doğru mu acaba? Gerçekte her tuval kendi ışığını yayıyordu, ama elbette cam çatıdan gelen yalın ve gerçek aydınlık değildi bu, zengin, karmaşık, kaygılandırıcı ve aynı zamanda çekici bir ışıktı. Nicolas'nın yapıtlarına egemen olan renk, yaprak yeşili değil, özel bir yeşildi, tam olarak *güney denizinin mavisi* adı verilen kirli suyeşili. Bununla birlikte mukozayı, iç organı, yarayı anımsatan pembe lekelerle canlılık da verilmişti. Hayır, burada söz konusu olan safça bir bitkisel yeşil değildi, deniz sularından gelen ve çürüme olduğu kadar filizlenme de olan yaşamın temel rengiydi bu. Mitolojiye göre babası Uranos'un erbezlerini orakla dilim dilim eden Kronos, hepsini gökyüzünün balkonundan alıvermiştir. Orak, Malta Adası olmuştur. Pembe ve acı köpüklerle çevrili erbezleri uzunca bir süre dalgala-

rın üzerinde dalgalanmış. Kanlı bir meduza gibi dalgaların bir kumsala attığı bu şeylerden eşi benzeri görülmedik güzellikte bir kız çıkmış, kendisine Aphrodite *(aphros-köpük)* adı verilmiş ve daha sonra Latinlerin Venüs'ü ile özdeşleştirilmiştir. Nicolas'nın tuvallerinde bıkıp usanmadan betimlediği, dalgaların ve anaforların ninnilediği işte bu kıpır kıpır, doğurgan ve hayran olunacak güzellikteki et, dünyaya gelmek üzere olan ve özünde taşıdığı güçle dolu bu dişilikti. Bunun, aynı zamanda Lucie'nin derinlemesine on kez yinelenmiş bir portresi olduğunu belli belirsiz bir biçimde anladım; çünkü daha biraz önce onun kollarındaydım ve ondan yayılan kokular sinmişti her tarafıma.

Nicolas ile üç çocuğun aniden çıkıp gelmeleri beni incelemelerimden alıkoydu. Lucie'nin odasından sesleri geliyordu. Bağıra çağıra konuşmaların arasından Lucie'nin kahkahasının Tibo ile Tijoli'nin çığlıklarına karıştığı duyuluyordu ve ilk kez olarak yabancısı olduğum bir ad çalındı kulağıma: Olga. İyi uyumuş muydu? Kahvaltısını yapmış mıydı? Onlarla dolaşmaya geliyor muydu? Varlığını hissetmediğim bu Olga'ya aklım takılmıştı. Benim varlığıma gelince, ondan haberleri yok gibiydi. Beni atölyede ansızın yakalayan Nicolas oldu. "Ah, sen burada mıydm?" Bununla acaba atölyeyi mi, yoksa evi mi kastediyordu? "Yapıtlarımı nasıl buluyorsun?" Bu konuda hiçbir şey söyleyecek durumda değildim. "Hepsi burada. Bir tekini bile satmadım. Hepsi Lucie'nin. Resimleri onun için yapıyorum." Çepeçevre yürüyordu ve sağa sola el kol hareketleri yapıyordu. Çenesinin etrafını kolye gibi saran kısa bir sakalı vardı ve fitilli kadifeden kahverengi bir ceket ve pantolon giymişti. Boynunda bir de fuları olsa, tam anlamıyla bir zamanların ressam bozuntularına benzeyecekti. Yaşımın küçük olmasına rağmen, bana ayrıcalıklı ziyaretçi olarak davrandığını anladım; çünkü, söylediği gibi yapıtlarını ailesinin dışında kimse görmüyordu. Dışarıdan gelmiş tek tanıktım ben. Büyük bir kompozisyonun önünde durdu. Bir çocuğun, daha da kesinleştirmek gerekirse bir oyuncak bebeğin küçük siluetini tirşe renkte su çevrintileri kuşatıyordu. "Bu Olga. Lucie'nin, Olga'nın etrafında dönüp duran yaşamı bu." Lucie'nin yatağında birlikte yattığım bebeği tanıdım ve artık Olga'nın kim ol-

düğünü öğrendim. "Boşalmakta olan bir gölcük bu" diye bir yorumda bulundum. Gerçekte, üzerine bebek Olga'nın yerleşeceği bir boşaltma deliğinin etrafında sumercimekleri, yosun ve kurbağa yumurtası dolu bir suyun dönüp durduğunu görür gibi oluyordum. Nicolas şaşırmış gibiydi. "Ah! Sence boşalıyor mu dersin? Fakat öteki yönde dönerse, bu kez de dolar, değil mi? Ben, Olga'yı bir yaşam ve bolluk kaynağı olarak görüyordum. Sense tersini okuyorsun. Bak, bak.." Şaşkın ve üzüntülü bir tavırla bana bakıyordu. "Yanılıyor olabilirim" dedim, onu yatıştırmak amacıyla. "Tabii ki hayır, yanılıyor olamazsın. Resme bakan bir kişi yanılamaz. Gördüğü şey, yanılmaz bir gerçektir. Aynen Olga'da olduğu gibi. Lucie için katlanmak zorunda olduğu bir bela mı bu bebek? Bazıları bunun böyle olduğunu ileri sürüyorlar. Bense, tersine yaşamının sıcak ve renkli yuvası olduğunu sanıyorum. Gerçeği nasıl öğrenebilirim ki? Lucie bu konuda tek kelime söylemeye yanaşmıyor."

Bu söylevden fazla bir şey anlamıyordum, beni görünce hayret çığlıkları atan Tibo ile Tijoli'nin çıkagelmeleri üzerine rahatladım. Lucie ile Sophie'nin önlerinde çikolata kâseleri ve reçel sürülmüş ekmek dilimleri bulunan masada bekledikleri büyük salona sürüklediler beni. Nicolas da yanımıza geldi. Ben de aralarına yerleştim. En çok dikkatimi çeken şey, masanın ve yerlerin pisliği değilse de ihmal edilmiş olmasıydı. Muşambanın üstü ekmek ve pasta kırıntısından, süt ve komposto lekesinden geçilmiyordu ve Tijoli'nin hamsteri orada teklifsizce geziniyor, burnunu kâselere ve çanaklara sokup çıkarıyordu. Ağzından yalnızca tek heceli birkaç sözcük çıkan ve bütün ilgisini yanı başında, hemen masanın kenarında oturmakta olan bebek Olga'ya veren Lucie dışında herkes konuşuyor ve çığlıklar atıyordu. Ve bununla birlikte tecrit olmuş falan değildi Lucie. Tersine, bu evin temel direği olduğu; evin tümü, ailenin dört bireyi, artı kediler ve hamster, vb., burada her şeyin kaynağının o olduğu hissediliyordu. Bizler hepimiz onun çocuklarıydık, tabii Nicolas da. Hani canım yalnızca karısı için yaptığından ömründe tek bir tablo bile satmamış olan şu başarısız ressam (zaten bataklıklara özgü fokur fokur, nemli, hareli, küflü bu uçsuz bucaksız yüzeylere de ondan başka kim ilgi gösterebilirdi ki?).

Çikolata ve çörek payımı aldım, sonra iki çocuk beni dışarı çıkardılar. Onların çevreyi tanıyor olması ve benimse ziyarete gelmiş yabancı olmam, yaşımın onlardan büyük oluşunu telafi ediyordu. Ailenin demiryolu geçit bekçileri için yapılmış eski bir evde oturduğunu daha önce belirtmiştim. Karayolunu hemen hemen dik açıyla kesen Beaune-Arnay-le-Duc demiryolu, ben doğmadan çok önce kullanılmaz olmuş. Rayları ve traversleri sökmüşler. Hepsi evin yakınında yığılıydı. Nicolas bunlardan birkaçını kesme cesaretini bulduğunda -yüzyıllık odunlar sert mi sert oluyordu- evdeki şöminede ya da okuldaki sobada yakıyorlardı. Sınıfı dayanılmaz hale getiren ve avludaki tuvaletlerin kokusundan farksız olan kreozot kokusundan dolayı bu travers parçalarının sınıfta yakılmasına karşı çıkıyorduk. Eski demiryolunun toprak dolgusu, baldıran otlarının ve yabani kuzukulaklarının serpilip boy attıkları çakıllı, tuhaf bir karayoluna dönüşmüştü. Orada bisikletle dolaşılamıyor ve hatta doğru dürüst yürünemiyordu. Bununla birlikte hepimiz, "büyükler"in harika hikâyeler anlattıkları ürkütücü ve gizemli bu yere belli bir sefer yapmayı düşlüyorduk: İki kilometre kadar uzakta bir tünel, kocaman kara ağzını açmış, buluğ çağına girmek üzere olan çocukları yutmaya hazır bekliyordu. Bir büyüğün beklenmedik desteğinden yararlanarak iki kardeş o sabah oraya gitmeye karar vermişlerdi. Utkulu bir tavırla bana yanlarına aldıkları mumlan ve kibritleri gösterdiler. Vakit kaybetmeden yola koyulmak gerekiyordu.

Heyecandan kanat takmış uçuyorlardı ve mıcır kaplı yolda yel yepelek gittiklerinden onlara yetişmekte zorluk çekiyordum. Lokomotiflerin, yüzyıl boyunca çılgınca düdük çalarak tünelin ağzına daldıkları son derece düz ama gacır gucur tuhaf bir yoldu burası. Rayları ve traversleri kaldırılınca, kırık dökük disklerin ve semaforları hâlâ üstlerinde olan sinyal direklerinin sıralandığı acılı ve nostaljik bir çile yoluna dönüşmüştü. Sonunda bir tepeyi aştıktan sonra tünelin girişi göründüğünde, öteki dünyanın kapısına yaklaşmışım gibi bir duyguya kapıldım. Ne var ki çekimser kalmanın sırası değildi. "İçeride ne arayacağız?" Sorum, iki kardeşin coşkusunda eriyip gitti. Tünelin ağzı, rastgele karalanmış GİRMEK TEHLİKELİ VE YASAKTIR sözcüklerinin yer aldığı bir levha ve birkaç

dikenli telle yarım yamalak kapatılmıştı. Ama Tibo ile Tijoli tünelin içinde kaybolmuşlardı bile.

Uzun süre mıcırlar üzerinde yürüdükten sonra, yer, tuhaf bir biçimde yumuşamış ve esnemiş gibi görünüyordu. Ağaç dalcıkları, daha doğrusu yan yana dizilmiş bitmez tükenmez çalı yığınları üzerinde yürüyordunuz. Hava hareketsiz, serin, nemliydi ve durup kulak kabarttığınızda uzaktan bir dere çağıltısı duyuluyordu. İki kardeş, her biri bir mum yakmıştı ve bunları başlarının üzerinde havaya doğru kaldırarak ilerliyorlardı. Mumlardan yayılan parıltı son derece zayıftı ve giderek yoğunlaşan karanlık nedeniyle bir süre sonra olduğumuz yerde kalakaldık. Arkamızı dönünce, tünelin girişini, kubbe biçiminde ışıklı ağzı görüyorduk. "Az sonra çıkış da görülür" dedi Tibo, "Tünel dümdüz, bunu biliyorum." Birkaç adım daha attık, ama zifiri karanlık karşısında yeniden durmak zorunda kaldık. Tibo mumunu kardeşine verdi. "Ben çalı toplayıp meşale yapayım." Derenin çağıltısı ve nem giderek artıyordu ve bizleri yatıştırıcı bir serinliğe boğuyordu. Kendimi, ailemden, okulumdan, beni mutsuz kılan tüm değişikliklerden tamamen uzak hissediyordum. "İnsan öldüğünde de böyle olmalı" diye düşünüyordum. Bir çıtırtı duyuldu, ardından da ani bir ışık göründü. Tibo elinde alev alev yanmakta olan bir deste çırpı sallıyordu. "Haydi!" Yeni baştan ilerlemeye koyulduk. Taban artık çok hafif bir meyille iniyordu. Üstümüzdeki kubbe nemden ışıl ışıl parlıyordu. Başlarımızın üzerinden beyaz bir şey geçti ve kayboldu. "Bir melek" diye bağırdı Tijoli. Fakat yeni baştan, bu defa kesin bir şekilde durmak zorunda kaldık. Kubbe çökmüştü ve önümüzde üzerinden bir sel yatağının şakır şakır boşaldığı bir toprak ve kaya yığını oluşturuyordu. "Tüneli bu kaynak mahvetmiş olmalı" dedi Tibo, yerinde bir değerlendirmeyle. Tijoli diz çöküp ellerini fokurdayan suya daldırdı. Sonra şöyle bir yarım dönerek üzerimize bir avuç su sıçrattı. Meşale söndü. Yüzüm sırılsıklam olmuştu. İçgüdüsel olarak, karanlıklar okyanusunu delip geçen küçücük bir ışığa, yani tünele girdiğimiz noktaya doğru döndürdük yönümüzü. "Bu defa dönüyoruz" dedim. Ve birden bir korkuya kapıldım. Buruk bir koku burnumuza ulaşıyor, öte yandan ışıklı delik kızarıyordu. "Çalı demetleri! Çalı demet-

lerini ateşe verdiler! Çabuk, kaçalım!" dememle iki kardeşi kollarından tutup fırladım. Yer kayıp duruyordu, ama özellikle, ilerledikçe duman yoğunlaşıyordu. Aşılması gereken alevlerle kaplı bir bölge olduğunu biliyordum. Her şey buranın genişliğine bağlıydı. Tibo ve benim ayakkabılarımız sağlamdı, ama Tijoli'nin çıplak ayaklarında yalnızca sandalet vardı. Can havliyle "Ayaklarım yanıyor!" diye bağırdığında, artık birbirimizi görmez olmuştuk. Onu kucağıma alıp, bu sefer de düşmekten korka korka yürümeye devam ettim. Alevlerle kaplı alan göründü. Tünelin girişinin yakınlığına bakılırsa, otuz metreden fazla görünmüyordu. Tibo'nun peşi sıra ben de daldım... Nabukodonosor adına yakılmış ateşten sapasağlam kurtulan genç İbraniler Sidrak, Misak ve Abdenago örneği, bir duman seli içerisinde kendimizi açık havaya attık.

Bizleri karşılayan Nabukodonosor değil, köyün, yasak tünelden dumanların yükseldiğini görüp merak eden üç jandarması oldu. Buna bir de ortalıktan kaybolduğumu gören babamın jandarmaları uyarmasını eklemek gerekiyordu. İsten ve gözyaşından kir pas içinde kalmıştık. Mor alevlerle kaplı bulutlar kusan karanlık ağza doğru döndük. Bu cehennemden sağ sağlim kurtulmuş olmamız, akıl alacak gibi görünmüyordu! Yaşamım boyunca bende iz bırakacak olan fantastik bir görünümün ortaya çıkması işte tam o anda oldu. Kapkara islerin, yalım yalım alevlerin orta yerinde beyaz bir kuş çırpınıp duruyordu. Biraz önce başlarımıza çarpan gece kuşuydu bu. Tıpkı "kutsal ruh"un şeytani bir kuşu gibi olduğu yerde bir süre kanat çırptıktan sonra kendini toparlayarak yükseldi ve başlarımızın üzerinden geçip ağaçların arasında kayboldu. Dümdüz yüzünü ve bize doğru dönük yuvarlak gözlerini görecek kadar vaktimiz oldu. Böylece, bizim hatamız yüzünden, Minerva'nın kuşu, karanlıklarda uçup duracağı yerde, filozofun dediği gibi aşinası olduğu sevimli karanlıkları bırakıp deliler gibi öğle güneşine doğru kaçıyordu.

Sonrası hazin oldu ve anlatılacak fazla bir şey yok. Jandarma eşliğinde Lucie'nin evine döndük, iki kardeş orada kayıplara karıştılar. Bana gelince, yeniden babamın evine götürüldüm. Bugün, annemin kaçışının ardından benim de kaçışımın babamda yaratabile-

ceği çöküntüyü hesap ediyorum. Tıpkı anneme yaptığı gibi sert bir tepki gösterdi. Gözetim altında geceleyin Cahors'a götürülüp yatılı olarak Cizvit okuluna kaydedileceğimi öğrendim. Babamın annemden ve Lucie'den ne tür bir intikam alma yolunu seçtiğini ancak çok sonraları öğrendim. Lucie için, yalnızca rüştüne ermemiş çocuğu baştan çıkardığı gerekçesiyle bir şikâyet dilekçesi vermişti. Öğretmen olması, Ceza Yasası'nm 333. maddesi uyarınca durumunu çok daha ağırlaştırıyordu. Anneme gelince, yedi yıl boyunca ondan haber alamayacaktım. Suskunluğunun nedenine gelince, on beş yaşıma geldiğimde aramızda çıkan bir tartışma sırasında babam kendisi söylemişti. Boşanma annemin aleyhine sonuçlanmıştı. Bununla birlikte babam kendisine hatırı sayılır bir -âşığının da masraflarını karşılamaya yetecek kadar- nafaka vermeyi üstleniyordu. Buna karşılık annemin de benimle tüm ilişkilerini kesmesini şart koşuyordu. Ne bir ziyaret, ne bir mektup... En ufak bir kuşkulanma durumunda aylıkların musluğu kapanacaktı. Sözleşmenin maddelerine harfi harfine uyan annem, benim çağrılarıma mezar sessizliğiyle karşılık vermişti. Böyle bir durum karşısında anneme ve babama karşı duyduğum aşağılama ve öfkenin derecesini anlamak için bir yeniyetmenin ne denli duyarlı olduğunu bilmek gerekir. Ah, meğer nasıl da aldatmışlardı beni, mutsuz olmam için aralarında ne güzel uzlaşmışlardı ya! Bu duygudan ancak yirmi üç yaşımda, hayat arkadaşım olacak kadına rastladığım gün kurtulmuştum.

Ama iki yıl önce, Lucie'nin ne olduğu kafama takıldı. Geçici bir süre için babamın şatosunda bulunduğum sırada terk edilmiş demiryolunu dolaşmaya gitmiştim. Geçit bekçisinin evinde tanımadığım bir aile oturuyordu. Sarı bir köpek havlayarak üstüme atıldı. Tünelin ağzına kadar gidecek cesareti bulamadım. Yolda karşılaştığım postacıdan, Lucie'nin ailesinin beş üyesinin mektuplarının beş ayrı adrese gönderildiğini öğrendim, dağılmışlardı. Bana Lucie ile Nicolas'nın adreslerini verdi. Lucie, Beaune'daki kız lisesinin müdireliğini yapıyordu. Nicolas ise Dijon'da bir teknik resim atölyesini çalıştırıyordu. Görünüşe bakılırsa ayrılmışlardı.

Beaune Lisesi'ne telefon ederek oraya gideceğimi haber vermiştim. Lucie beni öğrenci velilerinin görmek istedikleri neşeli ve

ciddi bir tavırla bürosuna aldı. Altıncı sınıfın cömert ruhu, bekçi evinin pasaklı hizmetçisi, göğüsleri, karnı ve on yaşımda bir gece mutluluğu tattığım baldırlar neredeydi? Mükemmel, kusursuz, üslup sahibi biri olmuştu Lucie. Gerilmiş saçlar, donuk makyaj, çekik ve duygusunu ele vermeyen gözler, zarif küplü külrengi bir elbisenin üzerine taktığı beyaz patiskadan yuvarlak küçük yaka ile modern bir rahibeyi çağrıştırıyordu. Cilalanmış bu mankenin gerisindeki sevdiğim sıcacık kadını yeniden bulmak için tutkuyla onu süzüyordum.

Kaçınılmaz olarak geçmişi andı, ona göre uzun bir araştırma ve hatalar dönemiydi bu. Az daha ortadan yok olmasına neden olacak fantazmalara kapılmıştı. Neyse ki şahane bir doktor -gerçeği söylemek gerekirse onu tedavi etmekten çok ruhunu kurtarmıştı- kendini daha iyi tanımaya zorlamıştı onu. Bir arınma, benliğindeki sarsıntıdan ve uygunsuz olan her şeyden kurtulma, onu şeffaf, etkin, sağlıklı, yepyeni bir kadın yapmıştı. Öğretmenlik mesleğine iki yıl ara verdikten sonra yeniden okulun yolunu tutmuştu. Ama bir üst düzeyden. "Ders vermek" artık onun için değildi. Sınıf dediğin nedir? Otuz başlı, altmış ayaklı büyük bir hayvan. Kıpır kıpır, gülen, yerinde duramayan, fısıldayan, kaşınan, uyuklayan, düşler kuran bir canavar. Ve ayrıca sinsi, önceden kestirilemez, mevsime, fırtınaya, ağustos sıcaklarına, ayaza karşı duyarlı. Öğretmen kendini canavar tarafından sarıp sarmalanmış hisseder, kimi zaman yumuşak bir jöle içinde yapış yapış olmuş, kimi zaman bir asit kazanına yuvarlanmış gibi dört bir yandan kemirilmiş ya da kendisini hipnotize eden biçimsiz bir kitlenin gözü olarak ortaya çıkar. Uzun süre bedensel cezalar, öğrenen vücutla öğreten vücut arasında normal fiziksel bir temas kurdular. Doğru, mantıklı, ama bu arada sado-mazoşist duygululuk saçan bir temas. Sırf karşılıklı konuşmayla çözümlenebilecek insan-aşırı insan ilişkisi için gerekli güvenlik supabıydı bu. Bunun modası geçti. Her ne kadar bazı anne-babalar gelip öğretmene, gerektiğinde çocuklarını dövmesini tembih etmekten geri kalmazlarsa da ve her ne kadar, öğretmenleriyle tam olmayan bir ilişkileri olduğunu az da olsa kavrayan bazı çocuklar, davranışlarıyla "Döv beni" diye kaşınırlarsa da, öğretmen onların bu

çekici, ama aynı zamanda da tehlikeli kışkırtmalarına kapılmamayı bilmelidir.

Doğrusu bu ya öğretim acımasız bir biçimde insana kişiliğini kaybettirici bir yapıya bürünüyor. Ve mantıklı bu. Çünkü ailesinden okula geçen çocuk için tam bir kopma söz konusu. Okul, büyük bir aile değildir. Biyolojik çevre olan aile duygusal etkilere ve birtakım tutkulu akımlara boyun eğer. Eşitsizliğin, sevimsiz bir aradalığın, duygusal kaprisin egemenliğidir bu. Bazen bu anarşi önlenmeye kalkışılır. Sofrada temiz kıyafet, bazı çevrelerde kural haline gelmiş sizli bizli konuşmalar, tabuların tabusu olan aile içi cinsel ilişki yasağı (bununla birlikte alışılmış suskunluk içinde alabildiğine ihlal edilir), ailede biraz terbiye işine girmek için bir dizi girişimler. Ailede anne öğretmense ve dersine girdiği sınıfta kendi çocuklarından biri varsa, durum adamakıllı zorlaşıyor. Kızı Sophie ile olan işte buydu ve evdeki "anne" ile okuldaki "madam" arasındaki ayrımı ona kabul ettirmek için elinden geleni yapmıştı. Çünkü gerçek düzen ancak okulda bulunur. Yalnızca adaleti kendisine ilke ediniyor. Tüm öğrenciler yönetmelik karşısında eşittir. Önemli olan sadece çalışma ve disiplindir. Ailesinde mutsuz olan bir çocuk, "Beni sevmiyorlar" der. İsyan bayrağını çeken bir öğrenci ise "Haksızlık bu!" der. Bu ikisi çoğu zaman aynı çocuktur ve aradaki farkı gayet güzel anlamıştır.

Lucie'nin sakin, yansız ve açık seçik söylevini dinliyorum. Ve ona, camdan yapılmış, kendisi de saydam, soğuk ve renksiz kadına bakıyordum. Ah, gurusu* onu ne güzel yıkamış, durulamış, kurulamış! Bu noktaya nasıl ulaşmıştı Lucie? Ve nereye gidiyordu? Bu ikinci soruyu bir hükme vararak yanıtladı. Modern eğitimin ulaştığı nokta bilgisayardır, her türlü duygusallıktan yoksun ve dolayısıyla son derece sabırlı ve nesnel bu robot-öğretmen karşısına yerleştirilen bir tek öğrencinin tüm özelliklerini, yeteneksizliklerini yeteneklilik olarak hesaplar ve programın bilgilerini ona uygun bir ritimle hazırlar, dedi. İşte bu idealle çalışıyormuş...

Bu görüşmeden ayrıldığımda biraz başım dönüyordu. Şu soruyu kendi kendime yineleyip duruyordum: Bu noktaya nasıl vardı?

* Gürü: Manevi önder anlamında Sanskritçe sözcük, (ç.n.)

Ya çevresini kuşatan öteki gizemler: Ben, Cahors'daki yatılı okula verildikten sonra ailede neler olup bitmişti? Lucie, Nicolas'dan neden ayrılmıştı? Bu konuda artık yalnızca Nicolas'nın beni aydınlatabileceğini umuyordum. Birkaç gün sonra, çizimci olarak görev yaptığı teknik araştırmalar bürosuna telefon edip kendisiyle konuştum. Benimle görüşmesinin bir süre mümkün olmadığını, ama uygun ortam çıkar çıkmaz haber vereceğini söyledi. Adresimi not etti. İki hafta sonra, ondan tüm sorularıma yanıt veren bir mektup aldım. Lucie'nin benimle konuşurken ısrarla siz demesi karşısında donup kalmıştım. Nicolas'nın mektubundaki samimi hava karşısında birden içim ferahladı.

Sevgili Ambroise'çığım,

Birlikte sürüklendiğimiz o korkunç serüvenin ardından nihayet ortaya çıkıyorsun demek. O kısacık telefon görüşmemizden çıkardığıma göre, bizim evde olup bitenler konusunda pek bir bilgin yok. Çünkü baban seni eski çevrenden uzaklaştırmaya çalıştı, ayrıca Lucie ye yaptığın ziyaretten de bu konuda bir şey öğrenemezsin, bunu biliyorum. Fakat babanın, onu rüştüne ermemiş bir çocuğu baştan çıkarmakla suçlayan bir şikâyet dilekçesi verdiğini biliyorsun. İçinde hiçbir kötülük olmadan geceyi onun kollarında geçirmiş olman, dosyasını hayli kabarttı. Eh öyle işte, elden ne gelir! Araya cinsellik katılarak bu işin adamakıllı dramatize edilmesi gerekiyordu. İşte böylece, ceza mahkemesine çıkma, hapse girme, ne bileyim artık bir dizi tehditle karşı karşıya olan bizim Lucie, Dijon Akademisi tarafından kızağa alındı. Çocuklar, dostlarımız ve ben, eğer Lucie'nin bizleri ürküten bir ruhsal çöküntüye yuvarlandığını görmemiş olsaydık, bu saçmalıklara gülüp geçmeye hazırdık. Hayır, Lucie olayları bu kadar hafife almıyordu! Konuşmuyor, ağzına bir lokma yiyecek koymuyor, yerinden kıpırdamıyordu. Günlerce, Olga'yı bağrına basıp, (Olga, hatırlarsın belki, hani şu maskot bebeği) bakışları bir noktaya dikili kalıyordu. Yaşamındaki bu kasırgada bu bebeğin onun için tek cankurtaran simidi olduğunu söyleye-

si geliyordu insanın. Bu böyle sürdü. Bizler için bitip tükenmek bilmeyen bir süre. Sonunda bir doktor çağırmak zorunda kaldık. Bir psi.... diye başlayan bir şeydi ya, ne bileyim işte, unuttum gitti. Geldi adam, diyalog kurmak istedi ama Lucie yanaşmadı. Adam haftada iki kez Lucie'nin onu görmeye gitmesine karar verdi. Ayrılmadan önce de şöyle dedi: "Sorunun anahtarı bu bebek." Adama karşı önyargılı olmama karşın, sözünden etkilendim. Doğrusu bu ya, oldum olası kuşkulanmıştım. Böylece Lucie'yi düzenli olarak Beaune'a, onun muayenehanesine götürmeyi kabul ettim. Aşağı yukarı bir saat orada kalıyor, sonra alıp getiriyordum onu. Olayların zorlamasıyla bu psikoterapinin etkilerini adım adım takip ediyordum. Lucie'nin yavaş yavaş suskunluğundan sıyrıldığını gördüm ve bu önceleri büyük bir sevinç kaynağı oldu. Ölü, dinliyordu. Bu arada Dijon Akademisi'nin araya girmesi üzerine baban şikâyetini geri aldı ve mahkeme takipsizlik kararı verdi. Her şey normale dönmüş gibi görünüyordu, işte o zaman Lucie'de beni önceleri şaşırtan, sonra düş kırıklığına uğratan bir değişim fark ettim. Her hafta gözümün önünde oluştuğunu gördüğüm yeni Lucie yi sana betimlememin bir yaran yok. Ulaştığı sonucu kendin gördün. Bir gün, Beaune dönüşünde, "Eve uğrayahm, sonra Commarin'e gideriz" dedi. Hiçbir açıklama istemeden dediğini yaptım. Eve girmesiyle çıkması bir oldu. Elinde söğüt dalından ağzı kapalı bir sepet ile bir bel vardı. Şaşkınlığımı tahmin edersin. Böylece Commarin'e çıkıyoruz, burası, kuşkusuz sen de biliyorsundur, onun doğduğu köy. Araba köyün sokağına yönelirken: "Sola dön, mezarlığa gidiyoruz" dedi. Arabayı kapının parmaklıkları önünde durdurduk. İçeri girdik ve Lucie bir mezara doğru yöneldi. Mezar taşının üzerindeki şu yazıyı şaşkınlıkla okudum: Lucie M. *Karımın adı burada hemen yanı başımda yer alıyordu! Mermere kazınmış ve Lucie'nin sekiz dokuz yaşındaki resmi olabilecek bir de fotoğraf vardı. Ve karım bele saldırıp mezarın dibinde, olmayan çiçekler için düzenlenmiş, otlarla kaplı dikdörtgen alam kazmaya koyuldu. Orada küçük bir çukur kazıdı. Sonra sepeti açıp Olga'yı çıkardı. Sorunun anahtarı, demişti psikiyatr onun için. Bir de beyaz ipekten bir şal var. Bebeği tıpkı kefene sararmış gibi bu şala dolay ip çukurun içine yatırdı. So-*

nunda toprak atarak üstünü düzleştirip, yöreyle aynı düzeye getirdi. Bitti. Lucie, Lucie'nin sevgili bebeğini Lucie'nin mezarının dibine gömüverdi. Ne halt edeceğimi şaşırdım kaldım. Sessizce gerisin geri yola koyulduk, ama Lucie düşüncelerimi içime attığımı bildiğinden, bana bazı açıklamalar yapmaya razı oldu. Bundan cesaret alarak daha sonra ölçülü bir biçimde onu yine sorguladım ve gizli hikâyesini, kocası olduğum halde en ufak bir kırıntısını bile bilmediğim bir hikâyeyi öğrenmiş oldum.

Küçük esnaf bir ailenin tek çocuğuydu. Annesi ve babası Commarin'deki tuhafiye ve şapka dükkânına miras yoluyla sahip olmuştu. Nedenini bilemeyeceğim, ama bana öyle geliyordu ki, bu işin rahat ve pinti havası, bu insanların suskun, marazı ve softa davranışlarıyla oldukça denk düşüyordu. Lucie, bir gün bir rastlantı sonucu köy mezarlığında kendi adının, soyadının ve fotoğrafının yer aldığı bir mezar gördüğünde dokuz yaşlarında olmalıydı. Korkunç bir şok geçirdi, ama ailesine hiçbir şey çıtlatmadı. Hiç kuşkusu yoktu: Ölmüştü, gömülmüştü ve masallardaki hortlaklar gibi hayaletlerin sözde yaşamlarını sürdürmeye mahkûm edilmişti. "Bu her zaman sevimsiz bir şey değildi" dedi bana. "Hafif, sorumsuz, hiçbir şeyi ya da kimseyi ciddiye almama yetkisine sahip görüyordum kendimi." Kendi mezarını çiçeklendirmek için mezarlığa giderek sürdürdüğü bir tür cenaze sarhoşluğu içinde yaşıyordu.

İki üç yıl bu böyle devam etmiş, ama bir gün, gerçek, hoyratça kendini kabul ettirmiş. Tavan arasında kilitli bir yol sandığı varmış. Lucie, bu kilidin anahtarını ele geçirmeyi nasılsa becermiş ve sandığın içindekileri görmüş. Geçmişti bu, Lucie'den, bir başka Lucie'den kalan kalıntılar, anılardan ibaret geçmiş: Giysiler, oyuncaklar, bir bebek (Olga), kocaman bir fotoğraf albümü. Bir tomar reçete ve bir cenaze davetiyesine eklenmiş bir defin belgesi. Bütün bunlardan çıkarıldığına göre, dokuz yaşında geçirdiği bir menenjit sonucu ölmüştü. Anne babasının, yerini kız kardeşine, yani yola çıkmış olan ve onun öldüğü yıl dünyaya gelen bir başka Lucie'ye, Lucie'me, Lucie'mize bırakarak, bir daha dönmemek üzere çekip giden bu ilk kızlarını hatırlatan ne var ne yok, bu sandığa tepiştirdikleri açıkça görülüyordu.

Şimdi Olga'nın kim olduğunu, onu odasına indiren Lucie'nin, ona büyük bir özen göstermeyi ve üstüne titremeyi neden görev haline getirdiğini öğrenmiş oldun. Ölümün aldığı ve sonsuz bir çocukluğa hapsettiği kız kardeşi, aynı zamanda da onun tıpatıp benzeriydi. Ona gösterdiği özenin amacı, her adımda ortaya çıkan bu gölgeyi önlemek ve topluma kazandırmaktı. Formül hayranlık vericiydi ve geçit bekçisinin evini on yıl boyunca renkli ve cıvıl cıvıl bir mutlulukla doldurdu. Hayranlık verici, verimli, ama kırılgan. Tıpkı gözüpek, nazik, sihirli ama istikrarsız, tehlikeli bir yapı iskelesi gibiydi bu; kaldı ki aydınlık bir bilinç ile karanlık bir yüreğin sınır noktasına kuruluydu.

Bundan ilk yararlanan ben oldum. Kendi halinde sıradan bir desinatördüm. Lucie beni gördüğün tabloların ressamı yaptı. Belki de günün birinde gelecek kuşaklar onları keşfeder, ben öldükten çok sonra. Gerçekte benim yaptığım, Lucie'nin yaydığı renkleri aynen, olduğu gibi tuvale geçirmekti. Yanardönerlik. Bu sözcüğü gelişigüzel buluverdim. Bazı cisimlerin, gökkuşağının renklerini üretirken kullandıkları özellik. Lucie bu özelliği nereden almıştı? Bu soruyu hiç düşünmeden şöyle yanıtlıyordum: İçerisinde bulunan gölgeden, ölmüş ve uykulu gözlü bebek Olga'ya dönüşmüş şu öteki Lucie'den. Ne var ki yapı bu kez de dayanıksızdı. Bu kadar sürmesi bile bir mucize. Y anar dönerli ği, Lucie okşayıcı bir yelpaze gibi öğrencileri üzerine yayıyordu. Okulculuk oynamıyordu. Kızlarıyla haddinden f azla suç ortağı, küçüklerle haddinden fazla anne, büyüklerle haddinden fazla kadın. Bu böyle süremezdi. Hem kendi çocukları vardı, buluğ döneminin bir sonucu olarak annesinin küçük rahibesi haline gelen Sophie'nin eleştirel bakışı, Tijoli tarafından tamamen taklit edilen Tibo'nun gitgide ağırlaşan suçları (tünel y angını, serseriliklerinden yalnızca biri oldu). Ve ben, karısının sırtından geçinen başarısız ressam... Haksız yere kendini suçlama. Senin kaçışın ve babanın kabalığı daha önce sallanmakta olan bir yapıyı yıktı. Psikiyatr ona öldürücü darbeyi vurdu. Daha ilk müdahalesinde resim yapmayı bıraktım. Neyin resmini yapacaktım ki zaten? Işık yayma olayı bitmiş, yanardönerlik sönmüştü. Yeni baştan gençliğimdeki desen çalışmalarına döndüm, yani siyah beyaza. Bugün motor parçalarının teknik

resimlerini çiziyorum. Hummalı tuzlalarım ve yapış yapış bataklıklarımla ne kadar da uyumlu ya, değil mi? Fakat bu benim Lucie'ye sadık kalma, kendimi yeni Lucie'y e uydurma tarzım olmasın sakın? Ben de gölgesi ve rengi olmayan ışığın tarafını seçtim. Hepimiz oradayız ve sen benim gözümde, Brocéliande ormanının kutsal gölgesinde kat ettiğimiz bu uzun yolda bizimle bir anı paylaşan ayrıcalıklı bir varlık olarak kalacaksın. Ve orman, bizleri gün ışığının sertliğinde yalnız başımıza bırakarak, yeni baştan arkamıza gizlendi. Üzerinde durmamayı bilmek gerekiyor. Yaşamaya devam etmek için güçlü olmak gerekiyor.

Nicolas

Üzerinde durmamak. Yöneldiğimiz kutsal gölgeyi arkamızda bırakmak. Var gücümle karşı çıkıyorum buna. Bu gölgeyi sonsuza kadar kalbime gömdüm ben. Ve Tijoli'nin tünelin karanlığında vaftiz yaparmışçasma yüzüme fırlattığı su ebediyen kazındı beynime. Güneşin ortasında, uğuldayan bir alev bulutundan fırlayan Minerva'nın beyaz kuşu benim simgem olarak kalacak.

* Britanyalı efsanevi önder Arthur'un yaşamını ele alan *Yuvarlak Masa* şövalyeleri/romanındaki büyücü Merlin'in yaşadığı orman. (ç.n.)

Cléricourt Cezaevi'nin görevlisi beni uyarmıştı: "Hepsi de büyük hatalar yaptılar: Terörizm, silahlı soygun, rehin alma. Ama marangoz atölyesinde çalıştıkları saatlerin dışında, kitaplarınızdan bazılarım okudular ve bu konuda sizinle konuşmak istiyorlar." Böylece cesaretimi toplamış ve bu cehenneme iniş için yola koyulmuştum. Hapishaneye ilk gidişim değildi bu. Tabii ki yazar olarak ve son derece dikkatli bir okur kitlesi oluşturan genç tutuklularla görüşmek için demek istiyorum. Bu ziyaretlerden dayanılmaz buruklukta bir izlenim kalmıştı bende. Özellikle de göz kamaştırıcı bir haziran gününü anımsıyordum. Bana benzeyen insancıl varlıklarla iki saat görüştükten sonra kendi kendime: "Ve şimdi onları yeniden hücrelerine götürüyorlar ve sen birazdan bir hanım arkadaşınla bahçende

akşam yemeği yiyeceksin. Neden?" diyerek yeniden arabama binmiştim.

Evraklarımı alıp karşılığında, üzerinde numara bulunan büyücek bir jeton verdiler elime. Giysilerimin üzerinden bir metal dedektörü gezdirdiler. Sonra otomatik kapılar açıldı ve arkamdan geri kapandı. Geçitleri kat ettim. Mobilya cilası kokan koridorlardan geçtim. Ağlar gerilmiş kafesleri olan merdivenleri çıktım, "İntihar girişimlerini önlemek için" diye açıklamada bulundu gardiyan.

Hapishanenin küçük kilisesinde toplanmışlardı, bazıları gerçekten çok gençti. Evet, kitaplarımdan bazılarını okumuşlardı. Radyo konuşmalarımı dinlemişlerdi. "Bizler ağacı işliyoruz" dedi içlerinden biri, "Bir kitabın nasıl oluştuğunu öğrenmek istiyoruz." Önceden yaptığım araştırmalarımı, gezilerimi andım, sonra sonunda aylar boyu masamda oturup tek başıma yaptığım el işçiliğinden söz ettim (el yazması= elde yazılmış olan). Kitap da tıpkı bir mobilya gibi yapılır: Parçaların ve kısımların bıkıp usanmadan işlenmesiyle meydana gelir. Bunun için zaman ve özen gerekir.

— Evet, ama insan bir masanın, bir sandalyenin ne işe yaradığını biliyor. Pekiyi, yazar, yararlı mı?

Sorunun sorulması gerekiyordu tabii. Onlara toplumun, düzeni sağlayan güçler ve örgütlenme gibi onu bunaltan unsurlar tarafından ölüm tehdidi altında tutulduğunu söyledim. Her türlü güç -siyasal, polisiye ya da yönetimsel- tutucudur. Eğer onu dengeleyen bir şey olmazsa, bir arı kovanına, karınca ya da termit yuvasına benzer kapalı bir toplum doğar. İnsanlar arasında insancıllıktan, yani hesapta olmayandan ve yaratıcılıktan eser kalmaz artık. Yazarın doğal görevi, kitaplarıyla düşünce, tartışma, kurulu düzeni tartışma merkezlerini harekete geçirme işini üstlenmektir. Bıkıp usanmadan başkaldırıya çağrıda bulunur, düzensizliği anımsatır, çünkü yaratım olmaksızın insancıl hiçbir şey söz konusu olamaz, ama her türlü yaratı insanı rahatsız eder. Bu nedenle yazar, sık sık kovuşturmaya ve zulme uğrar. Ve yaşamı dışarıdan çok, hapishanelerde geçen François Villon'un, Napoléon yönetimine meydan okuyan ve biat ettiğini bildiren iki satırlık bir yazı karalamış olsa bir anda tiranın gözdesi olabilecekken, buna bir türlü yanaşmayan Germaine de Sta-

ël'in, kendini yirmi yıl küçücük adasında yaşamaya mahkûm eden Victor Hugo'nun adlarını saydım. Sonra Jules Vallès, sonra Soljenitsin ve diğerleri.

— Ayakta yazmalı, kesinlikle diz çökerek değil. Yaşam, her za man ayakta yerine getirilmesi gereken bir iştir, diye bağladım so nunda.

İçlerinden biri, çenesinin ucuyla göğsümdeki ince kırmızı şeridi gösterdi.

— Ya bu? Bu bir boyun eğme belirtisi değil mi?

Légion d'honneur nişanı mı? Bu, vergilerini ödeyen ve bir arada bulunduğu insanlarla uyum içinde yaşayan, sakin bir vatandaşı ödüllendiriyor bence. Ama benim kitaplarım her türlü yasadan olduğu gibi her türlü ödünden de uzaktır. Onlara Erik Satie'den söz ettim. Bu zavallı ve anlaşılması güç müzisyen, güneşteki yerini çalmakla suçladığı anlı şanlı Maurice Ravel'den nefret ediyordu. Bir gün, Satie hayretle öğrenir ki Ravel'e Légion d'honneur nişanı verilmiş, ama o bunu reddetmiştir. "Légion d'honneur'ü kendisi reddetmiş olabilir" der, "ama yapıtlarının bütünü bu nişanı kabul ediyor." İşte bu doğru değildi. Yine de ben sanıyorum ki bir sanatçı, kendi hesabına tüm nişanları kabul edebilir, tabii yapıtları bu nişanları reddetmek kaydıyla.

Ayrıldık. Bana mektup yazacaklarına söz verdiler. Bunların hiçbirine inanmıyordum. Aldanmışım. Daha iyisini yaptılar. Üç ay sonra Cléricourt Cezaevi'nin bir kamyoneti kapımın önünde duruyordu. Kamyonetin arka kapıları açıldı ve içinden, masif gürgen bir masa, hani şu eski zamanlarda üzerinde noterlerin, aynı zamanda da Balzac, Victor Hugo, Alexandre Dumas gibi yazarların yazılarını yazdıktan ağır ve görkemli masalardan biri çıkarıldı. Marangoz atölyesinden yeni çıktığından yonga ve cila kokuyordu henüz. Yanında da küçük bir not yer alıyordu: "Ayakta yazmak için. Cléricourt Cezaevi'ndeki tutuklulardan sevgilerle."

Gascogne dönüşü, Orléans'dan itibaren A 10 otoyoluna girmiştim. Az sonra restoranı ve servis istasyonu olan bir konaklama cebi gözüme ilişiverdi. Restoran, otoyolun üstündeki bir tüp geçidin içinde bulunuyordu. Tüp geçidin oralarda; içerisinde sarı giysili ve sarı başlıklı genç bir kadının, kokusu insanın burnunu delip geçen mergezleri* ızgarada pişirip karton tabaklarda servis yaptığı şirin ve yine sarı bir kulübenin yakınlarında arabama bir yer buluyorum. Arabamdan çıkıyorum ve bir süre ne yapacağımı kestiremeden kararsız kalıyorum. Mergez ör not mergez?" Sonunda kokudan

* Kuzey Afrika ülkelerinde yenilen acılı taze sucuk. (ç.n.) ** "Merguez mi, bana mı öyle geldi?" (ç.n.)

tiksinerek geçidin merdivenine doğru yöneliyorum. Orada self-servis bir lokanta, gazete bayii ve tuvalet var, hepsi insanı mutlu etmek için. Yiyorum, içiyorum, uzun bir süre çevreyi kolaçan ediyorum. Sonra dönmek üzere yeniden merdivene yöneliyorum. Sarı baraka hâlâ orada, şu sarılar içindeki ızgaracı kız ile mergezleri de yerinde duruyor... Ama arabadan eser yok. Ortadan kaybolmuş, çalınmış benim o güzelim arabam! Önce bir şaşkınlık geçiriyorum, ardından da içimi bir kuşku sarıyor. Acaba gerçekten oraya mı park etmiştim? Ve sıra sıra park etmiş arabaları birer birer dolaşarak arabamı aramaya koyuluyorum. Yok. Bir felaket bu. Eşyalarım, evraklarım, her şeyim, her şeyim onun içindeydi... Ne yapsam ki? Yeniden sarı barakaya dönüp, insanlık durumuna duyduğum öfkeyle anahtar tomarımı boşu boşuna şıkırdattım. Mergezli kadın beni paylarcasına atıldı:

— Arabanızı mı arıyorsunuz?

— Evet. Çalındığını gördünüz mü?

— Hayır, ama nerede olduğunu biliyorum.

— Nerede olduğunu biliyor musunuz?

— Evet. Otoyolun öte yakasında. Taşradan gelip Paris'e mi gi diyorsunuz?

- Evet.

— Paris-Province tarafındasınız şu anda. Merdiveni tırmanıp yolun öte yakasına geçin.

Sanki bana hayatımı bağışlamışçasına kadına teşekkür edip kendimi geçidin merdivenine atıyorum. Öte yakada, merdivenin dibinde, sarı giysiler giyinmiş, başına san bone takmış genç bir kadının mergez kızarttığı san barakayı buluyorum. Aa! Sadık ve uysal arabam işte orada.

Aynada kendinize bakıyorsunuz. Sakinsiniz, her şey yolunda, kravatınız, saçlarınızı ayırma çizginiz, gülümsemeniz, her şey yerli yerinde. Ama birden, ortadan kayboluveriyor bu gülümseme. Çünkü biraz önce tuhaf, anormal, telaşlandıncı, korkunç bir ayrıntı dikkatinizi çekti: Sol bileğinizdeki kol saati evet, yerli yerinde, saat çalışıyor. Yalnız aynada değil. Oraya yansıyan insan, su götürmez bir biçimde sizsiniz. Ama kolunda saat yok o görüntünün.

Aynı şekilde bir efsaneyi düşünüyorum. Vampirler de sizin gibi, benim gibi insanlar. Ama eğer yanınızda bir vampirle bir ayna karşısına geçecek olursanız, kendinizi orada görürsünüz. Vampirse görünmez aynada.

Arabam bir vampir-araba. Aynanın öte tarafında merdiven, mergez satılan sarı büfe, sarı önlük, sarı başlık giymiş genç kadın gerçekte olduğu gibi oradalar. Ama arabadan eser yok...

Nasıl doktor olunur? Meslek gereği her gün hastalardan, yaralılardan, can çekişen insanlardan saçılan ölüm kokusundan morali bozulmaksızın bu kişilere nasıl yaklaşabilir ki insan? Bu felaketin kendisine bulaşmasından ne tür bir savunmayla kurtulabilir?

Yıllar önce -Almanya'da oturuyordum- bu soru trajik bir yazgı şeklinde bana soruldu. *Multiple Sklerose.* Uzmanlık alanı işte bu amansız hastalık olan bir doktor hakkında, tuhaf bir biçimde Fransızvari olan bu iki kelime söylenmişti. Doğruyu söylemek gerekirse bu doktor hikâyedeki kocaydı. Doktorun, yanında kaldığım piyanist dostumun hanım arkadaşı olan karısını görmeye ve dinlemeye gidiyorduk. Olağanüstü yetenekler göstererek konservatuvarda dostumun rakibesi olmuştu bu hanım. Sonra evlenerek virtüözlük

kariyerini bırakmıştı. En azından ilk anladığım buydu.

Doktor, karısından çok çok yaşlıydı. Bu durum, yüzünden çok, iki büklüm siluetinden kolayca anlaşılıyordu. Yüzüyse bir tür yeniyetmelik körpeliğine sahip, kırılgan, hatta gücenik bir yüzdü. Sağlık, canlılık ve yaşama sevgisi dolu göz kamaştırıcı karısıyla büyük bir çelişki yaratıyordu. Kadın piyanonun başına geçip unutulmaz bir coşkuyla bize bir resital sundu.

— Ne şahane çift, ne kadar mutlular, herkes kendi eğilimine uygun davranıyor, diye haykırdım daha sonra dostumla baş başa kaldığımda.

Hüzünlüce gülümsedi ve bana yanıldığımı söyledi. Bir mutluluk söz konusu belki, ama çok özel tarzda bir mutluluk bu, dramatik mutluluk! Genç kız, virtüözlük kariyerinden vazgeçmek zorunda kalmıştı, sonra plaklı sklerozun habercisi olan görme ve denge bozukluklarını ilk hissettiğinde üzüntüsünden yüreği paralanmıştı. Tedavisini yapan doktor onulmaz bir düşüşün içerisinde yok olmaya mahkûm bu büyük sanatçının haline dayanamamıştı. Evli ve çoluk çocuk sahibi bu adam, karısını ve çocuklarını terk edip kendisini tamamen bu kadına adamıştı. Doktor olarak bir şey yapamayacağını anlayınca, onunla evlenmişti ve bir saat olsun yanından ayrılmıyordu. Hatta kendi kendine ölümde bile onu terk etmeyeceğini söylüyordu.

Nasıl doktor olunabilir? Bazıları bunu tam olarak gerçekleştiremezler. Moral bozukluğuna karşı saf ve sevimsiz bu pratisyen hekimin süründüğü koruyucu cila çok sert bir şokun etkisiyle çatırdıyor. Ve kötülük sızıyor içine. Tehlikeli merhamet duygusu yıkıcı bir tutku gibi kuşatıyor onu.

Tutku, sabır, edilgen, patolojik, dokunaklı. Ortak etimolojileri kimi zaman olayların içinde acımasız bir biçimde ortaya çıkan beş sözcüktür bunlar.*

* Fransızcaları açısından *(passion, patient, passif, pathologique, pathétique)* geçerli olan bu ortaklığı Türkçede bulmak mümkün değil elbette, (ç.n.)

Şeydi... Dur bakayım... Birkaç yıl önceydi. Hindistan'da insanda akıl mı kalıyor Tanrı aşkına. Her şeyi yıkıp mahveder bu ülke. Yüzler, vücutlar, kuşlar, anılar, takvim. Kari ve ben kışın en şiddetli günlerinde Avrupa'yı terk edip Doğu'ya doğru hareket etmeye karar vermiştik. Ex oriente lux!*

Tahran'da mola: Karanlık ve sis. Yeni Delhi'ye varış: Soğuk ve rüzgâr. Güneye doğru uçuş: Kalküta. Önceleri bize yumuşak ve güler yüzlü görünen bir sıcak. Vücutları henüz keşfetmemiştik. Normal olarak Hintlinin vücudu yoktur. Örtülere sarınmış bir korkuluğun üstünde size doğru uzanan, ışıl ışıl yanan gözleri olan tinselliğin kemirdiği boyalı bir yüzdür bu. Örtülere sarınmak için hiçbir

* Ex oriente lux, "Işık Doğu'dan gelir" anlamında Latince söz. (ç.n.)

gizemi bulunmayan bu sıska bebek vücudu kadar fiziksel teması, okşamayı ve dahası erotik alışverişi azaltan bir başka şey asla olamaz. Hayır, Hintlinin, cinsel isteklerden yoksun gibi görünen kadidi çıkmış vücudunda çekici, tahrik edici hiçbir yan yoktur.

Hem sonra nem var. Yükten, nemden, kendi vücudunun vıcık vıcıklığmdan bitkin düştüğünde insan bir başkasının vücuduna nasıl açlık duyabilir ki? Kuşkusuz Hindistan bir iffet toprağıdır...

Bununla birlikte Kalküta'da vücutlar her yerdedir, ayakta, bağdaş kurmuş, ama en çok da enlemesine, uzunlamasına, orta yere uzanmış bir halde insanın gözlerinin önündedir. Nüfusun üçte birinin evi barkı yoktur; hemen bulunduğu, çalıştığı ya da dilendiği yerde uyuyuverir. Şoför taksisinde, asansör görevlisi asansöründe, sebze satıcısı arabasında, kasap dükkânında. Sabahleyin kalktıklarında yol kıyısında akmakta olan kanalda yıkanır ve tüm ihtiyaçlarını uluorta orada giderirler. Erotizm eksikliğini bu tür durumlarda çoğu zaman aşırı bir dışkı bolluğu dengeler.

Daha ilk gün, dilenci sorunuyla karşılaşmıştık. Nasıl olur da bir dilenciye sadaka vermezsiniz? Fakat nasıl olur da dilencilere bir ayaklanmaya yol açmadan para verebilirsiniz? Çünkü Hintli dilenci, biri bir sadaka verir vermez, belki övülmeye değer ama aynı zamanda da felaketlere yol açabilen bir dayanışma duygusu içerisinde, öteki dilencileri uyarır. İşte o zaman sadakayı veren zavallı yandı demektir. Hemen üzerine saldınverirler. "Kötü bir iş yaptım demin" diye yazıyordu Anatole France, "Bir dilenciye sadaka verdim."

Kari önce bir hileye başvurdu. Uçakta bizlere mütevazı hafif yiyecekler içeren kutular içerisinde hazır yiyecekler dağıtmışlardı. Yolculuk çantamda bu kutulardan biri elimize geçince, hayaletler gibi karşımıza dikiliveren bir deri bir kemik çocuklardan birine vermeyi düşünmüştük. Ama bu işi otelden uzakta yapmalıydık ve kutu bizlere ortadan kaybolmak için gerekli zamanı bırakacak kadar sağlam bir şekilde sıkı sıkı ambalajlanmış olmalıydı. Deneme inandırıcı olmuştu. Şaşırıp kalan çocuk, çömelip yapışkan bantlarla tutturulmuş paketi açmaya koyulmuştu. Oradan sıvıştığımızda o hâlâ harıl harıl kutuyu açmaya uğraşıyordu.

O günden sonra günümüzün bir bölümünü ıvır zıvır türünden

yiyecekler alıp dolaşırken dağıtmak üzere paket yapmakla geçiriyorduk.

Bu yöntem üç gün gayet güzel tuttu. Felaket, dördüncü gün patlak verdi. Tanyeri ağarmaya başlar başlamaz penceremizin önünde bitmesin mi bizimkiler! Otuz kırk kadar çocuk, bekçilerin şimşeklerini çekmeyecek kadar uzaklıkta otelin karşısında ortalığı kolaçan etmeye koyuldu. Hint usulü telefon marifetini göstermiş, yerimiz saptanmıştı. Arka kapılardan birinden çıkmak zorunda kaldık ve tabii ellerimiz boş olarak. Ne var ki yine de elimize ayağımıza kapanıp bıkıp usanmadan yalvaran bir sürü dilenciden kurtulamadık. Ah, şu korkunç hareketler, açık bir ağzın (Yiyecek! Yiyecek!) önünde sallanıp duran bir el ya da iskeletten farksız bir gövdeyi göstermek için kaldırılan bir gömlek ya da el kadar bir kız çocuğunun kolunun ucuyla uzattığı bebek! Ne yapmalı, evet Kalküta'daki bu dilencileri ne yapmalı bilemiyorum! Ve işin en korkunç yanı da, acıya aldırmaz bir yüzden -talebinin umursanmadığını görmenin verdiği öfkeyle- paçavralar içindeki bir şom ağızlının ateş kusan lanetini duyuncaya ya da çiğnemekte olduğu bitkinin kırmı[7]i suyunu şap diye alnınızın ortasına yiyinceye kadar bu içler acısı topluluğa alışıveriyorsunuz.

Bir akşam, otelin yemek salonu bize bir sürpriz yaptı. Sütun başlıkları arasına renk renk fenerler asılmış, masa örtüleri bu iklim için tamamen egzotik kalan köknar dalcıklarıyla bezenmişti. Garsona sorduk: "Christmas Sir, Weihnachten meine Herren, Noel..." diye açıkladı taşralılara özgü hoşnut bir mimikle. Aman Tanrım evet! 24 Aralık'ın yaklaştığını hiç akıl etmemiştik ve işte hemen bu akşamdı! Şu Hintliler biz Batılı barbarlar karşısında akıl almaz derecede nazik görünüyorlardı.

Yine de Karl'm kafası karışık gibiydi.

— Ne düşünüyorsun?

— Howrah Bridge'i.

Doğruydu, Hooghly'yi kat eden bu dev metal köprü bizde unutulmaz bir izlenim bırakmıştı. Uçsuz bucaksız döşemesi kum gibi insan kaynıyordu: Et et üstüne yayalar, bisikletliler, bisikletli çekçekler, inekler ve atlardan oluşmuş korkunç bir kalabalık ve bu ka-

labalığın arasında sonsuza dek sıkışıp kalmış yüzlerce kamyon ve araba...

— Gerekli bilgileri edindim. Bu korkunç kalabalık demiryolu istasyonunun ırmağın sağ yakasında, yakınlarda bir yerde bulunma-sından kaynaklanıyor olmalı.

— Ben özellikle köprünün altında gördüğümüz şeyi unutamıyo rum, dedi Kari.

Bu, benim Paris'te edindiğim bir alışkanlığın sonucuydu. Yıllar yılı Saint-Louis Adası'nda yaşadım. O dönemlerde Marie, Louis-Philippe ve Tournelle köprülerinin altında yaşayan sokak serserileri ile ilişki kurmak için Seine kıyılarına küçük gece seferleri yapmayı alışkanlık haline getirmiştim. Howrah Bridge'in kalabalığına kapılıp yürümekte olduğumuzdan, Karl'a demiştim ki:

— Ya aşağısı? Haydi gidip bir de oraya bakalım!

Yıkık dökük evlerin arasından kıvrıla kıvrıla inen ve ırmak kıyısına ulaşmamızı sağlayan kargacık burgacık sokağı bulmamız hiç de kolay değildi. Arazinin yokuş ve nemli oluşuna bakılırsa nehrin pek uzak olmadığı anlaşılıyordu. İki adım ötemizde koca koca fareler kaçışıyordu. Ayaklarımızın altında doğrusu ne olduklarını öğrenmemeyi tercih ettiğimiz yumuşacık şeyler eziliyordu. Derme çatma barakaların, alçacık kara barakaların, üzerleri tıpkı morgda olduğu gibi baştan ayağa kumaşlara sarınmış vücutlarla dolu tahtaların etrafını dolanıyorduk. Bazen sanrılı bir yüz bize doğru dikiliveriyor, sonra birdenbire ortalıktan kayboluyordu. İskeletten farksız bir kolun ucunda çengel gibi bir el uzanıyordu. Yakıcı ve kızıl bir duman bizleri öksürüğe boğuyor ve gözlerimizden yaş boşanmasına neden oluyordu. Bu demektir ki akşam oluyordu ve sıcaklık birkaç derece düştüğünden çullara sannmış Hintliler, kâğıt, kumaş, sebze kabuğu, tezek ve adını sanını bilmediğimiz bir yığın şeylerle tutuşturdukları ateşlerin çevresinde toplanıyorlardı.

— Kaç kişiler? diye mırıldandı Kari.

Saçma bir soru. Daha çok bir hayret belirtisi. Bir kamptan çok, köprünün hayhuyu altında kum gibi insanın kaynaştığı bir yeraltı kentiydi burası; bir karınca yuvasının altında yer alan bir başka karınca yuvası adeta. Yukarılarda, aynı kıyıda Nimtala Ghât'ın cena-

ze yakımında kullanılan odun yığınları fark ediliyordu. Neyse ki geçişimizi nispeten kimse fark e.tmiyordu.

— Çünkü onlara verecek hiçbir şeyimiz yok, demişti Kari.

Aslında zamanla aklımız başımıza geldiğinden, bu geziye çıkarken ceplerimizi boşaltmıştık ve insanın, neredeyse bu sefil halkın bunu bildiğini soy ley esi geliyordu. Bu konuda Lanza del Vasto'nun *Kaynaklara Hac Yolculuğu* adlı kitabından ünlü bir bölümü anımsadım. Bir gün giysilerini kumsala bırakıp denize girer. Döndüğünde, gezisi boyunca kullanacağı mütevazı parayı içine düğümlediği mendilin ortadan kaybolduğunu görür. Şaşırır kalır: İşte cebinde beş parası olmaksızın koskoca Hindistan'ın orta yerinde kalakalmıştır! Sonra katıla katıla gülmeye başlar. Hani Tanrı'nın, bizlere tek dayanağımızın kendisi olduğunu açıkça kanıtlamaya özen gösterdiği şu ender anlardan birini yaşadığını anlayıverir. O andan başlayarak yaşamı tümüyle değişir. Onun yoksulluğa yuvarlanışından kesin bir biçimde haberdar olan Hintliler, kendisinden bir şey istemedikleri gibi, artık onu sömürmeye, soymaya çalışmaktan vazgeçip, tersine kucak açıyor, giydirip, yediriyorlar. Bir daha artık hiç ama hiçbir şeyi olmayacaktır. Ve Lanza del Vasto'dan bir tatlılık ve güven şiarına benzeyen şu sözcükleri not etmiştim: "Yokluk suyuna düşen insanın yapacağı tek şey, meleklere gülümseyerek beklemesidir. O zaman su yüzünde kalır..."

Demek Karl'm Noel arifesinde aydınlatılmış bu dört yıldızlı otel salonunda birden anımsadığı dev köprünün altında yaşayan bu insanlardı işte.

— Ee? Bu büyük köprü sana neyi esinlendiriyor?

— Acaba oraya mı dönsek?

— Bu akşam, gece yarısı mı?

— Evet. Evet. Noel'i onlarla kutlarız! Alabileceğimiz her şeyi alırız; onları davet eder, birlikte yer, içer, eğleniriz!

Tehlikeli ve hayranlık verici yol arkadaşı Kari, bizleri ürpertici bir ikilemle karşı karşıya bırakıyordu: Ya çok görkemli, ama korkunç bir girişime atılmak ya da yüreğinde utançla otele kapanmak.

- Madem istiyorsun, gideriz, diye iç çektim, ama hiç olmazsa şu akşam yemeğimizi bitirelim.

Bunu çabucak yaptık. Sonra yeni baştan dışarı çıktık. Yeryüzünde hiçbir şey, kaldırımlarda kefeni çağıştıran beyaz örtülere sarınmış bu vücutları görmek kadar insana cenaze kasveti veremez. Ama Kalküta'da yaşam hiçbir zaman durmuyor ve bir küfe alıp içerisini zorluk çekmeden doldurabildik. Kari, keyifli bir gece yarısı yemeği havasına kapılmış görünüyordu. Kilolarla hurma, muz, kuruüzüm, amerikanelması, pirinç unundan yapılmış köfteler, hintkirazı, ananas ve hatta birkaç tane de hani şu yağda kızarmış ve üzerine süzme bal gezdirilmiş çöreklerden aldı. Ayrıca da galiba meydan okumak istercesine, bir miktar çiğneme tütünü ile sigara, arek cevizi ve bir biberağacı yaprağına sarılmış sönmemiş kireç ekledi bunlara. Bu sırada Hooghly River'ı birbirine bağlayan büyük köprüye yaklaşıyorduk.

Kalabalığın gündüzkinden hiç farkı yoktu. İkimizin iki kulpundan tutmakta olduğumuz küfe ile bu insan selini yarıp geçmemiz başlı başına bir iş oldu. Ama yer yer meşalelerin *ve* fenerlerin parıldadığı karanlıkta mekanik adımlı, yüzleri hayattan yoksun bu erkekleri ve kadınları gizemli bir biçimle sarıp sarmalayan suskunlukta gerçek dışı bir şey vardı.

— Ölüler, diye mırıldandı Kari. İnsanın bunlara öte dünyaya doğru ilerlemekte olan ölüler diyesi geliyor.

— Miadını dolduran Kharon* emekliye ayrıldı, dedim. Ve Styks üzerine taştan ve çelikten bir köprü atıldı.

Yabanıl bakışlı irikıyım bir yaşlı adam bizi görmeksizin karşımıza çıktı. Yanında, ipinden tuttuğu sarı gözlü şahane bir çoban köpeği vardı.

— Rhadamanthe" ile Kerberos, diyor Kari. Bu gerçekten ce henneme iniş ha!

— *Odysseia'yı* anımsıyor musun? Orada Odysseus, yıllar önce ölmüş olan Kral Tiresias'a akıl danışmak ister. Okyanusu kat edip cehennemin alabildiğine açık ağzı olan mağaraya ulaşır. Bu uğursuz kapının eşiğinde, bir arış"* derinliğinde dört köşe bir çukur ka-

* Yunan mitolojisinde ölüleri belli bir ücret (obol) karĢlığında cehennemdeki Styks nehrinden geçiren sandalcı, (ç.n.) ** Yunan mitolojisinde cehennemdeki üç yargıçtan biri. (ç.n.) '** ArıĢ dirsekle orta parmağın ucu arasındaki mesafeyi vurgulayan eski bir ölçü birimi, (ç.n.)

zıp önce ballı süt, sonra tatlı şarap döker, en sonunda da beyaz bir un bulutu serper. Ölüler henüz ortaya çıkmazlar. Bunun üzerine Odysseus beyaz bir kuzu ile siyah bir koyun kurban eder ve kanlarını buğulan tüte tüte çukura akıtır. Kansız kalmış ve yaşama susamış ölüler, mağaranın girişinde yığınlar halinde toplanırlar. Odysseus çukurun çevresini kılıcıyla savunur. Tuhaf savaş! Bu kanlı çukuru kuşatan gri ve yarı saydam ölüler ordusuna karşı yalnız başına direnen Odysseus, kılıcıyla onların saldırılarını püskürtür! Çukura yaklaşabilirle ve vampir susuzluğunu giderebilme hakkına sahip olan yalnızca Tiresias olmalıdır. Odysseus'un hiç aklına getirmediği şey, karşısına annesi Antiklea'nın çıkışıdır. Onu İthakos'ta yaşam dolu bir halde bırakmıştır ve işte gölgesini sayısız ölünün arasına karışmış bulmuştur. Kendisini beklerken üzüntüsünden öldüğünü bilmiyordur. Ağlar, ama onu da oradan uzaklaştırmaktan geri kalmaz. Kanı yalnızca Tiresias içecektir.

Ölülerin saldırısına meydan okuyan Odysseus bizdik; ölüler karargâhına ulaşmak için karanlık kütleyi yarıp geçen bizdik. Fakat onları kılıçla itmemiz gerekmeyecekti. Bu Asya topraklarında kaybolmuş Batılı garip Noel babalar olan bizler, kucaklarımızdaki gece yarısı yemeği için getirdiğimiz öteberileri atacaktık onlara. İşi bu noktaya vardırmak gerekli miydi?

Köprünün son ayağının çevresini de dolandıktan sonra, yapacağımız tek şey, kıyıya doğru inmekti. Tedbirsizliğimizden dolayı lanetler yağdırıyorduk. Çünkü el yordamıyla ilerlediğimiz çamurdan balçıktan geçilmeyen bu labirentte elimizde bir cep feneri bulunsa ne güzel olurdu ya! Kalküta'daki İngilizce konuşan insanlar için yayımlanmakta olan ve bir nüshası küfemizin üzerine örtülü bulunan *Telegraph* gazetesinin son sayısını yakıp önümüzü aydınlattık. Gazeteyi sayfa sayfa koparan Kari, onları meşale haline getirip kolunun altında tutmaya çalışırken büyük bir özenle yürüyüşümüz görülecek şeydi doğrusu! Kaygı, bizlere, hemen sarılıverdiğimiz bildik olayları esinlendiriyordu.

— Rembrandt: Gece teftişi, diye mırıldandım.

— Don Juan ve Leporello birazdan Komandörün heykeliyle mezarlıkta piknik yapacaklar, diye düzeltti Kari.

Fakat kalayı bastı, çünkü aniden ayağı sürçünce yüzüstü yere kapaklanıvermişti. İnleyerek doğruldu.

— Neyse ki yiyeceklere bir şey olmamış. Ama kafama takılan bir şey var. Köprüden ayrılalı kimseye rastlamadık. Geçenlerde bu rası kum gibi insan kaynıyordu, değil mi?

Hiç ses etmiyorum. Tek bir canlı kula rastlamayışımız benim de çok dikkatimi çekmişti. Sonunda kıyıya ulaştığımızda her şey değişiverdi. Köprünün zifiri karanlık döşemesi yıldızlı gökyüzünü olduğu gibi kapatıyordu. İki yöne koşuşturan kalabalıktan eser bile yoktu, ama sesleri duyuluyordu. Köprünün altında ve öte yakada uzanıveren uçsuz bucaksız alansa bomboştu. Keşfetmiş olduğumuz dilenciler köyü, alçacık çadırlar, tahtaların üzerine serilivermiş gövdeler, isten geçilmeyen bir ocağın başına toplanmış insanlar, her şey gözden kayboluvermişti.

— Tanrım, bu insanlar neredeler?

— Baksana, Noel yemeği yemeye gittiler herhalde!

— Ya şu getirdiğimiz yiyeceklere ne demeli?

— Ne yapıyoruz? Herhalde sırtlanıp gerisin geri otele götürecek değiliz!

— Biz de onlar gibi yapalım: Noel yemeği yiyelim haydi!

Nehrin kıyıya attığı çürük bir kütüğün üzerine oturmuş, küfeyi bacaklarının arasına almıştı. Ben de geçip yanına oturdum. Bir muz soydu.

— Ne gırgır ha! Öfkeli bir saldırıdan çekinerek kucaklarımız dolu geliyoruz ve o harika armağanlarımız sahiplerine ulaşamadan kucaklarımızda kalıyor!

— Bu, senin sandığının çok ötesinde bir şey. Chaplin'in *Altına Hücum* adlı filmini anımsıyor musun? Talihsiz küçük göçmen âşık olmuştur. Günlerden Noel akşamıdır. Sevgilisini ve güzel hanım arkadaşlarını kendisiyle gece yemeğine çağırmıştır. Yiyecek ve ufak tefek armağanlar alayım derken sermayeyi kediye yükler. Barakasında beyaz örtülerin üzerine mumlar yakarak harika bir masa kurar. Ve hiç kimse gelmez. Başını masanın üzerine koyup uyuklar.

— Evet, anımsıyorum. Hayal kurar. Güzel hanımların geldiğini düşler ve onları eğlendirmek için şu ünlü küçük ekmekler dansını uygular.

— Huysuz davetliler. Kimsenin hediye beklemediği zengin adam. Adamın korkunç yalnızlığı. Yoksullar sefil yiyeceklerinin et rafında birbirine sokulur, ısınırlar. Adam tıka basa dolu sofrasının başında üşür ve iştahı yoktur.

— Bu, İncil'den bir meselin temasıdır; hikâyelerin en garibi ve en acımasızı. Zengin bir adam en iyi dostlarına çok iyi davranmak ister. Davetiyeler çıkarır, eşi benzeri bulunmayan yiyecek ve içeceklerin yer aldığı harika bir şölen hazırlar. Belirtilen akşam, her şey hazırdır. Sofra, en nadide işlemeli örtüler ve altın tabak kaşıklarla donanmıştır. Geriye, bir tek davetlilerin gelmesi kalmıştır. Ev sahibi bekler. Saatler saatleri kovalar. Gelen giden olmaz. O zaman adam uşaklarını davetlilerin evine yollayıp neden gelmediklerini öğrenmek ister. Daha sonra uşaklar her biri bir mazeretle birbiri ardı sıra dönerler. Davetlilerden biri bir tarla almış; onu görmeye gitmek zorundadır, öteki elli çift öküzü denemek zorunda, üçüncüsü evlenmektedir. O zaman öfkeden çılgına dönen ev sahibi, uşaklarına şöyle der: "Gidin kentin meydanlarında ve sokaklarında ne kadar dilenci, kör, topal varsa, alın getirin." Uşaklar denileni yaparlar, ama sofrada hâlâ boş yer vardır ve işte bu noktada çılgınlık doruk noktasına ulaşır. Ev sahibi uşaklara şöyle der: "Silahlarınızı kuşanın ve gidip önünüze geleni alıp buraya getirin, gerekirse kılıç zoruyla!" Akıllara sığmaz bu şöleni betimlemeye hangi ressam cüret edebilirdi ki: Göz kamaştırıcı sofra, üzüntüden ve hınçtan kendi kendini yiyip bitiren ev sahibi, bir sürü kör, topal, uğursuz ve nihayet sokak ortasından yaka paça alıp getirilmiş şaşkın ve ürkek yoksullar. Bu şaşırtıcı gecede olup bitenleri benim diyen romancı anlatamaz!

Bir suskunluk oldu, başımızın üstünden geçen sayısız ayak sesleri duyduk. İncil'i anımsayarak, "Şaşırtıcı gece" demiştim. Peki ama, ya bizim Kalküta'daki Noel gecemize kim inanırdı?

Hava sıcaktı. Belki biraz uyumuştuk. Daha sonra Kari başından yeni geçmiş bir olayı anlattı:

— Sana söz etmedim. Dün sabah, otele yalnız başıma döndüğümde, bir hizmetli odayı temizlemekteydi. Onun işini yapmasını engelliyordum, o da beni rahatsız ediyordu. Bir süre sonra yanıma

yaklaşıp parmağıyla gömleğime dokundu. İngilizce Hintçe karışımı bir dille yıkanacak çamaşırlarımı kendisine daha sonra vereceğimi açıkladım. Gülümseyerek başını salladı. Bu bir yanlış anlamaydı. Başka şey istiyordu. Gömleğimi başparmağı ile işaret parmağı arasına sıkıştırıp öteki elini göğsüne götürdü. Durum açıkça ortadaydı: Gömleğimi istiyordu. Bir armağan, işte! Güldüm. Korkunç bir şeydi, değil mi? Elim kolum bağlanmıştı, dediğini yaptım. Yarı çıplak soyunuverdim ve çocuk beni teşekkür yağmuruna tutarak tere batmış gömleğimi alıp, çekip gitti. Aziz Martin'i düşündüm. Bir yoksulla paylaşmak amacıyla paltosunu kılıcıyla ikiye parçaladığı için azizlik mertebesine ulaştı bu asker. Bense tüm gömleğimi veriyordum.

— İyi ama, senin valizinde daha bir düzine gömleğin var.

— Haklısın, diye onayladı, ananastan bir parça keserken.

Yeniden bir sessizlik oldu. Ayak sesleri duyuldu.

— Dilencilik. Bu sözcüğün iki varlık arasında kurduğu bağı bulmaya çalışıyorum, dedim. Geçen gün, yakışıklı mı yakışıklı bir delikanlı beni canımdan bezdirdi. Hiç de yoksul gibi bir hali yoktu. Gülerek onu itekledim. O da güldü ve bu durum giderek laubali bir hava almakta olan ısrarlı bir oyuna dönüştü. Bir yandan da yürüme ye devam ettiğimden, botanik bahçesinde iki yüz yıllık ünlü banyan ağacının dış köklerinin oluşturduğu ormanın ortasında kaybolduk. Delikanlı, benim açıkça görünen iyi niyetimden cesaretlenmiş, cep lerimi aramaya hazırlanıyordu. Ona bakarak durdum. İçimden şöy le diyordum: "Genç bir Arap delikanlısı olsa şimdi çoktan pantolo nunu indirivermişti!" Ama davranışında bu hareketlerinin bedelini daha sonra cinselliğiyle ödemeye hazır olduğunu ele veren en ufak bir belirti yoktu. Evet, Hindistan'ın yoksul gençliği bir suçsuzluk örtüsüne sannmıştır. Dokunulmazlara yalnızca pislikleri yüzünden değil, tersine anlıkları nedeniyle dokunulamaz. Dilencilikle fahişe lik arasında mutlak bir bağdaşmazlık vardır. Bombay'ın genelev mahallelerinin fahişeleri görkemli bir şekilde giyinir, taranırlar ve tiyatro dekorları arasında çalışırlar.

— Elbette, dedi Kari. Fahişelik, fahişenin müşteri tarafından ar zu edildiğini varsayar. Meslek icabı güzel, çekici, tahrik edici ol-

ması gerekir. Bu ilişki bir anlamda dilencilikte de söz konusudur. Fakat o zaman, farkında değilsin belki ama güzel, çekici ve tahrik edici olan sensindir dilencinin gözünde. Dilenciye verdiğin para ya da gömlek, onun kösnül isteklerine teslim etmiş olduğun senden ya da senin evreninden bir parçadır. Zengin, yoksulun fahişesidir.

Bu hükmün ardından yeniden bir suskunluk oldu. Nemli sıcaklığın yapış yapış atmosferinden ezilmiş halde ne kadar böyle kaldık? Sonunda silkindik. Nehrin harelenen yüzeyi fosforlu bir parıltı yayıyordu. Son bir kez köprünün bizi ezen siyah kütlesine döndük. Ayaklardan birinin dibinde daha dörtte üçü dolu olan küfeyi bıraktık. İşte tam bu sırada Kalküta'daki bu Noel için tek dilencimizi keşfettik. Bir direğin tepesine tünemişti. Yerden yirmi metre yüksekte bağdaş kurmuş, tüyleri dökülmüş ve kadidi çıkmış büyük kuş, unutulmaz bir jestle dirseğini dizine dayamış, açık elini yıldızların yıpıl yıpıl ettiği gökyüzüne doğru uzatıyordu.

Samanların üstündeki bebek

Önce, gece rüzgârının okşadığı ve bir projektörün kızıla boyadığı bir Fransız bayrağı tasarlamak gerek. Sonra, çerçeve genişleyince, Elysée Sarayı'nın yapay ışıklandırmayla sert bir biçimde yontulmuş ön cephesi ortaya çıkar. Tek bir pencere aydınlatılmıştır. Pencereye ön zoom. Peş peşe kararmalar içeriye girildiği izlenimi verir. Cumhurbaşkanı, alevlerin dans ettiği bir şöminenin yakınında bir koltuğa oturmuş gülümsemekte.

"Sayın vatandaşlarım," diyor, "bu sabahtan itibaren öğrenciler tatile başlıyor. Yıl sonu şenlikleri, kentlerimizin ve köylerimizin sokaklarını aydınlattı. Birkaç gün sonra Noel, ardından bir hafta sonra Saint-Sylvestre Yortusu. Bu vesileyle cumhurbaşkanının vatandaşlarına iyi dileklerini iletmesi âdettendir. Ben de bunu ihmal

etmeyeceğim. Ama bu iyi dilek mesajım tamamen değişik ve şimdiye kadar görülmemiş bir nitelik taşımakta. Sizlere ciddi ve büyük bir konudan söz edeceğim ve devrimci bir öneride bulunacağım. Devrimci dedim, evet, bir cumhurbaşkanının ağzından bu sözün söylenmesi çok tuhaf, üstelik de bu Noel arifesinde. İşte söz konusu olan şu.

Toplumumuzun karşı karşıya bulunduğu büyük belalardan söz edildiğinde ilk akla gelenler uyuşturucu, şiddet, sigara, alkol ve trafik kazalarıdır. İleri sürülen rakamlar çok korkunç ve bizlerin elbette ki bu rakamların elden geldiğince küçülmesi için canla başla mücadele etmemiz gerekiyor. Ama sonuç olarak bu belalar, Tanrı'ya şükür, içimizden çok azını ilgilendiriyor. Oysa bir başka bela var; halkı tümüyle yozlaşmaların en iğrencine sürükleme sakıncası içeren çok daha tehlikeli, çok daha sinsi bir bela bu. Bu belanın belli bir adı bile yok. Medikomani, klinikomani, farmakomani, ne bileyim artık bu tür adlardan biri verilebilir. Adı şu ya da bu olmuş, önemli değil. Önemli olan rakamlar ve bu rakamlar öteki belaların kurbanlarının sayısını alabildiğine aşmakta. Kötülükler, çeşitli kriterlerle ölçülür. Sadece şunu söyleyeceğim: Her yıl, hastalıklar konusunda yapılan harcamalar, ülkenin gelirlerine oranla daha fazla, çok çok daha fazla artış gösteriyor. Nereye gidiyoruz böyle? Pekâlâ, bu çok basit ve korkunç bir şey! Basit bir hesap, genelleştirme yoluyla bizlere, ulusal kaynakların hangi yıl, hangi ay, hangi gün tümüyle tıbbi tedaviye gideceğini kesin bir biçimde verecektir. Hayatımızın o zaman alacağı görünüm pek kolay göz önüne getirilir türden olmasa gerek. Kendimizi sadece ve sadece ilaçla beslemekle yetineceğimizi söylemem yeter de artar, sanırım. Bir gün gelecek, taşıt olarak yalnızca cankurtarana bineceğiz. Giysi olarak sadece sargı bezlerine sarınacağız. Bu tablo gülünç olduğu kadar korkunç da.

Durumu bu noktaya vardırmamak için ne yapmalı? En yüksek tıp otoritelerine başvurdum. Akademilere rica edip bu soruna eğilmelerini ve bana bir çare önermelerini istedim. Sonuç sıfır. Yılanın başını ezmek gerekir. İyi ama nerede bu baş? Bizlerden her birimizi birer hasta haline getiren, hiç değilse gerçek ya da hayali bir kötülüğü sonsuza kadar tedavi eden gizilgüç nedir?

O zaman yüce bir kaynağa başvurdum. Doğduğum köyü, bizleri, yani erkek ve kız kardeşlerimle beni tedavi eden doktoru anımsadım. Bizi tedavi ettiğini söylerken... Gerçekte bizleri iyileştirenin doğa olduğunu bilir ve onun bu etkisini bozmamak için pek müdahale etmezdi. Evet, bu doktor bir bilgeydi, o kadar, işte ben de ona doktor olduğu için değil, bilge bir kişi olduğu için başvurdum daha çok. İçişleri bakanlığının ilgili servislerince hazırlanmış kabarık dosyayı gönderdim ona. Bu dosyayı yalnızca inceledi mi o? Süratine ve özellikle yanıtının içeriğine bakılacak olursa, bundan kuşkuluyum.

İşte yanıt. Sergent-Major bir divit ve mor mürekkeple elde yazılmış üç yapraktan oluşan bir mektup. Bu mektupta yaşlı köy doktorum bana diyor ki... Ah, en iyisi galiba mektubu okumayı size bırakmak olacak. Buyrun okuyun:

Sayın Cumhurbaşkanım,
Benim küçük François'm,

Sizi dünyaya getiren ve çocukluğunuzun ilk yıllarında doktorluğunuzu yapan mütevazı bir pratisyen hekimi anımsamanızdan gurur ve mutluluk duydum. Doğrusunu söylemek gerekirse, bunu pek hak etmedim, siz dünyaya geldiniz ve kendi kendinize büyüdünüz. Ve işte şu anda, sizin de söylediğiniz gibi, tıp fakültesi yetkililerini şaşkın bırakan ulusal boyutta bir soru ile -çok uzun zamandır doktorluk yapmayan- bana dönüyorsunuz. Fakat bilim adamlarının sağlık konusunda yapılan harcamaların her geçen gün biraz daha artışına çare bulamayışları onların tıp dünyasının komuta anahtarını ellerinde bulunduruyor olsalar bile, yanlış yerlere yerleştirilmelerinden kaynaklanıyor olmasın sakın? Şaka bir yana Sayın Başkan, silahlanma harcamalarını kısmak için bir çare arıyorsanız, bunu genelkurmayımızdan istemeniz gerekmez mi? Eğer size yanıt vermeyi göze alıyorsam, bunu meslek yaşamım boyunca doğru dürüst yaptığımı pek söyleyemeyeceğim doktorluğu uzun zamandır bıraktığım için yapıyorum.

Sorduğunuz soru Sayın Başkan, bir zamanlar bir kedim vardı, onu düşündürdü bana. Bir dişi kediydi bu. Karnı burnundaki bu kedi, bahçe duvarımın öbür tarafında göz alabildiğine uzanan koruluğa yavruladı. Günün birinde karnı düzleşmiş ve gözleri imalıca parıldayarak karşıma çıktığında, her gün komşu koruluğa yaptığı kaçamak gezileri sırasında nereye gittiğini hemencecik anlayıvermiştim. Yine de kendimi tutup, onun bu gezilerini önlemeye çalışmadım. Haftalar ve aylar geçti. Bir sabah pencereden baktığımda, bahçedeki yolda etrafındaki dört oyunbaz yavruyla boğuştuğunu gördüm. Galiba yavrular uzunca bir süre bitişik korulukta geçen bir çocukluk döneminin ardından ilk kez olarak bahçe duvarının bu tarafına atlıyorlardı. İhtiyatsızca kapıyı açıyor ve küçük aileye doğru ilerliyorum. Anaç kedi beni çok iyi karşılıyor, ama yavrular büyük bir panik içerisinde sağa sola kaçışıyorlar. Elbette. Nasıl düşünememiştim bunu? İnsanlardan uzakta doğup büyüyen bu küçük kediler yabanıl yaratıklardı. Büyük bir sabırla evcilleştirilmedikçe insanın varlığına katlanamıyorlar di.

Onları evcilleştirmek! Bunun için her şeyi yaptım. Bahçeye yiyecekler koymaya başladım ve bunları koyduğum çanakları her geçen gün eve biraz daha yaklaştırarak onları alıştırdım. Böylece günün birinde yavrulardan birini mutfağıma kadar getirmeyi başardım. Ve ardından kapıyı kapatıverdim. Sonuç bir felaket oldu. Gırtlağını kesiyormuşsun gibi ciyak ciyak bağırmaya başladı. Bir yandan da kendini can havliyle eşyaların üzerine atıyor, tabağı çanağı ve vazoları yerle bir ediyordu. Sonunda kendini bir kuş gibi cama fırlattı ve yan baygın bir halde yere yuvarlandı. Bunu fırsat bilip yakaladım ve dışarı bıraktım.

Sayın Başkan, size görünüşte böylesine önemsiz şeylerden söz ettiğim için biraz mahcubum. Fakat bunun gibi küçük olaylar yaşama çok yakın şeyler. Hatta yaşamın ta kendisi. Bir bahçede saatler boyunca olup biten şey de, bir laboratuvarın deney kabında ya da karnisinde gözlemlenen şey kadar eğiticidir ve eğer bana başvuruyorsanız, önce deneylikte araştırmalar yaptırıp sonuçlarını aldıktan sonra uygulamadan gelen görüşümü öğrenmek için yapıyorsunuz bunu.

Daha sonraki haftalar, bu yıkıcı deneyimin bende bırakmış olduğu izlenimi doğruladı: Doğada dünyaya gelmiş olan bu kedi yavruları evcilleştirilemezdi. Yabanilik onlara ebediyen damgasını basmıştı. Bu konuyu hayvan besleyen bir komşuyla konuşma fırsatım oldu. Komşum, bana şu şaşırtıcı açıklamayı yaptı: Tarlalarda doğan bir dana ya da tay, bir ahırın loşluğunda dünyaya gelen türdeşine oranla, yaşam boyu, çok daha hırçın bir karaktere sahip oluyor. Tüm besiciler bunu bilirler ve dişi hayvanlarını açık havada doğurtmamaya özen gösterirler.

Gördüğünüz gibi yavaş yavaş konumuza yaklaşıyoruz. Çünkü hayvanların karakteri için söz konusu olan şeyin, insanların ruhu için de fazlasıyla geçerli olduğu doğru. Evet, annesinin karnından çıkan bir çocuğun ilk izlenimi -gürültüler, ışıklar, kokular- ömür boyu damgasını vurur ona. Tıpkı düzeltilmesi olanaksız bir eğri gibi karakteri bozan bir şeydir bu. Tarihçilikle en ufak bir ilişkim olmadığı halde, kendilerinden söz ettiren birkaç kişinin doğdukları çevreleri tam olarak tanımak için bazı derin araştırmalar yaptım. Napoléon'un 15 Ağustostaki büyük ayinde Ajaccio Katedrali'nde org sesleri ve buhur kokulan arasında doğduğu bilinmektedir. Stalin'in doğumu sırasında Gön de bir yer sarsıntısı olduğu pek fazla bilinmez. Adolf Hitler'in doğumuna sahne olan 19 Nisan 1889 gecesi, Braunau bölgesinde meyve ağaçlarının çiçeklerini yerle bir eden korkunç bir dolu fırtınası yaşandı. Eskiler, müstakbel bir büyük adamın doğumunun mucizelerle vurgulandığına inanıyorlardı. Kuşkusuz nedensel sıralamayı tersine çevirmek ve bir çocuğun doğumu sırasında meydana gelen bir mucizenin bu çocuğun ileride olağandışı bir insan olmasını sağlayabildiğini söylemek gerekirdi.

Oysa elli yıldır doğum doktorluğuna damgasını basan dikkat çekici ve neredeyse evrensel boyutlara ulaşan devrim nedir? Eskiden çocuklar anne babalarının evlerinde dünyaya gelirlerdi. Siz bile Sayın Başkan, annenizin, ilk çığlığınızı attığınız odasını çok iyi anımsıyorum. Ve ayrıca pek düşünülmeden köylü, işçi, esnaf, balıkçı ya da milyarder gibi sanki derilerinin derinliklerine dövmeyle işlenmişçesine etiketler taşıyan çocuklar dünyaya getirilmekteydi o zamanlar. İyi mi, kötü müydü bu? Kesin bir şey söyleyemeyeceğim.

Benim yaşımda çoğu kez olduğu gibi geçmişe alabildiğine özlem duyan biri durumuna düşmekten çekmiyorum. Ama elli yıldan bu yana çok şey değişti. Doğumların bu alanda uzmanlaşmış kliniklerde gerçekleşmesi hızla yaygınlaştı. Kuşkusuz bu yemlikle hijyen ve güvenlik büyük bir ilerleme gösterdi. Doğumlarda meydana gelen kazaların sayısında sevindirici oranlarda düşüşler meydana geldi. Ne var ki buna karşılık, bu yeni çevrenin doğum izi diye adlandıracağım şey üzerindeki etkisi ölçülmedi. Ah, evet, doğum izi/ *İşte çağdaş Diafoirus*'lar olan sevgili doğum doktorlarımız, bilgisayarlarına yakında bu yeni kavramı yüklemek zorunda kalacaklar! Bana gelince, ameliyat masasında dünyaya gelen bir bebeğin dezenfektan kokularını içine çektiğini, elektrikli aletlerin vınıltısını duyduğunu ve ameliyathanenin cilalı duvarları arasında, etrafında sadece beyaz önlüklü ve antiseptik maskeli hayaletler gördüğünü ileri sürüyorum ve diyorum ki bu bebek doğum izi uyarınca, yaşam boyu, nasıl desem, hastane, doktor, ilaç hastası olacaktır.*

Sayın Başkan, sorunuza vereceğim yanıt, işte şu olacak: Sosyal güvenliğin uslu kemiyetlerle açıklanan masrafları, bebeğe, doğumunu izleyen saniyelerde, dakikalarda ve saatlerde empoze edilen bu klinik iziyle açıklanmaktadır ancak.

O halde ne yapmamız gerekiyor? Doğum, aşk ve ölüm, söylemek gerekirse hastalık değil bunlar. İnsan yazgısının üç büyük evresi. Doktorların bunları denetimleri altında tutmaları uygun olmaz. Öyleyse işe, doğumları, onları zehirleyen farmasötik miyazmalardan kurtarmakla başlayalım. İşte benim önerim bu. Bir kadın, anne olma noktasına geldiğinde, doğurmak istediği doğal çevreyi ve böylelikle çocuğunun alacağı doğum izini kendisi seçecektir -çocuğunun adını seçimindeki kadar özgür olarak. Uygulamada cna istediği her şeyin verilmesi için gerekli tüm hazırlıklar yapılmış olacaktır. Önümüzdeki yıllarda bebeklerin Mont-Blanc Dağının tepesinde ya da Ile de Seine Adası'ndaki kayalıklarda, Büyük Okyanus'taki bir mercan adasında ya da Büyük Sahra mn kumullarında, Versailles Sarayı'nın Aynalar Galerisi'nde ya da Eiffel Kulesi'nin

* Diafoirus, Molière'nin *Hastalık Hastası* adlı güldürüsünde, dünyadan habersiz, kasıntı doktorlar olan baba ve oğul. (ç.n.)

üçüncü katında büyük bir güvenlik içinde dünyaya gelebilmeleri gerekiyor. O zaman, yeni kuşakların doktorların ve eczanelerin önünde üzgün üzgün kuyrukta bekleyecekleri yerde, eğilimler ve yetenekler konusunda alabildiğine geniş bir zenginliğe sahip olduğu görülecektir.

Lütfen Sayın Başkan, en seçkin duygularımın kabulünü vb..."

Başkan, mektubun sayfalarını bir sehpanın üzerine koydu ve gülümseyerek seyircilere baktı:

"İşte, sevgili vatandaşlarım, benim size önerdiğim tuhaf ve sevimli devrim bu. Önümüzdeki ilkbahardan başlayarak, doğum izinin müstakbel annelerin istedikleri kadar çeşitli ve fantezili olabilmesi için gerekli tüm hazırlıklar yapılacaktır. Ama bugün bile, bu akşam, sizlere seslendiğim şu dakika, bu yeni tür doğurma tarzının kurulmasına çalışacağız. O halde beni dinleyen tüm müstakbel annelere sesleniyorum. Telefon numaram şöyle: 42 92 81 00. Önümüzdeki günlerde bir doğum beklemekteyseniz, derhal beni arayın. Hat direkttir. Beni arayacak ve dileğini iletecek ilk anne adayının, bu dileği ne olursa olsun yerine getirilecektir. Bekliyorum."

Başkan hâlâ gülümseyerek çenesini, kavuşturduğu ellerinin üzerine koyup bir süre baktı. Daha telefonu masasına koymaya kalmadı ki, telefon çalmaya başladı. On beş milyon seyirci böylece şu garip konuşmayı canlı yayında duyabildiler:

— Alo, dedi tatlı ve ince bir ses.

— Evet, ben Cumhurbaşkanı.

— İyi akşamlar, Sayın Başkan.

— İyi akşamlar, madam.

— Matmazel, diye düzeltti ince ve tatlı ses.

— Matmazel. Matmazel... kim diyeyim?

— Marie.

— İyi akşamlar Matmazel Marie. Demek bir doğum bekliyorsu nuz. Hangi gün olduğunu biliyor musunuz?

— 25 Aralık günü olduğu söylendi, Sayın Başkan.

— Güzel! Çok güzel! Peki bu doğum için ne tür bir ortam dü şünüyorsunuz?

— Bir ahırda doğurmak istiyorum Sayın Başkan. Bol samanlı bir ahırda. Bir de öküzle eşek olsun.

Başkan, çok iyi bilinen soğukkanlılığına rağmen, gözlerinin şaşkınlıkla faltaşı gibi açılmasına engel olamadı.

- Bir ahır, bol saman, bir öküz ve bir eşek*, diye yineledi makinemsi bir sesle. Tamam, oldu, bütün bunlar yerine getirilecek. Yine de izin verirseniz, son bir soru sormak istiyorum.

— Elbette Sayın Başkan.

— Çocuğunuzun cinsiyetini saptattınız mı?

— Evet, Sayın Başkan,-bir kızım olacak.

— Ah, harika, bir kızmış! diye haykırdı Başkan gözle görülen bir rahatlamayla. Erkek olmasından çok daha şirin bu! Daha sakin, daha güvenli! Pekâlâ, eğer uygun görürseniz çocuğunuzun isim ba bası olmayı ve ona Noëlle" adını vermemizi öneriyorum. Herkese iyi akşamlar.

'İsa'nın doğduğu ortam kastediliyor, (y.n.)

" Noëlle, yazarın Noel'den yola çıkarak türettiği bir kız adı. (ç.n.

— Ee, sağlığı nasıl?

Bergamos Kralı I. Faust, veliaht prensin odasından çıkan hekimbaşının karşısında hem haşmetli hem de titrer bir halde dikiliyordu.

— Ee artık, konuşacak mısın, diye patlayıverdi hekimbaşının üzüntülü suskunluğu karşısında.

— Üzgünüm, diye inledi adam.

— Sakın veliahtın, diye geveledi Kral... Veliahtın şey olduğunu söylemek istemiyor...

— Maalesef öyle, diye içini çekti hekimbaşı.

Kral, odanın girişindeki aralığı dolduran, cerrahlardan, eczacılardan, şifacılardan ve müneccimlerden oluşan kalabalığı itip içeri

daldı. Sağa sola saçılmış şırınga, şişe, klisterler, neşter ve kanlara bulanmış çarşafların arasında veliaht elleri göğsünde kavuşturulmuş, yüzü kar gibi beyaz ve dondurucu bir halde yatıyordu.

- Ölmüş, diye mırıldandı Kral, ölmüş. Tüm saray, etrafıma topladığım gökbilimcileri, falcıları, ruh çağmaları ve öteki kafatasıbilimcileri ile cehaletini bir kez daha ortaya koydu. Ve ben bunca yıllık araştırmadan ve incelemeden sonra bildiğim tek şeyin, hiçbir şey bilmediğim olduğunu gördüm.

Gerçekte, Bergamos Prensi, öğrenmeye olan merakıyla, çok küçük yaştan başlayarak annesini, babasını ve öğretmenlerini şaşırtmıştı. Onun için anlaşılamayacak hiçbir yapıt söz konusu değildi; en ilkel yabancı dilleri, en çetrefilli problemleri, en karmaşık akıl yürütmeleri şıp diye çözerdi. Denilebilirdi ki, güçlüğün kendisi zekâsının doymak bilmez merakını kamçılıyordu ve annesi ile babası bu zihinsel açlığın sonunda çocuğun aklını kaçırmasına yol açmasından korkuyorlardı. Daha yeniyetmelik çağına gelir gelmez Bergamos'u üne kavuşturan parşömenleri kendi kullanımı için yapan oydu, başkası değil. Bu tutku gizli kapaklı kalmamıştı ve her gün saraya bir dizi tuhaf serüvenci taşınıyordu; sözüm ona sır taşıyıcılar, büyü sanatı ustaları ya da kendini gizbilime vermiş insanlar, üstleri başları kir pas içinde, muskadan geçilmeyen ateşli kâhinler saraya taşınıp bir avuç altın karşılığında sonsuzluk öneriyorlardı. I. Faust, bunların tümünü huzuruna kabul ediyor, çoğu zaman onları yanında tutuyordu.

Veliahtın odası kente egemen büyük mü büyük bir terasa açılıyordu. Kral oraya doğru ilerleyip gözlerini yıldızların parıldadığı gökyüzüne çevirdi. Entelekheialar* ve canlıların ruhları üzerine anlaşılması güç bir dizi tartışmanın ardından kim bilir kaç kez, gecenin masmavi sessizliğinde yüzünü ve kalbini yıkamıştı böyle!

İkizlerevi ile Büyük Ayı arasında yıpıl yıpıl eden parlak bir lekeye takıldı gözü. Bu garip ışık, gökkubbenin uçsuz bucaksız hareketsiz karmaşıklığında tuhaf bir şekilde canlı görünüyordu. Ağır ağır güneye doğru uzaklaşırken mesajlar gönderiyor, ona, yüreği kanayan Bergamos Kralı'na işaret veriyor diyesi geliyordu insanın.

* Aristoteles felsefesinde, özün özdek olarak gerçekleşmesi, (ç.n.)

O zaman çocukluğunda duyduğu eski bir efsaneyi anımsadı.

— Bu benim oğlum, diye söylendi hayranlıkla, bu benim gözümün bebeği oğlumun kanat çırparak havalanan ruhu. Ve bana son vedasını yolluyor, son öpücüklerini gönderiyor küçüğüm, bana bir şeyler söylemek istiyor, anlamamı rica ediyor. İyi ama ne diyor Tanrım! Belki de kendisini izlememi söylüyor? Güneye doğru bu göçte ona eşlik etmek mi gerekiyordu yoksa? Yaşamın acılarına karşı, ilaçların en etkilisi yolculuk değil midir?

İki saat sonra, küçük bir kervan oluşmuştu ve Bergamos Kralı, kendisine yakından bağlı bir avuç adamının eşliğinde hangi yöne olduğunu bile bilmeden bu keşif gezilerinin en garibine başlıyordu. Tek yaptığı şey, ağır ağır güneye doğru ilerleyen yıldızı takip etmekti.

Yolculuk günler, haftalar sürdü. Kral ve adamları kıyıya ulaştı ve üç kısa kürekli kadırgaya bindiler. Kıbrıs'ta bir mola verildi, sonra, kuyrukluyıldız yörüngesini güneydoğuya doğru çukurlaştırdığından, Caesarea üzerine yönelindi. I. Faust, ilk kez olarak Filistin'e ayak basıyordu. Gayet doğal olarak, acımasızlığının namı Akdeniz'in doğu kesimini tiril tiril titreten Büyük Herodes'in hüküm sürdüğü Kudüs'e doğru yöneldi.

Herodes, konuk kralı adeta kötü ününü telafi etmek istercesine çok sıcak ve görkemli karşıladı. Gelgelelim iliklerine işlemiş kötülüğü Bergamos kralının ona yönlendirdiği kuşkulara ve kaygılara cevap verince bir tür safdillikle ortaya çıktı. Gerçek mi? Büyük Herodes tek bir gerçek tanıyordu ve bu gerçek de ona hiçbir kusurda bulunmamıştı: Başlı başına bir şiddet ve kurnazlık karışımı. Bilginlere, simyacılara, yıldız falcılarına, öteki hekim bozuntularına gelince, sarayında bunlardan istemediğin kadar vardı ve bunları kendi siyaseti doğrultusunda dilediği gibi kullanıyordu. Ve konuğunu sarayın şeytansı bir askeri donatım ambarı olan gizli salonlarına götürdü. İçlerinde koca bir orduyu yerle yeksan edecek maddelerin, insanı felç eden merhemlerin, kadınları ömür boyu kısırlaştıracak ilaçların bulunduğu şişeler gösterdi. Küçücük bir şişenin içerisindeki belli bir sıvı koskoca bir kentin olanca suyunu zehirleyebilirdi. Bir ampule doldurulmuş bir gaz, korkunç bir salgın hastalık yayı-

yordu. Sonunda ona, derin bir saygı duyduğunu hareketleriyle belli ederek camdan yapılmış, kanatlan açık kartalı gösterdi: Bir kulenin tepesinden evlerin üzerine fırlatılınca patlayacak ve her tarafta depremden beter tahribat yapacaktı...

Kral I. Faust, küçük grubuyla yeni baştan yola koyuldu, bir şaşkınlık kuyusuna düşmüş gibiydi, hiç keyfi yoktu. Yani şimdi bu bilim miydi? Usavurmanın, deneyselliğin ve araştırmanın yöneldiği gerçek yalnızca bu acı ve ölüm cehennemi miydi? Herodes, onun düşündüğünden çok ama çok daha korkunçtu...

Yeni baştan yıldızları sorgulamak için başını gökyüzüne çevirdi. Hareketli ve güleç yüzlü kuyrukluyıldız güneye doğru seyrine devam ediyordu ve onu da kendisini takip etmeye çağırır gibi bir hali vardı. Etrafındakilerle birlikte yeniden yola koyuldu.

Gizemli yol dağların ve ovaların arasında kıvrım kıvrım dolanıyordu. Nereye gidiyoruz diye sordu Kral, başmabeyincisine. Başmabeyincinin verdiği tek tepki çenesinin ucuyla, önlerinde ışıl ışıl parıldamakta olan kuyrukluyıldızı işaret etmek oldu. Zaten yıldız yavaşlamış, durmuş, hatta bir köyün kara kütlesi üzerine inmiş gibi görünüyordu. Çılgınca bir biçimde yöreye saçılmış bulunan kuyruğu, tıpkı alevden yapılmış yüz parmaklı bir el gibi yeryüzüne doğru sarkıyordu.

— Bu köyün adı ne? diye sordu Kral.

— Beytüllahim, diye yanıt verdi kılavuzu. Efsaneye göre Kral Davut bin yıl önce burada doğmuştur.

Gezilerini sürdürdüler. Kuyrukluyıldız evlerin tepesine bir avize gibi asılmıştı ve en uzun ışık huzmesi bir ağılın çatısı üzerinde kalın bir gümüş örtü halinde sona eriyordu. Girişte çobanların ve köylülerin oluşturduğu bir kalabalık telaşlı telaşlı içeri girmeye çalışıyordu. İçeride kimbilir ne olağanüstü bir manzara vardı! Samanlarla beşiğe dönüştürülmüş bir yalağın içinde yeni doğmuş bir bebek, kundakları içerisinde debelenip duruyordu. Kır saçlı bir adamla çok genç bir kadın başında bekliyordu ve doğal olarak etraflarında bir öküz, bir eşek ve keçiler, koyunlar vardı. Attan eser yoktu, çünkü at ancak zenginlerde olan bir hayvandı.

Bir de is bağlamış kirişlerin gölgesinden inen hareketli bir ışık

sütunu, görünüşe göre, Büyük Herodes'in karşılamasıyla taban tabana zıt bu sıcak ve ulu gecenin oluşmasına başkanlık eden parıltılı bir melek olmasa, her şey normal olabilirdi. Bu neşeli şaşaaların düzenleyicisi Cebrail idi bu.

Bergama Kralı, hayvan yemliğinin önünde diz çöktü. Armağanını bıraktı: Bergamalı sanatçıların gururu olan bir parşömen rulosu.

— El değmemiş bir kitap, diye açıkladı, bomboş sayfalar, işte yaşamımın gülünç simgesi. Tamamen gerçeğin araştırılmasına adanmıştır yaşamım. Ve bu araştırmanın sonuna gelince, çocuğumun cansız bedeni önünde tek bir şey bildiğimi kabullenmek zorunda kaldım: Hiçbir şey bilmediğimi. O zaman, içinde oğlumun ruhunu görmek istediğim tuhaf yıldızı izledim. Ve soruyorum sana Tanrım; gerçek nerede?

Elbette, çocuk bu son derece sınırsız soruya sözlerle yanıt vermedi. Yeni doğmuş bir bebek nutuk atacak değil tabii. Ama Kral Faust'a, çok daha ikna edici bir başka şekilde yanıt verdi. Körpe yüzünü ona doğru çevirdi, mavi gözleri alabildiğine açıldı, ağzında hafif bir gülümseme belirdi. Ve bu çocuk yüzünde öylesine saf bir güven vardı ki, bu bakış öylesine arı bir masumiyet yansıtıyordu ki Faust, birden yüreğindeki kuşkunun ve can sıkıntısının yol açtığı tüm karanlıkların silindiğini hissetti. Bebeğin aydınlık bakışında, ona bir ışık uçurumundaymış da dengesini yitirip düşecekmiş izlenimi veren bir hava buldu.

İskoçya'nın kuzeyindeki Highlands bölgesinin ilkbaharı pinpirikli olduğu ve bir türlü gelmek bilmediği için bu ülkenin kadınlı erkekli tüm insanlarının gözünde enfes, tatlı bir büyüye sahiptir. Bu insanlar çocuklara özgü bir sabırsızlıkla fırtınalı gökyüzünde kızkuşlannın dönmelerini, bataklık kartavuklannın sevdalı çığlıklarını ve tepelerdeki ender otluk alanlarda safranların açık mor ilk lekelerini beklerlerdi. Uzun kış gecesinin ardından yenilenmeyi muştulayan her belirti, beklenen ama yine de yeşilinin canlılığıyla insanı şaşırtmaktan geri kalmayan neşeli bir haber gibi kabul edilmiştir. Ve tomurcukların birdenbire patlayıvermesi, akdiken çalılarının yıldızlı pembeliği, polen bulutlarının yumuşattığı okyanus rüzgârı gençlerin ve yaşlıların kalplerine işliyor, hem de öylesine bir işleyiş ki,

onları ağlatıyor.

Mayıs ayının ilk gecelerindeki ekinoksa bağlı fırtınaların devasa uğultusuyla alacabaykuşların bağırtısı arasındaki çelişki hiçbir yerde Kont de Strathaël'in toprakları üzerinde olduğu kadar heyecan verici değildir. Yaşlı Kral Angus'un üzerine titrediği granit kale, kara kütlesiyle, kaynakların şarıldadığı, cennet gibi yemyeşil fıkır fıkır koyaklara, yavukluların dolaşmaları için yarı saydam bir perde oluşturmak amacıyla adeta bahçıvanın özel olarak kendi elleriyle diktiği izlenimi veren körpe yapraklarla kaplı son derece zarif, bir o kadar da aydınlık bir titrekkavak ormanına egemendir.

Lord Angus'un genç kızı Colombelle ile Orcades Kontu Ottmar o sabah işte çayırlarla kaplı tatlı meyilleri olan bu arazide at koşturuyorlardı. Böylece iki koşu atı, omuz omuza, beyaz göğüsleriyle kan kırmızı gelinciklerin, papatyaların, san düğünçiçeklerinin renk kattıkları fışkırıp kalkmış gümrah otları yarıyor ve gençler birbirleriyle sohbet ediyor, birlikte hayaller kuruyorlardı. Ottmar, Oc ülkesinde öğrenim gören ve Toulouse Kontu'nün oda hizmetine alınan soylu bir gençti. Floraux yarışmalarına katılmış ve ozan türkülerinin yedi öncüsünden oluşan kurulun hazırladığı aşk Leys'lerini ezbere öğrenmişti. Highlands'ten hiç ayrılmamış olan Colombelle, biraz ürkek bir hayranlıkla, onun, güneşin kutsadığı bu yörede doğmuş yeni bir yaşama sanatı olan fin'amor'u ya da çelebice sevme ve gönlünü verdiği hanıma hizmet etme sanatını yücelten ezgisini dinliyordu.

İlk olarak, diyordu delikanlı, aşk ilişkilerini maddi kirlerden arıtmak çok önemli. Evlilikler hemen her zaman anne babalar tarafından düzenlenmekte ve söz konusu olan iki servetin yaklaştırılması, birleştirilmesi doğrultusunda din adamları da onlara yardımcı olmaktadır. Böyle gizli kapaklı bir uzlaşmadan sonra hiçbir duygu yaşanamaz. İdeal olanı kuşkusuz nişanlıların ikisinin de yoksul, mutlak yoksul olmalarıdır, ama bu da ancak kadın ve erkekleri birbirinden kesin olarak ayıran keşiş yaşamında mümkün değil midir?

Fırıl fini dönen ve cıvıldaşan iki çobanaldatan kuşu kendilerini atların ayaklarına attılar ve hemen havalanarak biraz ötede yeni baştan birbirlerine kavuştular.

— Şu kuşları görüyorsunuz, dedi genç kız. Bir insanın onlardan daha yoksul olması düşünülebilir mi? Ama bu yoksulluk onların bütün bir yıl, hatta daha da uzun süren bir çift oluşturmalarına en gel olmuyor yine de.

— Kuşkusuz, diye yanıtladı Ottmar, ama onları birleştiren, yal nızca üreme ihtiyacı. Yuva, yumurtalar, kuluçka, yavruların beslen mesi, tüm bunlar erkeğin ve dişinin varlığını gerektirir. Oysa haklı olarak fin'amor üreme isteğinin tamamen dışında kalır. Masmavi gökyüzü gibi ya da kışın Ben Nevis'in doruğunu kaplayan el değ memiş temizlikteki kar gibi etten kemikten sıyrılmış, tinselleşmiş olan arı sevgidir sadece.

— Şu sizin fin'amor'unuzda bedenlerin hiç payı yok mu, dedi Colombellc. Dediğiniz gibi sıradan insanlık durumunun üstüne yükselebilmek için illa arı bir ruh mu gerek?

— Kuşkusuz hayır, ama beden ancak kendisini delip geçen ruh sayesinde sevgiye hak kazanır; tıpkı bir alevi.ı fenere can vermesi gibi. Diyelim ki alev söndü, fener artık gri ve karanlık küçük bir kafestir.

— Fakat ruhun bu ışığı, teni ve üzerini örten giysileri nasıl de lip geçiyor?

— Eller var, yüz var, özellikle ruhun sevgiliye açılan, onu ay dınlatan ve ısıtan pencereleri olan gözler var. Körlerin yüzlerini çir-kinleştiren soğuk karanlığı daha önce hiç hissetmiş miydiniz?

Ottmar'ın sözleri karşısında Colombelle'in, akar sular gibi ber-rak gözlerinin içi gülümsedi.

— Fakat, diye sürdürdü genç adam, özellikle sözcükler var. Aş-kın kendine özgü bir dili vardır: şiir. Şair aşkı konuşturmasını bi-lendir.

Şimdi lal rengi çayırları geride bırakmış, ormanın loşluğuna dalmışlardı. Yüzyıllık meşeler devasa gürgenlere karışıp serin ve hareketsiz bir kubbe oluşturuyordu. Gençler durmuşlardı, ormanın büyük sessizliğinden etkilenmiş, susuyorlardı. Atlar hızlı hızlı boyunlarını indirip kaldırıyorlardı. Bir gökardıç kuşu sesinin en üst perdesiyle ciyak ciyak bağırarak kaçtı. Bir şeyler oluyordu. Ger-çekten de bir süre sonra patikanın çakılları üzerinde dört nala koş-

turulan atların ayak sesleri duyuldu. Sonra paldır küldür bir dişi geyik çıkageldi, atlıların karşısında taş kesilip onlardan kaçmak için şiddetle kendini karşı tarafa attı ve çalılıkta gözden kayboluverdi. Sessizlik yeni baştan başladı, ama ava ve ormanlara alışık olan nişanlılar, ciyak ciyak bağıran bir gökardıç kuşu ile gözü kara koşan bir geyiğin, bir avcının habercisi olduğunu biliyorlardı.

Dal çatırtıları duyuldu, sonra iri iri kahkahalar, ardından da siyahlar içinde bir atlının heyula karaltısı görüldü. Komşu derebeyi kudretli Tiphaine idi bu. Hemen arkasında da bir eşeğin sırtına büzüşmüş olan cücesi Lucain vardı. Demek ki Tiphaine Kont Strathaël'in topraklarında avlanıyordu. Saray kuralları özür dilemesini gerektirirdi. Ama Tiphaine'in saray kurallarıyla başı hoş değildir. Üç şatosu vardır ve topraklan Wrath burnuna kadar uzanmaktadır. Son karısı bir kış günü, Tiphaine'in şu bitip tükenmek bilmeyen seferlerinden birine çıktığı sırada yalnızlık içerisinde öleli, kulelerinin en karanlığında cücesiyle yalnız başına yaşamaktadır. Tebası onun yaklaştığını görünce kaçışır. Komşuları ondan çekinirler. Uçsuz bucaksız serveti alabildiğine şiddet ve kan kokmaktadır.

— Bir geyik kaçırdım, bir kadın buldum, dedi. Hem de cıvıl cıvıl ve körpecikmiş, ha. Bu takasta kaybım olmuyor!

Yine gülüyor. Korkutucu bir gülümseme bu. Ottmar her türlü yanlış anlamayı ortadan kaldırmak için müdahale ediyor:

— Senyör Tiphaine, karşınızdaki hanımefendi Madamoiselle Colombelle, komşunuz Lord Angus'un öz kızı.

Ne var ki bir yanlış anlama söz konusu değildi. Tiphaine, Angus'u iplemiyor görünüşe bakılırsa. Ottmar'ı yok sayıyor ve hakarete varan sözcüklerle Colombelle'e sesleniyor:

— Güzel dişi geyik, ilkbaharın yumuşaklığı sizde zarif düşün celer yaratmıyor mu? Aniden çıkıp gelen boynuzlu bir yaşlı geyik kadife gözlerinizde lütuf bulur mu? Tabii bir yeniyetme kadar kör pe değil, ama gücüne ve deneyimine güvenin.

Çifte yaklaşırken katıla katıla güldü.

— Senyör Tiphaine, dedi Ottmar, kendinizde değilsiniz. Son bir kez daha bu genç hanıma saygılı davranmanızı rica ediyorum.

Tiphaine, Ottmar'm söylediklerini duymuşa benzemiyor. Attan

iniyor. Av eldivenlerini, omzuna asılı kılıç kemerini kılıcıyla birlikte eyerin üzerine bırakıyor. Hatta kaba kadifeden yapılmış kazağını da çıkarıyor. İşte sırtında bol dokumlu, işlemeli gömleğiyle ilerliyor. Bilezikten, yüzükten geçilmeyen kemikli elini uzatıyor. Ottmar bu duruma daha fazla dayanamıyor artık.

- Senyör Tiphaine, diye bağırıyor. Sizi uyarıyorum, nişanlıma doğru bir adım daha atacak olursanız, kulaklarınızı doğrarım!

Kılıcını çekiyor, ama o saat olduğu yere yığılıveriyor. Hemen oradaki ağacın dallarına çıkmış olan Lucain kendini delikanlının üzerine bırakıveriyor. İki adam yere yuvarlanıyorlar. Ama cüce bir sıçrayışta kalkıyor. Sol ayağına bağlı bir ip Ottmar'ın boynuna dolanıyor ve cüce iki eliyle ipi iki ucundan sıkıyor. Tiphaine olayı gülümseyerek seyrediyor. Kireç gibi bembeyaz kesilmiş olan Colombelle, korkudan nerdeyse ölecek. Delikanlı can çekişirken büyük ve uzun bir sessizlik oluyor. Sonra Tiphaine, Colombelle'i bileğinden yakalıyor. Artık gülümsemiyor. Onu atının eyerinden alaşağı ediyor.

— Hadi güzel dişi geyik, diyor, gel kadınlık görevini yerine getir. Vakit çiftleşme vakti.

Güneş gökyüzünde yükseldikçe yaşlı Lord Angus'un yüreğindeki sıkıntı daha bir büyüyor. Kızıyla müstakbel damadının atlarına binip yalnız başlarına dolaşmaya çıkışlarının üzerinden tam dört gün geçmiştir. Çoktan dönmüş olmaları gerekirdi. Angus, Ottmar'a mutlak şekilde güvenmektedir. Çevre kırlarda ve ormanda ne bir hayduda, ne hırsıza ne de yolunu kaybeden askerlere rastlanmıştır. Asla. O halde neden titremektedir? Fakat bu böyle. Parlak ve görkemli gökyüzü, lacivert ve altın rengi çadırının altında onun için korkunç karanlıklar gizlemektedir.

Birden Angus ürperiyor. Şatosunun avlusundaki taşlarda bir atın nal sesleri çınlıyor. Döndüler! İyi ama neden yalnızca tek at var? Angus pencerelerden birine yaklaşıyor. Süvarisiz atın önünde bir seyisin koşturduğunu görüyor. Colombelle'in akdoru kısrağını tanı-

yor. Strathaël'e bir uğursuzluk geldi demektir.

Bağrışmalar, seslenmeler, emirler duyuluyor. Angus, küçük bir birliğin başına geçiyor ve kayıp kızıyla müstakbel damadını aramaya koyuluyor. Onların, uzaktaki ormanda Strathael'in topraklarıyla Lord Tiphaine'in uçsuz bucaksız topraklarının birbirine karıştığı doğu yönüne doğru uzaklaştıkları görülmüştür. Hiç kimse bu korkunç adı söylemez, ama bu ad Angus'un ve adamlarının aklında vardır. Çifte cinayetin işlendiği yeri bulmak için koruluğu ya da ulu ağaçlı ormanı uzun uzun araştırmaya gerek yoktur. Çançiçeklerinin süslediği bir patikanın kıyısında, bir meşenin altında Ottmar boylu boyunca yatmaktadır ve boynunun etrafında kırmızı bir çizik vardır. Biraz daha ileride de, genç kızı bulurlar. Çırılçıplak, her tarafı kanlar içinde, gözleri faltaşı gibi açılmış, tek sözcük etmeden beklemektedir. Dilini mi yuttu, çıldırdı mı bu kız? Angus onu sorguya çekmenin bir yararı olmayacağını anlıyor. Kızının yüzünde insanı suskun kalmaya zorlayan hareketsiz ve yıpranmış bir maske vardır. Strathael'in baş avcısı Bertram, yumuşak toprakta birbirine karışmış nal izlerini inceliyor. İzlerden biri su götürmez bir biçimde Tiphaine'in şatosunun bulunduğu doğu yönünden geliyor. Daha da açık olan şey, aynı yöne giden bir eşeğin küçük toynaklarının bıraktığı izlerdir. Oysa Tiphaine'in yanında çoğu zaman eşeğe binmiş bir cüceyle gezdiğini bilmeyen yoktu.

Angus tüm bunları biliyor, ama kimse niyetinin ne olduğunu sormaya cesaret edemiyor. Kimsesiz, yaşlı ve hasta. Aynı şey otuz yıl önce olsa, Tiphaine'i vuruşmaya çağırırdı hemen; oysa şimdi olanaksızdı. Korkunç cinayeti için onu lordlar karşısında mahkemeye çıkarmaya gelince, bunun için Colombelle'in tanıklığı gerekiyordu. Kızsa şu anda bunu yapacak durumda değildi. Belki de hiçbir zaman hazır olmayacaktı. Hem gerekli gücü bulmuş olsa bile, saldırganı ile yüzleşmenin vereceği korkunç aşağılanmayı kabul eder miydi? Irza geçen erkekler hemen hemen her zaman kurtuluşu kurbanlarının utangaçlığında bulurlar.

Ertesi sabah, bir adam bir atı dizgininden tutarak şatoya çıkageldi. Bu Tiphaine'in bir uşağıydı. At onun arazisinin oralarda dolaşıyormuş. Acaba Strathaël'den mi geliyormuş? Angus'un adamları

Ottmar'ın atını tanıdılar. Angus, bu hareketi ikinci bir hakaret olarak aldı. Ne önemi vardı ki! Yarası öylesine ağırdı ki, intikamın planlanması gerekiyordu. Bu intikamın ne olacağını henüz bilmiyordu, ama Tiphaine bekleyebilirdi, ne kadar vakit geçerse, cezası o kadar ağır olacaktı.

Colombelle yeniden konuşmaya başladı; çok az şey söylüyor ve mırıltı halinde söylüyordu. Ama kimse -babası bile- çifte suçtan söz etmeye cesaret edemiyordu. Kendisi anımsıyor muydu acaba? Davranışına bakılacak olursa, sevgilisiyle fin'amor'dan söz ettikleri o güzel ilkbahar sabahı imgesini belleğinden sildiği görülüyordu.

Belleği belki, ama bedeni asla, çünkü yaz sonunda bir çocuk bekliyordu. Bu ikinci bir uğursuzluktu, birinciden çok daha korkunç, çünkü geleceği bağlıyordu. İçinde şişmekte olan bu meyve, iflah olmaz, habis bir ur gibi, her saat yinelenen yeni bir tecavüzden farksızdı. Artık dairesinden bir yere ayrılmıyordu. Güç bela yemek yiyordu. Ve zayıf düştükçe de gebeliği daha bir büyüyordu. Resmi ağız için bir hikâye uyduruldu -şatoda kimse yutmadı- güya Ottmar, hırsızlar tarafından öldürülmeden önce Colombelle ile gizlice evlenmişti. Noel'den kısa bir süre önce bir erkek çocuk doğurdu.

— O masum, diye mırıldandı üzerine doğru eğilen babasına. Onun dünyaya gelişini affedin.

Ertesi gün, Colombelle öldü. Angus, üzerine çöken uğursuzluğun belirtisi olsun diye, çocuğun, annesinin cenazesinin kalktığı gün vaftiz edilmesini istedi. Ona Jacques adını koydurdu ve bir daha onu görmeyeceği konusunda kendi kendine söz vererek, çocuğu köylülerin yanına emzirmeye verdi.

Yıllar geçince sözünü tutamadı. Bu çocuk onun torunuydu, biricik mirasçısıydı. Tek başına ya da Bertram ile birlikte, onun büyüdüğü çiftliğe yaptıkları geziler gitgide sıklaşmaya başlamıştı. Avluda eğlenen kir pas içindeki güçlü kuvvetli çocuklar arasında onu bulduruyor ve dehşetle onu süzüyordu. Tiphaine'ın oğluydu bu, şu lanetli ilkbahardaki çifte kıyımın canlı kanıtı. Ama yine de

masumdu o. Hayatta olmasını bağışlayın ne olursunuz, diye yalvarmıştı Colombelle ölüm döşeğinde.

Bir gün -çocuk altı yaşında olmalıydı- Angus, daha iyi görebilmek için onu yakınına getirtti. Köylü çocuğu davranışlarına karşın, çiftlikteki öteki piçkurularından ayırt edilmesini sağlayan bir yan vardı onda. Yüzüne dökülen sarı saçlarının arasından gözlerini dikmiş ciddi bir şekilde ona bakıyordu. Angus, elinde olmadan hıçkırmaya başladı: Gözlerinin içerisine bakan, Colombelle'in akarsu gibi berrak bakışlarıydı! O gün çocuğu şatoya götürdü.

Geleceğin şövalyesinin eğitimini Bertram'a verdi. Binmesi için Shetland'dan bir midilli getirtildi. Küçücük atın fıçı gibi değirmi karın kısmı çocuğun kısacık bacaklarını ikiye ayırmıştı, ama o, atını dört nala koştururken sevinç çığlıkları atıyordu. Atının tımarını yapmayı, yemini vermeyi ve koşumlamayı da öğrendi.

Kendinden büyük bir oğlanla sopayla eskrim yaparkenki coşkusunu ve darbelere karşı gösterdiği direnci görünce Angus, ilk kez olarak kafasından bir türlü atamadığı Tiphaine'den öç alma fikrini nasıl gerçekleştireceğini tasarladı. Irza geçen babasını Jacques'm kendisi cezalandıracak, böylece annesinin intikamını alacaktı. Yaşlı lord, bulduğu bu çıkış yolunun basitliğinin ve kesinliğinin doyumuna kendisini kaptırmıyordu. Taparcasına sevdiği, bir o kadar da nefret ettiği bir çocuğu canavarın pençesine atmak, içerisinde boğulduğu kördüğümü çözmek için kendini Tanrı'ya, Tanrı'nın yargısına teslim etmek olurdu. Kuşkusuz, Jacques'in şövalye olacağı yaşa gelmesi beklense bile, çarpışma son derece adaletsiz olacaktı. Ama işte asıl bu adaletsizlik tanrısal adaleti, bir mucizeyle ortaya çıkmaya zorlayacaktı. Ve Angus'un gururu, önünde Tanrf nın yer alacağı bu ikilem düşüncesiyle kendinden geçiyordu: Tiphaine'i üçüncü bir cinayet işlemesine, ama bu kez kendi öz oğluna kıymasına izin vermek ya da çocuğu devin karşısında zafere ulaştırarak doğanın düzenini allak bullak etmek.

Yaşı ve sağlık durumu bunun sonunu gözleriyle görmesi konusunda bir umuda kapılmasını engelliyordu. Hiç değilse Jacques'm, doğumundaki korkunç sırrı ve onurunun ondan istediği büyük başarıyı öğrenecek yaşa geldiğini görecek kadar yaşayacağını düşü-

nüyordu. Ne yazık ki bu olmadı. Angus, gücünün alabildiğine kesildiğini hissettiğinde Jacques henüz yedi yaşını doldurmak üzereydi. Tüm işlerini düzene koyduktan sonra tek mirasçısıyla baş başa kalmak istediğini bildirdi. Ve orada onu açıklamalara boğmadan, kendisinden şövalyelik zırhını kuşanır kuşanmaz komşuları Senyör Tiphaine'i teke tek dövüşmeye çağıracağına ve öldüreceğine dair haçın üzerine yemin etmesini istedi. Bu düşünce yüreğinden hiçbir zaman çıkmamalıydı, ama vaktinden önce ağzından tek bir sözcük bile kaçırmaması gerekiyordu. Bir gizem ve kahramanlık ortamına yükselmiş olan çocuk, şaşkınlık göstermeden ant içti.

Lord Angus öldü ve isteği uyarınca, Bertram, Jacques'in vesayetini ve kontluk mürebbiliğini üstlendi. Bertram böylece çocuk için bir baba ve bir dost olmayı sürdürdü. Bununla birlikte Jacques hiçbir zaman ona içini dökmedi; ağır yükünü içinde taşıyordu. Kimi zaman kendi dengi delikanlılar ya da genç kızlarla paylaştığı bir oyunun ya da bir dansın orta yerinde birdenbire ciddileşip susuveriyor, adeta orada yokmuş gibi oluyordu. "Neyiniz var senyör? Neyi hatırlayıp da birdenbire durgunlaştınız?" diye sorulduğunda da başını sallıyor, gülüyor ve yeni baştan gürültüye dalı veriyordu. Fakat onu tanıyanlar endişeleniyordu, çünkü onu kaygısız ve uçarı biri olarak biliyorlardı ve ancak uğursuz bir önsezi bazen böyle keyfini kaçırabilirdi.

Bununla birlikte tüm canlılığını silah sanatında güçlenmeye hasrediyordu ve özellikle teke tek çarpışmada göğüs göğüse mücadeleye hazırlanmak istediği açıkça görülüyordu. Bu karşılaşmalara öylesine bir hırsla sarılıyordu ki -önceleri bunu yalnızca bir oyun olarak düşünen- arkadaşları kısa bir süre sonra kötü bir darbe yiyecekleri ya da kendileri bunu yapmak zorunda kalacakları korkusuyla bu işi hemen bırakıyorlardı. Bertram'in uyarılarının da bu konuda hiçbir yararı olmuyordu. Zırh başlığının siperini kaldırıverdiğin-de Jacques'm yüzü yıkılmış ve coşkusunu frenlemeye karar vermiş gibi görünüyordu, ama zırh başlığının siperi yüzünü yeniden örter örtmez adeta bir başka insan oluyordu; adam öldürebilecek bambaşka bir insan. Ve Bertram uğursuz bir şeyler sezmekten kendini alamıyordu.

Şövalye adayı gençlerin dört gözle bekledikleri, hani şu Jacques'm şövalyelik zırhını kuşanacağı gün gelip çattı. Töreler uyarınca Jacques'm şövalyelik kılıcını alırken yalnız olmaması gerekiyordu. Onunla birlikte iki gencin daha zırh kuşanması gerekmekteydi, bunlar Stirling Prensi David ile Inveraray Dükü Argyll idi. Tören ve ardından başlayacak olan şenlik, üç komşu ve dost evin birbirine perçinlenmesini sağlayacak bulunmaz fırsattı.

Bu tören gününün arifesinde, üç delikanlı, güneş battıktan sonra günah çıkarmış, sonra geceyi şatonun küçük kilisesinde dua ederek ve tefekküre dalarak geçirmişlerdi. Üç kılıç ve altı altın mahmuz sunak taşının üzerine konulmuştu. Sabahleyin ekmek ve şarapla kutsanmış, sonra biraz dinlenmeye çekilmişlerdi. Öğleyin, şövalyelik törenine başkanlık etmek üzere özel olarak gelen Aberdeen Kontu ile Saint-Machar Katedrali'nin piskoposunu maiyetleriyle birlikte karşılıyorlardı. Aydınlık bir güneş, şatonun şeref avlusunda toplanmış akraba ve dostların oluşturduğu kalabalığın silahlarını, üniformalarını ve tuvaletlerini ışıl ışıl parlatıyordu. Piskopos, kılıçları ve mahmuzları kutsadı. Sonra, genç şövalye adayları sırayla gelip yanında silahlardan sorumlu iki uşak bulunan Aberdeen Kontu'nün önünde durarak, kontun kılıç kemerlerini omuzlarına asmasını, mahmuzlarını yerleştirmesini, sonra da enselerine bir boyunluk takmasını beklemeye koyuldular. Kont daha sonra kısa bir dua okuyarak, zalimlerin kötülüğünü önlemek için kılıç kullanma yetkisi veren Tanrı'ya, genç şövalyelere silahlarını hiçbir zaman haksız yolda kullanmamaları konusunda yardımcı olması için dua etti. Ardından David'e döndü ve kılıcını hiçbir zaman kin gütme yolunda kullanmamasını salık verdi. Argyll'e daha çok her zaman bir çıkar amacıyla davranmamasını, eli açık olmasını öğütledi. Ve Jacques'a bir şövalyenin kendisini bir yemine bağlı hissetmesi ve verdiği sözü tutmayı her zaman bir onur sayması gerektiğini hatırlattı.

Tesadüf bir zındık uydurması olduğuna göre, bu sözler olsa olsa Tanrı'ya mal edilebilirdi; çünkü Aberdeen Kontu'nün, Jacques'm geçmişini ve sırrını bilmesi olacak iş değildi. Bu sırrın, töreni izleyen sekiz gün içerisinde açıklanması gerekiyordu ve ilk öğrenen Bertram oldu. Jacques onu çağırttı ve yüksek sesle -yeniyetmeliğin

henüz kaybolmadığı açık seçik görülmesine rağmen tok ve buyurgan bir sesle- kısa bir süre önce kaleme aldığı bir yazıyı okudu:

Senyör Tiphaine, şövalyelik nişanını aldığıma göre, sonunda, çocukluğumda büyükbabam LordAngus'a ölmek üzereyken ettiğim yemini yerine getirmek için uygun duruma geldim demektir. Sizi öldürmeye ant içtim. Bu nedenle, bu mesajı size ileten kişiyle birlikte saptayacağınız yer ve koşullarda sizi teke tek dövüşmeye davet ediyorum. Bu iş ne kadar çabuk olursa o kadar iyi.

İmza: *Strathaël Kontu Jacques d'Angus.*

Bertham beyninden vurulmuşa dönmüştü. Demek böyleydi! Demek çocukluğu boyunca Jacques'm üzerinde bir akbaba gibi süzülen ve şimdi birdenbire üzerine saldırıveren korkunç sır buydu! Çünkü hiçbir şansı yoktu, teke tek vuruşmada Tiphaine'i yenmek için kesinlikle şansı yoktu. Tiphaine bir devdi. Gücü, ustalığı ve yırtıcılığı Batı'yı titretiyordu. Angus, on altı yaşı, sarışın perçemleri, kız kollarından farksız kollan ve henüz erkeksileşmiş sesiyle kesin bir ölüme atılıyordu. Gençliğinin verdiği gözüpeklikle dağa, kasırgaya, volkana meydan okuyordu. Bertram gözyaşlarını tutamadı.

— Neden ağlıyorsun? diye sordu Jacques.

— Bir mucize gerekiyor, diye yanıtladı Bertram.

— O mucize olacak! dedi Jacques.

Çünkü Tanrı, Meryem Ana, İsa ve tüm azizlerle dolu dolu yaşayan bir Hıristiyan şövalyenin inancıydı bu.

Tiphaine, granit kulesinde tıpkı kafesine kapatılmış bir yırtıcı hayvan gibi dönüp duruyor. Yıllar geçince, yaşamına buruk ve dokunaklı bir tat veren her şey ona yavan ve tekdüze görünüyordu. Umutsuz bir durumda olan bir geyiği boğazlamak, tarlalarda yolunu şaşıran bir kızın ırzına geçmek, kaçak avlanıyor diye zavallı bir köylüyü ipe çekmek, zengin bir yolcuyu soymak, kavgacı bir kom-

şunun konağını yağmalamak, büyücülük yaptığından kuşkulanılan bir papaz adayını yakmak artık hiçbir şey onu gerçek anlamıyla eğlendirmiyor. Hatta uzak seferlere çıkmak bile ona tatsız tuzsuz geliyordu. Onu kuşatan tiksintiyi ne kudurmuş deniz, ne çölün yakıcı kumları, ne Kuzey Buz Denizi'nin buzları bastırabilir. Çok uzun zaman önce, son kansını kara topraklara verişinden sonra, ipten kazıktan kurtulmuş arkadaşlarının kahkahaları ve bağırış çağırışlarıyla geçen günler ve gecelerin ardından işte birdenbire yalnızlığa yuvarlanıveriyor. Hiç kimse. Artık yanında olan kimsesi yok. Elinde kala kala tüm cinayetlerinde suç ortaklığı yapmış, tüm başarılarına tanık olmuş olan hani şu şeytan ruhlu kambur cücesi Lucain kalıyordu.

Şimdi Lucain, elinde sıkı sıkıya mühürlenmiş bir pusulayla önünde duruyor.

— Yine ne var, diye çıkışıyor Tiphaine.

— Komşunuz bir pusula göndermiş, Senyör Tiphaine.

— Ne istiyormuş?

— Sizi öldürmek. Teke tek vuruşmada.

— Hele şükür! diye haykırıyor Tiphaine. Nihayet biri beni düşündü! Hareketsizlikten geberiyordum. Ben de kendi kendime, boğaz boğaza dövüşmek için Çin'e mi, yoksa Arabistan'a mı git meli, diyordum. İşte nihayet kendi kapımda seçkin bir eğlence öne riliyor bana. Peki adı neymiş bakalım, beni eğlendirmekte acele eden şu komşunun?

— Angus, Strathaël Kontu.

— Jacques!

— Jacques, diye doğruladı Lucain çok yakından tanıdığı efen disinin kırışıktan ve bıçak yarasından geçilmeyen yüzünü süzerek.

— Jacques, diye yineliyor şaşkına dönen Tiphaine. Yaşlı şeytan Angus'un laneti bu. Yıllar yılı acaba ne halt edecek deyip duruyor dum, demek buymuş. Şu anda buradan, mezarında sırıtışını görür gibi oluyorum.

Lucain soluğunu tutup bekledi. Çünkü on yıldır, Tiphaine'in buyruğu üzerine Jacques'm hareket ve davranışlarını izleyip efendisine rapor ediyordu. Oğlu, tek çocuğu, tek mirasçısıydı.

— Ve beni öldürmek istiyor, diye bağırdı Tiphaine. Neyse, şaşı-

lacak bir şey yok bunda. Soylu bir insan yalan söyleyemez. Ben de babamı öldürmeyi çok isterdim. Ne var ki, gördüğün gibi Tiphaine öldürülmüyor. Öyle meleyen kuzuları çok gördüm. Ve benim, ölmeye hiç niyetim yok.

— Çocuk on altı yaşında. Üstelik de on dört yaşında gösteriyor. Onu bir lokmalık edersiniz! diyor Lucain.

— Bir lokma mı? diye kükrüyor Tiphanie. Fakat sana onu öldürmek istediğimi söyleyen oldu mu? Hayır, hayır, hayır. Öldürme yok. Dövüşmek istiyor. Tamam dövüşecek. Ama bir Tiphanie'e sataşmanın cezasız kalmayacağını öğrenecek. Ona hiç unutamayacağı bir ders vereceğim. Tüm kontluğun önünde başından kaskını çıkartıp kulaklarım çekeceğim. Patak, güzel bir patak, işte bu küstah piçe bu gerekiyor. Zaten onunla adamakıllı gırgır geçmek için vuruşma ya kasksız gideceğim.

— Kasksız mı?

— Evet, başı açık. Böylece aslan yelemi ve peygamber sakalı mı görecek. Ağzı süt kokan bu toy delikanlı, gür ve birbirine karışmış kaşlarımın altından kartal bakışlarımı görünce kendini çivilenmiş hissedecek. Hah! hah, hah!

Ve şatodakiler, senyörlerinin ortalığı gümbürdeten kahkahalarını duyunca titreyerek birbirlerine yine cücesiyle nasıl şeytani bir oyun hazırlamakta olduğunu soruyorlardı.

Kırmızı giysili on iki borucu mezralarda, köylerde ve kasabalarda iki lordun pazar günü saat on birde iki toprağın sınırındaki bir fundalıkta hazırlanmış kapalı bir alanda vuruşacaklarını duyurmuştu. Olağanüstü bir ilgi söz konusuydu; hava da güzel olacağa benziyordu, bu nedenle aileler açık havada öğle yemeği yiyip sonra da dans etmeyi planlamışlardı.

Jacques'm düşüncesizliği Bertram'ı çok üzüyordu. Yaşamındaki dramın -her neyse- yakında sona erecek olması tüm kaygılarını yatıştırıyor gibiydi. Yaşıtı delikanlılarla genç kızların oluşturduğu kalabalık bir davetli topluluğu çağırmıştı ve vuruşma öncesi günler

bir dizi oyun ve eğlencelerle geçmişti. Kısa bir süre sonra yaşayacağı korkunç sınava hazırlanma yöntemi miydi bu? Bertram güçlükle bir köşeye çekip heyecanla bu soruyu sormuştu ona. Jacques birden ciddileşerek şöyle demişti: "Yazgımı Tanrı'nm ellerine bırakıyorum. Yalnızca verdiği sözü tutmaya çalışan bir şövalyeyi yüz üstü bırakabilir mi?" Böylece farkında olmadan, olanca imanıyla büyükbabasının görüşüne katılmış oluyordu. Bertram başını önüne eğmişti. Ne var ki Jacques, pazar günü ayini dinledikten ve takdis edildikten sonra öfkesini bastıramadı ve zırh başlığı giymesine yardım etmeye çalışan şövalye adayı gençleri itti.

— Hayır, dedi onlara. Kulağıma çalındığına göre Senyör Tiphaine beni aşağılamak için kasksız, başı açık olarak vuruşmayı düşünüyormuş. Ben daha iyisini yapacağım. Yalnızca başıma değil, bacaklarıma da zırh giymeyeceğim, soyumu simgeleyen renklerde kilt* giyeceğim.

Kimse onu kararından caydıramadı. Bertram da sonunda kabullenmek zorunda kaldı. Aklın ve sağduyunun ötesinde bir görkemle düzenlenmiş bir gizemin gözler önüne serilmesine elinde olmadan katılmış görüyordu kendini. Jacques, başı bir ışık halesiyle çevrelenmiş, adeta yazgısının karşı konulmaz gücüne kapılmışçasına, hiçbir şeyi gözü görmüyor, kulakları hiçbir şeyi duymuyordu.

İşte yaldızlı trompetlerin ortalığı ayağa kaldıran sesleriyle savaş alanına girdiğinde halk onu böyle gördü. Güneş ışığında dans eden bakla kırı küçük atının sırtında, sarışın çocuk, mavi ve pembe ipekten ve İskoç kumaşından giysiler içerisinde bir hayaletin gerçek dışı parıltısına sahipti. Acaba ölüme adaydı da onun için mi, yoksa etrafı meleklerle mi çevriliydi? Belki de hem o, hem öteki.

Kapalı alanın öte başından bir trampet takımının gümbürtüsü Tiphaine'in girişini duyurdu. Gece gibi kara bir atın üzerinde zırhlar kuşanmış haliyle gerçekten devasa bir yapısı vardı. Ama sözünü tutmuştu ve zırhının boyun kısmında orta yerinde bir çift kartal bakışın yer aldığı kırlaşmış bir saç ve sakal kütlesinden ibaret başı görünüyordu. İki hasım arasındaki çelişki öylesine şaşırtıcıydı ki,

* *Kilt,* İskoçyalı erkeklerin giydikleri, ekose kumaştan yapılmış diz üstü etek. (ç.n.)

kalabalığın arasından homurdanmalar yükseldi. Böylesine adaletsiz ve denk olmayan bir vuruşma görülmüş şey miydi? Hatta bağıranlar bile oldu; "Yeter artık, durun! Bu bir cinayet." Sonra bir suskunluk oldu, çünkü düelloya başkanlık edecek olan Elgin Dükü, vuruşmayı başlatmak için bagetini vuruşma alanına atıvermişti.

Tiphaine mızrağı kalkık, atının doğal adımlarıyla ilerlemeyi sürdürüyordu. Jacques ise mızrağını indirmişti ve dört nala ilerliyordu. İlk çarpma gerçekleşti, ama mızrağın ucu Tiphaine'in sağ omuz başından kaydığı için güçsüz bir çarpmaydı bu. Bu ilk çarpışmadan itibaren, Jacques'in hasmının korumasız başını hedeflemediği görülüyordu; saray adabının gözüpeklik kuralları onu hasmını yenmek için elinde bulunan son şanstan yoksun bırakıyordu. İki atlı şöyle bir yarım döndüler ama bu kez Tiphaine atını ufak yollu mahmuzladı ve mızrağını eğdi. Onu öylesine eğdi ki, birden Jacques'in atını hedeflemiş gibiydi. Kalabalık homurdandı. Şövalyelik kurallarına göre, hasmının atını bile bile yaralamak hainliktir. Kara at dört nala ileri atıldı. Jacques dolu dizgin gidiyordu. Sert bir çarpma oldu. Bakla kırı at tökezledi, ama bir anda eyerinin havaya fırladığı ve Jacques'm yere, tozların arasına yuvarlandığı görüldü. Herkes anladı ki Tiphaine eyerin ön kaşına öyle bir vuruş vurmuştu ki, kolan gevşeyivermişti. Geleneğe göre Tiphaine'in attan inmesi ve vuruşmanın kılıçla devam etmesi gerekiyordu. Bunu yapmadı o. Kılını bile kıpırdatmadan Jacques'm atının seyisler tarafından yatıştınlmasını ve sırtına yeni bir eyer yerleştirilmesini bekliyordu. Jacques'a gelince, hakem düelloya son vermedikçe kimsenin ona yardım etme hakkı yoktu. Kaşla göz arasında kalkıp atına doğru ilerledi. Bununla birlikte sol kolundan eline kan aktığını herkes görebiliyordu; yara ağır olmaktan çok, tedirgin ediciydi. Tiphaine yeni bir hamle karşılamaya hazırlanıyor ve gerçekten de Jacques mızrağı önde ona saldırıyordu. Ama mızrağı Tiphaine'in mızrağı üzerinde kaydı ve hamlesine kapılan Jacques, vuruşma alanının bariyerine çarptı. Hemen bir yarım tur yaptı. Bu denk olmayan mücadele daha ne kadar sürecekti? Jacques bir kez daha deve saldırmaya hazırlanıyordu, ama küçük atı reflekslerinin sertleşmesi yüzünden ve sürekli dizginlendiğinden artık aynı atılganlığı gösteremiyordu.

Tiphaine, Jacques'm ve atının yorgunluğuna mı bel bağlıyordu? Mızrak, Tiphaine'in zırh göğüslüğüne öyle bir şiddetle çarptı ki, paramparça oluverdi. Tiphaine kıpırdamamıştı. Jacques, başka bir mızrakla koşuşturmakta olan silah uşaklarına doğru yöneldi. Fakat, bariyere geri dönerken Tiphaine'in, atının boynuna doğru eğildiğini gördü. Seyirciler arasında hayret homurtuları yükseldi. Gerçekte dev yapılı adam öne doğru sallanıyordu. Alnı neredeyse atının yelesine değecekti, yana kaydı ve büyük bir demir gürültüsüyle yere yığıldı. Uşakları yardımına koştular, bu arada Jacques da yere inmişti. Ölü gibi yatan koca gövdeye eğildi. Kırılan mızrağının parçalarından biri -belki de ucu- Tiphaine'in sağ göz çukuruna derinden saplanmıştı.

Uzun alkışların eşliğinde yeniden atına bindi. Başarısı karşısında gösterilen sevinç, biraz önce vuruşma alanına çıktığında duyulan kaygı ölçüsünde büyüktü. Şapkalar havalarda uçuşuyor, elleri kolları çiçek dolu çocuklar vuruşma alanına atlıyorlardı. Altı adam Tiphaine'i bir sedyeye yüklemeye çalışırken, o neredeyse omuzlarda taşınıyordu. Jacques'a, her şeyi gözüne görünmez hale getiren gri bir tül yırtılıvermiş gibi geliyordu. Sonunda evlerin halı kaplı duvarlarını, armalarla süslü pencerelerini, asıldıkları direklerde dalgalanan flamaları ve özellikle bu kalabalığı, sevinç çığlıkları atan bayram giysileri içerisindeki kadınları ve erkekleri fark ediyordu. Genç ve coşkulu bir topluluk oluşturan dostları etrafını sarıyordu. Gençliğe şans ve zafer ne güzel de yakışıyor! Berelenmiş dizleri ve kanlara bulanmış şu koluyla bakla kın küçük atının üzerinde ne kadar da yakışıklıydı! Gerçekte bir vitray figürü gibi parıldıyordu. Bitişikteki kilisenin çan kulesinden bir dizi çan sesi duyuldu. Jacques durdu ve gülümseyerek elini kaldırıp şöyle dedi:

— Bugün pazar, vakit öğle ve ben Tiphaine'i yendim!

Ve herkes bu anda pazar gününün, öğle vaktinin ve onun zaferinin aşılmaz bir zirvede birleştiğini anladı. Bundan böyle artık budanamazdı bu zirve.

Akşam saatleri boyunca ve daha sonra geceleyin Strathaël Şatosu eşsiz bir şenliğin ateşleriyle parıl parıl parıldadı. Masalar av etlerinden, meyveden ve şekerlemeden geçilmiyordu. Sakiler ha ba-

bam de babam Fransız ve İtalyan şarapları sunuyorlardı. Saz şairleri, jonglörler ve cambazlar getirtilmişti. Hatta bir ayıyla bir maymuna birlikte bir gösteri yaptırarak büyük bir başarı elde eden bir gösterici bile çıktı. Jacques, tıpkı bir rüyadaymış gibi bu eğlencelerde baş köşede ağırlanıyordu. Yorgunluk hissetmiyordu ya da yorgunluk müzikle, likörlerle, şöminelerdeki alevlerle ve gözleri önünde sergilenen gülümsemelerle başının dönmesine katkıda bulunuyordu.

Bir uşak yanına yaklaşıp iki büklüm olduğunda vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Bir yabancı ziyaretçi hemen o anda bir şeyler söylemek istiyordu. Nereden geliyordu? Tiphaine'in şatosundan. Bir mesaj getiriyor olmalıydı. Tiphaine'den bir mesaj! Sürpriz çok müthişti! Jacques ayağa kalktı. Bir suskunluk oldu. Dansçılara yerlerine oturmaları rica edildi.

— Girsin bakalım, dedi Jacques.

Bir süre bir suskunluk oldu. Açığa vurulmuyordu ama, zebella şövalyenin bizzat kendisinin patlamış gözünden fışkıran kana bulanmış yüzüyle ilerleyeceği sanılıyordu. Gelen cüce Lucain idi ve onun çirkinliği, efendisinden de beterdi. Oradakilere bakmadı bile, doğruca Jacques'a yöneldi.

— Kont Strathaël, Senyör d'Angus, dedi. Size önemli ve üzücü bir haber vermem gerekiyor: Senyör Tiphaine aldığı yaradan öldü. Bununla birlikte beni size gönderdi, çünkü son dakikalarında çek tiği korkunç acılara rağmen bana sizin için bir mesaj yazdırdı, şim di bunu size okumam gerekiyor.

Getirdiği pusulanın rulosunu açtı ve akordu bozuk sesiyle, hem bir itirafname, hem bir vasiyetname hem de bir meydan okuma niteliği taşıyan yazıyı okumaya başladı.

Jacques de Strathaël, bana indirdiğin darbeyle hayattan ayrılmak üzere olduğumu hissediyorum. Böylesi iyi oldu. İyice yaşlanmış, tiriti çıkmış, küflenmiş bir halde ölmekten korkuyordum. Yaşamının bir saniyesinde olsun kılıcı elinden düşmeyen biri için cezaların en ağırı oldu bu. Eğer geçenlerde günah çıkardığım papazın dediği doğruysa, fazlasıyla hak ettiğim bir cezaydı kuşkusuz.

Adamcağız, anlattıklarım, yani kahramanlıklarım ve kötülüklerim karşısında tamamen şaşkına dönmüştü. Üstelik de ben ona daha yaptıklarımın binde birini anlatmıştım, aksi takdirde bu konuşma hâlâ devam ediyor olurdu. Hem insanın ne de olsa yüzü kızarıyor, itiraf etmiş olayım olmayayım, tüm bu suçlardan yakamı sıyıracağım anda yobazlıktan kurtulmak için tövbe istiğfar etmemi istedi benden. Hiç değilse bunu yapmalıydım. Şu var ki tüm belgeler içerisinde, bir tür pişmanlık belgesi olan tövbe, yapabileceğim en zor sözleşmedir. Ben ha, pişman olacağım öyle mi? Aman Tanrım! Öyle ya da böyle, hayatımı yaşadım ben, bu kadar! Bir an, hepsi bu! Tanrı, ya olduğum gibi kabul edecek ya da dış dünyanın karanlıklarına itecektir beni. Yarım yüzyıldan bu yana akıtmış olduğum oluk oluk kanları itiraf ederek papazı fena halde şaşırttım. Döktüğüm bu kadar kan içerisinde beni üzen yalnızca biri oldu; o da biraz önce ayağa kalktığın zaman senin kolunda gördüğüm kandı. Seni eyerden al aşağı etmem gerekiyordu değil mi, ama kuşbeyinli kendini beğenmişliğin yüzünden ne zırh, ne zırhlı gömlek, ne de kalça zırhı takmıştın, yalnızca tiril tiril ipek ve yünlü kumaştan yapılmış giysiler içerisindeydin, bu durumda sana nasıl kötülük edebilirdim ki? Elimden geleni yaptım, ama yine de bu kanı döktüğüme çok üzgünüm. Çünkü bildiğin gibi bir oğulun, babasını öldürmesini kabul etsem de -kurala uygun bu, ayrıca yemin ederim, kendi hesabıma eğer benim önüme de babamı öldürme fırsatı çıkmış olsa, bunu kaçırmazdım- içimde bir zerrecik olsun bulunan ahlâk, bir babanın öz oğlunu öldürmesine asla izin vermiyor. Çünkü Jacques sen benim oğlumsun; bunu hiç vakit geçirmeden topluma açıkla. Kimseyi onurlandırmayan çok basit ve çok üzücü bir hikâye bu. Büyükbaban beni sevmezdi. Bu sofu adam, hakkımda çok şey duymuştu. Yine de ben onu kolluyordum. Yıllar yılı, komşuluk ilişkilerimizde en ufak bir ihmalimi görmemişti. Benim kendime göre düşüncelerim vardı. On beş yaşına basar basmaz kendisine kızı Colombelle ile evlenmek istediğimi söyledim. Öyle bir öfkelendi, öyle bir tepki gösterdi ki, sorma! Aranızda yaş farkı var, diyordu. Daha önceki karılarımın çeşitli dedikodulara yol açan ortadan kayboluşları, Katolikliğe pek yakışmayan çılgınlıklarım... Buna hak veriyorum.

Bir daha birbirimizin yüzünü görmemek üzere ayrıldık. Colombelle ile ilgili başka düşünceleri vardı; Toulouse Sarayı'ndan gelen genç bir Orcades prensine, kafası saçma fikirlerle dolu bir gence vermek istiyordu. Öfkeden kudur uy ordum, ama Tanrı şahidim ki, komşularımı zor durumda bırakacak en ufak bir şey düşünmüyordum. Bir ilkbahar sabahı avlanırken bu iki nişanlıyla burun buruna geldik. Öfkemin ve yüreğimin buyurduğu gibi davrandım. Kötü mü yaptım? Kuşkusuz öyle. Fakat olan oldu ve sonuçta ortaya bir piç doğdu, sen Jacques ve doğrusunu istersen pek de fena olmadı. Piç dedim. Doğru, biraz öncesine değin öyleydi. Ama artık öyle değilsin; çünkü, elinde tuttuğun mektupla şu anda senin durumunu yasallaştınyorum ve seni tüm unvanlarımın, mallarımın ve mülklerimin tek varisi yapıyorum. Mirasımın ve adımın artık senin genç ellerinde bulunduğunu bilmenin mutluluğu içinde ölüyorum. Birbirimizi ancak, birkaç darbe indirecek kadar bir süre görebildik. Biri de beni öldüren şu darbe. Sana çocuklarınla benden daha mutlu bir yaşam diliyorum. Yalnızca memnun olmakla kalmıyor, aynı zamanda da bağışlanmış olarak ölüyorum, çünkü ilk ve son kez günah çıkarışımın hikâyesini bitirmedim. Papazım, herhangi bir tövbem söz konusu olmadığından günahlarımı bağışlayamadığı için çok üzgündü. Ve yine de ben, bu işi kesin bir sonuca vardırmak istiyordum; çünkü bana acı veriyordu. O zaman bana, tövbe olmaksızın da bir tür bağışlamanın var olduğunu açıkladı, in articule mortis *bağışlama. Bu bağışlama kendini yarı yarıya kaybetmiş, can çekişmekte olan birine yapılan bağışlamaymış. Şu halde bence en iyisi can çekişme haline geçmekti, işte ben de hemen bunu yaptım, papaz dualarını mırıldanmaya koyuldu. İşte o an aklımı başıma topladım, çünkü sana söyleyeceklerim vardı, ama o sırada kendimi gücümün sonuna gelmiş hissediyorum ve birazdan can çekişmeye - bu kez gerçek- başlayacağıma inanıyorum. Gözüme sapladığın kazık, biliyor musun, hâlâ orada duruyor. Beynime kadar gömülmüş olan bu kazığı hiçbir cerrah çıkarmayı göze alamadı. Bu Tanrı'm n parmağı, dedi papazım, evet y ine o. Tanrı nm kimi zaman böyle, oldukça matrak yollara başvurduğunu kabul etmek gerekiyor. Ama söyle bana çocuğum, tam gelip göz çukuruma saplanıveren bu ka-*

zığı fırlatmadan önce ateşte yakmış miydin? Doğrusu ya, başımı alev alev yakıyor, biliyor musun? Kafatasımın dört bir yanına kıvılcım demetleri fırlatıyor. Bir çivi değil bu, bir kazma ucu da değil, bir yonga parçası da, bir füze bu, bir Bizans ateşi, cehennem adeta. Jacques Tip haine, seni... seni...

Lucain sustu ve mektubu özenle rulo yaparken Jacques'a baktı. Tiphaine'in oğlu balmumu gibi sararmıştı. Sarhoşluğunun yaldızlı sisi dağılıp acı ve düş kırıklığına uğratan bir berraklığa bırakmıştı yerini. Ağzında, gerçek şeylerin buruk tadı vardı. Gözlerini şölenin kalıntılarıyla dolu, talan edilmiş masaya çevirdi ve ona öyle geliyordu ki bu solmuş çiçekler, orasından burasından birer lokma alınmış pastalar, devrik kadehler ve ıslak peçeteler, iğrenç bir biçimde gençliğinin yıkıntılarını simgeliyordu. Cücenin ilettiği sözcükler ondan hayallerini birer birer koparıp almıştı. Şu halde babası annesine tecavüz etmişti. Kendisi de neresinden bakarsan bak bir felaket sonucu dünyaya gelmiş bir piçti. Tiphaine'e karşı giriştiği kavga, sahte bir kavga olmuştu, o zaman elde ettiği zafer de sahte bir zaferdi. Ve onursuzca öz babasını öldürmüştü. Fakat bu arada yasal evlat olduğunu da öğrenmiş ve doğrudan miras yoluyla İskoçya'nın kuzeyinde yer alan Highlands'in en güçlü senyörü olmuştu. Binlerce köylü, esnaf, kentsoylu, asker onun yardımını, himayesini ve emirlerini bekliyordu. Şarkılar ve düşlerle dolu berrak yeniyetmeliği birdenbire sona eriyordu. Birkaç dakika içinde, birkaç sözcükle bir erkek olmuştu.

NOT

22 Mayıs 1985'te Victor Hugo'nun ölümünün 100. yıldönümü görkemli bir şekilde kutlanıyordu. Kuzu kuzu oturup onun yapıtlarım incelemeye koyulduğumda, *La Légende des siècles* adlı yapıtın bir bölümünü oluşturan yaklaşık 400 dizelik şiiri *L'Aigle du Casque'i* şimdiye dek hiç tatmadığım büyük bir hayranlıkla yeniden okudum. Şiir, Davut ile Callut'un kavgasını işliyor, ama Kutsal Kitap'taki olağanüstülüklerden uzak bir şekilde. Bu kez gerçekten dev, sıska hasmı tarafından yere serilmiyor. Karşılıklı güçlerin mantığı acımasız bir rol oynuyor: Çocuk kaçmış, dev ona

yetişip boğazlıyor.

Bununla birlikte, daha ilk dizeden başlayarak, yazar tarafından bilerek bırakılmış önemli bir "boşluk" beni uyarmıştı. Neden yaşlı Kral Angus ölüm döşeğinde altı yaşındaki torunundan, komşusu Lord Tiphaine'i öldüreceğine yemin etmesini istiyor?

Altında yatan gerçek, kimse bilmiyor onu. İnsanların anısına karşı karanlık geçmişi Savunuyor Niniva kavgalarının ve Aeghina savaşlarının kökenini

Olsun. Bu "karanlık geçmiş" konusunda okuyucu kendini sorguluyor ve onu sorguluyor. Kaldı ki ikinci bir gizem, ilkini yoğunlaştırıveriyor. Küçük Jacques, büyükbabası Angus tarafından yetiştirilmiştir. Öksüz bir çocuktur. Anne ve babasına ne olmuş? Ve okuyucu kendi kendine, bu iki sorunun tek bir soru haline getirilip getirilemeyeceğini soruyor. Eğer bu gizemler, yoğunlaşacağı yerde aydınlığa kavuşmuş olsaydı ne olurdu? Tiphaine'in, Jacques tarafından öldürülmesi gerektiğini, çünkü onun, çocuğun yakınlarının ölümünde ezici bir sorumluluğu olduğunu düşünmek yeterdi.

İşte bu varsayımı yaptık biz. Ama hemen görüldü ki hikâye, Victor Hugo'nunkinden çok farklı bir yapıya bürünmüştü. Değişikliğin ilk kurbanı, hikâyenin sonunda değil, daha hikâye başlamadan havalanmış olan kasktaki kartalın ta kendisidir. Victor Hugo'nun ruhundan ataklığımızı bağışlamasını ve bu öyküyü Fransız şairlerinin en büyüğüne alçakgönüllü bir sungu olarak kabul etmesini rica ediyoruz.

Pouldreuzic köyünde karşı karşıya iki küçük beyaz ev vardı. Biri çamaşırcı dükkânıydı. Hiç kimse çamaşırcı kadının adını anımsamıyordu, çünkü herkes, süt beyaz bir güvercini çağrıştıran kar beyaz elbisesinden dolayı Colombine* diyordu ona. Öteki ise Pierrot'nün fırınıydı.

Pierrot ve Colombine köy okulunun sıralarında birlikte büyümüşlerdi. O kadar sık bir araya geliyorlardı ki, herkes onların ileride evleneceklerini düşünüyordu. Bununla birlikte Pierrot fırıncı kalfası, Colombine de çamaşırcı olunca yaşam onları ayırmıştı. Fırıncı dediğin, köylüler sabahleyin'fırından yeni çıkmış ekmekler ve

* Colombine, "güvercin" anlamındaki colombe'dan türetilmiG temizliği ve arılığı simgeleyen bir kadın adı. (ç.n.)

sıcacık çörekler yesin diye, zorunlu olarak gece çalışır. Çamaşırcı ise çamaşırını güneşe serebilmesi için gündüz çalışır. Yine de, akşamleyin Colombine yatmaya hazırlandığında ve Pierrot uyandığında ya da sabahleyin gündüz Colombine çalışmaya başladığında ve geceleyin Pierrot işini bitirdiğinde alacakaranlıkta karşılaşmaları mümkündü.

Ama Colombine, Pierrot'dan kaçıyordu ve zavallı fırıncı üzüntüsünden kendi kendini yiyip bitiriyordu. Colombine neden Pierrot'dan uzak duruyordu? Çünkü eski okul arkadaşı ona her türlü sevimsiz şeyi hatırlatıyordu. Colombine yalnızca güneşi, kuşları ve çiçekleri seviyordu. Yazın güneş ışığında açılıp saçılıyordu. Oysa fırıncı kalfası demin de söylediğimiz gibi özellikle geceleri yaşıyordu ve Colombine için gece sadece, kurt ve yarasa gibi korkunç hayvanların şenelttiği bir karanlıktı. O zaman kapısını ve pencere kepenklerini kapatarak yatağında büzülüp uyumayı tercih ediyordu. Ve bu kadarla da kalmıyordu, çünkü Pierrot'nun yaşamında, daha da endişe verici iki başka karanlık vardı, mahzenin ve fırının karanlığı. Mahzende fare olmadığı nereden belliydi? Ve şöyle bir söz yok mudur: "Fırın gibi karanlık."

Ayrıca itiraf etmek gerekiyor ki Pierrot yaptığı işe benzemişti. Belki de gece çalışıp gündüz uyuduğundan olacak, onu dolunaya benzeten ablak ve solgun bir yüzü vardı. İri, dikkatli ve şaşkın gözleri de tıpkı aşırı bol, ipil ipil ve bembeyaz una bulanmış giysisi gibi ona bir gece kuşu havası veriyordu. Ay olarak, gece kuşu olarak Pierrot sıkılgan, sessiz, sadık ve içine kapanıktı. Kışı yaza, yalnızlığı kalabalığa tercih ediyor ve özellikle konuşmaktansa -bu ona güç geliyordu ve pek beceremiyordu- yazmayı seviyordu. Mum ışığında elinde kocaman bir divit Colombine'e uzun uzun mektuplar yazıyor, sonra da onun bu saçmalıkları okumayacağını düşünerek göndermiyordu.

Ne yazıyordu bu mektuplarda acaba Pierrot? Colombine'e doğruyu göstermeye çalışıyordu. Ona gecenin sandığı gibi olmadığını açıklıyordu.

Pierrot geceyi tanır. Onun karanlık bir delik olmadığını bilir o, ambarı ya da fırını olmadığını da. Geceleri nehir, daha yüksek ses-

le, daha duyulur bir biçimde çağıldar, binlerce, on binlerce kıvılcım saçar dört bir yana. Büyük ağaçların karanlık gökyüzüne silkelediği yapraklar ipil ipil yıldızlarla doludur. Gecenin esintileri, gündüzün insan emeği sinmiş kokusuna oranla denizin, ormanın ve dağın kokularını daha bir derinden verir.

Pierrot ayı da tanıyor. Ona bakmasını biliyor. Onun bir tabak gibi beyaz ve düz bir disk olmadığını biliyor. Ona öyle bir dikkat ve dostlukla bakıyor ki, gerçekte onun elma gibi, balkabağı gibi yuvarlak olduğunu, ama yüzeyinin düz olmayıp vadilerle yarılmış olduğunu çıplak gbzle görebiliyor. Onu, tepelerin ve vadilerin yer aldığı bir manzaradan ya da kırışıkları olan ve gülümsediğinde gamzeler oluşan bir yüzden ayırt edebiliyor.

Evet, Pierrot tüm bunları biliyor, çünkü uzun uzun yoğurduğu hamurunun maya ile el altından döllendikten sonra dinlenmesi ve kabarması için iki saate ihtiyacı olduğunu biliyor. O zaman fırınından çıkıyor. Herkes uykuda. Köyün aydınlık bilinci o. Sabahleyin onun hazırladığı sıcacık ayçöreklerini yemek için uyanacak olan bu insanların, yani bu erkeklerin, bu kadınların, bu çocukların bu saatte böyle uyuyabildiklerini gördükçe iri yuvarlak gözleri daha bir irileşerek caddeleri, sokakları kat ediyor. Colombine'in kapalı pencerelerinin altından geçiyor. Köyün gece bekçisi oluyor, Colombine'in muhafızı oluyor. Geniş yatağının nemli beyazlığında iç geçiren ve düş kuran genç kızı gözlerinin önüne getiriyor ve solgun yüzünü aya doğru çevirdiğinde, kendi kendine ağaçların üstünde bir sis perdesi içerisinde dalgalanmakta olan bu tatlı yuvarlaklığın bir yanağın, bir göğsün ya da daha çok bir poponun yuvarlaklığı olup olmadığını soruyordu.

Eğer bir yaz sabahı, her şey çiçekler ve kuşlarla renklenmişken, bir adamın çektiği tuhaf bir araba köye girmemiş olsa, kuşkusuz olaylar daha uzun süre böyle sürüp gidecekti. Bu araba büyük bir yaylıyı ve panayır barakasını andırıyordu. Çünkü içinde yaşanabildiği açıkça görülüyordu, ayrıca da canlı renkleri cıvıl cıvıl parlıyordu ve rengârenk boyalı perdeler barakanın etrafında flamalar gibi dalgalanıyordu. Üstünde cilalı tahtadan bir tabela yer alıyordu:

ARLEQUIN
Boyacı-badanacı

Pembe yanaklı, kızıl kıvırcık saçlı, canlı, çevik adam, küçük eşkenar dörtgenler mozaiğinden oluşmuş vücudu saran bir giysi giyinmişti. Gökkuşağının tüm renkleri vardı üzerinde; hatta birkaç renk de fazlası, ama tek bir baklava dilimi bile siyah ya da beyaz değildi. Arabasını Pierrot'nun fırınının önünde durdurdu ve üzerinde yalnızca:

FIRINCI PIERROT

yazısı bulunan çıplak ve kasvetli binayı ayıplarcasına, yüzünü buruşturarak süzdü.

Kararlı bir şekilde ellerini ovuşturdu ve kapıyı çalmaya koyuldu. Daha önce de söylediğimiz gibi vakit gündüzdü ve Pierrot deliksiz uykudaydı. Arlequin uzunca bir süre kapıyı tıkırdatmak zorunda kaldı, sonunda Pierrot göründü, yorgunluktan benzi alabildiğine soluktu ve ayakları birbirine dolaşıyordu. Zavallı Pierrot! Bembeyaz, şaşkın, sersem sepelek bakışı, yaz güneşinin acımasız ışığında kamaşmış gözleriyle tam bir gecekuşunu andırıyordu. Daha Arlequin'in ağzını açmasına fırsat kalmadan, arkasından büyük bir kahkaha patlayıverdi. Elinde kocaman bir ütüyle penceresinden olup bitenleri seyreden Colombine idi bu. Arlequin arkasını döndü, onu fark edip o da katıla katıla gülmeye koyuldu ve Pierrot, ortak neşelerinin birbirlerine yaklaştırdığı bu iki güneş çocuğu karşısında kendini ay rengi geceliği içinde yalnız ve üzgün hissetti. O zaman kızdı ve kıskançlıktan kalbi kırıldı, kapıyı hırsla Arlequin'in yüzüne kapattı. Sonra gidip yattı, ama kolay kolay uyku tuttuğu söylenemez.

Bu durumda Arlequin de, Colombine'in pencerede görünmez olduğu çamaşırcı dükkânına doğru yöneliyor. Onu arıyor. Kız yeni baştan ortaya çıkıyor, ama bu kez bir başka pencerede ve Arlequin'in yanına yaklaşmasına fırsat vermeden kayboluveriyor. Adeta saklambaç oynuyor onunla. Sonunda kapı açılıyor ve koltuğunda

çamaşır dolu kocaman bir sepetle Colombine görünüyor. Bahçesine doğru yöneliyor, peşinde de Arlequin. Ve kurumaları için çamaşırları iplere asmaya başlıyor. Özellikle beyaz çamaşır bunlar. Colombine'in giysisi gibi beyaz. Pierrot'nün giysisi gibi beyaz. Fakat şu beyaz çamaşırları aya değil, güneşe asıyor Colombine; tüm renkleri, özellikle de Arlequin'in giysisindeki renkleri parlatan güneşe.

Lafazan Arlequin, Colombine'e uzun uzun nutuklar atıyor. Colombine yanıt veriyor. Ne konuşuyorlar acaba? Giyim kuşamdan söz ediyorlar. Colombine beyaz kumaşlardan söz ediyor. Arlequin ise renklilerden. Çamaşırcı için beyazdan güzel bir şey olamaz. Arlequin kafasından ona renkler yakıştırmaya çalışıyor. Bunu biraz başarıyor da. Arlequin'in, işte bu ünlü Pouldreuzic ziyaretinden sonra beyaz kumaş pazarının açık mor peçeteler, mavi yastık kılıfları, yeşil örtüler ve pembe çarşaflardan geçilmez hale geldiği görülüyor.

Colombine çamaşırlarını güneşe serdikten sonra çamaşırhaneye dönüyor. Boş sepeti taşıyarak peşi sıra gelmekte olan Arlequin, ona evinin ön cephesini badana etmeyi öneriyor. Colombine kabul ediyor. Arlequin o saat işe koyuluyor. Arabasını söküyor, parçaları ve malzemesiyle çamaşırhanenin önüne bir iskele kuruyor. Sanki sökülmüş araba Colombine'in evini ele geçiriyor gibi. Arlequin kaşla göz arasında çıkıp iskeleye tünüyor. Rengarenk giysisi ve kırmızı saçlarıyla, tüneğine yerleşmiş egzotik bir kuşu andırıyor. Ve benzerliği vurgulamak istercesine, şarkı söylüyor ve neşelice ıslık çalıyor. Zaman zaman Colombine'in başı pencereden uzanıyor ve şakalaşıyorlar, birbirine gülümsüyor, şarkılar söylüyorlar.

Arlequin'in işi çabucak kendini belli ediyor. Evin bembeyaz olan cephesi rengârenk boyalarla örtülüyor. Gökkuşağının tüm renkleri orada, hatta birkaç renk de fazlası, ama siyahtan, beyazdan ve griden eser yok. Fakat Arlequin'in, gerekirse onun gelmiş geçmiş badanacıların en atağı, en yüzü yırtığı olduğunu kanıtlayacak özellikle iki buluşu vardı. Önce duvara Colombine'in doğal büyüklükte resmini yapıp başına bir çamaşır sepeti kondurdu. Bu kadarla kalsa ne âlâ! Colombine'i alışıldığı gibi beyaz giysiler içerisinde

resmedeceği yerde, aynı kendi giysisindeki gibi rengârenk baklava dilimleriyle donanmış bir elbise giydirdi ona. Bir şey daha vardı. Kuşkusuz beyaz zemin üzerindeki ÇAMAŞIRHANE yazısını siyah harflerle yeniden yazdı ama, ardından da rengârenk harflerle şu sözcüğü ekledi: BOYAHANE. Öylesine hızlı çalıştı ki, her ne kadar güneş battığında henüz kurumuş değilse de her şey bitmişti.

Güneş batıyor ve Pierrot ayağa kalkıyor. Fırının penceresinden ışığın yandığı ve sıcak yansımaların oluştuğu görülüyor. Işık saçan gökyüzünde kocaman bir ay süt rengi bir balon gibi geziniyor. Biraz sonra Pierrot fırınından çıkıyor. İlkin yalnızca ayı görüyor. Ayı görmesi içini mutlulukla dolduruyor. Hayranlığını dile getiren el kol hareketleriyle aya doğru koşuyor. Gülümsüyor ona, ay da ona karşılık veriyor. Gerçekte, değirmi yüzleri, puslu giysileriyle bacı kardeş gibi onlar. Fakat Pierrot döne döne dans ederek ilerlerken yerdeki boya çanaklarına basıyor. Colombine'in evinin önüne kurulmuş olan iskeleye çarpıyor. Bu çarpışma onu düşlerinden sıyırıyor. Ne oluyor? Çamaşırhaneye ne olmuş böyle? Pierrot bu rengârenk duvarı tanıyamıyor, özellikle de Arlequin kılığına bürünmüş Colombine'i. Hele de çamaşırhane sözcüğüne eklenmiş şu iğrenç BOYAHANE sözü! Pierrot'nun dans edesi falan kalmıyor artık; şaşkınlıktan beyninden vurulmuşa dönüyor. Ay gökyüzünde acı acı yüzünü buruşturuyor. Colombine, Arlequin'in renklerinin çekiciliğine öylesine kaptırmış ki kendini! Artık onun gibi giyiniyor ve Kar beyaz, iç açıcı çamaşırlar sabunlayıp ütüleyeceği yerde, solmuş çulu çaputu, kirletmekten başka işe yaramayan, iğrenç kimyasal boya teknelerinde bekletiyor.

Pierrot iskeleye yaklaşıyor. Tiksintiyle dokunup ne olduğunu anlamaya çalışıyor. Yukarıda, bir pencerede ışık görüyor. İskele denen şey çok korkunç, çünkü kat pencerelerinden içeri bakıp odalarda neler olup bittiğinin görülmesini sağlıyor! Pierrot bir tahtanın üzerine tırmanıyor, sonra bir başka tahtaya. Işıklı pencereye doğru ilerliyor. İçeriye şöyle bir göz atıyor. Ne mi görüyor? Orasını asla bilemeyeceğiz! Bir sıçrayışta geriye doğru atıyor kendini. Ne var ki yerden üç metre yüksekliğinde bir iskeleye tırmandığını unutmuş olmalı. Düşüyor. Hem de ne düşüş! Öldü mü? Hayır. Güçlükle ye-

rinden doğruluyor. Topallayarak fırına dönüyor. Bir mum yakıyor. Kocaman divitini mürekkep hokkasına daldırıyor. Colombine'e bir mektup yazıyor. Mektup mu? Hayır, daha doğrusu küçük bir pusula, fakat bu pusulada bildiği tüm gerçeği ortaya koyuyor. Zarfı elinde gerisin geri dışarı çıkıyor. Yine topallayarak, bir süre kararsızlık geçiriyor ve sağa sola bakmıyor, ardından mesajını iskele dikmelerinden birine asıyor. Sonra dönüyor. Fırının ışığı sönüyor. Koca bir bulut gelip ayın hüzünlü yüzünü kapatıveriyor.

Parlak güneş ışığı altında yeni bir gün başlıyor. Arlequin ve Colombine el ele tutuşarak çamaşırhane-boyahanenin kapısından fırlıyorlar. Colombine'in sırtında alışılmış beyaz elbisesi yok artık. Renkli baklava dilimlerinden, siyah ve beyaz dışında akla gelen her renkte küçük küçük baklava dilimlerinden oluşmuş bir elbise var. Tıpkı Arlequin'in evin duvarına çizdiği Colombine'in sırtındaki gibi bir elbise giyinmiş. O da bir Arlequine* olmuş. Ne kadar mutlular, bilseniz! Evin etrafında dans ediyorlar. Sonra Arlequin, hâlâ dans ederek, ilginç bir işe koyuluyor. Colombine'in evinin önüne kurulan iskeleyi söküyor. Bu arada da şu garip arabasını yeniden monte ediyor. Panayır arabası yeni baştan ortaya çıkmış oluyor. Colombine arabayı deniyor. Arlequin'in haline bakılacak olursa, yola çıkması gerektiğini düşünüyor. Doğrusu ya şu bizim badanacı gerçek bir göçebe. Kuşun dalda yaşadığı gibi, o da bir iskelesinin üstünde yaşıyor. Onun dağarcığında oyalanmak diye bir sözcük yok. Zaten Pouldreuzic'te artık yapacağı bir şey kalmamış ve kırlar tüm çekicilikleriyle onu davet ediyor.

Colombine gitmeye razı gibi görünüyor. Arabada küçük bir bohça var. Evin panjurlarını kapatıyor. İşte Arlequin ile birlikte arabaya biniyor. Birazdan hareket edecekler. Henüz değil. Arlequin arabadan iniyor. Bir şey unutmuş. Bir pankart bu, bir çırpıda boyayıveriyor hemen, sonra evin kapısına asıyor:

* Kadın soytarı anlamında Fransızca sözcük, (ç.n.)

BALAYI NEDENİYLE KAPALI

Artık gidebilirler. Arlequin kendini arabaya koşuyor ve yola koyuluyorlar. Az sonra kendilerini kırlarda bulup bayram ediyorlar adeta. O kadar bol çiçek ve kelebek var ki, insanın, doğa da Arlequin giysisi giymiş diyesi geliyor.

Köyde akşam oluyor. Pierrot, fırının dışına çıkıyor. Hâlâ topallayarak, Colombine'in evine yaklaşıyor. Her taraf kapalı. Birden pankartı görüyor. Bu pankart öylesine korkunç ki bir türlü okuyamıyor. Gözlerini ovuşturuyor. Gelgelelim gerçeği kabul etmesi gerekiyor. O zaman, aksaya aksaya fırınına dönüyor. Az sonra geri çıkıyor. Onun da elinde pankart var. O da onu kendi kapısına asıyor ve hırsla kapıyı kapatıveriyor. Üzerinde şöyle yazıyor:

AŞK ACISI NEDENİYLE KAPALI

Günler geçiyor. Yaz bitiyor. Arlequin ve Colombine ülkeyi karış karış dolaşmayı sürdürüyorlar. Ne var ki mutluluklarının başlangıçtaki gibi olduğunu söylemek olanaksız. Şimdi artık arabayı büyük bir çoğunlukla Colombine çekiyor, üstelik de her geçen gün bu durum biraz daha ileri gidiyor. Arlequin ise ense yapıyor. Sonra hava bozuyor. Sonbaharın ilk yağmurları başlarına inmeye başlıyor. Rengârenk baklava dilimlerinin süslediği o güzelim giysilerin günden güne rengi atıyor. Ağaçlar önce kızarmaya başlıyor, ardından da yapraklarını döküyorlar. Bizimkiler kış uykusuna yatmış ormanları, sürülmüş kahverengi ve siyah tarlaları kat ediyorlar.

Ve bir sabah, beklenmedik bir şey oluyor! Bütün gece, gökyüzünde kar beyaz yumaklar uçuşuveriyor. Güneş doğduğunda tüm kırlar karla kaplanıyor, yol, hatta araba da. Beyazın büyük zaferi bu, Pierrot'nun zaferi. Ve fırıncının bu öcünü ödüllendirmek istercesine o akşam, buzlarla kaplı yeryüzünün üzerinde kocaman ve gümüş renkli bir ay süzülüyor.

Colombine, Pouldreuzic'i ve Pierrot'yu da tabii, özellikle de aya doğru baktığında daha sık düşünmeye başlıyor. Bir gün, nasıl oluyor, nereden buluyor belli değil, küçük bir kâğıt parçası geçiyor

eline. Kendi kendine acaba Pierrot bu sıralarda buralardan geçti de bu notu elime o mu tutuşturdu, diye soruyor. Gerçekte, bu not, hani Pierrot'nun şu tüm gerçeği yazdığı ve sökülünce arabanın bir parçası halini alan iskele dikmelerinden birine astığı not. Okumaya koyuluyor:

Colombine!

Beni terk etme! Kendim Arlequin in kimyasal ve yapay renklerinin çekiciliğine kaptırma! Bunlar zehirli, pis kokulu ve pul pul olup kavlayan boyalar. Ama benim de kendime göre renklerim var. Yalnız bunlar gerçek ve derinliği olan renkler.

Şu harika sırlara iyi kulak ver:

Gecem kara değil benim, mavi. Hem de solunan bir mavi.

Fırınım kara değil, altın sarısı. Ve bu yenilen bir altının rengi.

Bu benim gözüme hoş görünen bir renk, ama öte yandan koyu, besleyici bir renk, mis gibi kokuyor, sıcacık, insanın karnını doyuruyor.

Seni seviyor ve seni bekliyorum,
Pierrot

Mavi bir gece, altın sarısı bir fırın, solunan ve yenilebilen gerçek renkler, Pierrot'nun sırrı buydu demek? Fırıncının giysisine benzeyen bu dondurucu manzarada Colombine düşünüyor ve karar veremiyor. Arlequin, onu umursamadan arabada uyuyor. Genç kadının birazdan, arabayı buza kesmiş yolda çekmek için omzunu ve göğsünü çürüten kayışı kuşanması gerekecek yeniden. Neden? Eğer evine dönmek istiyorsa, onu Arlequin'in yanında kalmaya zorlayan ne? Aklını başından almış olan o güzelim cıvıl cıvıl renkleri solmadı mı nasıl olsa? Arabadan dışarı fırlıyor. Bohçasını topluyor ve al işte ağır adımlarla köye doğru yola koyuluyor.

Giysisi, tam anlamıyla beyazlaştığı söylenemese bile renkleri parlaklığını yitirmiş olan küçük Colombine-Arlequine yürüyor, yürüyor, yürüyor. Ayaklarının altında bastıkça tatlı bir gıcırtı çıkaran ve kulaklarını sıyırıp geçen karda kaç babam kaç! Kaç-garç-kaç-garç-kaç-garç-kaç-garç... Biraz sonra aklından karanlık bir ordu

oluşturan bir yığın sözcük geçtiğini görüyor: Soğuk, demir, açlık, hayalet, zayıflık. Zavallı Colombine biraz sonra yere düşecek, ama neyse ki bir başka sözcük dizisi, adeta Pierrot tarafından ona yardım etmesi için gönderilmişçesine çıkageliyor: Fırın, duman, güç, çiçek, ateş, un, alev, şölen, periler âlemi...

Sonunda köye varıyor. Vakit gece yarısı. Her taraf karla kaplı. Beyaz karla mı? Kara geceyle mi? Hayır. Pierrot'ya yaklaştı ya artık Colombine'in gözleri görüyor: Gece mavi, kar mavi, bu açıkça ortada. Ama şu bildiğimiz zehirli, cart Prusya mavisi değil, hani Arlequin'de bir kutu dolusu vardı ya ondan değil. Göllerin, buzulların ve gökyüzünün ışıklı ve canlı mavisi, öylesine güzel kokan bir mavi ki, Colombine ciğerlerini doldura doldura soluyor.

İşte donun tutsağı olmuş çeşme, eski kilise ve işte hani şu karşı karşıya olan iki küçük ev, Colombine'in çamaşırhanesi ile Pierrot'nun fırını. Çamaşırhanenin ışığı yanmıyor ve hayat yok gibi, ama fırında hayat belirtileri görünüyor. Bacadan duman çıkıyor ve fırının hava deliğinden kaldırımdaki karın üstüne titrek ve sarı bir ışık düşüyor. Pierrot, fırının siyah değil sarı yaldızlı olduğunu yazarken yalan söylememişti demek!

Colombine havalandırma deliğinin önünde şaşırıp kalıyor. Elbisesinin altına kadar sıcaklık ve insanı mest eden bir ekmek kokusu üfleyen bu ışıklı ağız önünde çömelmek istiyor. Ne var ki cesaret edemiyor. Fakat birden kapı açılıyor ve Pierrot görünüyor. Rastlantı mı bu? Yoksa kız arkadaşının gelişi içine mi doğdu? Ya da sadece pencereden ayaklarını mı gördü? Ona kollarını açıyor, fakat genç kız bu kollara atılacağı sırada, korkuya kapılan Pierrot kendini geri çekiyor ve onu fırınına sürüklüyor. Colombine bir şefkat banyosuna inmiş gibi hissediyor kendini. Ne kadar da rahat burada insan! Fırının kapıları kapalı, yine de içeride alev öylesine canlı ki, her türlü delikten ve yarıktan sızıntı yapıyor.

Pierrot, köşesine büzülmüş, ancak masallarda görülebilecek türden bu ani ortaya çıkışı iri iri açılmış gözleriyle yudum yudum içiyor adeta: Colombine onun fırınında ha! Colombine, ateşin karşısında adeta ipnotize olmuş bir halde, gözünün ucuyla ona bakıyor ve hiç kuşku yok ki, önlüğünün iri beyaz kıvrımlanyla ve ayı çağ-

rıştıran yüzüyle gölgeye gömülmüş bu Pierrot'cuğun gerçek bir gece kuşuna benzediğini düşünüyor. Delikanlının ona bir şey söylemesi gerekiyor, ama yapamıyor, sözcükler boğazına düğümleniveriyor.

Vakit geçiyor. Pierrot gözlerini sarıya çalan hamurdan yapılmış kocaman somun ekmeğin beklediği tekneye çeviriyor. Colombine gibi sarışın ve taze... İki saattir tahta teknede uyuyor hamur; maya harıl harıl etkisini gösteriyor. Fırın kızdı. Birazdan hamuru fırına vermenin vakti gelecek. Pierrot, Colombine'e bakıyor. Ne yapıyor Colombine? Kat ettiği o kadar uzun yoldan dolayı yorgunluktan tükenmiş, fırının ılık sıcaklığıyla mayışmış, un sandığının üzerinde kendinden geçmiş bir halde uykuya dalmış. Pierrot'nün gözleri şefkat yaşlarıyla dolu; arkadaşının ölmüş bir aşktan kışın sert koşullarından kaçıp kendisine sığındığını görmek son derece heyecanlandırmış olmalı onu.

Arlequin, çamaşırhanenin duvarına Colombine'in, baklava dilimli Colombine-Arlequine'in resmini yapmıştı. Pierrot'nun aklına bir şey geliyor. O da çörek hamuruna kendi usulünce bir Colombine-Pierrette heykeli yapacak. İşe koyuluyor. Gözleri ikide bir genç kızdan teknedeki hamura kayıyor. Elleri elbette ki uyumakta olan genç kızı okşamak isterdi, ama hamurdan bir Colombine yapmak da en az o kadar eğlenceli olmalı. Yapıtını tamamladığını düşündüğünde onu canlı modeliyle karşılaştırıyor. Elbette ki hamurdan Colombine biraz solgun. Hadi bakalım, doğru fırına!

Ateş gürüldüyor. Şu anda Pierrot'nun fırınında iki Colombine var. İşte tam bu sırada kapıya iki kez ufak yollu vurulması üzerine canlı Colombine uyanıyor. Kim o? Yanıt olarak, bir ses yükseliyor, gecenin ve soğuğun güçsüzleştirdiği ve hüzünlü bir hava kattığı bir ses bu. Gerçi artık yazınki neşesi yoksa da, Pierrot ile Colombine, sokak şarkıcısı Arlequin'in sesini tanıyorlar. Soğuktan donmuş Arlequin hangi şarkıyı söylüyor acaba? O günden beri çok tanınmakta olan ve ama sözleri ancak yukarda anlattığımız hikâye bilindiğinde anlaşılabilen bir şarkıyı söylüyor:

Au clair de la lune, Mon ami Pierrot! Prête-moi ta plume Pour écrire un mot. Ma chandelle est morte, Je n'ai plus de feu. Ouvre-moi ta porte Pour l'amour de Dieu!'

Doğrusu ya zavallı Arlequin, boya kutularının arasında Pierrot'nun genç kızı kendisine dönmeye ikna ettiği ve Colombine'in orada bıraktığı notu bulmuştu. Böylece bu lafazan adam, konuşmayı değil de yazmayı tercih eden kimselerin, özellikle de kışın bir fırına sahip olduklarında ne gibi bir güce sahip olduğunu ölçebilmiş-ti. Ve saf saf Pierrot'dan divitini ve ateşini ödünç vermesini istiyordu. Böylece Colombine'in gönlünü yeniden kazanma şansı olduğuna inanıyor muydu gerçekten?

Pierrot, mutsuz rakibine acıyor. Ona kapısını açıyor. Açması ve renkleri solmuş bir Arlequin, kapılan sıcaklık, renk ve mis gibi kokular saçmaya devam eden fırına doğru atılıyor. Şu Pierrot'nun dükkânı ne kadar da sıcakmış böyle!

Fırıncı zaferinden dolayı çok değişmiş. Upuzun ve bol yenleriyle abartılı hareketler yapıyor. Tiyatroda rol yapıyormuşçasına fırının iki kapısını da açıyor. Altın rengi bir ışık, kadın bedeninin sıcaklığı ve nefis pasta kokusunun oluşturduğu bir dalga üç arkadaşı yalıyor. Ve işte uzun tahta bir kürek yardımıyla Pierrot bir şeyi fırından dışarı çekiyor. Bir şey mi? Birini demek daha yerinde olsa gerek! Kabuğu kızarmış, buğulan tüten, bir elmanın yarısı gibi Colombine'e benzeyen çıtır çıtır bir genç kız. Çamaşırhanenin duvarına çizilmiş kimyasal renklerle boyanmış dümdüz Colombine-Arlequine değil artık; tombul tombul yanaklar, dipdiri göğüsler ve eşsiz kalçalar gibi yaşamın tüm girinti ve çıkıntılarıyla hamura işlenmiş Colombi-ne-Pierrette bu.

* "Ay ışığında / Dostum Pierrot! / Kalemini ver de / Bir şeyler yazayım. / Mumum söndü /Ateşim kalmadı /Aç bana kapını / Tanrı aşkına!"

Colombine, yanma pahasına Colombine'i kucağına alıyor.

— Ne kadar güzelmişim, ne kadar güzel kokuyormuşum, diyor.

Pierrot ve Arlequin büyülenmiş bir halde bu olağanüstü sahneyi izliyorlar. Colombine, Colombine'i masanın üzerine uzatıveriyor. Colombine'in ekmekten yapılmış göğüslerini tatlı bir oburlukla iki eliyle birden ayırıyor. Doymak bilmez burnunu, kıpır kıpır dilini bu altın rengi açık saçık kızın yumuşaklığına daldırıyor. Ağzı dolu dolu şöyle diyor:

— Hımm, ne kadar da lezzetliymişim! Yesenize, dostlarım, Co lombine'den yesenize! Yesenize beni!

Ve iki genç adam tadına bakıyorlar, ağızda dağılıveren hamurdan Colombine'i sıcak sıcak yiyorlar.

Birbirlerinin yüzüne bakıyorlar. Mutlular. Gülecekler ama, ağızları çörekle doluyken nasıl gülsünler ki?

Ekmeğin efsanesi

Bir zamanlar, Fransa'nın bir ucunda, kara parçasının tükenip Okyanus'un başladığı yerde, yani tam olarak belirtmek gerekirse Finistère bölgesinde, sürekli rekabet halinde yaşayan iki köy vardı. Birinin adı Plouhinec, ötekininki Pouldreuzic idi. Bu iki köyün halkı birbirleriyle kapışmak için ne yapıp eder bir bahane bulurlardı. Örneğin Plouhineclilerin öyle bir gayda çalış teknikleri vardı ki, Breton diyarının bir başka yerinde görülmemişti. Bu durum bile Pouldreuziclilerin göz göre göre bir çalgıyı tanımazdan gelmelerine ve hani şu obuaya ve klarnete de benzeyen bir tür perdeli düdük olan bombarde'ı çalmayı tercih etmelerine yetiyordu. Ve her alanda bu böyleydi, biri enginar yetiştirirken, öteki patates yetiştiriyor, biri kaz beslerken, öteki domuz besliyor, bir köyün kadınları başlarına

soba boruları gibi basit başlıklar takarken, öteki köyünküler başlıklarını dantelden yapılmış küçük binalara benzetiyorlardı. Bu iş Plouhineclilerin elma şarabını içmekten vazgeçmesine kadar varıyordu, çünkü Pouldreuzic'in elma şarabı ünlüydü. Diyeceksiniz ki: Plouhinec'te ne içiliyordu peki? İşte orada, elmadan değil, armuttan yapılmış ve bu nedenle armut şarabı adı verilen özgün bir içki kullanılıyordu.

Bu arada elbette ki Plouhinec'te ve Pouldreuzic'te aynı ekmek yenilmiyordu. Plouhinecliler tamamen kabuktan yapılmış, çok uzun süre saklanabildiği için gemicilerin denize açılırken yanlarına aldıkları çok sert bir ekmek olan peksimet yapıyorlardı. Plouhineclilerin bu peksimetlerine karşılık Pouldreuzic'teki fırıncılar, tadını iyice alabilmek için hemen fırından çıkar çıkmaz yenilen ve çörek adı verilen, ağızda kıyır kıyır dağılıveren bir tür yumuşak, iç ekmek yapıyordu.

Pouldreuzicli fırıncının oğlu, Plouhinecli fırıncının kızına abayı yaktığı gün işler iyice arapsaçına döndü. Bu duruma son derece üzülen aileler, iki genci, doğaya aykırı olan bu evlilikten caydırmak için birbirleriyle yarışarak, olmadık güçlükler çıkardılar. Hiçbir şey hiçbir şeyi değiştiremedi: Gaël, Guénaële'i istiyordu, Guénaële'in de gönlü Gaël'deydi.

Şans eseri Plouhinec ile Pouldreuzic hemen birbirine bitişik iki köy değildir. Eğer Finistère haritasına bakacak olursanız, ikisinin arasında bir başka köyün yer aldığını görürsünüz: Plozévet köyüdür burası. Plozévet'de o dönemde fırın bulunmadığından Gaël ile Guénaële'in aileleri, çocuklarını oraya yerleştirmeye karar verirler. Onları Plozévet'de evlendireceklerdir. Böylece ne Pouldreuzic, ne Plouhinec kendisini aşağılanmış hissedecektir. Düğün yemeğine gelince, bu ziyafette enginar ve patates, kaz ve domuz yenilecek, her şeye elma şarabı ve armut şarabı katılacaktır.

Sofraya hangi ekmeğin konulacağı sorusuna gelince, bu işi halletmek pek o kadar kolay değildi. Çocukların anne ve babaları, ilkin yemekte eşit oranda gevrek ve çörek dağıtmayı düşündüler. Ne var ki çocuklar itiraz edip, bunun bir evlilik olayı olduğunu ve daha doğrusu iki fırıncının evliliğinin söz konusu olduğunu, bu du-

rumda da gevrek ile çöreğin de bir bakıma evlendirilmeleri gerektiğini ileri sürdüler. Sözün kısası yeni fırın yeni bir ekmek; hem Plouchinec'in gevreğine hem de Pouldreuzic'in çöreğine benzeyen bir Plozévet ekmeği yaratmalıydı. Fakat nasıl olacaktı bu? Hem çıtır, hem yumuşak bir ekmek yapmak nasıl mümkün olabilirdi ki?

İki çözüm var gibi görünüyordu. Gaël, Guénaële'e pavurya ile ıstakozu bu konuda örnek alabileceklerini açıkladı. Bu hayvanlarda, dış kısım sert, iç kısım ise yumuşaktı. Guénaële ona tavşanları, kedileri, balıkları ve çocukları örnek verdi: Bunlarda yumuşak kısım -et- dışta, sert kısım -kemik ya da kılçık- ise içte bulunuyordu. Hatta bu farkı belirten iki sözcük anımsıyordu: Istakozlar *kabuklu*/ar'dandır, tavşanlar *omurgalılar'dandır*.

Şu halde iki tür sert-yumuşak ekmek arasında bir seçim söz konusuydu: Kabuğu, ekmek içini tıpkı bağasının kaplumbağayı sardığı gibi bir koruyucu tabaka oluşturan kabuklu ekmek. Ve kabuğu ekmek içinin en kalın olduğu yere gizlenmiş olan omurgalı ekmek.

Çalışmaya başladılar ve herkes kendi fikrini uygulamaya koydu. Kabuklu ekmeğin, omurgalı ekmekten çok daha kolay piştiği hemencecik anlaşıldı. Gerçekten de hamur fırına verildiğinde yüzeyi kurur, kızarır ve sertleşir. İç kısımda hamur beyaz ve yumuşak kalır. Ama omurgalı ekmek nasıl yapılacaktı? İç kısımdaki yumuşaklığın ortasında sert bir kabuk nasıl elde edilecekti?

Gaël, kabuklu ekmeğiyle kasılıyordu, ama nişanlısının başarısızlığa uğraması onu üzüyordu. Gelgelelim fırıncının kızı Guénaële çeşitli yolları denemekten geri kalmıyordu. Ekmek kabuğunu yapan şeyin pişerken verilen sıcaklık olduğunu anlamıştı. Şu halde omurgalı ekmek, normal ekmeklerde olduğu gibi dıştan içe doğru değil de içten dışa doğru pişmeliydi. Böylece hamurun içerisine akkor halinde bir demir çubuk, hani bir tür uzun maşa gömmeyi akıl etti. Ah, maşasını alevler çıkaran bir tüfek gibi hamurun ortasına gömüşü görülecek şeydi! Dişlerini sıkıyordu ve ateşten kılıcına ekmekleri geçirirken çenesini öne doğru uzatıyordu. Onu izlemekte olan Gaël'in gözü korkmuştu, çünkü bu tuhaf kavgayı tasarlamak ve bu işe böylesine hararetle atılmak için nişanlısının kafasından ve gönlünden neler geçirebildiğini soruyordu kendi kendine. Hem

sonra eline aldığı kızgın bir demiri durmadan hamurun ortasından geçirip duracak mıydı?

Ne önemi vardı ki zaten? Bir yere Yaramıyordu kız ve evlilik günü gelip çattığında yalnızca kabuklu ekmek bulundu ve işte Plozévet'de ilk kez olarak bildiğimiz ekmek, hani şu yumuşak ve pamuk gibi için etrafını kuşatan nar gibi kızarmış kabuktan oluşmuş ekmek tadılmış oldu.

Yani şimdi omurgalı ekmek kesinlikle unutuldu mu? Hiç de bi le. Tersine, daha sonraki yıllarda, sevecenlik ve şiir dolu bir biçim de bunun acısını fazlasıyla çıkararak büyük bir ilgiyle karşılandı. Gaël ve Guénaële'in, küçük bir oğulları oldu, loncalarında bir yer edinmelerine yardımcı olabilmesi umuduyla adını Anicet koydular. Düş kırıklığına uğramadılar, çünkü annesinin omurgalı ekmek fik rini gerçekleştirmeyi daha beş yaşındayden işte bu çocuk başardı. Bunun için çay saati geldiğinde bir çöreği bir çikolata parçasıyla yemesi yetti de arttı bile. Onun bir elinde çörek, ötekinde çikolata parçası tuttuğunu gözlemleyen annesi, kafasını yumrukladı ve ek mekçinin fırınına koştu apar topar. Ekmeğin omurgası, hani içinde ki sertlik bir çikolata çubukla sağlanabilirdi. •

Hemen o akşam, Plozévet'deki ekmekçi, tarihin ilk çikolatalı ekmeğini vitrinine koyuyordu. Bu ekmek kuşkusuz yakında dünyayı fethedecek ve tüm çocuklara bir sevinç kaynağı olacaktı.

Müziğin ve dansın efsanesi

Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı. Yeryüzü karanlıklarla kaplı, gökyüzüyse sessizliğin simgesiydi adeta. O zaman Tanrı yıldızları, ışığı ve gezegenleri yarattı.

Ve ışık oldu.

Ama yalnızca ışık değil, çünkü yıldızlar, parıltılar ve gezegenler gökyüzünde mesellerini ve devrimlerini gerçekleştirirken sesler çıkarıyorlardı. Ve gökyüzünde bir tür tatlı, derin ve kıvanç verici göksel bir konser duyuluyordu ardı arkası kesilmeden: Yer ve gök kürelerinin müziği.

Daha sonra Tanrı insanı yarattı. Onu erkek ve kadın yaptı, bu demektir ki göğüsleri kadın göğsü gibiydi ve bu arada cinsel organı erkekti. Ve Tanrı, Adem'in ne yapacağını görmek için bir bulu-

tun arkasına gizlendi.

Ne yapacaktı acaba Âdem? Kulak kabartıp gökyüzünden gelmekte olan kaval sesini dinledi. Sonra ayağının birini ötekinin önüne koyarak kollarını haç biçiminde açtı ve yavaşça kendi ekseni etrafında döndü. Döndü, döndü, döndü, öyle bir döndü ki, başı döndü, yere yuvarlanıp bir süre öyle alık alık bekledi. Sonunda silkindi ve şikâyetçi bir havayla babasına seslendi:

— Hey, gökyüzünün Tanrısı!

Bu çağrıyı beklemekte olan Tanrı, hemen ortaya çıktı:

— Ne var, oğlum?

— Olan şu, dedi Âdem, dans etmeden bu müziği duyamıyorum. Oysa küreler birden fazla ve müzikleri gerçek bir bale müziği. Ve ben yalnızım. Adımlarım neye doğru ilerlediklerini, kollarım kime doğru açıldıklarını bilmiyorlar.

— Haklısın, dedi Tanrı, insanın dans etmesi gerekiyorsa, yalnız kalması iyi bir şey değil.

O zaman Tanrı, Âdem'i derin bir uykuya daldırdı. Sonra, bedenini erkek yarı ve dişi yarı olmak üzere iki parçaya ayırdı ve çift nitelikli bu varlıktan bir erkek ile bir kadın yarattı. Bu iki varlık gözlerini açtılar, Tanrı onlardan birine dedi ki:

* *

— Bu senin eşin.

Ve ötekine dedi ki:

— Bu senin eşin.

Sonra olup bitenleri görmek için bulutunun gerisine gizlendi. Peki birbirlerinden son derece farklı ve birbirlerinin tamamlayıcısı olduklarını fark eden Âdem ile Hava ne yaptılar dersiniz? Kürelerin müziğine kulak kabarttılar.

— Bu duyduğumuz iki kişilik dans değil mi, diye sordu Havva.

Ve ilk iki kişilik dansı yaptılar.

— Bu bir mönüe değil mi, diye sordu Âdem.

Ve ilk mönüe dansını yaptılar.

— Bu bir vals değil mi, diye sordu daha sonra Havva.

Ve ilk valsi yaptılar. Sonunda kulak kabartan Âdem şöyle dedi:

— Bu defaki bir kadril değil mi?

— Tabii, diye atıldı Havva, evet bu bir kadril. Ama bu dans için

en az dört kişi olmak gerekiyor. O halde biraz durup Habil ve Kabil'i düşünelim.

Ve böylece dans etmek için olan ihtiyaçtan dolayı insanlık çoğaldı.

Oysa Cennet'te çok sayıda ağaç vardı ve her biri meyvesiyle özel bir bilgi veriyordu. Biri matematiği öğretiyordu, öteki kimyayı, bir başkası Doğu dillerini. Tanrı, Âdem ile Havva'ya dedi ki:

— Tüm ağaçların meyvelerini yiyebilir ve tüm bilgileri devşirebilirsiniz. Yalnız, sakın müzik ağacının meyvesini yemeye kalkışmayın, çünkü notaları tanıyayım derken, göksel kürelerin büyük senfonisini duymaz olursunuz derhal ve inanın bana, hiçbir şey sonsuz boşluğun ebedi suskunluğundan daha üzücü olamaz*!

Âdem ve Havva şaşkına dönmüşlerdi. Yılan onlara dedi ki:

— Müzik ağacının meyvesini yesenize. Notaları tanırken, kendi özgün müziğinizi yaratırsınız ve o müzik kürelerin müziğini den geler.

Sonunda onun sözlerine kandılar. Oysa müzik ağacının meyvesini ısırır ısırmaz kulakları tıkamverdi. Artık kürelerin müziğini duyamaz oldular ve üzerlerine bir cenaze sessizliği çöktü.

Böylece yeryüzü cenneti bitti. Müziğin tarihi başlıyordu. Âdem ve Havva, sonra onların soyundan gelenler, asmakabaklanna deriler, yaylara teller germeye koyuldular. Kamış gövdelerine delikler açtılar ve diyapazonlar üretmek için bakır külçelerini büktüler. Binlerce yıl bu böyle sürdü ve Orphée ortaya çıktı ve Monteverdi, Bach, Mozart, Beethoven ortaya çıktılar. Ravel, Debussy, Benjamin Britten ve Pierre Boulez ortaya çıktılar.

Ama gökyüzü artık sessiz kaldı, bir daha da kürelerin müziği duyulmaz oldu.

* Bu söz, Tanrı'nın Pascal'ı okuduğunu kanıtlıyor. 190

Önce hatırlamak gerekiyor ki Kutsal Kitap'a göre, Tanrı çölün kumu ile Âdem'i yaptı ve ona hayat vermek için burun deliklerine hava üfledi. Bunu yaparken, onun koku alma konusunda zengin duyularla donatılmasını istiyordu. Bunun çelişkili bir girişim olduğunu da kabul etmek gerekiyor. Esası koku almaya dayalı olan bir varlığı tek başına kum çölünün orta yerine bırakmak, onu mutsuzluğa mahkûm etmek değil midir? Kuşkusuz, binlerce yıl sonra, bir Fransız halk şarkıcısı kadın çıkıp lejyonerinin sıcak kum koktuğunu ileri sürdü. Ama tüm deneyimler, burada söz konusu olan kokunun şairane bir duygudan kaynaklandığını, çünkü kumun -sıcak ya da soğuk- hiçbir şekilde kokmadığını kanıtladı.

Oysa Tanrı, ıssız çölün kumulları üzerinde süzülürken Âdem'i

tuhaf bir pozisyonda yakaladı. Burnunu kolu boyunca gezdiriyor, sonra koltuk altına gömerek bu işi boş yere uzatıyordu.

— Hey, ne yapıyorsun bakalım oğlum, dedi Tanrı.

— Kokluyorum, dedi Âdem, ya da daha çok koklamaya çalışı yorum, çünkü hiçbir şey kokmadığımı hissediyorum...

Ve üzgünce omuzlarını silkerek ona arkasını döndü.

Tanrı düşündü. Eğer Âdem'in yaşamı koku almakla geçecekse, diye geçirdi içinden, yalnız kalması hiç de hoş değil. Ama tüm sorun bu da değil. Ayrıca ona kokulu bir çevre gerek.

Hemen işe koyulup Cennet'i yarattı. Oysa Cennet, etrafı sandalağaçları, bakam ağacı ve horozibikleriyle çevrili bir çiçek bahçesiydi topu topu. Ve bu çiçeklerden her biri, tıpkı şairin dediği gibi buhurdan kokuları saçıyordu. Cennet'in toprağı, Âdem'in yaratıldığı kuru, kısır ve kokusuz toprağa da benzemiyordu. Yağlı, ağır ve zengin bir topraktı ve Tanrı, Havva'yı işte bu malzemeden yarattı.

Havva gözünü açtı ve Âdem'i gördü, derin derin içini çekti ve ona kucak açtı.

— Gel, güzel dostum*, dedi.

Adem yaklaştı, çıplak vücudunun etrafında dalgalanan buğuları gördü.

— Güzel Hanım", diye mırıldandı büyülenmiş bir halde.

El ele tutuştular ve alabildiğine saf, insan ayağı değmemiş, yalnızca çiçeklerin, ağaçların ve hayvan tüylerinin oluşturduğu bir atmosfere doğru yöneldiler.

— Solu sevgilim, dedi Havva. Bizi insandan evvel doğa karşı lıyor, bitkisel, ormansal ve hayvansal masumiyetin üç notası karşı lıyor.

— Yaradılışın 5. gününün kokusu, diye belirtti Âdem; çünkü biz 6. gün yaratıldık.

Cennet'teki, saatleri ve her günün serüvenlerini vurgulayan kokularla belirginleştirilmiş mutlu yaşam böyle geçip gidiyordu. Âdem, kumsalda kara ve yaldızlı bir top alıp Havva'ya sunduğunda serüven başladı. Güneşin batışından sonra üzerlerine mavi gece

* Fr. Bel Ami.
** Fr. Jolie Madame.

çöktüğünde o nefis saat gelip çattı. Havva'nın otların arasında, pulları zümrüt ve yakutu andıran yılanın çöreklendiğini gördüğü gün de bir serüven oldu. Tam elini bu değerli canlıya doğru uzatmak üzereydi ki, gökyüzünden Tanrı'nın gürleyen sesi duyuldu: "Dikkat et, zehir!" diyordu bu ses. Âdem ile Havva ürkerek geri çekildiler. Ama yılan kuyruğu üzerine dikilerek, onlara doğru sıcak, titreyen, kıvılcımlar saçan, gizemli bir soluk yolladı. Kaçtılar, ama o andan itibaren yılan ile işlerinin bitmediğini biliyorlardı.

Oysa, Cennet'te birçok ağaç vardı ve her biri meyveleriyle özel bir bilgi veriyordu. Biri matematik bilimlerini açıklıyordu, öteki kimyayı, bir başkası Doğu dillerini. Tanrı, Âdem ile Havva'ya dedi ki:

— Tüm ağaçların meyvelerini yiyebilirsiniz ve tüm bilgileri edinebilirsiniz. Fakat sakın ola koku ağacının meyvesini yemeyesiniz, çünkü parfüm yapma sanatını öğreneyim derken, hemencecik doğanın kokularını bedava tarafından almayı bırakırsınız. O artık size sadece koku gönderir hale gelir ve inanın bana, bir kokudan daha tatsız bir şey düşünemiyorum!

Âdem ve Havva şaşırıp kalmıştı. Yılan, zehirli ve kandırıcı kokusuyla onları kuşattı.

— Koku ağacının meyvesini yiyin, dedi onlara. Parfüm sanatını ve kimyasını öğrenir, kendi parfümlerinizi kendiniz yaparsınız ve aynı Cennet'in kokuları gibi buram buram kokarsınız.

Sonunda yılana kandılar. Oysa daha parfüm ağacının meyvesini ısırmalarına kalmadı, korkudan ve pişmanlıktan burunlarının direkleri sızladı. Cennet'in tüm kokulan bir anda dağılıvermişti ve burunlarına artık yalnızca bayağı kokular geliyordu. Humus, kurumuş ot, çürümüş yaprak, ıslak köpek postu kokusu, yanan odun ve ter kokusu, tüm bunlar kuşkusuz Cennet'ten kovulma olayından sonraki zavallı sefiller olan bizler için çocukluk döneminin, insanın içine işleyen kötü kokularıdır. Âdem ile Havva için bu tek ve aynı pis kokuydu, yeni sefaletlerinin kokusu. Daha beteri vardı. Yüz yüze yaklaşıp birbirlerinin ruhlarını içlerine çekmek istediler, koku olarak sadece soluklarının kokusunu duyabildiler. Çünkü alnının teriyle ekmeğini kazanmak, geçim sıkıntısının kokusu olmadan ol-

muyor. İşte o zaman tek bir ses halinde, en biçimsiz, en uğursuz, uluslararası dilin en açık seçik sözcüğünü söylediler: "Bize bir deodorant gerekli."

Yılanın vaatleri belki de tamamen yalan sayılmazdı, ama Cennet'in büyük parfümlerine kavuşmak için insanoğlunun binlerce yıl araştırma yapması gerekti. Tanrı Musa'yı Sina'nın tepesine çıkardığında, bu yalnızca ona On Emir'i vermek için değildi. Ona, insanlık tarihinin ilk parfümünün reçetesini de not ettirdi (yabani mir, kokulu sinam, kokulu kamış, hıyarşember, zeytinyağı). Hıristiyan devrimi üzerine uzun uzadıya yakıştırmalarda bulunuldu. Hıristiyan devriminin gerçek anlamı, Müneccim Krallar tarafından Çocuk İsa'ya sunulan armağanlarda yatmaktadır: Altın, buhur ve mir. Yani iki büyük parfüm ve kristalin bulunmadığı bir dönemde onların şişelerinin metali, altın. Yetişkin çağa gelince, İsa erken çocukluk dönemindeki bu dersi unutmadığını gösterecek. Maria-Magdalena başına ateş pahası bir parfüm döktüğünde, tilmizler bu kadar savurganlık ettiği için kızdılar. İsa sertçe tersledi onları. Bu sungu onun hakkı değil miydi yani?

Fakat bir dizi dâhi parfümcü tarafından parfüm alanında gerçek anlamıyla meydana gelecek büyük patlamaya tanıklık etmek için daha beklemek ve özellikle de **XX.** yüzyıl Fransası'nı beklemek gerekti.

Her şey 1912 yılında GuerlainMn HEURE BLEUE'yü piyasaya sürmesiyle başladı. Bu iris, siğilotu, yasemin ve Bulgar gülü kokularını alan, kendini birden birbirine sıkı sıkıya sarılmış ilk insan çiftinin üstünde ilk yıldızlar ipil ipil ettiğinde, dünyanın ilk alacakaranlığına taşınmış buluyordu. Ve herkes, için için bu bitkin lütfa ağlıyordu. 1921'de Chanel NUMERO 5'ini yarattığında bir başka şey oldu yine. Bu, bir tarihe dikkat çekmekti, 5 Mayıs (yılın beşinci ayı). Aynı zamanda da atalardan kalma belleğimize göre, 'yaradılış'in beşinci günüydü: Ormanın, denizin ve hayvanların yaratıldığı, ama henüz tek bir insanın yaratılmadığı gün. Sonra 1927'de Lanvin ayaklarımıza siyah ve yaldızlı bir top fırlattı. Âdem'in bir kumsalda topladığı ve ARPÈGE diye anılan koku işte buydu. İlk atalarımız olan Âdem Baba ile Havva Anamız'in doğum mahrnurluğu-

nu üzerlerinden attıktan sonra, birbirlerinden son derece farklı ve birbirlerini tamamlayıcı olduklarını görünce birbirlerine verdikleri bir tür ilk selamlar olan Jolie Madame ve Bel Ami sözlerinin Balmain ve Hermès firmalarınca üretilmeye başlanan parfümlere ad olarak verilmesi için uzun yıllar beklemek gerekti. Yılanın güçlü ve çekici zehiri olan POISON'a gelince, onu daha sonra Christian Dior yeniden formüle edecekti.

Her büyük parfüm, geçmişteki cennetimize açılan bir kapıdır. Marcel Proust, kendisine çocukluk dönemini yaşatan madlenin tadını üne kavuşturdu. Parfüm, ilk çiftin birbirlerini Büyük İlahi Parfümcü'nün koruyuculuğunda masumca sevdikleri sihirli bahçeyi iade ediyor bizlere, çünkü dev kanatları var onun.

Pierre ve ben, aynı yıl, aynı köyde doğduk. Aynı okulda okuma *yazma* öğrendik. Fakat aynı yerde yazgılarımız birbirinden ayrılmaya başladı. Pierre, harika bir matematikçiydi, kimyaya olağanüstü bir ilgi duyuyordu ve fizik dalında bütün ödülleri topluyordu, benim içinse, varsa da yoksa da edebiyat ve şiirdi, buna daha sonra felsefe de eklendi. Daha yirmisinde Pierre yurdunu bırakıp gidiyordu. Bense köyde, atalarıma ait yüzyıllık evde kalıyordum. Çocukluk arkadaşımı artık görmüyordum, ama evimin hemen yakınlarında oturan ailesi vasıtasıyla kendisinden haberler alıyordum. ABD'de bulunuyordu. Elektrik, elektronik ve bilgisayar öğrenimi görmüştü. Bir bilgisayar firmasında önemli bir görevi olduğu söyleniyordu.

Mesleki tutkusu uyarınca aşamalar gösterdikçe benden iyice uzaklaştığını hissediyordum. Ben, öyküler ve esinini halk söylencelerinden alan efsaneler yazıyordum. Bana öyle geliyordu ki hikayeci olarak bana esin kaynaklığı edebilecek tek şey, çocukluk dönemimin ağaçlarının ve sürülmüş topraklarının yakınımda oluşuydu. Sanatım zenginleştikçe her geçen gün doğduğum yere biraz daha kök salıyordum.

Bir gün Pierre aniden çıkageldi. Kapımı çalıp, kollarıma atıldı. Pek değişmemişti. Uzakta olmakla birlikte, çalışmalarımı izlemişti. Tek bir kitabım yoktu ki defalarca okumuş olmasın. Ve bana fantastik bir öneri getiriyordu. Firması uluslararası bir şifreleme sistemi yapmıştı. Herhangi bir program en küçük bir hacimle kaydedilebiliyor ve çeşitli dillerde şifre çözücüler tarafından okunabiliyordu. Bana, dünyada bu sistemden yararlanan ilk yazar olmamı öneriyordu. Eğer önerisini kabul edersem, tüm yapıtlarım bilgisayara yüklenir ve daha sonra elverişli bir terminalle donanmış yüz otuz ülkede okunabilirmiş. Kitaplarım böylece dünyanın dört bir yanında İncil gibi, Kuran gibi şaşılacak derecede yaygın bir okur kitlesine ulaşırmış. Pierre'in projesi beni büyülemişti adeta.

— Ben bir iletişim adamıyım, dedi. Sen bir yaratı adamısın. İletişim, ancak ilettiği mesajlarla geçerli sayılır. Sensiz ben hiç olurdum.

— O kadar alçakgönüllü olma, dedim ben de ona. Yaratım parıltıdan vazgeçemez. Şöhrette de, servette de gözüm yok benim. Ama okunmaya ihtiyacım var. Besteleri çalınmayan bir müzisyenin, oyunları sahnelenmeyen bir oyun yazarının halini düşünebiliyor musunuz? İletişim yaratıya, o olmadığı takdirde ölü bir nesne olmanın ötesine geçemeyeceği çok biçimli ve önceden kestirilemez bir yaşam katıyor.

Ve duygularımı en iyi şekilde hikayeci olarak anlattığımdan, ona Derviş Gazali adındaki bilgenin, tam adıyla söylemek gerekirse El-Gazali'nin bir meselini, sözlü anlatım geleneği buna elverişli olduğundan, biraz benim tarzıma göre düzenleyerek anlattım.

Vaktiyle Bağdat'ta bir halife varmış, bu halife sarayının huzur odasının duvarlarını süsletmek istiyormuş. Biri Doğu'dan, biri Ba-

ti'dan olmak üzere iki ressam getirtmiş. İlki, kasabasından bir yere ayrılmayan ünlü bir Çinli taşra ressamıymış. İkincisi, dünyada dolaşmadık ülke bırakmayan bir Yunanlı imiş ve besbelli ki tüm dilleri konuşuyormuş. Yalnızca ressam değil, aynı zamanda gökbilim, fizik, kimya, mimarlık konularında da derin bilgi sahibiymiş. Halife onlara düşüncelerini aktarmış ve her birine onur salonunun bir duvarını verip onları süslemelerini istemiş.

— İşinizi bitirdiğinizde, demiş, sarayda büyük bir şölen verile cek. Saray erkânı toplanıp inceleyecek, yapıtlarınızı karşılaştıracak ve ötekinden daha güzel bulunan resmin sahibine çuvallar dolusu altın verilecek.

Sonra Yunanlı'ya dönerek, ona freskini ne kadar sürede tamamlayacağını sormuş. Ve Yunanlı gizemli bir biçimde şu yanıtı vermiş: "Çinli meslektaşım ne zaman bitirirse ben de o zaman bitiririm." O zaman halife Çinli ressamı sorguya çekmiş, adam duvarın resimleme işini üç ayda tamamlayacağını söylemiş.

— Güzel, demiş halife. Birbirinizi rahatsız etmeyin diye salonu bir perdeyle ikiye böleceğim ve size üç aylık bir süre veriyorum, üç ay sonra görüşürüz.

Üç ay geçmiş ve halife iki ressamı çağırtmış. Yunanlı'ya dönerek, "Bitirdin mi?" demiş. Ve Yunanlı gizemli bir biçimde şu yanıtı vermiş: "Eğer Çinli meslektaşım bitirdiyse, ben de bitirdim." O zaman halife Çinli ressama da sormuş ve "Bitirdim" yanıtını almış.

Saray erkânı ertesi gün toplanmış ve iki yapıtı karşılaştırmak ve bir karara varmak için kafile halinde onur salonuna doğru yönelmiş. Yalnızca işlemeli kaftanların, tüy sorguçların, altın takıların, işlemeli silahların akılda kaldığı muhteşem bir kortejmiş bu. Herkes önce Çinli ressamın resimlediği duvarın önünde toplanmış. Bir hayranlık çığlığı yükselmiş. Freskte betimlenen, çiçeklenmiş ağaçlar ve üzerinde zarif köprülerin yer aldığı fasulye biçiminde küçük göller olan gerçekten de düşsel bir bahçeymiş. Seyrine doyulmayan bir cennet manzarası! Yarattığı büyülenme öylesine müthişmiş ki, kimileri Yunanlı'nın yaptığı resme de hiç değilse şöyle bir göz atmadan Çinli'yi yarışmanın galibi ilan etmek istemiş.

Fakat az sonra halife salonu ikiye bölen perdeyi açtırmış. Kala-

balık arkasını -dönmüş ve adeta büyülendiklerini açığa vuran bir şaşkınlık çığlığı duyulmuş.

Ne yapmıştı ki böyle Yunanlı? Resim yapmamıştı. Yalnızca yerden başlayıp tavana kadar yükselen uçsuz bucaksız bir ayna yapmakla yetinmişti. Ve tabii bu ayna, Çinli'nin yaptığı bahçenin görüntüsünü en küçük ayrıntısına kadar yansıtıyordu. İyi ama, diyeceksiniz, bu resim hangi bakımdan modelinden daha güzel ve daha heyecan verici idi? Doğrusunu isterseniz Çinli'nin bahçesi ıssızdı ve içerisinde yaşayan insan yoktu, oysa Yunanlının bahçesinde, işlemeli giysileri, tüy sorguçları, altın takıları ve işlemeli silahları olan muhteşem bir kalabalık görünüyordu. Ve tüm bu insanlar kıpırdıyor, hareket ediyor ve kıvançla kendilerini tanıyorlardı.

Oybirliğiyle Yunanlı ressam yarışmanın galibi ilan edildi.

Vaktiyle İsfahan halifesi aşçısını kaybetmişti. Bunun üzerine vekilharcına, sarayın mutfaklarının başaşçılığı görevlerini yerine getirebilecek bir yeni aşçı aramasını buyurdu.

Günler geçti. Halife sabırsızlandı ve vekilharcını huzuruna çağırdı.

— Ee? İşe yarayacak bir adam bulabildin mi bari?

- Halife hazretleri, oldukça zor durumdayım, dedi vekilharç. Çünkü bir değil, iki aşçı buldum; ikisi de bu yüce görevi yerine getirecek yetenekte insanlar, hangisini seçeceğimi bilemiyorum, şaşırdım kaldım.

— Hiç dert değil, dedi halife, bu işi ben üzerime alıyorum. Önümüzdeki pazar, bu iki adamdan kura ile belirlenecek biri saray er-

kanma ve bana bir şölen verecek. Bir sonraki pazar da öteki aynı şeyi yapacak. İkinci yemeğin ardından, bu eğlenceli yarışmanın galibini ben belirlerim.

Öyle oldu. İlk pazar kura sonucu belirlenen aşçı sarayın öğle yemeğini hazırlama işini üstlendi. Herkes midesini hazırlamış, büyük bir merakla önlerine konulacak yemekleri bekliyordu. Oysa yemeklerin incelik, özgünlük, zenginlik ve lezzeti her türlü beklentinin ötesindeydi. Yemeğe katılan ve tadı damağında kalan saray erkânı, bu eşi benzeri bulunmaz ziyafeti hazırlayan kişiyi hiç beklemeye gerek kalmadan hemen saraya aşçıbaşı ataması için halifeyi sıkıştırıyordu. Ötekini denemenin ne gereği vardı ki? Ama halife Nuh diyor, peygamber demiyordu: "Pazarı bekleyelim, öbür yarışmacıya da bir şans tanıyalım."

Aradan bir hafta geçti ve tüm saray erkânı ikinci aşçının hazırladığı nefis yemekleri tatmak üzere yine aynı şölen masasının etrafında toplandı. Sabırsızlık doruk noktasındaydı, ama bir önceki şölenin nefis anısı ona karşı önyargılı olmaya itiyordu herkesi.

İlk yemek sofraya geldiğinde herkes adamakıllı şaşırdı: İlk şölendeki yemeğin aynısıydı. İnce, özgün, zengin, lezzetli, ama aynısı. İkinci yemek de yine ilk şölendeki ikinci yemeğin tıpatıp benzeri olarak ortaya çıktığında gülüşmeler ve mırıldanmalar oldu. Gelgelelim daha sonra sofraya konulan tüm yemeklerin sırasıyla yine bir önceki şölendeki yemeklerin aynı olduğu görülünce, saray erkânının üzerine hüzünlü bir suskunluk çöktü. Bir noktanın aydınlığa kavuşturulması gerekiyordu: İkinci aşçı, noktası noktasına rakibini taklit ediyordu. Oysa herkes biliyordu ki halife buluttan nem kapan zalimin tekiydi. Kimsenin kendisiyle dalga geçmesini hoşgöremezdi, hele bir aşçı kesinlikle yapamazdı bunu. Tüm saray erkânı korkuyla, kaçamak yollu halifeyi süzerek, bu sefil soytarının her an uğraması mümkün olan gazabı bekliyordu. Ama halife hiç bozuntuya vermeden yemeğini yiyordu ve ara sıra yanındakilere bu tür durumlarda söylenebilecek ceviz kabuğunu doldurmaz şeyler söylüyordu. Sanırsınız ki bir aldatmacanın kurbanı olduğunun hiç farkına varmamış.

Sonunda tatlılar ve ara yemekler geldi, onlar da yine bir önceki

pazar günü verilen ziyafetteki tatlıların ve ara yemeklerin aynıydı. Sonra hizmetliler apar topar sofrayı topladılar.

O zaman halife aşçıların ikisinin de derhal oraya getirilmesini buyurdu ve iki adam karşısına geldiğinde, saray erkânına dönerek, şöyle söyledi:

— İşte dostlarım, bu iki ziyafette karşınızda bulunan bu iki aşçının sanatını ve buluşunu görmüş oldunuz. Şu anda bizim yapacağımız, hakemlik etmek ve içlerinden hangisinin saray mutfağının başaşçısı olması gerektiğine karar vermek olacak. Sanırım, *ikinci* aşçının birinci aşçıya baskın çıktığı konusundaki görüşüme siz de katılacaksınız. Çünkü geçen pazar günü yediğimiz yemek her ne kadar bugün önümüze konulan yiyecekler kadar ince, özgün, zengin ve lezzetliyse de topu topu prenslere layık bir yemekti. Ama ikinci yemek, tıpatıp birincisinin tekrarı olduğundan, onu üstün bir boyuta ulaştırıyordu. Birinci şölen bir olaydı, ikincisi ise bunu anma töreni ve eğer birincisi anılması gereken bir şeyse, bu anılırlığı ona sağlayan, ikinci şölendir. Böylece, tarihteki kahramanlıklar, doğdukları kirli ve şüpheli kabuktan ancak daha sonraki kuşaklarda onları sürdüren anı sayesinde kurtulurlar. Şu halde, dostlarımın evinde ya da yolculukta bana, prenslere layık yemekler, burada, saraydaysa ancak kutsanmış yemekler sunulmasını istiyorum. Kutsanmış yemekler, evet, çünkü kutsal ancak tekrar yoluyla vardır ve her tekrarda değeri biraz daha artar.

Birinci ve ikinci aşçılar, ikinizi de işe alıyorum. Sen, birinci aşçı, ava ve savaşa gittiğimde, benimle geleceksin. Soframa egzotik yemeklerin yeni çeşitlerini katacak, gastronominin en şaşırtıcı buluşlarını hazırlayacaksın. Ama sen iki numaralı aşçı, sen burada kalıp, günlük yemeklerimle ilgileneceksin. Mutfaklarımın başaşçısı ve yemeğe tinsel boyutunu kazandıran mutfak ve yiyecek törelerinin sürdürücüsü olacaksın.

Michel Tournier

Çalı Horozu

ÖykülerlÇev.: Mustafa Balel/223 sayfallSBN 975-539-063-4

"Yazarın görevi mitleri ölümden kurtarmaktır" diyen Michel Tournier, Fransa'nın en yaratıcı yazarlarından biri. İlk bakışta birbirinden uzak görünen nesneler ve olgular arasında bağlar kurarak; masal öğelerini bir başka dünyanın öğeleri olarak değil de güncel dünyadaki yerlerine oturtarak işleyen Tournier, bu özelliği ile haklı bir ün kazanmış durumda.

Çalı Horozu hikâye ile masal arasındaki ayrımı belirlediği ve insanla benzerleri ya da insanla nesneler arasında aykırı ilişkiler yarattığı en çarpıcı öykü kitaplarından biri. Bu kitabında Cennet, Noel Baba, Robinson Crusoe gibi tarihsel mitlerin yanı sıra, gençlik, otoyol, kızlık gibi gündelik mitleri entelektüel bir yaratıcılıkla işliyor.

"Öykülerin sağlam kurgusu kadar, Türkçeye olabilecek en mükemmel teknikle çevrilmiÇolmaları, okuyucuyu sadece dilden tat almaya sürükleyebilir. O zaman insanın kendini çimdikleyerek, Tournier'in gerçekten çok ilginç ve ufuk açıcı saptamalarını kaçırmamak üzere, uygun bir zihin ve ruh haline geçmesi gerekmektedir."
Mehmet Ali Kılıçbay / *Cumhuriyet Kitap*

"Öyle müthiÇbiçimsel denemeler, sözcük oyunları falan yok Tournier'in metinlerinde. Kurgusu sağlam, yalın metinler bunlar. Peki bu güç nereden geliyor, iÇin sırrı nerede, diye düÇünüyor insan ister istemez. Belki Çöyle açıklayabiliriz. (...) Derin bir kuyudan çekilmiÇbir tek imgeyi beslemek üzere kurulmuÇher Çey. Tournier bu imgeyi kurarken yan yollara sapmaya, oraya girip açıklamalar yapmaya gerek duymuyor. Bütün gücünü dipten gelen bu imgeyi kusursuz bir Çekilde yaratmaya harcıyor () Ya da bir baÇka Çekilde söylersek dünyanın gizemi neredeyse orada durmaya, oraya varmaya çalıÇıyor Tournier."
Serhat öztürk / *Güneş*

"Kısacası., yaÇadığımız söylem dünyasını söylüyor Tournier. 'KarÇı'dan görmek için okumak gerek."
Süleyman Bulut */Birikim*

Michel Tournier

Altın Damla

Roman/Çev: Mustafa Balel/206 sayfa/ISBN 975-539-136-3

Daha önce *Veda Yemeği, Cuma* ve *Çalı Horozu* adlı kitaplarını yayımladığımız, Concourt ödüllü Michel Tournier'nin son romanı *Altın Damla'yı* sunuyoruz bu kez. Bu romanında fotoğraflı ve resimli kültürlerle bunların uzağında yaşamayı seçenler arasındaki ilişki ve ilişkisizliği anlatıyor Tournier.

Her şey, Sahra'nın, dış dünyadan kopuk ücra bir köşesi Tabelbala'da başlar. İdris, çölde sürüsünü otlatmaktayken Avrupalı bir çifti taşıyan bir Land Rover çıkagelir. Sarışın kadın arabadan iner. Müslüman delikanlının, sürüsüyle birlikte fotoğrafını çeker. Fotoğraf Berberiler arasında "saygın" ama aynı zamanda "netameli" bir nesnedir. İdris, "fotoğrafı bana ver," der. Kadın onu Paris'te bastırıp yollayacağını söyler. Berberi gencin kafasında uyandırdığı kargaşanın farkına varmadan çekip gider...

Fotoğraf gelmez!

İki yıl sonra İdris'i, birçok Mağripli delikanlı gibi Fransa'ya sürükleyen, soyaçekimden gelen göçerlik ve iş aramak kaygısı olduğu kadar, bacaklarını örtmeden dolaşan, fotoğrafını alıp götürmüş olan sarışın kadını bulmaktır.

Sahra'daki sınırlı hayatının dışına çıkan İdris televizyonla, sinemayla, vitrinlerle ve sex shop'larla tanışır. Bir gün önce yaşadığı hayatın müzelerde bir anda nasıl bir seyirliğe dönüştüğünü, Avrupalı'nın çölü ile kendi çölünün farklı farklı şeyler olduğunu görür. Şansının, fotoğrafın ve resmin olmadığı hayatının şansına, fotoğrafa ve resme nasıl boyun eğdiğini fark eder. İncinir, aşağılanmanın basamaklarını birer birer iner...

Ta ki bedenin en tinselleşmiş organı sağ el tarafından çizilen ve ruhun akıl sır ermez ifadesi olan hat sanatı ile tanışıncaya kadar... Artık görüntüler dünyasında yolculuk yapabileceği yeni bir yol bulmuştur...

Michel Tournier

Kaynak ve Çalı

YA DA ELÉAZAR

Edebiyat/Çev.: Mustafa Balel f 96 sayfa/ISBN 975-539-295-5

Günümüz Fransız edebiyatının en büyük yaratıcılarından Michel Tournier, son yapıtı *Kaynak ve Çalıda* kolektif bilincin kristalleşmiş örnekleri olan mitoslardan hareketle anlatısını kuruyor. Temel kaygısıysa, Batı kültürünün temelini oluşturan mitoslarla İncil'de yer alan meselleri sorgulamaksızın tüketen günümüz gündelik hayatına müdahale ederek başka yaşama imkânlarına işaret etmek....

Eski çağlardan günümüze, insanların bitip tükenmeyen "Vaat Edilmiş Topraklar" arayışının hikâyesi olan *Kaynak ve Çalı,* bir göç söyleni aslında; geçmişten günümüze insanlık tarihinin en sıcak konularından biri olan "göç ve göçmen" olgusuna yeniden bakmayı deneyen bir roman. İnsanlığın bütün çağlarında kesintisiz bir akışla süren göç; aşk, öfke, kıskançlık ve savaş kadar sahici ve insana özgü bir eylem. İnsanoğlunun çalıdan kaynağa, ateşten suya ulaşma çabasının anlatımı bir anlamda. Toplumların yazgısını etkileme gücüne sahip olan göç olgusu, aynı zamanda bireysel kaderin akışını tamamen değiştiren bir özelliğe de sahip. Eleazar'ın hayatını tümüyle değiştirmesinde olduğu gibi...

Rahip Éléazar, patatesleri kırıp geçiren vebanın hüküm sürdüğü anayurdu İrlanda'yı karısı ve çocuklarıyla birlikte terk ettiğinde yıl 1845'tir. Yolculukları, Amerika'nın Doğu sahiline ayak basıldığında bitmeyecek, Eleazar'ın kendisine rehber kıldığı Kutsal Kitap'ın yol göstericiliğinde devam edecektir. Hedef, Kutsal Kitap'ın "Vaat Edilmiş Topraklan" olan Kenan Ülkesi'yle özdeşleştirdiği Kaliforniya'ya ulaşmaktır. Colorado çölünde yaşadığı deneyimin mistik karakteri, Éléazar'a Kutsal Kitap'ı ilk kez gerçek anlamıyla okuduğunu düşündürür. Kendi yazgısını, Musa'nın yazgısı ışığında anlamlandırır. Alevli Çalı ile hayatsuyu Kaynak arasında, Yehova ile İbrani halkı arasında kıvranıp kalan Musa'nın dramını kendi yaşamının özü olarak kabul eder... Eleazar'ın yaşamının Musa'nınkine paralel olarak anlatıldığı bu kitap, güçlü bir mitolojik altyapı ve sarsıcı bir kurguya sahip. Aynı zamanda Amerika'nın az bilinen topraklarında geçen, yerliler, kanun kaçakları, nesli neredeyse tükenmiş bizonlar ve çıngıraklı yılanlarla örülü, "western" motifleriyle bezeli bir serüvenle de karşı karşıyayız...

Michel Tournier

Meteorlar

Edebiyat/Çev: YaşarAvunç/421 sayfa/ISBN 975-539-295-5

Çağdaş Fransız romanının büyük ustalarından Tournier sayesinde hayata bir kaleydoskoptan bakmayı öğreniyoruz. Her romanında yeniden kurguladığı dünyada uzun yolculuklara çıkarıyor bizi Tournier. Her biri sonsuz imge ve ilişki olasılıklarıyla tahayyülümüzün sınırlarını zorlayan *Cuma, Çalı Horozu, Altın Damla, Veda Yemeği, Kaynak ve Çalı, Kızılağaçlar Kralı* gibi romanları, hiçbiri diğerine benzemeyen birer felsefe evreni.

Baş döndürücü romanlarından biri de Meteorlar. Zaman ve mekân içinde; dünya, evren, doğa olayları arasında; daha da önemlisi, yaşantılar ve zihniyetler arasında gelgitli bir yolculuğun romanı. 1930'ların Fransa taşrasındaki aile reisi ve işadamı rolleri ile Paris'teki hovarda hayatı arasına sıkışmış bir adam Edouard... Evini her şeyi kabul etmiş, sürekli çocuk doğuran bir anne ve son çocukları, ikizler Jean'la Paul... Özürlü çocuklar için bir eğitim kurumu... Edouard'ın iki erkek kardeşi: Çöp imparatorluğunun başındaki tutucu Gustave ve o ölünce, işin başına geçmek zorunda kalan eşcinsel bohem Alexandre...

Meteorlar'da İkinci Dünya Savaşı ve sonrası dönemin oluşturduğu Avrupa fonu önünde birbirinden ilginç yolculuklara çıkarız: Özürlü çocuklar kurumundaki çocukların gizli iletişim evreni ya da ikizlerin kapalı, mutlak evrenleri; modern dünyanın temel zihniyetlerinden heteroseksüellik karşısında, heteroseksüel olmama hali; hatta çöplerin son derece gizemli, zengin dünyası, yolculuğumuz sırasında uğradığımız duraklardan bazıları. Ve *Meteorlar,* yani ikizler; gökselliğe, rüzgârlara, gelgitlere göre yaşayanlar; rüzgâr dilini konuşanlar... "Başka" olanlar...

Tournier, bir kez daha modern birey denilen o zavallının dünyasına saldırıyor; başka bir hayatın dilinden, rüzgâr dilinden konuşuyor...

Hep aynı dili konuşanlardan, hayatın bir sırrı olmadığını söyleyenlerden sıkıldıysanız ve her gün toplanan çöplerin anlamını, sapkınları, ikizleri, meteorolojik olayların sırrını, yerin ve zamanın taşıdığı işaretleri merak ediyorsanız; o zaman, *Meteorları* bitirdiğinizde, hayatı okuyuşunuz değişmiş olacak.

Michel Tournier

Kızılağaçlar Kralı

Roman/Çc\ . Hasan Anamur/'379 sayfa/ISBN 975-539-137- J

Daha önce *Veda Yemeği, Cuma, Çalı Horozu* ve *Altın Damla* adlı kitaplarını yayımladığımız, Fransız edebiyatının büyük yaratıcılarından Michel Tournier'nin en önemli romanlarından biri olan *Kızılağaçlar Kralı'm* sunuyoruz bu kez.

Kızılağaçlar Kralı, herkesin kendi halinde bir oto tamircisi sandığı, oysa masallardaki tenobur devleri çağrıştıran, kökeni yıldızlar ve gezegenler evreninde olan, zamanın ölçüsünden sıyrılan, ancak güncel olaylar içinde de yaşamak zorunda kalan Abel Tiffauges'un İkinci Dünya Savaşı öncesi Fransası'nda başlayan ve savaş boyunca Fransa, Almanya ve Prusya'da süren olağanüstü serüvenini anlatır. "Yarısı etten-kemikten, yarısı mermerden bir heykel" olan, "et seven, kan seven, ten seven", körpe çocuklarıysa bambaşka duygularla seven Abel Tiffauges, ruhunun dünyanın oluşumu kadar eski olduğuna ve sonsuza kadar yaşayacağına, kendisi ile Yazgı arasında bir tür ortaklığın varlığına, yeryüzündeki tüm olayların onun yaşamındaki gelişmelere göre biçimlendiğine inanır. Öyle ki, Saint-Christophe koleji o haksız yere cezalandırıldığı için yanar; İkinci Dünya Savaşı o haksız yere tutuklandığı için çıkar...

Kızılağaçlar Kralı başlığı ile roman kahramanının adı Abel Tiffauges, daha baştan, okuru bir göstergeler, simgeler, alegoriler, mitler ormanı içine sürükler: başlık, Goethe'nin ünlü baladından alınmıştır ve bir babanın kucağından oğlunu kapan doğaüstü bir çocuk avcısına gönderme yapar; bu simge roman içinde bir başka anlam daha kazanacaktır. Abel, Kutsal Kitapların bilinen öyküsüne göre, kardeşi Kabil tarafından öldürülen göçebe Kabil'dir; Tiffauges'sa, korku öykülerinde Mavi Sakal'a dönüşen Gilles de Rais'nin şatosunun bulunduğu yörenin adına bir gönderme. Abel Tiffauges'un olağandışı serüveni, ayrıca İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyasf nın perde arkası üzerine gerçek bir belgesel niteliğindedir.

Bize, mitler dünyasından seslenerek yepyeni öyküler anlatan, hayal gücümüzün sınırlarını zorlayan bir başyapıt...

Michel Tournier

Cuma

YA DA PASİFİK ARAFI

Roman|Çev: Melia Ece/224 sayfa/ISBN 975-539-064-2

Günümüz Fransız edebiyatının en büyük yaratıcılarından olan Michel Tournier'nin başyapıtını sunuyoruz bu kez. Tournier yaşadığımız hayata anlam verebilmek için hikâyelere ihtiyacımız olduğunu düşünen ve kolektiflik kazanmış hikâyeler denebilecek mitosları da ciddiye alan bir yazar. Temel kaygısı Batı kültürünün temel mitoslarını dönüştürerek bambaşka anlamlandırma ve yaşama imkânlarına işaret etmek! Yazdığı bu ilk romanda ise Batı modernliğinin "girişimci birey" kültünü, "vahşileri ve doğayı uygarlaştıran beyaz adam" imgesini, "üretim, tüketim" tapınmasını ve "zaman, düzen, disiplin" kaygısını en özlü biçimde ifade eden Robinson mitini paramparça ederek, heyecan verici bir doğa/düşünce sentezini muştulayan çok farklı bir mitoloji inşa ediyor. *Cuma ya da Pasifik Araf'ı* Spinoza'dan Lévi-Strauss'a, Hegel'den Sartre'a bir dizi düşünüre atıflar içeren bir düşünce romanı olmasına karşılık bir macera romanı kadar da sürükleyici. Edebiyatla da düşünülebileceğini gösteren müthiş bir örnek. Düştüğü adada Batı kültürünü minyatür boyutlarda yeniden kuran Robinson'un, önce doğanın, sonra da kendine köle yaptığı 'vahşi' Cuma'nın "başkalık"lanyla yüzyüze gelmesi anlatılırken, bütün bir tarih Cuma'nın kahkahalarıyla yeniden yazılıyor aslında. Batı akılcılığının ipliği pazara çıkarılırken "başka" türlü düşünmenin ne denli mümkün ve gerekli olduğu gösteriliyor. Bu nefis romanı ve Deleuze'ün yazdığı sonsözü dikkatle, tekrar tekrar okuyalım ve kendimize şu sorulan soralım: Hayatımızda hem bireysel hem de toplumsal anlamda "başkaları" var mı gerçekten? Başkalarının olmadığı, olsa bile dikkate alınmadığı, ezildiği, yok sayıldığı bir hayat dayatılmıyor mu bizlere? Başkası yoksa ben var mıyım? *Ayrıntı* olarak *Cıtma'yı* yayınlamaktan özel bir haz duyduğumuzu belirtiyor; edebiyata inanan ve sahici soruların peşinde olan herkese tereddütsüz öneriyoruz...

E r k e k : Balıkçı. Denizden ve balıklardan anlıyor. Kadını "Morina balığı gibi güzelsin" diyerek seviyor. Kendi kendini yetiştirmiş biri.
K a d ı n : Felsefeci. Leibniz, Kant, Hegel ve Heidegger okuyor. Aptal erkekleri bir bakışta anlıyor. Dul. Gözlüklü.

Evlenirler. Her şey çok güzeldir. Erkek balığa çıkmakta, kadın istekle onu beklemektedir. Birbirlerine anlatacakları hikâyeleri ve dinleme istekleri vardır...
Zamanla büyü bozulur...
Tutku önce suskunluğa/saygıya sonra da sabra dönüşür. Ayrılmaya karar verirler ve bu haberi iletmek için dostlarını bir veda yemeğine çağırırlar. Ne var ki konuklardan her biri tıpkı Boccaccio'nun Decameron'undaki gibi bir hikâye/masal anlatmaya başlar. Anlatılan her gerçekçi, karamsar hikâye ayrılma isteklerini güçlendirir. Sıcak ve gönül okşayıcı masallar ise birbirlerine yakınlaştırır. Gecenin güzelleştirdiği masallar sabaha karşı olağanüstü bir biçime dönüşür.
Herkes gittikten sonra Kadın *"Gerçekte bizde eksik olan, birlikte oturacağımız sözcüklerden yapılmış bir evdi"* der. Erkek *"Gündelik yaşamın balçığına gömülmüş iki sazan balığını andırıyorduk,"* diye cevap verir. *"Bundan böyle dağdan kopup gelen sel sularında yan yana titreşen iki alabalık gibi olacağız."*

Konukların anlattığı hikâye ve masallardaki temalar klasik: Aşk, ayrılık, intikam, ihanet, acı, suskunluk...
Veda Yemeği'ndeki fark: Tournier'mn insanın bilinmezliklerinde gezerken gösterdiği cesaret, humor ve kışkırtıcılık.